GEORGE D. FLORESCU

DIN VECHIUL BUCUREȘTI

BISERICI, CURȚI BOEREȘTI ȘI HANURI

ÎNTRE ANII 1790-1791

DUPĂ DOUĂ PLANURI INEDITE

De acelaş autor:

1. DIVANE DOMNEŞTI DIN MUNTENIA IN SECOLUL AL XV-lea (DREGĂTORI ŞI BOERI). Vol. I, (1389—1496) în „Revista Arhivelor", vol. II, No. 4 şi în extras, ed. 1927 (epuizat).
2. RECENZIA LUI GH. GHIBĂNESCU: DIVANURILE DOMNEŞTI DIN MOLDOVA ŞI MUNTENIA IN SEC. XVI-lea, lucrare publicată în Rev. „Ioan Neculce", Iaşi, No. 7, în „Revista Arhivelor", Vol. II, No. 4.
3. DUMITRU G. FLORESCU (1827—1875) în „Ilustraţia", Anul XVI, No. 134—140, Mai-Octombre 1927 şi în extras.
4. DIVANE DOMNEŞTI DIN MUNTENIA IN SECOLUL AL XV-lea (DREGĂTORI ŞI BOERI), broş. II, (1496—1501) în „Revista Arhivelor" pe 1929, şi în extras.
5. O SCRISOARE ISTORICĂ IN LEGĂTURĂ CU UNIREA PRINCIPATELOR IN 1859 (SCRISOAREA LUI IANCU G. FLORESCU CĂTRE SORA SA ALEXANDRINA G. FLORESCU LA 24 IANUARIE 1859), în ziarul „Universul", anul XLVII, No. 20 cu data de Vineri 25 Ianuarie 1929.
6. BOERII MĂRGINENI DIN SECOLELE XV ŞI XVI (STUDIU GENEALOGIC), în „Buletinul comisiei istorice a României". Vol. IX, 1929—30 şi în extras.
7. O CTITORIE NECUNOSCUTĂ A CANTACUZINILOR DIN VEACUL AL XVII-lea (MIHĂEŞTII DE JOS, JUD. OLT) în „Convorbiri literare" pe Ianuarie 1931 şi în extras.
8. DOCUMENTE PRIVITOARE LA FAMILIA FLORESCU, în „Revista istorică" anul XVII, No. 10—12, Oct.-Dec. 1931.
9. „DEDICAŢIE" DE VASILE ALEXANDRI ŞI „STELUŢA" DE DUMITRU G. FLORESCU, în ziarul „Universul", anul XLIX, No. 21 din ziua de Luni 16 Martie 1931.
10. SCHITUL LESPEZI (JUD. PRAHOVA), în „Inchinare lui N. Iorga cu prilejul împlinirei de 60 de ani" şi în extras, ed. 1931.
11. IMPORTANTĂ CONTROVERSĂ ISTORICĂ (24 IANUARIE 1859), recenzie a broşurei lui I. C. Filitti: „Alegerea dela 24 Ianuarie 1859" în ziarul „Adevărul", anul 45, No. 14.836 din ziua de Duminică 15 Mai 1932.
12. ALAIUL DE INMORMÂNTARE AL LUI ALEXANDRU NICOLAE SUŢU VOEVOD LA 20 IANUARIE 1821, în revista „Urbanismul", anul IX, No. 11—12 pe luna Noembrie 1932, şi în extras.
13. „LUPTA DELA ROBĂNEŞTI". Recenzie a broşurei lui George Vasilescu-Balş: „Povestea luptelor dela Robăneşti", ed. 1924, în ziarul „Adevărul" anul 48, No. 15.576 din ziua de Sâmbătă 24 Noembrie 1934.
14. VECHI PROPRIETĂŢI IN BUCUREŞTI IN VEACURILE XVII ŞI XVIII, în revista „Arhitectura", 1934 şi în extras.

In colaborare

1. cu *GEORGE GR. CANTACUZINO:* BISERICA DIN POPEŞTI-VLAŞCA, în „Buletinul comisiunei monumentelor istorice a României", anul XIV, fasc. 67, Ianuarie-Martie 1931.
2. cu *DINU V. ROSETTI:* MUZEUL MUNICIPAL AL ORAŞULUI BUCUREŞTI, în revista „Boabe de grâu", anul II, No. 10—11, Octombre-Noembre 1931.

In preparare:

1. DATA RIDICĂREI MĂNĂSTIREI MIHAI VODĂ DIN BUCUREŞTI.
2. O SCHIŢĂ DE PLAN AL CENTRULUI ORAŞULUI BUCUREŞTI PE LA 1804.
3. PICTURILE MURALE ALE CTITORILOR BISERICEI DIN FILIPEŞTII-DE-PĂDURE (JUD. PRAHOVA).
4. PICTURILE MURALE ALE CTITORILOR BISERICEI DIN MĂGURENI (JUD. PRAHOVA).
5. VECHI HRISOAVE ŞI CĂRŢI DOMNEŞTI PRIVITOARE LA SATELE RUNCUL ŞI LAZURI DIN JUDEŢUL DÂMBOVIŢA.

GEORGE D. FLORESCU
SECRETARUL MUZEULUI MUNICIPAL

DIN VECHIUL BUCUREŞTI

BISERICI, CURŢI BOEREŞTI ŞI HANURI

DUPĂ

DOUĂ PLANURI INEDITE

DELA

SFÂRŞITUL VEACULUI AL XVIII-LEA

EDITURA 1935

I

CATRE CITITORI

CĂTRE CITITORI

Incă din luna Martie a anului 1934 au apărut în numărul 3 al revistei fundaţiilor regale, 32 pagini din studiul meu: Planuri inedite ale Bucureştilor la sfârşitul veacului al XVIII-lea.

Cei ce se îndeletnicesc cu trecutul oraşului nostru vor fi rămas foarte nedumeriţi văzând că urmarea studiului meu nu a mai apărut de atunci în coace în paginile sus-amintitei reviste.

Intrebat adesea de către iubitori ai istoriei Bucureştilor de raţiunea care a stat la baza nepublicărei restului studiului meu, mă simt dator a da unele lămuriri şi a înfăţişa împrejurările care au dictat retragerea definitivă din parte-mi a întregului meu manuscris, vina nefiind câtuşi de puţin a mea ci căzând toată în sarcina conducătorilor de pe acele vremuri ale susamintitei reviste.

Incă din toamna anului 1933 am fost solicitat de către conducerea de pe acele vremuri ale fundaţiilor regale a colabora la revista ce această instituţie îşi propusese a edita cu începerea anului ce urma. La lămuririle cerute de către mine mi s'a răspuns că revista ce trebuia să apară la 1 Ianuarie 1934 avea un caracter mai mult literar. Am crezut de a mea datorie a accentua asupra faptului că nu eram nici poet, nici romancier, nici novelist ci că mă îndeletniceam cu cercetări pur istorice şi documentare din punct de vedere ştiinţific, şi deci studiile pe care le posedam în manuscris nu credeam să poată cadra cu spiritul acelei reviste. S'a insistat totuşi pe lângă mine să colaborez la viitoarea revistă cu unul din studiile ce le aveam gata, ba mai mult mi s'a fixat chiar şi data până la care trebuiam să remit redacţiei sus-amintitei reviste manuscrisul meu istoric asupra planurilor inedite, ceiace am făcut încă în cursul lunei Decembre 1933. Era vorba de studiul meu prezent.

Lucrarea mea comporta la acel moment circa 120 de pagini de manuscris bătut la maşina de scris, convenindu-se verbal între conducătorii revistei şi mine ca ea să apară în trei numere consecutive începând din luna Ianuarie 1934. Cu acea ocazie am cerut ca întregul meu manuscris odată eşit în revistă să mi se facă extrase, al căror cost evident că mă privea pe mine personal.

Aglomerarea manuscriselor aduse spre publicare revistei fundaţiilor a întârziat apariţia studiului meu.

In fine, în numărul 3 al sus-amintitei reviste au apărut cele 32 de pagini din primul capitol al lucrărei mele, redacţia confirmându-mi verbal — de angajament scris nici nu a fost vorbă, luând în seamă autoritatea morală a unei reviste ce se respectă — că în trei luni consecutive, adică: Martie, Aprilie şi Mai se va edita întregul meu manuscris, care pentru lămurirea cititorului comporta şi trei planuri. Insărcinarea pe care mi-o luasem de a remite zincurile acestor planuri mi-o împlinisem cu mult înainte de apariţia numărului 3 al revistei, înţeles fiind cu redacţia de pe acele vremuri ale revistei că costul lor îmi va fi rambursat cu ocazia lichidărei preţului extraselor din lucrarea mea.

Am fost foarte mirat când în numărul de Aprilie 1934 al revistei nu am văzut apărută partea a doua a primului capitol al lucrărei mele.

Interesându-mă locului în drept, mi s'a răspuns că pentru varierea materialului s'a dispus ca studiul meu să apară de acum înainte din două în două numere, adică în Mai şi în Iulie.

Fără a mai sta la discuţii şi încrezător că un cuvânt dat este cuvânt, jicnit totuşi de acest straniu mod de procedare, m'am încrezut în angajamentul moral luat de către redacţie faţă de mine şi în respectul pe care ori-ce organ de publicitate trebue să-l aibă faţă de colaboratorii săi, mai ales că eu eram din tagma celor solicitaţi şi nu solicitatori. Am acceptat deci şi acest punct de vedere al redacţiei revistei.

Cu ocazia convorbirilor avute în această vreme mi s'a vorbit şi de onorarii ce revista fundaţiilor dă colaboratorilor ei. Fără a atinge această chestiune în detaliu şi fără a mi se comunica quantumul acestor onorari — cu toate că mi se sugerase că pentru întâmpinarea eventualelor mele cheltueli puteam să-mi iau şi un acont — am crezut corect din parte-mi a răspunde că această chestiune se va lichida odată cu terminarea publicărei întregului meu studiu şi înmânarea extraselor cerute — 300 la număr.

La începutul lunei Mai 1934 a apărut şi numărul 5 al revistei fundaţiilor în care din nou nu se afla urmarea studiului meu al cărui manuscris era totuşi depus la redacţia revistei.

Cerând din nou informaţii mi s'a răspuns că fosta conducere a revistei se schimbase — de alt-fel între timp chiar casa de editură era alta şi din această cauză prevedeam că publicarea extraselor mele îmi va aduce însemnate prejudicii. Relevând acest fapt celor în drept mi s'a cerut renunţarea din parte-mi la onorariile mele pentru partea din manuscrisul publicat, pentru a putea să mi se tipărească în noua editură contra-valoare în pagini a celor apărute.

Am acceptat şi acest punct de vedere, însă interesându-mă asupra publicărei restului manuscrisului meu am primit un răspuns evasiv din care reeşea că urmarea studiului meu va fi la discreţia nouei conduceri a revistei, adică a comitetului.

Cu această ocazie a urmat un schimb de scrisori între mine şi redacţie, prin care am căutat a atrage atenţia asupra angajamentelor morale pe care din capul locului şi le luase revista faţă de mine.

Intre timp au apărut şi numerele din Iunie şi Iulie tot fără a mi se publica restul studiului meu.

La insistenţele mele mi s'a răspuns că direcţia revistei luând vacanţă,

chestiunea publicărei manuscrisului meu rămâne la aprecierea acelui comitet şi aceasta la toamnă prin Septembre 1934.

Cum apariţia altui studiu al meu era condiţionată de editarea integrală a susamintitului studiu asupra planurilor inedite bucureştene, neputând accepta procedeul urmat de către direcţiunea revistei, m'am decis a nu mai da curs publicărei lui în paginile sus-amintitei reviste a fundaţiilor; însă cu venirea toamnei, cauze în afară de voinţa mea au fost o nouă stavilă în cele ce-mi propusesem a face.

Ţin a accentua că în decurs de aproape zece luni dela apariţia acelor 32 de pâgini din manuscrisul meu, nici odată din partea mea nu a fost vre-o revendicare a acelor onorarii promise, conştient fiind că direcţiunea revistei avea obligaţii şi morale şi materiale faţă de mine şi nu eu faţă de dânsa, şi că prin urmare ea era chemată a mă încunoştiinţa de toate chestiunile de ordin material, decontarea costului extraselor cerute din suma onorariilor şi a bonificărei costului zincurilor.

In cursul lunei Ianuarie 1935, văzând că redacţia revistei fundaţiilor nu mai dă curs nici publicărei studiului meu, nici măcar unei comunicări — fie chiar verbale — am fost din nou constrâns a mă pune în raport cu ea.

Cu acea ocazie mi s'a cerut o scrisoare prin care să-mi revendic drepturile la achitarea onorariilor, şi mi s'a specificat chiar că să fac două scrisori: una privitoare la onorarii şi alta referitoare la achitarea clişeurilor planurilor, aşa cum fusese convenit încă dintr'un început. Aceste două scrisori le-am remis la începutul lunei Ianuarie 1935. Soluţionarea lor a avut loc abia în ziua de 3 Aprilie.

Las pe cititorii rândurilor de mai sus, să judece aceste procedee.

Incheiând această punere la punct a faptelor aşa cum au decurs nu pot totuşi să uit că în vâltoarea acestor neajunsuri am a aduce un gând bun d-lui Radu Cioculescu, secretarul de redacţie şi administratorul revistei, care s'a străduit pe cât i-a stat în putinţă a îndulci amărăciunile mele.

Aşa cum se prezintă aci, amintesc că, neprecupeţind nici timp, nici muncă, m'am străduit din nou a reface întreg manuscrisul celor 32 de pâgini apărute în revista fundaţiilor regale, complectând în mare parte informaţiile documentare pe care le-am avut.

Inchin fructul cercetărilor mele asupra trecutului oraşului nostru în primul rând memoriei celor ca: Papasoglu, Ionnescu-Gion, Dimitrie Berindei şi Frédéric Damé, cari cu dragoste către trecutul Bucureştilor s'au străduit a-i înfăţişa istoria; iar în al doilea rând tuturor acelora cari în viitor se vor îndeletnici a mai aduce din noianul de informaţii mărunte ce alcătuiesc istoricul oraşului nostru, o lămurire documentară, care să complecteze cu mai multă precizie cele înfăţişate mai jos.

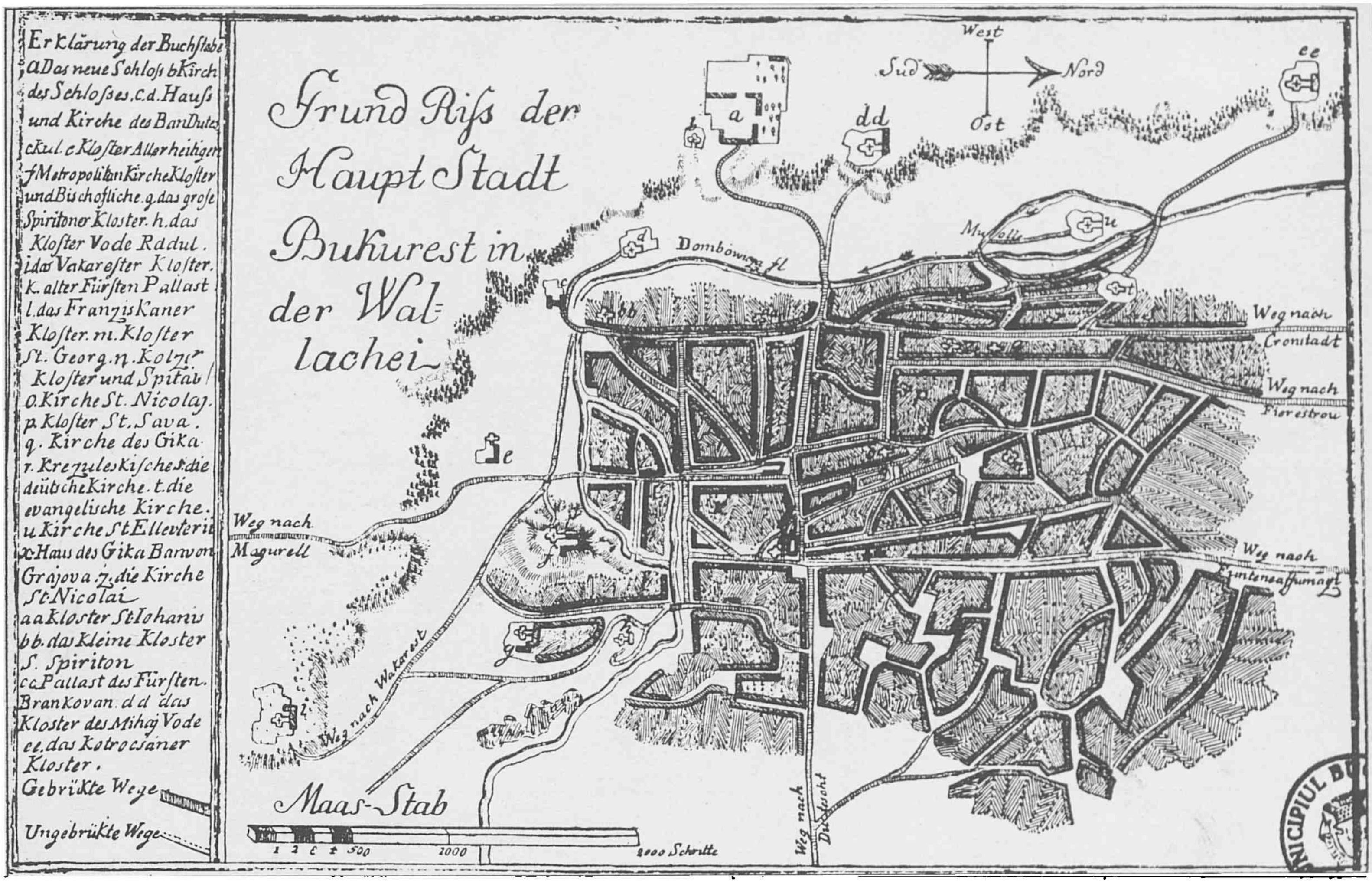
GEORGE D. FLORESCU

Bucureşti

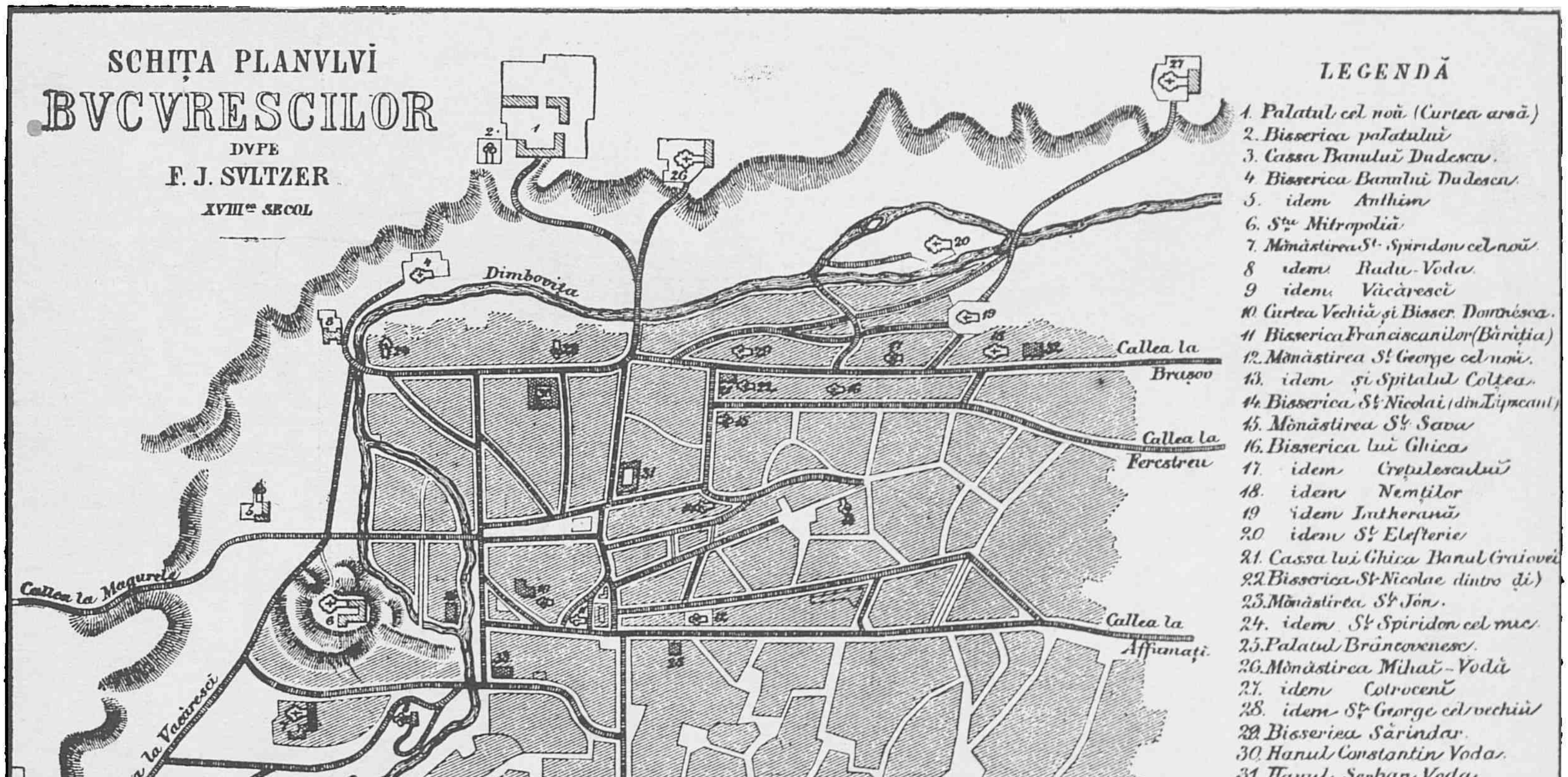
3 Aprilie 1935.

II

PREFAȚĂ

Planul original al lui Fr. Sulzer din 1781.

Planul lui Fr. Sulzer din 1781. După Dim. Berindei la 1861.

Fără îndoială că Bucureştii, vechi de mai bine de cinci veacuri, a treia capitală a principatului muntean — un hrisov dela Basaraba Ţepeluş din 18 Ianuarie 1480 îl numeşte „noul scaun al cetăţii Bucureşti" — a avut încă dela ridicarea lui ca scaun de reşedinţă a Voevozilor Ţărei româneşti, şi aceasta încă din domnia lui Radu cel frumos, în al şaselea deceniu al veacului al XV-lea, lăcaşuri de rugă către A Tot Puternicul Stăpânitor al Lumii.

Multe din acestea, ridicate de către evlavioşi Voevozi şi boeri, ba uneori chiar de către smerite feţe bisericeşti, pentru întărirea credinţei religioase a poporului nostru, au dăinuit prin secole, schimbate ca făptură, înnoite şi adesea reclădite după concepţia şi priceperea celor cari vremelnic au dorit a-şi lega numele pentru viitorime de fapta lor creştinească.

Puţine — foarte puţine — au rămas însă în fiinţă în forma lor strămoşească, învăluite încă şi azi în legende şi legate de tradiţii care dacă nu sunt chiar icoana adevărului, sunt totuşi o chezăşie de nestrămutata încredere pe care înaintaşii noştri au avut-o în credinţa ortodoxă română. De trecutul lor vorbesc hrisoave, cărţi domneşti şi zapise vechi, răzleţite şi ele în scurgerea firească a vremurilor, văduvind azi prin lipsa lor atât Academia Română cât şi Arhivele Statului; şi totuşi de acestea este legată întreaga istorie a capitalei noastre.

Au strălucit prin măreţia lor atât biserica vechei curţi voevodale cât şi cealaltă ctitorie domnească din marginea de jos a scaunului Bucureştilor veacului al XVI-lea a Sfintei Troiţi: mănăstirea Radu Vodă.

In scurgerea anilor, mai fie-care Domn al ţărei noastre şi-a legat numele de un lăcaş de rugă de pe întinsul oraşului nostru, şi dacă spre pildă un Neagoe Basarab, un Radul Călugărul, sau un Petru Cercel — ctitori de biserici în ţara pe care au oblăduit-o — nu şi-au legat numele lor de străvechile fundaţii religioase bucureştene, şi-au lăsat nemuritor pe al lor un Mihai Viteazul, pentru ctitoria sa din temelie ce-i poartă încă şi azi numele; un Matei Basarab, regenerator al conştiinţei religioase române, un Şerban Cantacuzino, un Constantin Brâncoveanu, acesta din urmă înnoitor şi înzestrător al atâtor edificii bisericeşti aflate de către el în fiinţă încă, în timpul lungii sale domnii.

De bisericile bucureştene ale veacului al XV-lea nu avem nici o ştire scrisă a vremurilor; de cele ale veacului următor avem doar răzleţe amintiri învăluite şi ele în legende, iar veacul al XVII-lea cunoaşte numai vreo

treizeci de ctitorii religioase domneşti şi boereşti presărate pe o întindere care este a zecea parte din cea a Bucureştilor zilelor noastre.

Cea mai mare parte însă din bisericile aflate încă în fiinţa vremurilor noastre, sunt din veacul al XVIII-lea.

In procesul evolutiv modernizant prin care trece oraşul nostru de câte-va decenii, după ce unele din aceste mărturii ale credinţei ortodoxe a înaintaşilor noştri au fost lăsate să se năruie, fie din lipsa noastră de tradiţionalism, fie din nepăsarea unor organe ce ar fi trebuit să le poarte de grijă, odată cu ele a pierit şi amintirea numelui şi al locului lor, şterse pe vecie pentru viitorime.

S'a dus Sărindarul, s'a dus biserica Stelei spătarul, a Măgureanului, a Sfântului Anton, a Sfântului Ioan cel mare, a Sfântului Sava, a Ghiormei banul...... s'au dus paraclisele vechilor hanuri odată cu ele; al lui Şerban Vodă şi al lui Costandin Vodă...... s'au dus celelalte mici paraclise boereşti, umile lăcaşuri de reculegere, adesea ridicate în lemn alături de întinsele lor curţi...... s'au dus chiar aceste curţi în procesul de fărâmiţare al vechiului patrimoniu familial, iar mâine..... poimâine..... se va duce şi tricentenara biserică a Scaunelor, cu un picior deja în groapă din vitregia vremilor căreia i-a ajutat şi nepăsarea celor chemaţi a-i purta de grijă, şi poate se vor mai duce şi altele multe ce stau în drumul alcătuitorilor viitorului plan al capitalei României.

Mai eri se vorbea de dărâmarea a două ctitorii vechi de mai bine de două sute de ani, cea a Maricăi Doamna Brâncoveanului, şi cea a Badei Bălăceanu zis Uşurelul. Prima — poreclită de către înaintaşii noştri cu poeticul nume de: „biserica dintr'o zi" a scăpat de târnăcoapele spiritului de ultra modernizare, prin afierosirea ei de către stăpânire — într'o zi — comunităţei albaneze; cealaltă, cunoscută sub numele de biserica Sfântului Dumitru, clădită de iznoavă la începutul veacului trecut — şi nu de către un pământean, ci de către o smerită faţă bisericească străină, cu drag şi iubire pentru credinţa noastră creştină, a putut fi redată oraşului nostru în urma a nepregetate strădanii ale unui evlavios scoborâtor.

Ce să mai spunem de mica şi gingaşa bisericuţă a Sfântului Spiridon cel vechi, umila ctitorie boerească clădită de iznoavă la mijlocul veacului al XVIII-lea pe malul stâng al fostei şerpuinde vechi albii a Dâmboviţii. I-a fost sortită cinstea a avea în prejma ei un viitor palat, o actuală ruină; şi totuşi cine ştie dacă în zilele ce ne vor urma, acest lăcaş — singurul de pe întinsul oraşului care şi-a păstrat în decursul a aproape două veacuri înfăţişarea avută dela obârşie — nu va cădea în ruină spre a îngădui ruinei învecinate să-şi întregească zidurile roase de vreo două decenii de rădăcinile pomilor semănaţi de Dumnezeu şi crescuţi în voia lor.

Şi totuşi un obicei străvechi — strămoşii noştri poate nu se distingeau prin multă cultură însă aveau cultul tradiţiei mai tare înplântat în vine — ne învaţă că pe locul pristolului unui lăcaş de rugă căzut sub urgia timpurilor se împlânta o cruce care în vorbe duioase amintea viitorimei că acolo a fost cândva un loc de reculegere în vremuri grele când gândul înaintaşilor se mai îndrepta spre A Tot Creatorul.

Unde este pristolul Sărindarului, unde acel al Sfântului Sava, unde al Măgureanului, şi cel al Sfântului Ioan cel mare? Doar cei azi gârboviţi de ani şi le mai aduc aminte. Cu ei va dispare în negura trecutului şi ultima lor mărturie.

Dea Domnul ca strigătul de desnădejde al ctitorilor din temelie al acestor vechi case de rugă, de care este legată istoria bisericească a Bucureştilor, să trezească minţile acelora cari azi au sarcina oblăduirei oraşului nostru şi ca într'un freamăt de pietate să dreagă după putinţele lor greşelile apropiaţilor lor înaintaşi.

*

Se spune că pe întinsul oraşului nostru sunt prea multe biserici şi deci dărâmarea unora devine o necesitate imperioasă dictată de dorinţa modern înălţătoare a evoluţiei capitalei României.

Veacul al XVII-lea precum am amintit mai sus, numără în hotarele Bucureştilor de atunci vreo 30 de biserici; sfârşitul veacului următor ne aminteşte de 89, fără a număra cele două mănăstiri: a Cotrocenilor şi a Văcăreştilor, iar azi sunt vreo 120 de edificii bisericeşti pe întinsul întregului oraş.

Oare existenţa lor şi clădirea altora, prin veacurile scurse nu ne este o chezăşie sfântă că românul avea un Dumnezeu, şi că în dorinţa de a I se ruga, aducându-i prinosul de recunoştiinţă în vremuri bune ca şi în cele rele îi dăruia o casă de rugăciune.

Să fi ajuns generaţiile noi, adăpate la şcoala modernismului, atât de lipsite de pietate, încât faptul aflărei unei biserici să fie o stavilă evoluţiei Bucureştilor? Nu vroim să credem că am devenit aşa de josnici încât să vrem să trecem drept necreştini, drept necredincioşi, drept neromâni şi să dorim a fi însemnaţi de către urmaşii noştri ca distrugători ai credinţei noastre ortodoxe urmând pilda celor de dincolo de Nistru, trecând pentru viitorime drept iconoclaşti!

La rândurile acestea pe care cu durere în suflet le aşternem aci pe hârtie celor în drept, datori a le înţelege, noi sprijiniţi pe un tradiţionalism care vai! acum pe zi ce trece se iroseşte mereu, mereu, mai adăogăm unele precizări, mânaţi fiind de gândul nestrămutat de a scăpa în al unsprezecilea ceas, mărturiile încă azi în fiinţă a credinţei în Dumnezeu a înaintaşilor noştri, azi când chiar numele unor vechi lăcaşuri bisericeşti din mijlocul capitalei României mari sunt date uitărei, ba chiar substituite altora.

Intrebaţi pe un bucureştean al zilelor noastre: „Care este biserica Enei, şi cum se chiamă aceia din apropierea actualei pieţi de flori?". Vă va răspunde: că prima este „urâta" clădire de pe piaţa dintre străzile Enei şi Acddemiei, iar pe a doua o va numi „biserica sfântului Anton". Simplele aceste două răspunsuri ne lasă să înţelegem cât de necunoscători suntem azi de cele aflătoare în zidurile oraşului capitală a ţărei noastre; în aşa hal de lipsă de cunoştiinţe elementare bucureştene au căzut reprezentanţii generaţiei actuale zisă cultivată şi cu pretenţii de a servi drept pildă celor ce ne urmează, ne vor urma mâine... poimâine.

Biserica Enei este cu totul alta: este drăgălaşa biserică având altarul dând în bulevardul I. C. Brătianu în faţa vechei străzi a Batiştei, ridicată pe un loc încă şi azi mai înălţat decât noile artere ce o încercuesc, ca şi cum ar voi printr'aceasta să-şi afirme mândra ei vechime de mai bine de trei sute de ani, cu toate străduinţele edilitare moderniste de a o strivi prin greoaiele clădiri aşa de inestetice ridicate în preajmă-i.

Iară „urâta" biserică din piaţa amintită este cunoscuta biserică „dintr'o zi" a bunicilor noştri, ctitoria bicentenară azi predată unui cult care nu

are nimic a face nici cu genul bisericei şi mai puţin cu evlavioasa ctitoriţă Marica Doamna Brâncoveanului.

Cât pentru cealaltă biserică nu credem a fi destul de severi înfierând cu vorbele cele mai de dispreţ pe acei ai vremurilor noastre cari nu mai cunosc azi că aci se află rămăşiţele de atâtea ori renovate ale celei mai vechi ctitorii domneşti de pe întinsul micului Bucureşti de odinioară: biserica în care mai bine de zece generaţii de înaintaşi ai străbunicilor noştri au văzut cele mai strălucite alaiuri domneşti, căci aceasta este binecunoscuta biserică a Curţii vechi, cum o numeau încă bunicii noştri, clădire al cărui nume actual nici măcar la hramul ei nu se poate referi. Lipsa de cunoştiinţe şi negura în care trăesc actualii locuitori de pe marginea Dâmboviţii bucureştene, împrumută acestui străvechi lăcaş de rugă numele altei biserici, fostă până acum un veac în preajma acesteia: fosta biserică a Sfântului Anton ce s'a aflat în mijlocul actualei pieţi de flori până în ziua de 23 Martie 1847 când a fost mistuită de un groaznic foc năruind-o până la pământ, lăsând totuşi numele ei ca amintire — cine ştie până când — pieţei de flori cunoscută şi sub numele de: piaţa Sf. Anton. A fost într'adevăr — şi aceasta în vremuri foarte îndepărtate — prin mijlocul veacului al XVI-lea — pe locul viitoarei biserici Sf. Anton, o veche ctitorie domnească aflată în ruină încă la începutul veacului, imediat următor. Azi pe locul pristolului dărâmatei biserici a Sfântului Anton un pios străin de naţia noastră a ridicat un modest monument pentru amintirea celor ai neamului său plecaţi de pe această lume.

In procesul acesta de uitare a trecutului lăcaşurilor noastre bisericeşti şi al nepăsărei noastre, ba am putea chiar adăoga a spiritului de distrugere latentă a tot ce atinge trecutul oraşului nostru, şi pitorescul lui.... mâine... poimâine...... ast-fel de substituiri vor creşte neîncetat până la desăvârşita uitare de către urmaşii noştri a vechilor case de rugă şi a locului pe care cândva îl vor fi ocupat în vechea cetate a scaunului Ţărei româneşti.

Dacă însă mai întotdeauna hrisoavele şi cărţile domneşti privitoare la aşezarea bisericilor bucureştene sunt nesigure prin neprecizările fireşti ale vremilor, iar reprezentări ale înfăţişărei lor mai că nu avem, căci cele cunoscute sunt abia din veacul trecut, sfârşitul secolului al XVIII-lea ni-a păstrat câteva mărturii cartografice de o nepreţuită însemnătate pentru cunoaşterea oraşului străbunicilor noştri: două planuri încă inedite ale Bucureştilor anilor 1789—1791 executate de către doi cartografi militari din armata de ocupaţie a principatului muntean de către Franz Iosef de Saxa-Coburg-Saalfeld. Acolo vom afla lămuriri de un interes capital asupra locului pe care au fost aşezate aceste lăcaşuri bisericeşti: 89 la număr, după legenda planului.

Le dăm la iveală după ce mai bine de o sută de ani au rămas pierdute şi uitate în nişte arhive străine.

Cu osârdie şi râvnă către trecutul acestui oraş şi a vieţei sale patriarhale de odinioară ne-am străduit a descrie aceste două documente cartografice, înfăţişând pe baze documentare răzleţite şi ele prin arhive uitate, istoricul bisericilor bucureştene, al vechilor stăpâniri boereşti, topografia uliţilor străbunicilor noştri şi a căilor de comunicaţie ce legau Bucureştii sfârşitului veacului al XVIII-lea cu satele învecinate, încredinţaţi fiind că printr'aceste rânduri — scrise pentru cei ce ne vor urma — vom fi aşezat primul stâlp de susţinere pentru cele ce au fost.

III

INTRODUCERE

Sunt acum trei ani — în Martie 1932 — că muzeul municipal al oraşului Bucureşti a achiziţionat dela decedatul Nicolae Docan, fost ministru plenipotenţiar, unul din documentele cartografice cele mai interesante privitoare la oraşul nostru: un plan desemnat de mână în cerneală neagră şi în acvarelă reprezentând întreg oraşul Bucureşti coprins între Obor, biserica Mavrogheni, şi mănăstirile Cotroceni şi Văcăreşti; plan inedit până azi, alcătuit de către un ofiţer inferior din armata austriacă de ocupaţie a ţărei româneşti între anii 1788—1791: locotenentul Ferdinand Ernst.

Răposatul Nicolae Docan, în oferta făcută primăriei municipiului Bucureşti la 23 Martie 1932, dădea lămuriri precise asupra planului, motivelor ridicărei şi a autorului lui.

Din statele personale ale ofiţerilor austriaci, păstrate în arhiva de război vieneză, s'a putut stabili că în campania din 1788—91, în regimentul Orosz, adică în regimentul de infanterie Nr. 51, un singur ofiţer este aflat cu numele de Ernst şi anume Ferdinand Ernst. Biografia succinte a acestuia este următoarea [1]): născut la Semlin la 25 Septembre 1766 a intrat ca praporgic în regimentul sus amintit Orosz la 10 Novembre 1787, iar la 1 Iunie 1788 a fost înaintat sublocotenent. La 1 Martie 1791 este înaintat locotenent în acelaş regiment şi tot atunci ataşat la Statul major. In 1794 era căpitan şi trecând prin celelalte grade militare este înaintat colonel în 1807, fiind în acelaş timp numit director al sus-zisei arhive de război. Acolo a funcţionat în această calitate până la 1836 când este înaintat general de brigadă şi totodată trecut în cadrele rezervei la pensie. Ajuns la adânci bătrâneţi se stinge din viaţă la 13 Iunie 1855 la Unter St. Veit lângă Viena.

Planul acestui cartograf austriac poartă data de 1791 şi a fost executat din ordinul principelui Frederic Iosef de Coburg-Saalfeld, comandantul suprem al trupelor austriace în campania dintre anii 1788—1791.

Un studiu amănunţit al planului locotenentului Ferdinand Ernst din 1791 a fost alcătuit de către mine încă din vara anului 1932, bazat pe afir-

---

11) v. IOHANN SVOBODA, Monografia asupra Academiei militare din Viena-Neustadt, publicată la Viena în 1894, în 8-o, p. 174.

mațiile precise ale răposatului Nicolae Docan[2]) că legenda — care va fi existat cândva — era pierdută pe vecie. Mă străduisem a identifica sprijinit pe documentele cartografice mai recente — în special planul maiorului baron Rudolf Arthur de Borroczyn din 1852, și a informațiilor documentare ale vremii — toate edificiile bisericești — vreo nouăzeci la număr — însemnate cu numere de ordine în cerneală roșie și cele civile — nici zece — purtând de asemenea cifre și litere în cerneală neagră, din sus-zisul plan, căutând a distinge chiar numerele care din greșeala cartografului fuseseră trecute de două, și uneori și de trei ori. Lucrarea aceasta era tocmai gata de tipar când în toamna lui 1932 prin Novembre în urma unor informații aflate de altfel chiar într'o lucrare a răposatului Docan[3]), muzeul municipal al orașului București adresându-se arhivelor de război din Viena a putut descoperi că în diferite cartoane ale acesteia se aflau alături de planurile pomenite de către Docan[4]) și cel al lui Ferdinand Ernst[5]) precum și alte planuri ale Bucureștilor[6]). Printre acestea se afla și un plan de dimensiuni mari desemnat de locotenentul F. B. Purcel, inginer austriac[7]).

Cu acea ocazie și grație bunăvoinței d-lui Raoul V. Bossy, consilierul de pe acele vremuri al legației României din Viena, azi ministrul țărei noastre în Finlanda, am putut avea legenda planului locotenentului Purcel care va fi scăpat din vedere scrupuloaselor cercetări ale lui Docan. Deasemenea am putut avea și informații precise biografice asupra alcătuitorului acestui document cartografic de așa de mare însemnătate pentru istoria Bucureștilor.

Baronul Franz Purcel era născut la Arad — poate chiar român transilvănean — la 1765. Intrat în Academia de ingineri (Ingenieur-Akademie) din Viena la 15 Ianuarie 1777 este numit cadet în arma geniului (Ingenieur's-Korps) la 14 Aprilie 1782, iar în 1789 este locotenent-inginer, fiind înaintat căpitan la 1796. In urmă este atașat la Statul major al cartierului general (General-quartier-meisterstab), fiind înaintat la gradul de maior la 1799.

---

2) Iată și textul din memoriul răposatului ministru Docan, înaintat primăriei municipiului București la 23 Martie 1932: „Pe planul nostru, 86 din aceste construcții „principale civile sau religioase sunt însemnate cu numere, iar în colțul drept superior „al planului s'a destinat un loc pentru înscrierea explicațiilor, *dar din nenorocire „legenda lipsește și toate cercetările mele spre a găsi în Kriegsarchiv vreo însemnare „privitoare la această legendă, au rămas fără rezultat*".

3) v. *Memoriu asupra lucrărilor cartografice privitoare la războiul din 1787—1791*, în *Anal. Acad. rom., seria II, tom. XXXIV, memoriile secț. ist. ed. 1912.*

4) v. *o. c.*, p. 71. Se află în copii fotografice colorate conform cu originalele la muzeul municipal al orașului București.

5) v. *o. c. p.* 72. Docan amintește că o schiță necomplectă a fost dăruită de Ernst, arhivei de război din Viena. Insuși planul lui Ernst achiziționat de către muzeul municipal bucureștean este doar o schiță lipsită și ea de legendă.

6) Printre acestea se află și planurile lui Borroczyn din 1852 și cel al lui Iung din 1856, acesta din urmă în copie fotografică colorată, în colecțiile muzeului municipal bucureștean.

7) Titlul acestui plan, nemenționat de către Docan în lucrarea sa amintită la nota 3 de mai sus este în traducere românească următorul:

„Plan al capitalei și al orașului de reședință București din Valahia mare, care a „fost luată în stăpânire, la 9 Novembre 1789 de către trupele imperiale și regale „austriace de sub comanda Alteței Sale mareșalului principe de Saxa-Coburg".

Sub legenda din dreapta se află și numele cartografului: „F. B. Purcel, Oberlieut, et Ing.".

El se stinge din viaţă purtând gradul de locotenent-colonel în 1808 la 13 Martie.

In primăvara anului 1933 am putut să-mi procur şi o fotografie colorată de mână în dimensiunile originalului acestui plan al baronului Purcel constatând ast-fel că planul achiziţionat de muzeul municipal bucureştean diferea cu puţin de acesta şi lăsând să se înţeleagă că amândoi cartografii militari austriaci au lucrat concomitent la ridicarea topografică a oraşului Bucureşti, poate chiar împreună deoarece numerotaţia este identică la amândouă planurile. Faptul însă că planul locotenentului Ernst poartă anul 1791 şi totuşi îi lipseşte legenda şi chiar unele numere dintre cele însemnate cu cerneală neagră, evidenţează că nu a mai fost încheiat pentru simplul motiv că trupele austriace retrăgându-se din principatele române după 5 Septembre 1791, necesitatea precizărei unor edificii dintr'un oraş străin nu mai avea nici un interes pentru fostele armate de ocupaţie.

Este însă neîndoelnic că aflarea planului locotenentului inginer Franz baron Purcel este poate cea mai importantă descoperire din câte s'au făcut privitoare la istoria cartografică a oraşului nostru şi putem afirma cu precizie că el este până azi primul plan complect al Bucureştilor veacului al XVIII-lea indicând pe lângă cele 91 de biserici — inclusiv mănăstirile Cotroceni şi Văcăreşti — şi întinsele proprietăţi ale celor mai de vază boeri ai vremii.

IV

PRIMELE DOCUMENTE CARTOGRAFICE ASUPRA BUCUREȘTILOR

1. Planul FRANZ IOSEF SULZER
2. „ FERDINAND ERNST
3. „ Baron FRANZ PURCEL

PLANURILE BUCUREŞTILOR
sfârşitului veacului al XVIII-lea

Cunoscut este că cel mai vechi plan al capitalei Ţărei româneşti este cel al fostului căpitan austriac Franz Iosef Sulzer din 1781, anexă a primului volum al însemnatei sale lucrări istorice asupra principatelor române: *Geschichte des transalpinischen Daciens* [8]).

Acest plan a fost considerat până mai deunăzi ca o schiţă fără nici o valoare cartografică, indicând doar câte-va edificii civile şi bisericeşti — puţine la număr — din centrul de pe acele vremuri ale oraşului Bucureşti, uliţele fiind reprezentate prin linii duble, unele haşurate spre a le distinge pe cele podite de cele nepodite cu bârne, gen de pavare a arterelor mai principale ale capitalei ţărei dela încheerea veacului al XVIII-lea, apucat încă şi de către bunicii noştri.

Ne-am străduit în rândurile de mai jos a descrie atât planul lui Sulzer cât şi cele cu puţin mai noi ale locotenenţilor austriaci Ferdinand Ernst şi baron Purcel după exemplarele ce le-am putut avea la îndemână.

---

8) Titlul complect al acestei migăloase lucrări este:
Geschichte des transalpinischen Daciens das ist: der Walachey, Moldau und Bessarabiens, im Zusammenhange mit der Geschichte des übrigen Daciens als ein Versuch einer allgemeinen dacischen Geschichte", ediţia Rudolph Gräffer, Viena, în trei volume din care primele două din 1781 şi al treilea din 1782.

Planul SULZER

Din capul locului atragem atenţia că originalul acestui plan nu corespunde cu reproducerile mai recente ale sale şi anume cu prima reproducere din 1861 făcută de către Dimitrie Berindei în amănunţitul său studiu asupra Bucureştilor [9]). Acest plan al lui Berindei a fost reprodus în urmă „tale-quale" de către răposatul Ionnescu-Gion în monumentala sa operă [10]) cât şi de către Frederic Damé la 1906 [11]) cu toate că reeditorul zelos al planului Sulzer la 1861 adăogase reproducerei sale edificii religioase şi civile ce nu se aflau în originalul plan şi de care chiar fostul căpitan austriac în descrierea destul de amănunţită a Bucureştilor pe care l'a cunoscut [12]) nu aminteşte.

Franz Sulzer a căutat în planul său să înfăţişeze porţiunea din capitala ţărei mai interesantă, adică cea din jurul curţii domneşti, în apropierea actualei pieţi de flori.

Hotarele Bucureştilor din acest plan sunt următoarele:

Dela nord-vest spre sud-est albia Dâmboviţei, al cărui curs până la podul lui Mihai Vodă venind din sus este rău reprezentat. La nord, cursul greşit înfăţişat al gârlei ne indică biserica Sf. Elefterie într'o insulă formată de două braţe ale Dâmboviţei. Acest hotar de nord şi el vag definitiv este întretăiat de cele trei mari artere de pe acele vremuri: *drumul Braşovului,* viitorul Pod [13]) al Mogoşoaei, actuala cale a Victoriei poate cam până în dreptul bisericei Albe [14]); *drumul Fierăstrăului,* viitoarea cale a Dorobanţilor, azi complectată cu strada Alexandru Lahovari şi *drumul către Fundeni-*

9) v. *Revista română,* I, planşa dintre paginile 336—337. v. şi aci anexele.

10) v. *Istoria Bucureştilor,* ed. 1899 p. 317, indicându-se ca an al planului: 1775.

11) v. *Bucarest en 1906, ed. Socec, 1907.*

12) Franz Sulzer în lucrarea sa citată, ne descrie Bucureştii în primul volum, dela pagina 289 la 296.

13) Pentru înţelegerea textului meu am crezut nimerit ca ori de câte ori voi aminti de vechiul nume al uliţilor bucureştene numite „Poduri" să însemn această denumire cu P, spre diferenţiere de „podurile" de peste gârla Dâmboviţei.

14) Acest edificiu religios existent cu mult înainte de planul Sulzer, nu este totuşi însemnat în plan, (v. mai departe la No. 10 roşu).

Afumaţi, adică *Podul Târgului de afară,* actuala cale a Moşilor. Hotarul estic pleca dela mănăstirea Văcăreşti, din sudul oraşului, şi, fără a fi nici el bine definit, continua spre nord aproape paralel cu Podul Târgului de afară, trecând prin mahalalele importante ale vremii: Dobroteasa, Văcăreştii şi Lucaci. Un singur drum este indicat aci ca eşind din oraş: *drumul spre Dudeşti.* La sud aveam tot un singur drum: *cel spre Măgurele,* care trecea pe lângă biserica Antimului din apropierea actualei căi a Rahovei.

Diversele edificii pe care Sulzer a dorit să le memoreze sunt adesea topograficeşte greşit însemnate şi cred că multe din uliţele bucureştene sunt departe de a concorda cu realitatea acelor vremi judecând după celelalte două planuri de care vom vorbi mai departe. Pe de altă parte avem oarecare nedumeriri asupra unora din literile de ordine din originalul plan Sulzer: ca spre pildă la litera q care se referă la o biserică numită: *„Kirche des Gika“* adică: biserica lui Ghica, evident a marelui ban Dimitrache Ghica în această dregătorie încă din 1775. La ce biserică se va fi referind identificarea lui Sulzer ne este greu a răspunde. S'ar părea că se găsea pe locul învecinat actualului hotel Continental şi într'adevăr că proprietăţile acestui însemnat reprezentant al neamului boerilor Ghiculeşti erau în apropiere [15]). Că era diferită de biserica dintr'o zi reese din faptul că aceasta este indicată la No. z şi numită după hramul ei: biserica Sf. Nicolae, fiind puţin mai la sud de enigmatica biserică a lui Ghica. De alt-fel şi Berindei [16]) identifică biserica Sf. Nicolae cu ctitoria Maricăi Brâncoveanu, însemnând-o doar cu numărul 16. Inclinăm a crede că proprietăţile marelui ban Dimitrie Ghica se vor fi întins între Podul Mogoşoaei şi uliţa paralelă azi strada Academiei, până în dreptul hotelului Continental şi că va fi avut în incinta zidurilor sale vre-o bisericuţă mică, ctitorie a neamului cum de obşte este cunoscut că posedau în trecut toate curţile boereşti. O va fi cunoscut-o fostul căpitan austriac şi nu va fi uitat a o pomeni în lucrarea sa cartografică, mai ales că la litera x Sulzer înseamnă: „Casa lui Ghica banul Craiovei“ cu toate că locul acestei case este şi el cam greşit reprezentat în plan. Berindei îi indică acesteia No. 21 lăsând să se înţeleagă că avea trei faţade: una pe Podul Mogoşoaei peste drum de No. 29 — număr inexistent în originalul lui Sulzer — referindu-se la cunoscuta biserică Sărindar; altă faţadă pe strada ce curgea pe acele vremuri în lungul actualei străzi a Academiei şi în fine a treia faţadă pe o uliţă care s'ar părea că se scurgea pe la 1781 paralel cu actualul bulevard al Academiei, însă trecând la sud de biserica Sf. Sava — aceasta fiind însemnată cu litera p de către Sulzer şi cu cifra 15 de către Berindei. Ştim de alt-fel că pristolul acestei biserici se afla pe partea dreaptă a uliţei suind dinspre Sărindar spre biserica Colţei, chiar pe locul ocupat de către statuia lui Mihai Viteazul.

De asemenea literile cc din legenda lui Sulzer nu-şi au însemnarea corespunzătoare în plan. Aceste litere se referă la palatul principelui Brâncoveanu. Berindei îi fixează locul la No. 25 identificându-le pe semne cu proprietăţile lui Manolache Brâncoveanu, vel logofăt încă din 1780 şi viitor mare ban, proprietăţi ce se aflau la poalele dealului mitropoliei bucureştene,

---

15) v. aci mai departe la identificare numerelor negre din planul Purcel, la No. 18 negru.

16) v. aci reproducerea planului sau amintit la nota de mai sus 9.

şi nu cu celelalte proprietăţi brâncoveneşti de moştenire Cantacuzinească ce se aflau în susul Dâmboviţei de cealaltă parte a vechei albii a gârlei[17]).

Berindei a mai însemnat „ad libitum" şi alte edificii bisericeşti şi civile în reproducerea sa a planului lui Sulzer, şi anume toate numerile începând cu No. 28 până la No. 33, care nici unul nu se află în original şi nici în legenda acestuia, şi nici chiar în descrierea oraşului din lucrarea acestui scrupulos istoriograf austriac, afară numai de hanul lui Şerban Vodă de care aminteşte Sulzer în text[18]).

Numerele 28—33 din planul lui Berindei se referă la edificii care de fapt vor fi fost văzute de către Sulzer şi anume: biserica Sf. Gheorghe-Vechi, biserica Sărindar, hanul lui Constantin Vodă, hanul lui Şerban Vodă, casa Colfescului — edificiu care nu cred să fi existat într'o formă impunătoare pe acele vremuri căci nici ceilalţi doi cartografi germani Ernst şi Purcel nu o menţionează cu vre-un număr în amănunţitele lor lucrări cartografice asupra Bucureştilor[19]), — în fine casa Beilicului, care şi ea va fi fost la data planului lui Sulzer nouă de abia câţi-va ani.

Apoi o diferenţiere primordială între planul original al lui Sulzer şi reproducerea sa de către Berindei este că primul indică topograficeşte edificiile dealungul uliţelor însemnându-le cu linii paralele haşurate mai dese ca uliţele podite, pe când Berindei haşurează toate porţiunile între uliţi, dând într'adevăr o înfăţişare mai acceptabilă privirei.

Mai relevăm însă din planul Sulzer un lucru nu de mică importanţă pentru topografia Bucureştilor acelor vremi — menţiune făcută de alt-fel cu zece ani în urmă şi de către ceilalţi doi cartografi militari austriaci — şi anume: insula formată de două braţe ale Dâmboviţei care se separau în dreptul bisericei Sf. Spiridon-Vechi şi se reîntâlneau la poalele dealului mitropoliei. La drept vorbind avem aci a face cu o porţiune din fosta gârliţă ce se scurgea dela poalele dealului Spirei prin veacul trecut şi care nu va fi existat încă la sfârşitul veacului al XVIII-lea de oare-ce admiţând chiar că este o greşeală cartografică a lui Sulzer nu putem crede ca ceilalţi doi scrupuloşi cartografi Ernst şi Purcel să o fi omis-o în planurile lor. In sprijinul afirmărei topografice a tuturor trei cartografi austriaci vine un alt document cartografic foarte interesant, şi anume o schiţă de mână ce datează cam din anul 1804 şi care ne înfăţişează acest mare cot al Dâmboviţei dela mănăstirea Sf. Ioan cel mare şi până la Curtea veche, unde şi acolo este menţionat afluentul Dâmboviţei ca scurgându-se din vechia albie şi anume din vârful acestui mare cot[20]). Porţiunea dintre vârful acestui cot al Dâmboviţei şi cursul şerpuind al fostei gârliţe, prin curţile micilor

---

17) v. pt. aceste proprietăţi brâncoveneşti aci mai departe la identificarea proprietăţilor boereşti din planul baronului Purcel. Cf. şi GEORGE D. FLORESCU. *Vechi proprietăţi bucureştene din veacurile XVII şi XVIII, ed. 1934.*

18) v. SULZER, *o. c. p.* 295.

19) Raţiunea însemnărei din partea lui Berindei a acestui edificiu, reese chiar din legenda planului Sulzer, reprodus de către el, căci la 1861 aci se afla palatul domnesc al lui Cuza-Vodă, cunoscut fiind că în veacul al XVIII-lea pe acest loc se afla Puţul cu zale.

20) Această schiţă de plan din 1804 va face subiectul unui alt studiu al meu al acestui centru de azi al capitalei ţărei, fosta veche mahala a lui Şerban Vodă, cunoscută bunicilor noştri şi sub numele de: Mahalaua Sf. Spiridon-vechi, sau a Scorţarului.

embaticari al acestor locuri, pârâu ce curgea din dealul Spirei spre gârlă trecând prin curtea lui Manolache Brâncoveanu dela poalele dealului mitropoliei va fi fost un canal artificial făcut într'adins pentru a feri pe nenorociţii embaticari de pe marginea Dâmboviţei să fie cu inima sărită la fiecare umflare a apelor care se revărsau distrugându-le gospodăriile primăvara cu topitul zăpezilor în munţi şi toamna din cauza ploilor [21]).

Din cele înfăţişate mai sus reese că planul original al lui Franz Sulzer — cu toate scăderile lui — este totuşi un preţios document, fiind primul cunoscut până astă-zi. Informaţiile aflate în el sunt bogat complectate de către cei cari dintre anii 1789—1791 ne-au lăsat primele documente cartografice de o reală valoare pentru cunoaşterea oraşului străbunicilor noştri.

---

21) Faptul pierderei planului Bucureştilor anului 1830—1832, plan ce fusese remis de către municipalitate, inginerului Sannejouane este o mare stânjenire pentru schimbările topografice întâmplate în Bucureşti dela 1791 la 1852.

Planurile ERNST și PURCEL

Până azi între micul plan al lui Sulzer şi primul document cartografic al bunicilor noştri: planul lui Rudolf Arthur de Borroczyn dintre anii 1849—52, nu avem nici o altă reproducere topografică demnă de luat în seamă căci precum am amintit mai sus, planul din 1830—32 este azi pierdut pe vecie, iar cel al lui Vladimir de Blaremberg din 1842 este insuficient ca detalii fiind mult prea mic.

Planurile Ernst şi Purcel sunt singurele documente cartografice care ne înfăţişează Bucureştii dela sfârşitul veacului al XVIII-lea.

Amândouă sunt orientate spre sud, lucru explicabil, luând seamă că trupele austriace de ocupaţie ale principelui de Saxa au intrat în capitala ţărei noastre prin actuala şosea Kisseleff; de aceea orientarea lor era mult mai uşoară în acest chip.

O atenţie deosebită a fost dată bisericilor de către autorii planurilor. Dintre aceste edificii, multe erau înconjurate cu ziduri şi chilii pe care generaţia premergătoare nouă nu le-au mai apucat. Toate acestea sunt însemnate în amândouă planurile cu numere în cerneală roşie. Alte edificii — cele civile mai importante: case boereşti mai mari care vor fi atras atenţia cartografilor austriaci — au fost distinse cu numere în cerneală neagră, iar hanurile bucureştene cu litere minuscule negre. Majoritatea din aceste numere şi litere de ordine negre lipsesc însă în planul lui Ferdinand Ernst şi pe această constatare se sprijină aserţiunea noastră că locotenentul Ernst nu a avut vreme să-şi isprăvească opera, trupele austriace retrăgându-se din principatele noastre.

In privinţa aşezărei topografice a străzilor, şi mai ales a detaliilor ce le însoţesc, planul baronului Franz Purcel este superior celui al lui Ferdinand Ernst.

In rândurile care urmează am căutat să identific mai întâi numerele însemnate cu cerneală roşie care în majoritatea cazurilor concordă în amândouă planurile; pe semne locotenentul Ernst şi locotenentul Purcel vor fi lucrat împreună. Apoi urmează identificarea numerelor trecute cu cerneală neagră din care unele lipsesc la Ernst şi în fine hanurile care sunt menţionate cu litere la acesta din urmă.

Pe de altă parte, legenda planului Purcel fiind scrisă după ortografia germană, este adesea ininteligibilă şi cere deci o punere la punct.

Voi mai trebui să adaog că sunt unele erori de identificare, mai ales în ceiace priveşte unele lăcaşuri bisericeşti, fapt menţionat de către mine în identificarea fiecărui edificiu în parte.

Numerotaţia aşa cum urmează este după planul Franz Purcel, coroborată cu aceia din planul Ernst.

Dacă însă planul lui Sulzer nu are decât o importanţă cartografică documentară pentru vremurile acelea, atât planul Purcel cât şi cel al lui Ernst au fost alcătuite dintr'un interes pur militar înfăţişând imaginea pe cât se poate mai scrupuloasă a realităţei sfârşitului veacului al XVIII-lea.

Motivul ridicărei lor — după cum ne-o spune şi Nicolae Docan în privinţa planului Ernst vândut municipiului Bucureşti — a fost necesitatea pe care o aveau trupele austriace de a se orienta într'un oraş străin. De alt-fel din acele vremuri — afară de unele hărţi generale ca aceia a lui Müller editată de Artaria [22]) şi cea a geografului C. L. Thomas din Frankfurt din 1788 [23]) şi multe altele — avem harta raialei Hotinului şi cea a Moldovei dintre Siret şi Carpaţi precum şi aceia a Ţărei româneşti — aceasta din urmă de dimensiuni gigantice: 8 m. — $4^1/_2$ m. — care se află azi în posesia Academiei române [24]). Nu putem aci trece cu vederea anexele cartografice ale amintitei lucrări istorice a lui Franz Sulzer.

In ceiace priveşte capitala principatului muntean, se înţelege că statul major austriac ţinea să cunoască arterele de comunicaţie şi legăturile lor cu provincia, precum şi construcţiile solide mai încăpătoare pentru adăpostul autorităţilor şi a trupelor, şi aceasta în eventualitatea unui atac din partea Turcilor retraşi la Giurgiu.

---

22) v. colecţia de hărţi a muzeului municipal Bucureşti: No. 1325.

23) v. *Ibid.* No. 1593.

24) Obţinută pe la 1910—1912 de N. Docan dela arhivele de război din Viena pentru Acad. rom., unde se află şi azi în secţia stampelor.

V

BISERICILE BUCUREȘTILOR
DINTRE ANII 1789 — 1791

Insemnate cu numere roşii de către ERNST și PURCEL

IDENTIFICAREA NUMERELOR ROȘII

1 — Mihay-Woda (=Mihai Vodă).

Biserica Mihai Vodă a fostei mănăstiri cu acelaş nume, ctitoria lui Mihai Viteazul încă de când era vel ban al Craiovei[25]), înconjurată de fostele ei vaste chilii pe care le vor fi apucat încă în fiinţă cartografii austriaci.

Se susţine greşit — precum vom dovedi mai departe — că tot aci a fost cunoscuta biserică de pe la mijlocul veacului al XVI-lea cu numele de *biserica Sfântului Nicolae al postelnicesei,* ctitoria lui Ghiorma vel postelnicul[26]) şi al jupânesei sale Caplea[27]), biserică în fiinţă încă din domnia lui Petru Vodă cel tânăr[28]).

---

25) v. pentru aceasta studiul meu în preparare privitor la data ridicărei mănăstirei înainte de Octombrie 1592.

26) El este originar din Dipalitzi (v. I. C. FILITTI, *Arhiva Gheorghe Gr. Cantacuzino, ed. 1919*, p. 21 nota 1 şi arborele genealogic al familiei Alexeanu). Il aflăm ca vel postelnic în divanele domneşti ale lui Petru Vodă cel tânăr cu începere dela 31 Martie 1564 şi până la 25 Mai 1568 în ultimul document cu divan cunoscut mie dela acest Voevod. Une-ori el poartă şi numele de Ghiorman. Nu-mi este cunoscut ca ban, cu toate că în documente ulterioare privitoare la cealaltă ctitorie bucureşteană a sa (v. aci mai departe la biserica Grecilor, No. V) el este numit astfel. Nu am putut afla raţiunea urgisirei sale de către Petru Cercel Voevod.

27) Ea este din neamul unui Neagu Vornic (poate nepot al unui Mogoş sau acesta nepot unui Neagu Vornic), care nu trebue confundat cu Neagoe vornicul ucigătorul lui Radu Vodă dela Afumaţi la 1529, acesta fiind fiul unui Socol şi soţ al Caplei din Băjeşti nepoata de fiică a lui Radu Vodă cel mare. Jupâneasa Caplea a Ghiormăi postelnicul şi banul era rudă — cum nu ştim — cu Buzeştii (v. I. C. FILITTI, o. c. *doc.* pp. 20—1). Ea era moartă la data actului lui Petru Vodă greşit datat din 8 Aprilie 1558 (v. pt. aceasta studiul meu amintit la nota 25 de mai sus). Trupul ei fusese îngropat în ctitoria ei dela poalele dealului Spirei, fusese însă desgropat în domnia lui Petru Cercel „din pizma" acestuia asupra lui Ghiorma postelnicul, şi reîngropat la mănăstirea Bolintin unde de alt-fel se afla încă înainte de data cărţei lui Petru Vodă, mormântul copilului ei Pătraşco. Din cauza acestei reînhumări se iscă un lung proces între biserica Sf. Nicolae şi mănăstirea Bolintin, proces ce se termină abia sub Gavril Movilă Vodă la 1620 (v. pt. aceasta G-ral P. V. NASTUREL, *Biserica Stavropoleos, ed. 1906*, pp. 2—4).

28) El urmează în scaunul Ţărei româneşti părintelui său Mircea Ciobanul, mort la 25 Septembre 1559 (v. JOHANN CHRISTIAN VON ENGEL, *Geschichte des ungrischen*

A fost închinată ca metoh mănăstirei Simon Petru dela muntele Athos chiar de către fundatorul ei [29]).

La 1775 şi 1797 mănăstirea Mihai Vodă mai era „în latura Bucureştilor" [30]) iar la 1795 Alexandru Moruzi Voevod îşi avea aci scaunul domnesc [31]).

Pe semne în stare de complectă ruină, cu acoperişul distrus, biserica a fost reînoită în Iunie 1834 [32]) de către arhimandritul de pe acele vremi, egumenul dela mănăstirea Simon Petru: Theodosie Contopulo, originar din Vosporu, al cărui mormânt din 1847 [33]) se afla în pridvorul bisericii, pridvor azi desfiinţat cu ocazia reparaţiilor încă în curs de efectuare. Cu ocazia restaurărei din 1834 se va fi făcut şi turnul incintei mănăstirei dinspre altarul bisericei căci poarta data încă din 1711 [34]). In reparaţiile acestea, făcute poate în pripă — în toate cazurile de către meşteri nepricepuţi cari au distrus vechea înfăţişare — s'au zugrăvit şi portretele ctitorilor aflate până la ultima renovare: Mihai Viteazul cu Stanca Doamna, un Staicu şi un Constantin Vodă cu Ioana Doamna [35]).

Reichs und seiner Nebenländer, Walachei, vol. IV, partea I, ed. 1804, p. 222) al cărui ultim act cunoscut mie este din 17 Septembre 1559. Primul hrisov dela Petru cel tânăr este din 8 Ianuarie 1560 şi ultimul din domnia sa din 25 Mai 1568.

La 5 Iunie al acestui an era la Constantinopole (v. HAŞDEU, *Columna lui Traian V. No. 3*, p. 70), iar din ziua de 2 Iulie avem primul hrisov dela rivalul său şi urmaş în tronul ţărei, dela Alexandru Vodă Mircea.

29) Actul acesta, care în toate cazurile este anterior suirei în scaunul ţărei a lui Mihai Viteazul nu ne este cunoscut şi pare a fi azi pierdut. (v. pt. detalii în această privinţă studiul meu amintit aci la nota 25).

30) v. actul lui Alexandru Ipsilanti din 6 Martie 1775 în V. A. URECHE, *Istoria Românilor, vol. II*, pp. 111—12 prin care se întăreşte mănăstirei, balta Ciocăneştilor din Ilfov, iar actul din 2 Martie 1797 dela acelaş Domn privitor la reînoirea vechilor cărţi ale mănastirei (v. *Ibidem, VII*, p. 300).

31) Alexandru Constantin Moruzi în prima lui domnie din Ianuarie 1793 până în August 1796. Actul acestuia din 18 Aprilie 1795 ne spune: „Din vreme ce sf. mănăstire „Mihai Vodă *ce se află în cinstita politie a Domniei mele Bucureşti* lângă mănăstire „se cinsteşte acum şi cu starea scaunului domnesc, având vie aicea în Bucureşti lângă „mănăstire unde s'au zidit de Domnia sa fratele nostru Alexandru Ipsilanti Voevod „casele domneşti". Aceste vii fuseseră luate de către Alexandru Ipsilanti pentru clădirea Curţei sale zisă: Curtea nouă la 1774, viitoare Curte arsă după 1812, dând în schimb viile dela Târgovişte (v. pt. acest act *Arh. St. Mihai Vodă*, pach. 5 doc. 34; v. şi regest în fişele general P. V. Năsturel).

32) v. Inscripţia greacă din năuntrul bisericei celei vechi, azi în plină restaurare, publicată de către d. N. IORGA *în Inscripţii din bisericile României, vol. I, fasc. I*, p. 255, No. 582.

33) v. *Ibidem*, p. 256, No. 583. Data inscripţiei mortuare este din 10 Martie 1847.

34) v. *Ibidem*, p. 255, No. 581 în care se menţionează ca an al fondărei bisericei 1594.

35) Lista portretelor voevodale ne este reprodusă de către CONSTANTIN ŞT. BILCIURESCU, *Mănăstirile şi bisericile din România cu mici notiţe istorice şi gravuri ed. 1890*, p. 143. La p. 142 ni se dă o reproducere a bisericei cu pridvor şi clopotniţă patru-unghiulară cu acoperiş ascuţit, evident de factură nouă. Cred totuşi că în ceeace priveşte lista ctitorilor zugrăviţi, sunt greşeli. De pildă nu pot şti cine este Staicu, de asemenea şi un Constantin Vodă care pare a fi soţul acelei enigmatice Doamne Ioana, nu-mi este cunoscut în cronologia Voevozilor Ţărei româneşti, căci nu este nici-unul din Voevozii Constantin de pe tronul muntean: fie Mavrocordat, Ipsilanti, Racoviţă sau Hangerli. Dacă într'adevăr Bilciurescu a citit aceste nume pe deasupra portretelor din pronaosul bisericii, atunci trebue să credem că avem şi aci a face cu slabele cunoştinţe istorice pe care le aveau zeloşii călugări din prima jumătate a veacului trecut, căci mai toate aşa-zisele restaurări din acea epocă, păcătuesc printr'o fragrantă inexactitate. (v. şi aci mai departe la alte biserici bucureştene).

Pe la 1862[36]) sărăcăcioasele restaurari făcute cu vreo trei-zeci de ani înainte dădeau o înfăţişare neîngrijită edificiului bisericesc, acesta neavând nici un turn care să-i facă falǎ, biserica fiind văduvită de toate odoarele ei, iar pisania şi alte inscripţii cunoscute nouă azi[37]) fiind în limba greaca nu vor fi putut fi descifrate de către cercetătorii trecutului locaşurilor de rugă de pe întinsul oraşului.

In anii din urmă şi încă şi azi, biserica este în curs de complecta renovare, refăcându-i-se turla pantocratorului căreia i s'a adaogat — pe semne după afirmaţia lui Paul de Aleppo[38]) — încă două turle mici la dreapta şi la stânga pantocratorului, şi aceasta s'ar părea după constatarile arhitectonice făcute pe laturile altarului, zidurile biserici fiind încă şi azi cele ale primei clădiri.

In pridvorul deschis, de factură mai recentă, — poate dela 1834 — azi desfiinţat, se aflau pietre tombale în mare parte posterioare restaurarei de acum un veac, şi câte-va din veacurile XVII şi XVIII[39]).

Averea considerabilă a bisericei a fost irosită cu trecerea anilor[40]) până la secularizarea averilor mănăstireşti din timpul domniei lui Cuza Vodă.

2 — Gorgan (=Sf. Ilie din Gorgani).

Veche biserică încă din cursul veacului al XVII-lea ce se afla înca şi azi pe un gorgan în mică stradă din faţa liceului Lazăr. Fostă pe vremea alcătuirei planurilor noastre, în marginea estică a mahalalei Podului de pământ. Această biserică a fost închinată de către Şerban Vodă Cantacuzino pe vremea domniei sale ca metoh ctitoriei sale dela Cotroceni[41]). A fost

---

36) v. Preot GRIGORE MUŞCELEANU, *Calendar pentru anul 1862*, p. 108.

37) Preotul Muşceleanu se plânge chiar că nu a aflat nici o inscripţie veche. Acestea sunt reproduse de N. IORGA, în inscripţiile amintite.

38) v. *Travels of Macarius Patriarc of Antioch, written by his attendant Archdeacon Paul of Aleppo in arabic;* traducerea în limba engleza a lui F. C. BALFOUR, *ed. Londra 1836, VIII*, p. 375.

39) v. N. IORGA, o.c. p. 256-8. Se aflau următoarele morminte: al lui *Preda Urdăreanu* din 3 Februarie 1672; a lui *Ivaşco vel vornic Baleanu* din 2 August 1679; cea cu text grecesc al *Smarandei Hrisoscoleo născută Dim. Balasache* din 1 Ianuarie 1776; alta cu inscripţie grecească a lui *Dimitrie Caragunas* fără an; al *Efrosinei Gianoglu* tot grecească din 1838; al *Mariei Arcudinschi Gianoglu* din 1839 Aprilie în 28, pusă pe mormântul unui personagiu al cărui nume nu se mai poate citi; al unui grec mort la 22 Iunie 1834 şi al lui *Theodosie ieromonahul* din 10 Martie 1847 tot cu text grecesc. Se mai aflau şi alte frânturi de lespezi mormintale, iar în pronaos, piatra tombală a lui Ioan, fiul lui Grigore Ghica Voevod, stins din viaţa în Ianuarie 1664. (v. STOICA NICOLAESCU, *O nouă şi interesantă inscripţie în biserica Mihai Voda din Capitală*, în *„Universul"* cu data de Marţi 6 Octombre 1931.

40) Greşite sunt reflecţiile lui IOAN BREZOIANU, în broşura sa asupra manastirilor închinate şi călugării străini, ed. 1861 pp. 37—8 când afirma ca aceasta biserică nu a fost închinată la lăcaşuri străine, amintind doar hrisovul lui Mihail I. Şuţu din 1785, căci acest edificiu bisericesc era metoh la Simon Petru dela Athos înca dela ridicarea lui din temelie de către primul ei ctitor, Mihai Viteazul. (v. pt. alte informaţii documentare studiul meu amintit la nota 25 de mai sus).

41) v. IONNESCU-GION, *Istoria Bucureştilor, ed. 1899*, p. 196; v. IORGA, *o. c.* p. 298 unde este greşit numită Sf. Nicolae Gorgani.

clădită de isnoavă în domnia lui Gheorghe Vodă Caragea [41 a]) fiind târnosită la 1814 şi zugrăvită în domnia lui Alexandru Nicolae Vodă Şuţu [41 b]). La ridicarea celui de al doilea lăcaş au ajutat şi Manolache Hrisoscoleo cu soţia sa Elena [41 c]) precum şi Radul clucerul Voinescu, Ştefan paharnicul Voinescu şi slugerul Gheorghe Artino [41 d]). Biserica Sf. Ilie din Gorgani posedă un clopot dela Constantin Vodă Brâncoveanu din 1702 [42]).

3 —[43]) Livida Gospoda (=Livedea Gospod sau Sf. Constantin).

Biserica fostei livezi domneşti de dincolo de fostul lac al lui Dura neguţătorul — Cişmigiul de azi. Fusese ridicată „din temelie" — pe semne pe locul alteia mai vechi de a cărei existenţă nu mai avem nici o mărturie — de către un oare-care Constantin cojocarul, împreună cu alţi mahalagii, la 1785, şi avea pe acele vremuri chilii înconjurătoare, azi dărâmate. Biserica a fost renovată în primele decenii ale veacului nostru.

4 — Lefter (=Sf. Elefterie).

Incă din timpul păstoriei lui Ştefan mitropolitul Ţării româneşti dela 1732 la 1738, un bogat cupeţ bucureştean Constantin Maxim [44]) — rămas pe semne fără scoborâtori direcţi — făcându-şi diata, îşi lasă parte din averea lui mitropoliei bucureştene cu dorinţa ca să se facă aci în Bucureşti

---

41 a) A domnit între 8 Septembre 1812 şi 12 Octombre 1818.

41 b) A domnit pentru a doua oară în Ţara românească dela 16 Novembre 1818 până la 19 Ianuarie 1821.

41 c) Manolache zis şi Buzoianu, fiu al lui Scarlat a fost medelnicer la 1798, stolnic la 1805, paharnic la 1806, stingându-se din viaţă la 1819, fiind îngropat la mănăstirea Vălenii de Munte. Pe lângă ctitoria aceasta a sfântului Ilie-Gorgan dela 1819 din Bucureşti a mai ridicat şi biserica din Teişani.

Elena era a doua a lui soţie născută Sefendache. De alt-fel în biserica Sf. Ilie-Gorgan se află lespezi mormintale ale neamului ei (v. IORGA, o. c., p. 299, No. 741).

41 d) v. pisania bisericii reprodusă de către d. IORGA (*o. c.*, pp. 298—9).

42) Informaţie comunicată mie de către părintele econom Gheorghe Negulescu parohul bisericei Batişte din Bucureşti.

43) In planul Ernst un număr 3 roşu se referă la paraclisul Brâncoveanului din fosta mahala a Scorţarului sau a sfântului Spiridon-vechi, cunoscută pe acele vremuri şi sub numele de mahalaua Şerban Vodă. Paraclisul acesta se afla lângă fostele case brâncoveneşti, pe locul actualelor fundaţii ale viitorului Senat.

Pentru identificarea proprietăţilor din această mahala, importantul material documentar pentru istoricul centrului bucureştean va face subiectul unui viitor studiu al meu: *Schiţe de plan ale centrului Bucureştilor la începutul veacului al XIX-lea.*

44) Poate era din neamul lui Mihul cupeţul, fostul purtător de grijă al bisericii şi spitalului Colţii şi ctitorul prim al bisericii Bradului-Boteanu (v. mai jos la No. 43 roşu). Fiul acestuia, Maxim cupeţul, dărueşte Colţii prăvălii pe uliţa Colţii şi în Mărgelari. Chiar Constantin Maxim cupeţul, lăsase prin diata sa acestei biserici a Colţii o prăvălie în uliţa Colţii (v. pt. acestea Pr. GH. NEGULESCU, *O pagină din istoria Bucureştilor*, în revista *Biserica ortodoxă română, seria II, anul 44, No. 3 (540) pe Martie 1926*, p. 136, nota 5 col. 2).

o biserică pe una din moşiile mitropoliei [45]). Dorinţa postumă a piosului cupeţ nu a fost îndeplinită decât după moartea mitropolitului Ştefan şi anume în timpul păstoriei lui Neofit Cretanul [46]) ridicându-se în faţa morilor mitropoliei — morile Vlădichii, cum se numeau în vechime — un lăcaş bisericesc în domnia lui Mihai Racoviţă între anii 1741—44 [47]) pe o insulă formată de cotiturile nordice ale Dâmboviţei bucureştene în mijlocul unei păduri seculare [48]). In hrisovul său din 22 Iunie 1748 Grigore Ghica Voevod întăreşte aşezământului bisericesc cu hramurile Sf. Elefterie şi al sfântului Gheorghe toate cele însemnate de către răposatul cupeţ în diata sa [49]). Ulterior biserica a avut grădină frumoasă de petreceri, făcută — se spune — de către călugării mitropoliei [50]). In apropierea bisericii îşi avea pe la sfârşitul veacului al XVIII-lea vornicul Pană Filipescu [51]) o casă [52]). După ridicarea edificiului religios Maria a lui Gheorghe mărgelarul din mahalaoa Agăi Niţă [53]) luă pe socoteala ei biserica. Peste vreo 20 de ani dela ridicarea ei — la 1782 — fiind în părăginire, Nicolae Brâncoveanu, pe atunci vel vistier, proprietar vecinaş îşi ia însărcinarea a avea grijă de edificiul bisericesc, însă fiind din nou lăsat în părăginire, la 1804 mitropolitul Dosithei Filiti îl reia sub stăpânirea sa.

In marginea bisericii erau încă din vechime cărămidării — de alt-fel însemnate şi ele în planurile noastre cu termenele germane: „Ziegelschlag" — de unde şi numele de Cărămidari al satului învecinat. La începutul veacului trecut cu ocazia întinderei oraşului în această direcţie aflăm mahalaoa Sf. Elefterie ce-şi ţinea numele dela hramul cel dintâi al bisericii.

---

45) v. G. M. IONESCU, *Istoria Cotrocenilor, Lupescilor (Sf. Elefterie) şi Grozăvescilor, ed. Bucureşti, 1902*, pp. 514—22, IONNESCU-GION, (v. *o. c.*, p. 187) fixează anul 1748 ca cel al ridicărei bisericii sprijinindu-se pe semne, pe documentul lui Grigore Ghica Voevod din 22 Iunie al acestui an. Pentru alte informaţii Pr. DUMITRESCU, *Istoricul a 40 de biserici din România, vol. III, ed. 1907*, pp. 66—9.

46) A păstorit între anii 1738—54 (v. IORGA, *Istoria bisericii româneşti şi a vieţii religioase a românilor, ed. I-a 1909, vol. II*, p. 330).

47) v. IORGA. *Inscripţii, o. c., fasc. II*, p. 317, No. XLII 766; G. M. IONESCU, fixează ca an de fundare: 1747.

48) v. G. M. IONESCU, *o. c.*

49) Diata lui Constantin Maxim, pare să nu aibe dată căci G. M. IONESCU (v. *o. c.*) ne vorbeşte de conţinutul ei fără a ne indica nici anul nici luna.

50) v. G. M. IONESCU, *o. c.*, p. 522.

51) Pană Filipescu, fiul lui Grigore clucerul, a fost şetrar la 1747, medelnicer 1753, vel armaş la 1755, vel clucer la 1760, vel vornic la 1779 şi în urmă vel ban la la 1789 şi 1791-2, fiind căsătorit cu Aniţa Câmpineanu stinsă din viaţă la 1786 şi îngropată la mănăstirea Radu Vodă, (informaţii genealogice comunicate mie de către d. I. C. Filitti).

52) Casa aceasta din vecinătatea bisericii a trecut ulterior la neamul boerilor Grădişteni. (Amintesc aci că soţia lui Pană Filipescu: Aniţa Pârvu Câmpineanu avea de mamă pe Chiajna Mogoşeasca a cărei fii au fost strămoşii Grădiştenilor din zilele noastre. Pe semne că aceste proprietăţi fuseseră zestrale ale lui Pană Filipeşcu). In aceste case a fost în urmă cazarmă, depozit de muniţii al armatelor ruseşti între 1828—9, iar Kisseleff dispune ca aci să fie magaziile de rezervă între anii 1830—35. Peste douăzeci de ani, aci erau iar alte magazii turceşti, iar în urmă grajduri pentru caii de poşte, poşta fiind pe acele vremuri lângă Malmaison-ul de mai târziu. Casele rămase pustii la înfiinţarea poştelor au dăinuit până la începutul veacului nostru fiind în complectă ruină pe la anul 1902. (v. G. M. IONESCU, *o. c.*, pp. 521-3).

53) Este cunoscuta mahala din jurul bisericii numită azi a sfintei Vineri — Herasca.

Biserica Sf. Elefterie, care în vechime a avut chilii înconjurătoare precum ne-o înfățișează planurile noastre [54]), de alt-fel dispărut încă înainte de 1856 [55]) a fost reparată la 1867 [56]).

5 — Podu de pormund (=Podul de pământ sau Sf. Ștefan).

Acest lăcaș bisericesc mai este cunoscut și sub numele de *biserica Cuibul cu barză*. De origina acestui nume nu am putut afla nimic precis. Biserica, încă și azi în ființă, se află la extremitatea actualei străzi Știrbei Vodă.

Pe locul actualei biserici — inexistentă la data alcătuirei planurilor noastre — se afla un alt edificiu religios, despre care nu avem nici o mărturie documentară precisă [57]). Cred totuși că aci se va fi aflat acea biserică a Anastasiei Cantacuzino, de care pomenește un act inedit din 1766 [58]). Actualul locaș bisericesc a fost ridicat din temelie pe la începutul veacului al XIX-lea, de către clucerul Dona, împreună cu soția sa Zamfira, care o înzestrează cu o moșioară din județul Ilfov: Belciugovul [59]). Ctitoria aces-

---

54) O porțiune de schiță care s'ar părea că este luată din planurile ce le analizăm în studiul prezent este reprodus în colori în planșă aparte de către G. M. IONESCU în lucrarea sa la paginile 24—25. (v. planșa No. 1, care poartă titlul: *Harta Cotrocenilor, Grozăveștilor și Lupeștilor (Sf. Elefterie), lucrată de Marele Stat Major Austriac în 1791)*.

55) v. planul maiorului Rudolf Arthur, baron de Borroczyn din acest an.

56) v. Pr. MARIN DUMITRESCU, *o. c.*

57) v. pt. informații istorice și pisania: Pr. DUMITRESCU, *o. c., vol. IV*, pp. 84—5, iar pt. inscripții IORGA, *o. c., fasc. I*, p. 290, No. 710, unde însă nu ni se reproduce decât inscripția pietrei mormintale a lui Dona clucerul. IONESCU-GION, nu pomenește de această biserică.

58) Se afla la *Arhivele Statului, Cond. mitropoliei București No. 6* fila 288, relativ la moșia Sărăției, fiindu-mi comunicat de către d. Constantin C. Sărățeanu, fost înalt regent.

In vedere că azi originalul act este încă evacuat la Moscova, dau mai jos documentul în extenso:

„Adecă eu jupâneasa Anastasia, soțiia răposatului dumnealui Șerban Cantacuzino „adeverez cu acest credincios al mieu zapis la prea cinstita mână prea sfinției sale „părintelui, mitropolitul țărei kir Grigorie și la sfânta mitropolie, precum să să știe „că am dat danie 90 de stânj. din moșiia Sărăției din sud Buzău care moșie-mi este „dată prin diiata mie de dumnealui răposatul soțul meu Șerban Cantacuzino și prin „carte iscălită de dumnealor boiari, rudele răposatului bărbatului mieu; și această danie „este dată ca să mi se scutească doi preoți de bir și de toate cheltuelile ca să „poată purta grijă *bisericii ce o am în mahalaoa Podului de pământ*, și cu cele ce „voi mai lasa sfintei biserici pe foaia iscălită de preaosfințitul părinte mitropolit și „să aibă preoții purtare de grija de sfânta biserică de toate ce am lăsat și dinprejur; „și pentru mai adevarata credință am iscălit mai jos ca să să crează, dinpreună cu „alte cinstite și vrednice marturii. Veleat 1766".

(ss) Nastasia, jupâneasa răpos. dumnealui Șerban Cantacuzino, adeverez.

Această Anastasia Cantacuzino era fiica lui Angheli căpitanul și fusese soția lui Șerban, fiul lui Constantin Cantacuzino din sireaua scoborâtoare a lui Drăghici marele spatar.

59) v. *Așezămintele brâncovenești: Belciugul*, doc. 46, comunicat mie de către d. N. A. Boicescu, din fișele inedite ale răposatului general P. V. Năsturel.

tora[60]), înconjurată cu ziduri ridicată pe locul altui lăcaş mai vechi al cărui fondator nu ne este cunoscut în mod precis, a fost reparată în anii 1853 şi 1877. Ultima restaurare a bisericii este din cursul anilor 1904—6 prin îngrijirea preotului C. Ionescu cu ajutorul de curând răposatului Matache Dobrescu[61]).

6 — Iswor (=Isvorul).

Actualul lăcaş bisericesc cu acest nume şi care se află pe actuala stradă cu acelaş nume între străzile Al. Orăscu şi Puţul cu apă rece, este de factură mai nouă căci vechia biserică a Izvorului pe care au cunoscut-o cartografii austriaci se afla mai departe, pe terenul azi proprietate a societăţei de tir. Nu am putut afla informaţii mai precise asupra vechimei acestei biserici. Vechiul lăcaş va fi fost dărâmat puţin după anul 1791, căci actualul edificiu, este ridicat de nişte negustori în timpul domniei lui Alexandru Constantin Moruzi Voevod şi a păstoriei lui Dosithei Filitti[62]), deci între anii 1793—96, prin urmare după ce planurile noastre fusese alcătuite. In planul Ernst cu toate că edificiul religios este însemnat pe acelaşi loc ca la Purcel, totuşi îi lipseşte numărul de ordine, scăpat pe semne din vedere la însemnarea edificiilor de către primul.

7 — Many Prutar (=Manea Brutaru).

Această biserică este ridicată din temelie de lemn la 1777, de către trei negustori din această mahala (cunoscută cu numele de a lui popa Radu): Gheorghe, Ioan şi Manea. De piatră — mai bine zis: de zid — biserica a fost înălţată abia peste zece ani, la 1787, în timpul domniei lui Nicolae Vodă Mavrogheni. Biserica a fost cunoscută sub numele de aceia din mahalaua Popii Radu, pe semne după primul ei slujitor. Intâiul hram a fost al Sfântului Nicolae, căruia îi fură adăogate ulterior — în timpul domniei lui Mavrogheni — şi hramurile: Sf. Gheorghe şi al Născătoarei de Dumnezeu Fecioara Maria. In curtea bisericii se află încă şi azi o cruce a Manei vătaful care a înzestrat lăcaşul bisericesc şi dela care acesta îşi ţine afară de numele său şi un clopot mic[63]). Alt clopot mare din 1781 este făcut de către „Ioan sin Ioniţă diac", fost la Vovidenia din Focşani[64])

---

60) Greşeşte părintele Dumitrescu (v. o. c. *vol. IV*, pp. 84—5) adoptând ca exactă afirmaţia pisaniei actuale a bisericei care spune că „pe locul altei biserici care cazuse în ruină... clucerul Dona şi soţia sa Zamfira" ridicaseră *„cam pe la anul 1760"* ctitoria lor. Acest Dona clucer a trăit abia în prima jumătate a veacului al XIX-lea, fiind îngropat la 1830 în interiorul bisericii. (v. pt. lespedea sa mormintală IORGA, o. c. *fasc. I*, p. 290, No. XXV/710).

61) Informaţie comunicată mie de către preotul iconom G. Negulescu dela biserica Batişte.

62) v. Preot MARIN DUMITRESCU, o. c. *vol. IV, ed. 1915*, p. 98; lipseşte la IONNESCU-GION, o. c., în lista bisericilor bucureştene.

63) Acest clopot a fost dat de către Manea vătaful şi poartă data de 1815. Informaţie comunicată mie de către părintele Gh. Negulescu, parohul bisericei Batişte.

64) Informaţie comunicată mie tot de către preotul econom Negulescu.

Pentru alte informaţii privitoare la biserica Manea Brutaru v. IONESCU-GION o. c. p. 199; v. şi IORGA, o. c., *fasc. II*, pp. 318—19, No. XLIV,7; v. şi Preot M. DUMITRESCU, o. c., *vol. III*, p. 65.

8 — Sv. Marie (=Sf. Maria sau Schitul Măgureanu).

Nume sub care era cunoscută actuala biserică a *Schitului Măgureanu*, la nord de Cişmigiu. Ridicată din temelie de către Constantin Văcărescu mare logofăt, la 1756, şi încheiată de Mihai Cantacuzino genealogistul ginerele său [65]), actualul lăcaş bisericesc — renovat de vreo trei decenii — datează din 1881. Cu ocazia acelor aşa-zise reparaţiuni, s'au distrus cu totul chipurile ctitorilor [66]). Incă şi azi hramul bisericii este Vovedenia Maicii Domnului de unde şi numele de Sfânta Marie, pomenit în legenda planului lui Purcel. In apropierea acestei biserici — puţin mai la nord — avem încă şi azi, vechea biserică Popa Tatu, cunoscută sub numele de biserica dela Fântâna Boului, lăcaş care nu este însemnat cu nici un număr, nici la Purcel, nici la Ernst, cu toate că în fiinţă încă cu mult înainte de alcătuirea planurilor lor [67]).

9 — Dimi Tabaku (=Dima Tabacu sau Sf. Nicolae Tabacu).

Biserica lui Dima tabacu, azi ***biserica Sf. Nicolae-Tabacu*** din calea Victoriei, peste drum de Academia română. A fost ridicată de către un Dima tabacul, încă pe la 1710, de unde şi numele pomenit de Purcel. Refăcută în urmă, a fost cunoscută în cursul veacului trecut sub numele de biserica Popa Cosma, dela numele preotului care a slujit în ea, o va fi îngrijit-o şi dela care însă-şi întreaga mahala şi-a ţinut numele [68]).

10 — [69]) Sv. Nicolay (=Sf. Nicolae sau Biserica Albă).

Sf. Nicolae, vechiul hram al bisericei cunoscută azi sub numele de ***biserica Albă din calea Victoriei.*** Un lăcaş bisericesc — pe semne destul

---

65) Greşeală la IONNESCU-GION (v. o. c., p. 215) care socoteşte ca an de fondare anul 1764; v. şi Preot DUMITRESCU, o. c., *vol. II, ed. 1902*, pp. 103—7; v. şi IORGA o. c., *fasc. I.*, p. 207, No. XXXIII/732.

66) v. *Albumul familiei Cantacuzino* de Gheorghe Gr. Cantacuzino, ed. „Minerva", 1902, pp. IV—V.

67) Biserica Fântâna Boului fusese zidită şi ea de către generalul Mihai Cantacuzino (v. pt. ea mai departe).

68) v. Preot DUMITRESCU, o. c. *vol. III;* v. IORGA, o. c. *fasc. II*, p. 351, No. LXXIV unde nu se aminteşte decât de existenţa unui pomelnic dela 1848; v. IONESCU-GION, o. c., p. 204. Aci însă se face confuzie între trei biserici şi anume; *Sf. Nicolae din Tabaci* (v. mai departe No. 76 în text) *Sf. Nicolae-Tabacu*, (adică a lui Dima tabacu) şi *Sf. Nicolae din Sârbi* (v. aci mai departe No. 68), căci de aceasta din urmă este vorbă în actul din 1696. Condicele brâncoveneşti ne-o aminteşte cu numele de biserica Tabacilor. Din nefericire trimiterea lui IONNESCU-GION la aceste condici (v. o. c.) numai este controlabilă azi. Sf. Nicolae din Sârbi este singura biserică situată pe uliţa, care vine dela biserica Oltenilor (v. şi mai departe în text la No. 76 roşu).

69) Un număr 10 se află în planul Ernst trecut la biserica fără chilii înconjurătoare, care se afla chiar pe locul actualei biserici Sf. Ionică sau Sf. Ioan Moldoveni. Este însă o greşeală de numerotaţie, de oare-ce în planul Purcel o avem însemnată (v. mai departe la No. 16 roşu).

de important — exista pe locul actualei biserici, încă înainte de 1790, fiind cunoscut sub numele de *biserica mahalalei Popei Dârvaş,* poate chiar o fondaţie a unui preot cu acest nume, dela care întreaga mahala şi-a ţinut numele până prin veacul al XIX-lea. Aşi crede chiar, că această biserică încă pe la 1776, va fi avut numele de biserica Vişicăi, judecând după cele relatate într'un act foarte interesant, care aminteşte de împrejurările mahalalei Fântâna Boului [70]). In vechime biserica avea ca hram numai pe Sfântul Nicolae. Pe la începutul veacului al XIX-lea avea chilii înconjurătoare [71]), la care contribuise şi răposatul Iordache Colfescul stolnicul prin diată. Fiind ruinată de un cutremur — pe semne cel din 1804 — biserica a fost renovată prin îngrijirea clucerului Nicolae Trăsnea şi a soţiei acestuia la 1827, punându-i-se şi hramul Sfântului Ilie Tesviteanul [72]), de unde şi numele de *biserica Sf. Ilie din calea Victoriei.* O reparaţie radicală i-a fost făcută în 1873, dar chiliile înconjurătoare dispăruse încă cu mult înainte.

Posedă un clopot mic dăruit de către clucerul Nicolae Trăsnea la 1832 [73]).

11 — Filaret (=40 de mucenici).

Biserica azi dispărută, cunoscută încă în cursul veacului trecut sub numele de *Livedea Văcărescului* sau *40 de mucenici,* după hramul ei [74]).

Incă de prin anul 1766 [75]), Mihail Cantacuzino, vel vistier pe acele vremuri, viitor mare ban şi în urmă general rusesc, personaj cunoscut şi sub numele de „genealogistul", cu râvnă către cele bisericeşti, după pilda strămoşilor săi [76]), începuse a cumpăra terenuri învecinate celor de zestre ale răposatei sale soţii, scoborâtoare a boerilor din Văcăreşti [77]). Biserica

---

70) v. privitor la acest act mai departe, la biserica Fântâna Boului.

71) La 19 Martie 1802, Dosithei Filiti mitropolitul Ungro-vlahiei aminteşte într'un act adresat epitropilor de pe vremuri ai bisericii Albe, că răposatul stolnic Iordache Colfescul, proprietarul caselor unde se află azi palatul regal din calea Victoriei, lăsase la sfârşitul vieţii sale, (el moare în 1802) prin diată, ca să se facă vreo câte-va chilii de către acei epitropi (v. *Arh. St. Mitropolia, netreb.* pach. I, doc. 1; în regest în fişele general P. V. Năsturel).

72) v. IONNESCU-GION, o. c., p. 196; pt. inscripţia pisaniei celei noi care se află încă actualmente deasupra uşei de intrare v. IORGA, o. c. *fasc. II*, p. 362, No. LXXVI/901.

73) Informaţie comunicată de către preotul econom Gh. Negulescu dela biserica Batişte.

74) v. IONNESCU-GION, o. c., p. 223; Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. IV*, pp. 117—18, dându-ne ca an al ridicărei bisericei: 1768.

75) Cunoaştem un act. din 21 August 1766 (v. *Arh. St. Episc. Râmnic*, pach. 9, doc. 6 în regest la generalul P. V. Năsturel) care ne spune că Ioan cu fiica lui Păuna şi cu nepoata sa Zamfira şi nepotul Panait vând pe 160 de taleri lui Mihai Cantacuzino vel vistier o casă pe podul Mogoşoaei *cu locul ei lângă biserica ce o face dumnealui.*

76) Fundaţii religioase în Bucureşti au făcut Mihai spătarul Cantacuzino cât şi fratele său Şerban Vodă, apoi Şerban vornicul, nepotul lor de frate, şi în urmă Pârvul banul, fratele genealogistului, pentru a nu mai releva pe cei cari au înzestrat din averea lor multe alte lăcaşuri bisericeşti (v. I. C. FILITTI, *Arhiva Gheorghe Gr. Cantacuzino, ed. 1919*, pp. XXXI—XXXIV).

77) Ilinca fiica lui Constantin logofătul Văcărescu, stinsă din viaţă încă din anul 1763.

aceasta a fost deci întemeiată înainte de 1768 [78]). Mihai Cantacuzino, părtaş al politicei ruseşti, emigrase după pacea dela Kuciuk Kainardji (1774) în Rusia. Actul de fondaţie poartă data de 1775, luna Septembre, când Mihai Cantacuzino — pe atunci general rus, — se reîntorsese în Bucureşti, în vederea regulărei averei sale. Atunci clădi, în curtea acestei ctitorii, şi o şcoala românească pentru copii şi termină pe semne şi biserica, închinând-o ca metoh Episcopiei de Râmnic. Numele dat de către baronul Purcel acestei mănăstiri vine dela fostul episcop de Râmnic Filaret al Mirelor [79]) viitorul mitropolit al Ungrovlahiei [80]). Acest prelat a avut multă grijă de lăcaşul bisericesc căci încă de pe când fusese episcop de Râmnic el este cel care pune să se acopere cu şiţă şi cu olane biserica [81]). Biserica şi şcoala au funcţionat până la 1848. Lăsate de atunci încoace în părăsire, toate s'au ruinat cu trecerea anilor, iar la 1866 chiliile şi încăperile fostei şcoale fiind numai ziduri goale, au fost dărâmate odată cu biserica, plantându-se grădina care mai aminteşte azi numele doar de Episcopie, fără însă a specifica de care este vorbă. Curând după aceasta, a fost ridicată pe locul bisericii o coloană de piatră, mutată în urmă, în timpul primariatului lui Pache Protopopescu — pe la 1888 — pe bulevardul Carol I cu ocazia creărei acestei artere centrale a oraşului [82]). Pe acest loc se ridică azi palatul Ateneului român, însă grădina şi una din străzile mărginaşe mai păstrează — Dumnezeu ştie încă până când — numele doar al Episcopiei, fostă odinioară proprietară.

12 — Kretschulesk (=Kreţulescu).

Fundaţia religioasă a marelui logofăt Iordache Kreţulescu şi a Domniţei Safta, fiica lui Vodă Brâncoveanu, clădită între anii 1720—22 pe locurile dăruite de către Vodă Mavrocordat ctitorului [83]).

13 — Bresuana (=Brezoianu).

Biserică ce este cunoscută şi sub numele de *a lui Popa Stoica*. Cu toate că, atât în planul lui Purcel cât şi în cel al lui Ernst, nici acest lăcaş bisericesc nu este reprezentat în forma unei biserici, totuşi de aceasta este vorbă, precum ne-o mărturiseşte numele cam stâlcit aflat în legenda lui

---

78) v. nota de mai sus 75.

79) v. IORGA, *Istoria bisericii române şi a vieţii religioase a românilor, ed. 1909, vol. II*, pp. 330, 3333 şi indice p. 404.

80) Din Martie 1780 până în Octombrie 1792 episcop al Râmnicului, iar mitropolit din Octombre 1792 pâna în Septembre 1793.

81) Comunicat de catre parintele econom Gh. Negulescu dela Batişte.

82) Coloana fusese aşezată pe locul actualei statui a lui C. A. Rosetti, şi mutată de aci cu ocazia ridicarei acesteia, fiind dusă pe bulevardul Maria, unde se află încă şi azi.

83) v. Pr. DUMITRESCU, *o. c., vol. II, ed. 1902*, pp. 108—14; v. Preot GRIGORE MUSCELEANU, *Calendarul pe 1862, o.* c. pp. 38—40; v. IONNESCU-GION, *o.* c. pp. 183—4; v. şi publicaţia Casei bisericei: *„7 biserici cu averea lor proprie", ed. Göbl. 1904* pp. 190—201. Terenurile daruite lui Iordache Kreţulescu se întindeau dela actualul pasaj român până la grădina cea mică a palatului regal de azi, de lângă strada Sfântul Ionică.

Purcel. De alt-fel biserica era în ființă încă dela 1710[84]). Numele mai vechi de Popa Stoica îi va fi venit dela primul ei slujitor, căci în mijlocul veacului al XVIII-lea aci se întindeau proprietăţile vistierului Fiera Brezoianu, dela care-şi mai păstrează încă până azi numele şi biserica şi strada din marginea estică a Cişmigiului[85]).

14 — Stierschar (=Ştejar).

Mica biserică — numită adesea şi azi încă a Stejarului — şi aflată în spatele actualului palat regal din calea Victoriei, având hramul sfântului Mina este adesea numită şi după acest hram. A fost ridicată în vechea mahala a Stejarului[86]) între lunile Iulie-Septembre 1743 de către Tănase căpitanul, în timpul domniei lui Mihai Vodă Racoviţă, s'ar părea pe locul alteia mai vechi din 1717[87]) de care nu am putut afla nici o mărturie documentară. Aşa cum se află azi, biserica a fost renovată prin îngrijirea regelui Carol I, la 1894.

15 — Evangelische Kirche (=Biserica Evangelică).

Biserica luterană din strada de azi cu acest nume[88]). Anul fondărei ei nu ne este ştiut, însă comunitatea evangelică era cunoscută în Bucureşti încă de pe la sfârşitul anului 1730, pe când era preot Michael Schuster. Istoricul Sulzer[89]) aminteşte de biserica aceasta din mahalaoa Fântâna Boului[90]) şi care nu trebue confundată cu biserica Sf. Iosif, actuala catedrală catolică, ce se află şi ea în aceaşi fostă mahala, însă care este de construcţie mult mai nouă, de prin anii 1892—95.

---

84) v. IONNESCU-GION, *o. c.*, p. 210; v. IORGA, *Inscripţii, etc. o. c. fasc. I*, pp. 293—4 No. XXIX/722 unde din inscripţia pisaniei aflăm leatul acesta, pe când Pr. DUMITRESCU (*o. c., vol. II*, pp. 145—6) ne indică anul 1701, v. şi I. C. FILITTI, *Biserici şi ctitori, ed. 1932*, pp. 20—1.

85) v. pt. această stradă şi GEORGE D. FLORESCU, *Alaiul de înmormântare al lui Alexandru Nicolae Vodă Şuţu, ed. 1933*, p. 31, nota 153.

86) Cunoaştem un act din 1 Octombre 1752, care pomeneşte de existenţa acestei mahalale (*v. Arh. St. Bradul, pach. 7*, doc. 37 şi în fişele general P. V. Năsturel).

87) v. Pr. DUMITRESCU, *o. c., vol. IV, ed. 1915*, pp. 64—66; v. IONNESCU-GION, *o. c.*, p. 221; v. IORGA, *o.c., fasc. II*, pp. 337, No. LXV 848.

88) WILLIBALD STEFAN TEUTSCHLAENDER, *Geschichte der evangelischen Kirchen-Gemeinde*, Augsb. Conf. in Bukarest, ed. Bucureşti, 1869, tipogr. Ioh. Weiss. p. 15; v. şi de acelaş, *Geschichte der Evangelischen Gemeinde in Rumänien mit besonderer Berücksichtigung des Deutschtums, ed. Leipzig, Hesse & Becker, 1891;* v. Pfarrer ANDREA S. ŞARAI, *Nachricht über die Entstehung, Fortdauer und den gegenwärtigen Zustand der evangelisch-luterischen Gemeinde zu Bukarest, ed. St. Petersburg, G. Hintze, 1834.*

89) v. *o. c. tom. I*, paragraf 300.

90) Această mahala se întindea în lungul unei uliţi ce se numea uliţa Fântânei cunoscuta stradă a Fântânei de până la sfârşitul războiului 1916—18, azi strada general Berthelot. Numele de „a Fântânei" nu cred să se refere la vechiul nume al mahalalei, dar la cişmeaua ce se afla la începutul străzei eşind din fostul Pod al Mogoşoaei. Aci s'a aflat chiar un teatru numit „dela cişmeaua roşie". Din cişmea bucureşteanul a făcut fântână.

16 — Moldoveni (=Sf. Ioan Moldoveni).

Cunoscută şi sub numele de *Sf. Ionică*, din jos de biserica Kreţulescu, poartă în forma în care se află azi o inscripţie deasupra uşii de intrare care aminteşte de anul ridicării ei din temelie de către Dimitrie Dărăscul, mare medelnicer la 1795 [91]), deci cu patru ani după alcătuirea planurilor noastre. Va fi existat de sigur înainte de 1791 o mică biserică — poate chiar părăsită şi în stare de complectă ruină la acest an — paraclis al cine ştie cărei case boereşti sau de boernaşi din această mahala — care dărâmată până la pământ va fi fost făcută de iznoavă de cel al cărui nume este pomenit azi în pisanie. De unde îi vine numele de „Moldoveni" nu am putut afla.

Actualul lăcaş a fost renovat în cursul veacului nostru, iar azi se apelează la caritatea publică pentru a-l scăpa dela dărâmare.

17 — Serendar (=Sărindar).

Este fosta biserică ce se afla cu altarul dând în calea Victoriei pe locul unde azi este staţia de automobile şi bazinul din faţa cercului militar. Tradiţia aminteşte că biserica în vechime — şi aceasta evident înainte de veacul al XVII-lea — se numea *biserica Coconilor*. De unde acest nume? La ce coconi se referă această denumire? Nimeni nu poate răspunde [92]). Pisania cea veche [93]) aminteşte ca fundator pe un Vlad ban al Severinului şi al Făgăraşului şi aceasta la 1361—2 [94]). Faptul că se zice că aci ar fi fost o biserică a boerilor din Cocorăştii-Caplei, scoborâtori de alt-fel din viţă basarabească [95]) şi foşti proprietari în aceste locuri nordice ale Bucureştilor veacului al XVI-lea [96]) ar putea întru cât-va explica fundarea ei de către un Vlad şi anume de către Vladul Caplei strămoşul cel mai îndepărtat

---

91) v. IONNESCU-GION, o. c., p. 198; v. IORGA, o. c., *fasc. I*, p. 294, No. XXX 723; v. şi Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. III, ed. 1907*, p. 65.

92) v. unele sugestii la IONNESCU-GION, o. c., p. 211.

93) Este reprodusă de către Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. IV*, p. 106.

94) Evident şi aci o informaţie fantezistă dacă nu chiar un anacronism cum adesea întâlnim în vechi inscripţii alcătuite pe vremuri de către cucernici preoţi cu cunoştinţe foarte mărginite asupra istoriei ţărei. Un ban Vlad — şi încă unul de Severin şi chiar de Fagăraş — nu ne este cunoscut, şi mai puţin în veacul al XIV-lea (v. lista banilor de Severin dela 1372 încoace la I. C. FILITTI, *Banatul Olteniei şi Craioveştii ed. Craiova*, extras din revista *„Arhivele Olteniei"*, pe 1932, p. 100).

Bani cu numele de Vlad întâlnim în cursul veacului al XVI-lea pe următorii: 1) *Vlad din Cepturoaia*, ctitorul alături de fraţii săi Dumitru părcălabul şi Balica spătarul al manăstirei Caluiul. Acest Vlad a fost ban mic pe la 1533—4 şi moare la 1548; 2) *Vlad* din domnia lui Pătraşco cel bun la 1556 pe semne tot ban mic (v. pt. acesta I. C. FILITTI, o. c., p. 90). In fine avem pe *Vladul Caplei*, strămoşul boerilor din Cocorăşti (v. pt., acesta mai jos nota 95).

95) Strămoşul cel mai îndepărtat al acestui neam este Vlad, fiul Caplei din Periş şi Cocorăşti, nepot al Neacşăi, fiica lui Vlad Vodă Călugărul şi al Mariei Doamnii (călugăriţa Epraxia), (v. şi nota 97).

96) v. G. D. FLORESCU, *Vechi proprietăţi în Bucureştii veacului al XVII-lea şi al XVIII-lea, ed. 1934 Decembre.*

al neamului acestor boeri Cocorăşti-Căpleşti[97]. Evident că înainte de Matei Basarab — Domnul căruia i se atribuie ridicarea acestui lăcaş bisericesc şi chiar numele lui ce s'ar fi referind la faptul că ar fi fost a 40-a ctitorie religioasă a acestuia în Ţara românească — a existat pe aceste locuri un edificiu religios mai vechi, căci dintr'o hotărnicie[98] a 12 boeri ar reeşi că Mihai Viteazul ar fi dăruit bisericei moşia Giuleşti[99]. Cu numele de „Sărindar" o aflăm pentru prima oară la 26 Februarie 1615[100]; de asemenea şi la 1622[101]. Un act din 20 Mai 1634[102] aminteşte şi el de numele acesta al bisericii. Hramul Adormirei Maicii Domnului îl are biserica Sărindar dela Matei Basarab Voevod cu ocazia reclădirei ei la 1654[103]. Pe la sfârşitul veacului al XVIII-lea în hanul înconjurător al bisericii se afla casa de odihnă pentru bolnavii ce veneau la icoana Maicii Domnului spre tămăduire[104]. Clădirea ruinată de vremi a fost refăcută la 1802[105] din râvna mai multor familii boereşti[106]. Acest edificiu religios, care în decursul veacului trecut şi-a avut însemnătatea sa, căci toate slujbele religioase mai însemnate:

---

97) Fiu al Caplei din Periş şi Cocorăşti care mai trăia foarte bătrână la 1584, fusese botezat de către Anca Doamna lui Vlad Vodă cel tânăr. El a fost ban mic de judeţ şi a pierit ucis la 1577.

98) v. ION BREZOIANU, *Mănăstirile zise închinate şi călugarii străini, ed. Bucureşti, 1861*, p. 8 unde ni se indică la nota 1 ca sursă: *Condica Mitropoliei No. VI*, pag. 66, sursă azi necontrolabilă.

99) Va fi oare Giuleştii la nord de Bucureşti unde se află încă şi azi o ruină de biserică ce în toate cazurile este mai veche decât mijlocul veacului al XIX-lea de oare-ce o găsim pomenită ca ruină deja în harta austriacă din 1856.

100) v. menţiune la Pr. GH. NEGULESCU, o. c., care ne indică sursa următoare: *Arh. St. Mănăstirea Cotroceni*, pach. I, şi 61 doc. 4.

101) v. IONNESCU-GION, o. c., p. 211, care se referă la *Arh. Mănăstire Căldăruşani*, pach. 20, doc. 5.

102) v. *Arh. St. Câmpulung*, pach. 4, netrebnice doc. 12 al lui Dumitru judeţul cu 12 pârgari din oraş din Bucureşti, către Stanciu vătah, jupâneasii lui Manei şi coconilor lor Preda şi Dumitrache, pentru a le fi lor două locuri de casă *lângă mănăstirea Sărindarul, lângă uliţa din jos de mănăstire, alăturea cu podul de în sus.* Actul vorbeşte că stăpânirile au fost de mai nainte vreme ale acestora, fără a se pomeni de biserica Coconilor (Act comunicat mie de către d. N. A. Boicescu din fişele inedite ale răposatului general P. V. Năsturel.

„*Uliţa din jos de mănăstire*", — transportându-ne cu gândul în acele vremi când Bucureştii nu se întindeau ca hotar nordic dincolo de actualul bulevard Elisaebta, — trebue să fie uliţa numită ulterior: a Brezoianului, ce-şi mai poartă încă şi azi numele de strada Brezoianu, iar „*Podul de în sus*" va fi fost o uliţă ce va fi eşit de pe aceste locuri ducând la deal spre intrarea în biserică de pe acele vremuri, poate în lungul actualei străzi Sărindar, botezată de curând str. Constantin Mile, parcă într'adins pentru a şterge pe vecie amintirea fostei case de rugă.

103) v. pisania bisericei Sărindar reprodusă de către Pr. DUMITRESCU, o. c., p. 106.

104) De această icoană aminteşte şi (RAICEVICI) în *Osservazioni storiche naturali e politiche intorno la Valachia e Moldavia, ed. Napole 1788*, p. 231; v. şi Prof. PIEHL *Geschichte, naturlich Beschaffenheit und Verfassung der Walachey und Moldau aus dem Italiänischen übersetzt, ed. Strassburg, 1790; v. şi Voyage en Valachie et Moldavie* de P. M. LEJEUNE, traducerea în limba franceză a lui Raicevici, ed. Paris, 1822 pp. 129—30; Despre icoană aminteşte şi F. I. SULZER (v. o. c., p. 290) când pomeneşte de bisericile mai impunătoare şi mai avute ale Bucureştilor dela 1781.

105) Pe semne în forma pe care i-o aflăm în acvarela făcută de către Preziosi (v. colecţia de schiţe ale lui Preziosi în posesia d-lui Const. I. Argetoianu).

106) Cocorăştii, Filipeştii, Ghiculeştii, Câmpinenii şi Grecenii neamuri boereşti a căror reprezentanţi la această epocă erau trăitori în vecinătatea mănăstirei, pe fostul Pod al Mogoşoaei.

nunţi, înmormântări, ceremoniale, etc. aci se oficiau[107]), fusese chiar necropola familiei Ghica[108]), care se număra printre familiile ctitore. Impunătoarea biserica, lasată ani de zile în părăginire şi declarată în urmă inproprie ori-cărei restaurări a fost dărâmată pe la sfârşitul veacului scurs, pe la 1894 6[109]) după ce chiliile înconjurătoare cât şi hanul căzuse în ruină cu mult mai înainte[110]). Tâmpla se află azi în biserica din satul dâmboviţean: Rucăr[111]).

18 — Sv. Ioan (=Sf. Ioan cel Mare).

Biserica sfântului Ioan zis cel mare, numită *Sf. Ioan Predetici,* adică facătorul de minuni, vechea fundaţie a lui Andrei vistierul[112]), — socrul banului Preda Buzescu — şi al fratelui său Dimitrie[113]) la sfârşitul veacului al XVI-lea. O carte patriarhicească a lui Ieremia al II-lea al Constantinopolei purtând data de 1591 Octombre indiction 5 — la drept vorbind însă din 1592[114]) —

---

107) Multe informaţii asupra Sărindarului ne dă Pr. DUMITRESCU, *o. c., vol. IV,* pp. 106 10 care şi-a facut ucenicia de canonarh la acest lăcaş bisericesc acum vreo cinci-zeci de ani, la 1872.

108) Aci fusese înmormântaţi afară de Grigore Ghica Voevod, domnul Munteniei dela 1822 la 1829 şi părintele acestuia, bătrânul mare ban Dumitrache († 1808) şi alţi membrii ai familiei acesteia: *Iancu* fiul lui Scarlat banul Ghica († 1838); 2) *Anastasia Ghica* nascuta Catargi, soţia lui Iancu cămăraşul († 1838); 3) *Mihail Ghica banul* († 1850); 4) *Constantin Dimitrie Ghica* fratele precedentului († 1850); 5) *Matei Ghica,* fiul lui Mihail banul († 1853); 6) *Alecu Ghica mare logofăt,* poreclit şi *„Căciulă mare"* († 1855); 7) *Ioan Nicolae Scarlat Ghica* († 1859); 8) *Dumitru Ralet vornicul,* rudă cu Ghiculeştii († 1859).

Mai îşi aveau aci locul de odihnă *Ioan Cocorăscu* († 1847) şi *Smaranda,* soţia sa († 1863) fiica lui Iordache Clucerul Cantacuzino; *Constantin Zefcari* altă rudă a Ghiculeştilor († 1863) cât şi membrii din familia *Moruzi.*

Cu ocazia darâmărei bisericii, deshumându-se trupurile Ghiculeştilor astrucate aci, mormintele lor au fost aduse parte la Ghiculeasa de lângă Colentina parte în cavoul din cimitirul Şerban Vodă (v. pt. mormintele foste la Sărindar *Acad. rom., ms. 2409, dosar No. 58* al mitropoliei Bucureşti pe 1880: *Inscripţiile bisericilor de Ghenadie Enăceanu,* fila 35).

109) La 1896 pe locul altarului bisericii dărâmate se ridicase o fântână ca ornament al terenului viran, aceasta cu ocazia vizitei împăratului Francisc Iosif al Austriei.

110) v. şi G. D. FLORESCU, *Alaiul de înmormântarea al lui Alexandru Nicolae Şuţu Voevod la 20 Ianuarie 1821.*

111) v. Pr. DUMITRESCU, *o. c., vol. IV,* p. 123 la biserica numită Caimata.

112) Intâlnit adesea şi cu numele de Andronie — personagiu diferit de Andronic Cantacuzino — apare pentru întâia oară cu dregătoria de vel vistier în divanele lui Mihnea Voevod zis turcitul la 8 Ianuarie 1590 rămânând fără întrerupere în această dregătorie şi în domnia lui Ştefan Surdul. In domnia acestuia îl aflăm adesea cu numele de Andronie vistierul. El dispare în domnia lui Alexandru Bogdan zis cel rău, pentru a reapare cu dregatoria de „vel logofat" în divanele lui Mihai Viteazul cu începere dela 1 Octombre 1593 până în cursul lunei Mai 1595.

113) v. VIRGILIU N. DRĂGHICEANU, *O ctitorie brâncovenească dispărută: Biserica sfântului Ion grecesc din Bucureşti, ed. 1931,* extras din *„Inchinare lui N. Iorga cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani",* 7 pagini.

114) v. pt. corecta dată studiul meu amintit la nota 25 de mai sus. v. pt. cartea patriarhicească HURMUZAKI, *Documente privitoare la istoria românilor ed. 1915, vol. XIV, part. I,* pp. 90—3.

aminteşte de această mănăstire[115]), deci înfiinţarea ei trebue pusă între anii 1590—3[116]). In cursul veacului al XVII-lea o aflăm numită şi *Sf. Ion Crăstitel,* adică Sf. Ion Botezătorul[117]). Fusese închinată la mănăstirea Sf. Ilie din satul Ziţa din Epir încă înainte de domnia lui Duca Vodă (1674 iarna — Noembre 1678)[118]). Năruită încă înainte de înscăunarea Brâncoveanului, ea este reclădită din râvna vechilor boeri coborâtori din ctitorii primordiali, de Radul Golescul biv vel comis cu fiicele sale Zoiţa şi Ancuţa[119]) şi aceasta încă din anul 1703.

Ruinată din nou în cursul ultimelor veacuri a fost dărâmată definitiv la sfârşitul veacului scurs, iar pe locul ei se ridică azi palatul casei de depuneri şi consemnaţii[120]).

---

115) Cartea patriarhicească amintită, vorbind de biserica Sf. Nicolae „de pe deal" adică de mânăstirea Mihai Vodă specifică ast-fel modul ei de aşezare: „în faţă cu metohul aşezat spre *răsărit* (termenul grecesc ανατολὰς este greşit tradus în textul românesc al cărţii cu: „miazăzi") al Proorocului. Inainte Mergătorului şi Botezătorului Ioan..."

Acest metoh nu este altul decât ctitoria lui Andrei vistierul, care judecând cum va fi fost pe acele vremuri Bucureştii cu Dâmboviţa şerpuind pe aci în voia soartei era într'adevăr în faţă şi spre răsărit de dealul pe care se ridică noua ctitorie a lui Mihai banul, viitorul Voevod.

116) Afirmaţiune sprijinită pe faptul că între aceşti ani întâlnim pe Andrei vistierul, ctitorul fondator, cu această dregătorie (v. şi mai sus nota 112).

117) v. *Documentele Cantacuzinilor, ed. Iorga,* p. 23.

118) v. *Acad. rom., ms. 3526,* fila 7—8 *(Cond. mănăstirii Sf. Ioan din Bucureşti).*

La 12 Mai 1685 Duca Vodă închină mănăstirea Sf. Ioan Inaintemergătorul la sf. prooroc Ilie din Ianina (Zitza). (V. HURMUZAKI, *XIV, I, doc. DCCXXII,* pp. 738—9).

119) Privitor la reclădirea acestui lăcaş bisericesc dau aci — după fişele inedite amintite ale răposatului general P. V. Năsturel — conţinutul actului din 1703 Februarie în 15, dată la care pe semne că fusese începută reclădirea vechii ctitorii a lui Andrei vistierul. Actul se afla la *Arhivele Statului Sf. Ion, Bucureşti,* pach. 17, doc. 2 azi evacuat la Moscova.

„Radul Golescul biv vel comis împreună cu copilele meale Zoiţa" (a fost soţia lui Ştefan Pârşcoveanu) „şi Ancuţa" (a fost soţia lui Ioana Băleanul) „dă scrisoare sfintei „şi dumnezeeştii mănăstiri Sf. Ion din Bucureşti, etc... care mănăstire mai întâi din „temelia ei au fost făcută şi înălţată de strămoşii noştri Andrei vistierul şi Dumitru „spătar" (nu am putut afla până azi rudenia prin ascendenţă a lui Radu Golescu cu aceştia). „Deci când au fost acum întâmplându-se mari stricăciuni sf. mănăstiri, deci Măria „Sa fiind cu mare osârdie către sfânta biserică pus-au făgăduinţă că mai bună şi frumoasă „de cum au fost să o facă, care lucru au şi săvârşit. Şi ştiind Măria Sa că noi săntem „din neamul acelor de mai 'nainte numiţi ctitori, nu ne-au lăsat ca să ne înstrăinăm, „ci din bunătate şi blândeţele Măriei Sale ne-au făcut şi pre noi părtaşi la cheltuiala „zidirii aceştii mănăstiri cu ce am putut. Şi foarte peste puţină vreame s'au întâmplat şi „soţului meu" (în loc de soţiei mele) „Maricăi" (era fiica lui Stoian comisul zis Florescul şi al Ancuţei Cantacuzino, fata marelui postelnic Constantin şi deci vara primară a Brâncoveanului) „de şi-au dat datoria cea obştească de au odihnit cu părinţii ei" (biserica a fost necropola neamului boerilor din Floreşti şi în veacurile următoare). „Deci eu „socotind că mai mult folos şi răpaos să aibă sufletele noastre, am închinat sf mănăstiri „viile noastre dela Vispeşti în care sănt 20 de pogoane îngrădite, etc., etc..."

120) Fotografia vechii pisanii se află în colecţiile comisiunei monumentelor istorice; v. şi V. N. DRĂGHICEANU, o. *c.,* p. 4; v. şi Pr. DUMITRESCU, o. *c., vol. IV,* p. 120. Pt. alte date istorice asupra bisericii v. şi IONNESCU-GION, o. *c.,* p. 100 şi G. D. FLORESCU, *Alaiul de înmormântare,* o. *c.;* v. şi Pr. MUSCELEANU, o. *c.,* p. 100.

19 —[121]) Slater (=Zlătari).

Biserica *Zlătari,* cu han înconjurător, făcută dintr'un început în lemn de niște argintari sau zlătari și de zid de Mihai spătarul Cantacuzino[122]). Tradiția amintește că a fost clădită de acelaș ctitor al atâtor sfinte lăcașuri de pe întinsul Țării românești, de către Matei Basarab Vodă[123]). Pe lângă moșiile Târnova și Lipovățul pe care mănăstirea le avea ca singură zestre și câte-va prăvălioare în București, Mihai spătarul Cantacuzino cu ocazia înălțărei ei, ajutând pe alți enoriași i-a dăruit la 1715[124]) tot locul dinprejurul bisericii cu pimnițe și prăvălii[125]). In 1850, fiind în mare ruină, a fost clădită de iznoavă de către egumenul ei Calistrat Livis numit și Chiril, care cu acea ocazie repară din temelie și încăperile înconjurătoare ale bisericii. Ultima restaurare a bisericii este cu câți-va ani înainte de izbucnirea războiului mondial; chiliile înconjurătoare însă dispăruseră încă cu mult înainte.

---

121) In planul lui Ernst se întâlnește afară de acest număr 19 roșu și un altul alături de un No. 20 roșu, referindu-se la un edificiu de pe strada Enei de azi, peste drum de biserica dintr'o zi de pe strada Academiei, pe locul unde s'a clădit în toamna anului 1931 noua aripă a hotelului Union, colț cu strada Regală. Aci a fost până la mijlocul veacului trecut locul caselor boerilor Cornești (v. pt. acestea mai departe No. 19 negru).

122) Inscripția vechii biserici și care fusese concepută în 1850 cu ocazia reparațiilor egumenului de pe acele vremuri ne este redată de către preotul DUMITRESCU (v. o. c., pp. 138—9, în *vol. I, ed. 1899)* pe semne după preotul MUSCELEANU (v. o. c., pp. 98—9). Ea poartă nume de personagii inexistente precum aflăm și în alte biserici, ca spre pildă la Curtea veche (v. mai departe). Inscripția cea veche a bisericii Zlătari amintea că vechiul edificiu bisericesc fusese clădit în cinstea mucenicilor Dumitru și Gheorghe, și reclădit din nou la 1705 prin ajutorul „dumnealui kir spătarul Mihai Cantacuzino fiul (?) cel dântâi (?) al lui Șerban Cantacuzino Vodă și al soției sale Mariei Doamna care a luat parte la clădirea și întemeerea acestui sfânt lăcaș în zilele prea sfințitului mitropolit kir Theodosie, care a cârmuit biserica până la 1709", (exact a păstorit până la începutul anului 1708 căci a murit la 27 Ianuarie al acestui an; v. IORGA, *Ist. bisericii rom. II,* p. 333 iar pt. mormântul mitropolitului v. IORGA, *Inscripții,* o. c., *fasc. I,* p. 240 No. 540).

Mai întâi Mihai spătarul *nu* este fiul — și încă *cel dântâi* — al lui Șerban Vodă, ci fiul al patrulea al marelui postelnic Constantin, și deci frate al Voevodului amintit. Admițând că ar fi fost feciorul lui Șerban Vodă care ar fi reclădit biserica, atunci am avea a face cu Gheorghe beizadea, singurul fecior al acestui Voevod; ori acesta era abia în vârsta de 7 ani la moartea tatălui său în 1688. Mihai Cantacuzino, frate mai mic și nu fiul cel dântâi al lui Șerban Vodă a fost cucernica figură a neamului Cantacuzinesc care s'a îndeletnicit cu clădirea mai multor lăcașuri religioase.

123) Se atribuie acestui Voevod patru-zeci de ctitorii religioase pe întinsul Țărei românești dintre care în București: Sfinții Apostoli (v. mai departe No. 22 roșu); mănăstirea Radu Vodă (v. ibid. No. 82 roșu) și Sărindarul (v. mai sus No. 17 roșu). In județul Ilfov avem următoarea ctitorie dela acest Voevod: Plătărești; de oare-ce: Plumbuita, Herăștii și Snagovul au fost numai restaurate în timpul domniei sale.

124) v. ION BREZOIANU, *Mănăstirile zise închinate și călugării străini,* ed. 1861, p. 52, v. pt. cartea din 1715 *Arh. St. Cond. mitropol. VI,* p. 77.

125) v. BREZOIANU, o. c., p. 52.

20 —[126]) Morgurian (=Măgureanu).

Biserica Măgureanului, care nu trebue confundată cu biserica Schitul Măgureanului, de care am vorbit mai sus[127]). Biserica Măgureanu a fost ridicată de către Şerban Vodă Cantacuzino la 1686[128]) şi reclădită de zid — de piatră amintea vechea pisanie — de către Pârvul Cantacuzino vornicul la 1763. A dăinuit şi ea până pe la sfârşitul veacului trecut, sărăcită şi părăsită, până şi de scoborâtorii neamului ctitoricesc, ale căror proprietăţi din jurul lăcaşului bisericesc se irosise[129]). Biserica a fost dărâmată în Septembre 1895[130]).

21 — [131]) Sv. Spriton Veik (=Sf. Spiridon-Vechi).

Mica biserică ridicată pe malul stâng al vechiei albii a Dâmboviţii, azi dincolo de gârla canalizată dela 1881, şi rămasă în forma în care a fost clădită, pe locul altei biserici de lemn, poate fondaţie religioasă a familiei boerilor din Floreşti din veacul al XVII-lea. Cred că de această biserică este vorba în actul lui Şerban Vodă Cantacuzino din 9 Martie 1680[132]), care aminteşte de o mănăstire în Bucureşti numită a sfântului Spiridon. Fără turle şi clopotniţă, actualul lăcaş bisericesc a fost rezidit cu voia şi cheltuiala lui Constantin Mavrocordat Vodă la 1747, prin stăruinţa patriarhului de Antiohia Silvestru, fiind chiar închinată acestei patriarhii cu întreaga ei avere din moşia Bolintinul din Ilfov[133]). Pe la 1875 mai erau aci doi bătrâni cântăreţi greci: Simon şi Aristide, din „ultima rădăcină fanariotă“[134]).

---

126) Acest număr este trecut de către locotenentul Ernst de trei ori în planul său. Unul din aceste numere se referă la biserica Sf. Nicolae din prund (v. pt. aceasta No. 29 roşu mai departe în text).

127) v. No. 8 roşu.

128) v. Pr. MUSCELEANU, o. c., pp. 78—9; v. IONNESCU-GION, o. c., p. 199; v. Pr. DUMITRESCU, o. c., p. 122.

129) Studiul mai amănunţit istoric şi topografic al cartierului coprins între actualele: Grand hotel, biserica Zlătari, tribunalul şi dealungul Dâmboviţei până la podul Mihai Vodă face subiectul unei lucrări speciale, în curs de preparare, amintite la nota 43.

130) Informaţie comunicată de către părintele Gh. Negulescu dela biserica Batişte.

131) Numărul 21 ce-l poartă această biserică în amândouă planurile noastre este întâlnit în planul Ernst şi la o casă din spatele hanului lui Şerban Vodă (actuala Bancă naţională) şi care corespunde la Purcel cu No. 21 negru (v. pt. acest loc mai departe la No. 21 negru).

132) v. HURMUZAKI, *XIV, part. I, doc. DCCXXV*, p. 741.

Printr'acest document ce-l dă către mănăstirea satului Policiana zisă mănăstirea Brodeţ din eparhia Drynopolei, Şerban Vodă îi orânduieşte acesteia epitrop şi îngrijitor pe egumenul „sfintei şi arhiereştii mănăstiri, numită a celui între sfinţi parintelui nostru „Spiridon, făcătorul de minuni, care sfântă mănăstire se află în cetatea de aici a Bucu- „reştilor, să ia mila dela cămărăşia ocnelor pe Martie şi să trimeaţă aceasta la Brodeţ...“

133) v. BREZOIANU, o. c. care greşeşte în ceiace priveşte anul de fondare însemnând anul 1732 (v. p. 58). PREOTUL MUSCELEANU (v. o. c., pp. 85—6) se revolta contra faptului aflării în inscripţia pisaniei a unui text turcesc. La drept vorbind sunt câte-va rânduri în caractere arabe (v. pt. acestea Preot VASILE RADU, *Mănăstirea Sf. Spiridon şi Patriarhul Silvestru al Antiohiei*, în *Revista istorică română, vol. III, fasc. I, ed. 1933*, pp. 11—31). Pt. alte informaţii v. IONNESCU-GION, o. c., p. 217 şi IORGA, o. c., *fasc. I*, p. 267 No. X/621; v. şi H. STAHL *Bucureştii ce se duc*, ed. 1910, pp. 41—2; v. şi IORGA, *O biserică siriană în Bucureşti*, în *Bul. com. mon. ist., 1929, fasc. 61*, p. 97: v. şi studiul meu amintit la nota 129 de mai sus). v. şi Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. I*, pp. 75—7.

134) v. Pr. DUMITRESCU, o. c.

22 — Archimandrit (=Arhimandritul sau Sfinţii Apostoli).

Nume sub care este cunoscută actuala *biserică Sfinţii Apostoli*[135]) din fosta mahala a Dudescului, care nu trebue confundată cu biserica cu acelaş hram, cunoscută azi sub numele de: biserica Apostol[136]).

Pe locul actualei biserici Sfinţii Apostoli se ridicase încă în cursul veacului al XVII-lea *mănăstirea Târnovului*. A fost mănăstire stavropighială, precum reese din cartea din 1677[136a]) a lui Dionisie patriarhul Constantinopolei. Ea arsese cu puţin înainte de acest an, cu care ocazie i se distruseseră toate cărţile de întărire. Planurile Ernst şi Purcel o menţionează cu chilii înconjurătoare dispărute în prima jumătate a veacului trecut, căci la 1852 numai existau[137]). Tradiţia aminteşte că vechea mănăstire fusese ridicată tot de către Matei Basarab Vodă, însă pe locul alteia mai vechi de lemn. A fost reparată la 1715 de către Ştefan Cantacuzino Voevod. care-i pune hramul sfinţilor apostoli Petru şi Pavel, după ce biserica cea dântâi de zid din vremea lui Matei Basarab se năruise. La 1862 era reparată abia de câţi-va ani[138]), iar în veacul nostru a fost din nou renovată[139]).

23 — Sv. Catarina (=Sf. Ecaterina).

Biserica din fosta incintă a fostei Curţi domneşti din dealul Spirei, numită Curtea nouă, iar după incendiul din 1812 care a mistuit-o: Curtea arsă. Aci a fost paraclisul fostului palat ridicat la 1774 de către Alexandru Vodă Ipsilanti. Această biserică nu trebue confundată cu biserica, purtând acelaş nume şi hram dela poalele dealului patriarhiei[140]); de asemenea nu trebue identificată cu actuala biserică Albă zisă din Postăvari[141]). In planul său dintre anii 1849—52, maiorul Borroczyn ne mai aminteşte de ea pe semne în ruină complectă la acea dată[142]). Azi ea nu mai este în fiinţă.

24 — Sv. Spiri (=Spirea-Veche).

Traducerea însemnării date de Purcel acestei biserici în planul său ar fi sfântul Spiridon. Totuşi numele adevărat este: *biserica Spirea-veche*

---

135) v. CONST. ST. BILCIURESCU, o. c., pp. 252—3; IONNESCU-GION, o. c., p. 174; BREZOIANU, o. c., pp. 38—40; IORGA, o. c., *fasc. I*, p. 266, No. IX/615; Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. I*, pp. 140—1; v. Pr. MUSCELEANU, o. c., pp. 93—4.

136) v. mai departe No. 72 roşu.

136 a) v. HURMUZAKI, *XIV, partea I-a, No. CCCIV*, p. 218.

137) v. planul maiorului Rudolf Arthur de Borroczyn din acel an.

138) v. Pr. MUSCELEANU, o. c., p. 93.

139) v. pt. alte detalii studiul meu amintit la nota 452 de mai jos.

140) v. mai departe No. 86 roşu.

141) v. pt. ea mai sus la No. 1 din text şi mai departe No. III.

142) Printre stampele editate de către răposatul evocator al vechiului Bucureşti locotenent-colonelul Dimitrie Pappasoglu se află una reprezentând: Lupta pompierilor în dealul Spirei la 1848. Acolo se pot vedea zidurile în ruină ale dispărutei biserici Sf. Ecaterina.

de pe dealul Spirei. Numele acesta al lăcaşului bisericesc vine dela fundatorul ei şi nici decum dela vre-un hram: sfântul Spiridon. Vechea pisanie este pierdută.

Medicul Spirea Cristofi, originar din Corfu este ctitorul primordial al bisericii, ridicând-o din temelie înainte de 1765, căci o lespede funerară cu această dată amintind că este a mormântului lui Spirea, se află chiar în biserică [143]). Lăcaşul bisericesc fusese închinat de către ctitor, mitropoliei Bucureştilor [144]), iar la 1777 sub Alexandru Ipsilanti, mitropolitul Grigorie o afieroseşte prin misionarul Ioachim de la mănăstirea Grigoriu din muntele Athos acesteia [145]).

25 — Hadzidina (=Hagi-Dina).

Biserica de sub dealul Spirei, cunoscută în cursul veacului al XVIII-lea, fie cu numele de *Hagi-Dina,* fie cu cel de *Hagi-Dima,* evident o stâlcire al numelui ctitoriţei. Biserica fusese ridicată la 1728 [146]) având deja la alcătuirea planurilor noastre chilii mari înconjurătoare şi foarte întinse. Ctitoriţă din temelie a fost Thimotiia [147]) sau Chiriachi schimonahia pre mirenie Dina Hagica de origină rusească, care pune mănăstirii hramul Bunei Vestiri. Pe la începutul veacului trecut era cunoscută sub numele de biserica Hagi-Dinei, fiind metoh al schitului de maici dela Ţigăneşti din judeţul Ilfov [148]). Azi poartă numele de *Schitul Maicilor.*

---

143) Pt. medicul corfiot v. I. C. FILITTI, *O pagină din istoria medicinei, (1784—1828), ed. 1929,* p. 11. Pt. alte informaţii asupra bisericii v. Pr. MUSCELEANU, o. c., p. 104; iar pentru inscripţii v. IORGA, o. c., *fasc. II,* p. 336 No. LXIII/846; v. şi Pr. DUMITRESCU, o. c., pp. 77—9.

144) v. Pr. DUMITRESCU, o. c.

145) Alte informaţii asupra bisericii v. I. BREZOIANU, o. c., pp. 31—3; V. DRĂGHICEANU, *Biserica Spirea Veche,* în *Bul. com. mon. ist., anul XVII, fasc. II,* pp. 58—64; V. A. URECHIA, *Istoria românilor, vol. II,* p. 115; BUSUIOCEANU, *Un palat domnesc din vremea Fanarioţilor,* extras din *Bul. com. mon. ist. anul XXII, fasc. 61,* p. 6 şi nota 1 dela această pagină.

146) Greşeşte IONNESCU-GION *(o. c.,* pp. 195—6) când pune ca an al fondărei: 1731, anul ce se află pe pisania bisericei, fapt ce-l înregistrează şi Pr. DUMITRESCU, *(o. c., vol. II, ed. 1902,* pp. 137—8), căci un document din 13 Novembre 1728 ne dă următoarele precizări:

Barbu Merişanu vel clucer, împreună cu nepotă-său Radul Brezoianu, soţul unei nepoate a lui Barbu anume Baduţina (?), fata Maricăi clucereasa, dă zapis sfintei mănăstiri de aici din târg din Bucureşti ce să cinsteaşte sf. praznic Blagoveşteniile care iaste în mahalaoa (loc alb) şi la mâna sf. sale maicii călugăriţii Timotiia care este ctitoriţa sf. mănăstiri etc. că lăsând nepoata mea Badeştina (?) la moartea ei 8 pogoane de vie în dealul Boziianilor, foste de zestre ale Maricăi cluceresii, întăresc şi ei dania (v. *Arh. St. Schit Ţigăneşti,* pach. 24, doc. 3 din fişele inedite general P. V. Năsturel).

147) *Arh. St. Schit Ţigăneşti,* pach. 20, doc. 4. Act. din 15 Februarie 1755 în care se specifică următoarele: „Monahia Timotiia din osteneala ei au înălţat biserica de piatră din temelie" (v. fişele amintite).

148) v. *Arh. St. Mănăstirea Ţigăneşti,* pach. 26, doc. 7 act din 23 Iulie 1813 în care se vorbeşte de averea schitului Hagi-Dima: moşii în deal la podul Calicilor, lângă morile mănăstirilor Radu-Vodă şi Văcăreşti. Pt. Schitul Ţigăneşti v. Ieromonah DAMIAN STĂNOIU, *Mănăstirea Ţigăneşti, ed. 1926.*

26 — Antim.

Şi această biserică este înfăţişată în amândouă planurile noastre cu chilii înconjurătoare. A fost începută pe la 1713[149]) de către mitropolitul al cărui nume îl poartă, pe locul vechii biserici de lemn a lui Staico paharnicul Merişanul, biserică pe care scoborâtorii acestuia nemaiputând-o repara o dăruiseră mitropolitului Antim pentru a fi şi ei ctitori la mănăstirea de piatră ce o va ridica acesta[150]). Hramul mănăstirii, încă dela 1713, când se începuse clădirea — terminată abia peste doi ani: la 1715 — a fost al Tuturor Sfinţilor, şi de alt-fel biserica a fost cunoscută sub numele acesta multă vreme în urmă[151]). Cred că mahalaua Popei lui Ivaşcu întâlnită în multe acte vechi din veacul al XVIII-lea[152]), era în preajma bisericei Antim. Actualul paraclis din curtea mănăstirei ridicat de către Matei Roset împreună cu soţia sa Stanca la mijlocul veacului al XVIII-lea este azi refăcut încă din 1860[153]). Biserica are două clopote, unul mare dela Antim din 1714—15 şi, altul mic din 1756[154]).

27 — Sv. Ilie (=Sf. Ilie-Rahova).

Această biserică este ridicată pe la al patrulea deceniu al veacului al XVIII-lea de către un Isaiia Novăceanul cu sora sa Sanda, alături de un Atanase. La 1802 era serios ruinată de cutremurul din acel an. Bătrânul boer Fotache Ştirbei, enoriaş al bisericei, hotără la 1828 ridicarea unui nou locaş pentru care închină toată averea lui; muri însă înainte de a-şi fi văzut dorinţa împlinită[155]). Epitropia instituită prin diata sa şi compusă de mitropolitul Neofit, banul Barbul Văcărescu şi vornicul Gheorghe Fili-

---

149) v. IONNESCU-GION, o.c., pp. 171—4; Pr. Dumitrescu, o. c., *vol. I*, pp. 42—5. Amândoi pun anul zidirei bisericii la 1715, ceiace este o eroare, căci la 1 Iulie 1713 Constantin logofătul cu soţia sa Smaranda, amintesc de *„biserica ce se face acum"* (v. *Arh. St. Episc. Argeş*, pach. 47, doc. 21 în fişele inedite ale răposatului general P. V. Năsturel). Monografia d-rei DORICA VOINESCU, *Biserica Antim* (v. revista *„Boabe de grâu" No. 9 anul IV, Sept. 1933*, pp. 539—49) ne dă lămuriri interesante spirijinite pe lucrari pe care nu le-am putut avea la dispoziţie (v. o. c., p. 539 nota 1).

150) La 24 Aprilie 1713 — dată la care îşi face diată chiar mitropolitul Antim (v. *Testamentul lui Antim* în revista *Biserica ortodoxă română, anul III, 1885* amintit în fragmente de d-ra D. VOINESCU, *o. c.)*. Drăguşin paharnicul Merişanul scrie mitropolitului Antim următoarele: „...scrisoarea sfinţiei tale cum că iaste să faci o casă dum- „nezeiască tuturor sfinţilor unde iaste o biserică de lemn a lui Staico paharnicul, „Dumnezeu să ajute Sfinţii tale că mie mi-au fost tot gându şi inima ca să fac o temelioară „de casă unde şi să fac biserică iar de lemn, ca să fac biserică de piatră nu am putere, „iar pre Sfinţiia ta să te ajute Dumnezeu să o faci, etc. Iar acum de vreame ce te-au „îndreptat Dumnezeu pe Sfinţiia ta să faci acolo mănăstire mă rog Sfinţii tale să mă ierţi „căci voi să te supăr să mă primeşti şi pe mine să fiu ctitor măcar că bani nu am să „dau, iar pe loc să nu-mi dai nici un ban, ci să-l dăruiesc sfintei biserici să fie biserica „pe el, etc." (v. *Arh. St. Episc. Argeş*, pach. 48, doc. 17 în fişele inedite amintite).

151) O întâlnim la 1745 ca loc de îngropăciune a boierilor din Bujoreni (v. doc. din 5 Decembre 1745 *Arh. St. Episc. Argeş*, pach. 69 bis, doc. 51 în fişele amintite).

152) După locurile amintite în diferite acte şi a numelor de neamuri boereşti care nu au locuit decât în aceste parăgini ale Bucureştilor.

153) v. Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. I*, pp. 142—5.

154) Comunicat mie de către parohul bisericii Batişte părintele econom Gh. Negulescu.

155) Testamentul lui Fotache Ştirbei este din 1828.

pescu, închee lucrările de săvârşire ale lăcaşului bisericesc abia la 15 August 1858. De atunci şi până azi biserica a suferit mici schimbări cu ocazia vremelnicilor reparaţiuni [156]). In spatele bisericei, în spre altar, erau stăpânirile boerilor Bujoreni a căror necropolă era biserica Sf. Ilie [157]). Azi se mai află pietre mormintale foarte şterse care amintesc numele unor membrii din familio Urlăţenilor [157 a])

28 — Ziganie (=Sf. Nicolae din Ţigănie).

Acest lăcaş bisericesc numai există azi, însă prezenţa lui este totuşi memorată încă azi printr'o cruce pe dreapta bulevardului Maria suind spre Bragadiru. A fost ridicată de către mitropolitul Grigorie al II-lea, care a păstorit dela 28 Iulie 1760 stingându-se din viaţă la 18 Septembre 1787 [158]). Ctitoria lui Grigorie al II-lea mică şi neîncăpătoare, de alt-fel destul de ruinată pe la sfârşitul veacului al XIX-lea a fost dărâmată, lăsându-se totuşi o cruce pe locul vechiului ei pristol. In planul lui Borroczyn biserica Sf. Nicolae din Ţigănie este trecută cu numele simplu de Sf. Nicolae, numele ei va fi venind dela ţiganii ce îşi vor fi întins şatrele la poalele sudice ale dealului mitropoliei. La 1904 fu ridicată pe cealaltă parte a noului bulevard Maria, monumentala biserică cunoscută azi cu numele de Sf. Nicolae-Vlădică. Acest edificiu religios a fost înălţat cu banii rezultaţi din vinderea materialului dărâmatei biserici a Sfântului Nicolae din prund [158 a]).

29 — Brund (=Sf. Nicolae din Prund).

Acest lăcaş bisericesc — azi dispărut — a fost în apropierea căei Rahovei, lângă biserica Domniţei Bălaşii şi în spatele fostului han al Golescului [158 b]), ridicat de către Teofan schimonahul la 1682, după cum ne mărturiseşte o piatră cu inscripţie veche [159]). Acest edificiu bisericesc este pomenit alături de altele din Bucureşti în hrisovul lui Nicolae Vodă Mavrogheni din 1787 [160]). Incă din cursul anului 1851, mitropolia din Bucureşti

---

156) v. *publicaţia administraţiei casei bisericii,* pp. 73—4; v. şi IORGA, o. c., *fasc. II,* pp. 348—50.

157) Amintiri din familia mea maternă, precizează că în timpul ciumei, murind Constantin Bujoreanu, strămoşul meu, el a fost îngropat în curtea bisericii, soţia acestuia Ecaterina, fiica lui Theodor Fotino, dăruind bisericii Sf. Ilie parte din grădina casei Bujorenilor ce se vecinea cu curtea edificiului religios. Acest mormânt fără lespede — înmormântarea lui Constantin Bujoreanu făcându-se în pripă — se află la spatele bisericei.

157 a) v. IORGA, *o. c. fasc. II,* pp. 348—50. Sunt înmormântaţi în biserică: Stoica Urlăţeanu vistierul cu soţia sa Sanda, cu Constantin clucerul şi Luxandra toţi sub *o* singură lespede ce poartă anul 1837; Scarlat Urlăţeanu marele clucer la 1851.

Tot în biserică se mai află şi mormântul marelui vornic Fotache Ştirbei înzestrătorul lăcaşului bisericesc, îngropat alături de soţia sa Raliţa născută Ghica.

158) v. IORGA, *Ist. bis. rom., II,* p. 330.

158 a) v. mai departe aci la No. 29 roşu.

158 b) Acest edificiu religios lipseşte din planul Ernst, este însă memorat de către maiorul Borroczyn în planul său din 1852.

159) v. Pr. DUMITRESCU, *o. c., vol. IV,* pp. 121—2; IONNESCU-GION, *o. c.,* p. 204.

160) v. V. A. URECHIA, *o. c., tom. III,* pp. 47—8.

îşi întinsese pretenţiile asupra bisericei sfântului Nicolae, zisă din prund şi aceasta fără nici un drept, doar cu intenţia de a şi-o face metoh[161]). Inzestrată şi ocrotită de către enoriaşi şi în deosebi de către Grigore Obedeanu[162]) pe la mijlocul veacului trecut, biserica a fost totuşi luată în stăpânire de către mitropolia bucureşteană şi odată făcută metoh al acesteia a fost trecută pe la sfârşitul veacului scurs filială a bisericii învecinate a sfântului Ilie-Rahova[163]) până când fu hotărâtă construirea bisericii Sf. Nicolae-Vlădică. Biserica Sf. Nicolae din prund a fost dărâmată pe la sfârşitul secolului trecut pentru a se mări localul Aşezămintelor brâncoveneşti, şi cu banii rezultaţi din expropriere a fost ridicat noul edificiu al bisericii amintite mai sus a sfântului Nicolae-Vlădica de pe bulevardul Maria[164]). Numele vechei biserici a sfântului Nicolae din prund vine de la situaţia ei, ea fiind clădită de către Teofan monahul în prundul gârliţei ce se va fi scurs la sfârşitul veacului al XVII-lea din iazurile aflătoare în partea dreaptă a şerpuinde albii a Dâmboviţii.

30 — Domna Balascha (=Doamna Bălaşa).

Pe vremea când cartografii austriaci îşi alcătuiau planurile lor, biserica aceasta avea chilii înconjurătoare poate chiar vre-un han al vremurilor. A fost ridicată de către Doamna[164 a]) Bălaşa fiica lui Constantin Vodă Brâncoveanu şi de către soţul ei Manolache Rangabé zis Lambrino, înainte de 1 Aprilie 1745[165]). După moartea ctitorilor fondatori biserica lăsată în părăginire s'a ruinat cu trecerea anilor, fiind renovată sub îngrijirea ultimului scoborâtor direct al neamului lui Brâncoveanu Vodă, la 1831. Peste şapte ani — la 1838 — dărâmându-se din nou din cauza cutremurului din acest an, ea a fost reînoită de către văduva decedatului mare ban Grigore Brâncoveanu, născută Balş[166]), fiindu-i încheiate zidurile abia la 1842. Cum această clădire fusese făcută pe vechiile temelii, a dăinuit şi ea doar până la 1881. Zidurile cele vechi crăpând şi ne mai putându-se restaura, edificiul bisericesc a fost dărâmat până în temelie şi pe locul său — după nivelarea terenului rămas mai jos chiar decât noua cale a Rahovei — s'a înălţat actualul lăcaş bisericesc, una din podoabele capitalei noastre[167]).

---

161) Informaţie comunicată la 7 Aprilie 1933 de către d. Ştefan N. Drăgan, secretarul bisericii Sf. Ilie-Rahova, d-lui Constantin Moisil, directorul general al Arhivelor Statului.

162) v. actul din 7 Aprilie 1856 comunicat tot de către d. Ştefan Drăgan.

163) v. informaţie a d-lui Ştefan Drăgan.

164) v. mai sus No. 28 roşu.

164 a) Termenul de „Domniţă" uzitat pentru fiicele de Domni este întrebuinţat abia în cursul veacului al XVIII-lea în epoca fanariotă.

165) v. *Viaţa lui Costandin Vodă Brâncoveanu de Radu vel logofăt Grecianu,* editată de ŞTEFAN D. GRECIANU la 1906, p. 284, unde se aminteşte de actul de danie al ctitorilor din 1 Aprilie.

166) Marele ban Grigore se stinsese din viaţă la 1832. Safta băneasa Brâncoveanca fiica lui Theodor Balş şi al Profirei Roset se călugărise luând numele de Elisaveta monahia la mănăstirea moldoveană Văratic. Testamentul ei prin care fondează Aşezămintele brâncoveneşti din Bucureşti poartă data de Octombrie 1835. (v. broşura: *Actul de fondaţiune al Aşezămintelor brâncoveneşti, ed. Göbl, 1912,* pp. 1—9).

167) v. broşura: *Sânţirea bisericei Domniţa Bălaşa severşită în diua de 29 Septembrie, ed. 1885.*

31 — Metropolit (=Mitropolia).

Pe locul unui schit numit al lui Oprea iuzbaşa, începu să ridice cu ajutorul ispravnicilor Radul logofât Dudescul şi Gheorghe şufariul, Constantin Şerban Vodă o biserică pe semne în amintirea luptei dela Şoplea, (17 Iunie 1655) în care seimenii săi răzvrătiţi fuseseră înfrânţi de către Gheorghe Rackoczy chemat într'adins de către Voevodul muntean. Acest fiu natural al lui Radu Şerban Vodă nu ajunse însă a o încheia, trebuind la 1658 să ia calea exilului[168]). Biserica fu totuşi sfinţită la 6 Mai 1658 în domnia lui Mihnea Radu Vodă zis Gioan bei[169]). Zugrăvelile interioare fură însă făcute abia în domnia lui Radu Leon Vodă (Decembre 1664—Martie 1669) care o recunoaşte ca mitropolie a Ţărei româneşti în locul fostei mitropolii biserica Sf. Gheorghe-vechi[170]), având mare râvnă pentru terminarea bisericei mitropolitul Ştefan[171]). Pisania primului edificiu este azi pierdută însă alta din 1839 Aprilie în 1 în domnia lui Alexandru Ghica aminteşte de ctitorul primordial dela 1656[172]). Din însemnările lui Samuil eclisiarhul mitropoliei, din 5 Septembrie 1766 aflăm că în interiorul mitropoliei au fost îngropaţi Voevozi cu Doamnele lor şi cu coconi domneşti[173]),

---

168) Constantin Şerban numit şi „Cârnul" fiu al lui Radu Şerban şi al Ilincăi soţia popei Constantin din Bucureşti a domnit dela 9 Aprilie 1654—15 Martie 1658. (v. pt. acest Voevod studiile d-lui Prof. N. C. BEJENARU, în revista moldovească *Arhiva*, anii 31—34, (1924—27).

169) v. PAUL DE ALEP, *Călătoriile părintelui Macarie, ed. Emilia Cioranu*, pp. 243—4; v. amănunţitul studiu asupra mitropoliei bucureştene al părintelui GHEORGHE NEGULESCU, în revista *„Apostolul" anul XI, No. 15—16* cu data de 1—15 August 1934 pp. 278—86: *„Schiţe din istoria mitropoliei din Bucureşti cu privire la construirea bisericii şi portretelor zugrăvite în biserică.*

170) v. pt. aceasta mai departe. Recunoaşterea ctitoriei lui Constantin Şerban ca mitropolie o face Radu Leon Vodă prin actul din 8 Iunie 1668 (v. GH. NEGULESCU, o. c., p. 282) cu toate că pomelnicul cel vechi — copie după altul din vremea păstorirei lui Ştefan — menţionează că în domnia lui Grigoraşco Ghica Voevod, la 1661 acest lăcaş ar fi fost făcut şi mitropolie (v. revista *„Biserica ortodoxă română, XIII*, p. 689 şi GH. NEGULESCU, o. c., p. 283). De alt-fel însăşi diata lui Ştefan mitropolitul din 15 Aprilie 1668 aminteşte de ridicarea la rang de mitropolie a fundaţiei religioase a lui Constantin Cârnul (v. GH. NEGULESCU, o. c., pp. 281—2).

171) A păstorit din 1659 până la 25 Aprilie 1668 când se stinge din viaţă (v. IORGA, *Ist. bis. rom.* o. c., p. 330).

172) v. reproducerea acestei pisanii la GR. MUSCELEANU, o. c., p. 34 şi Pr. GH. NEGULESCU, o. c., pp. 282—3.

173) v. Pr. NEGULESCU, o. c., pp. 283—4. Printre mormintele domneşti sunt trecute de către amintitul eclisiarh şi acelea ale lui Constantin Şerban Vodă şi al Bălaşii Doamna, soţia sa, fiica lui Neculache stolnicul Rale, moartă la 12 Martie 1657. De locul de îngropăciune al lui Constantin Cârnul nu ştim nimic precis el stingându-se din viaţă după 1671 (v. N. C. BEJENARU, *O ipoteză falşă (discuţia în jurul sfârşitului lui Constantin Şerban)*, în revista moldovească *„Arhiva"* din Iaşi, *No. 1, Ian. 1927 anul XXXIV*, pp. 34—44), poate chiar în Ucraina. Insă de locul de îngropăciune al Bălaşii Doamna ştim că se afla în biserica Sf. Vineri-Herasca din Bucureşti (v. Pr. NEGULESCU, o. c., p. 278).

Alţi Voevozi şi Doamne îngropate în biserica mitropolitană după Samuil eclisiarhul ar fi: *Radul Leon Vodă* cu Doamna sa *Luchia*, o *Profira Domna* (să fie oare soţia a doua a lui Nicolae Vodă Mavrocordat, născută Ciuchi moartă la 1716 (?) un *Scarlat Voevod* (vre-o beizadea căci nu poate fi vorbă de Scarlat Vodă Ghica despre care ştim precis că a fost îngropat în ctitoria sa dela Sf. Spiridon Nou) în fine o *Chira Casandra* pe care nu o pot identifica în lista mormintelor domneşti. *Constantin Voevod* din lista Voevozilor astrucaţi în biserica mitropolitană este feciorul lui Mihai Racoviţă Voevod mort la 28

prelaţi [174]), boeri şi boeroaice [175]). Reparaţii radicale au fost făcute edificiului religios la 1834 atunci cânds'a pus şi noua pisanie zugrăvită, azi în parte deteriorată. O restaurare complectă a bisericii — azi patriarhia României — este în curs de executare sub auspiciile comisiunei monumentelor istorice; cât ce priveşte chiliile ce-au fost odinioară, ele năruindu-se cu trecerea vremurilor au fost treptat, treptat dărâmate. Nu a mai rămas din ele decât clopotniţa ridicată la 1698 de către Constantin Vodă Brâncoveanu, dar şi aceasta stă azi în drumul alcătuitorilor planului modern al capitalei noastre. Va fi şi ea dărâmată în anii ce ne urmează pentru a se duce la bun sfârşit distrugerea ori-cărei mărturii actuale a trecutului nostru [176]).

Ianuarie 1764. Interesant este de relevat textul inscripţiei: „şi s'au îngropat înlăuntru „în biserică sfintei mitropolii în groapa Mării Sale Constantin Şerban Voevod ctitorul..." ceiace ar fi o afirmaţie precisă că mormântul lui Constantin Cârnul a fost într'adevăr în interiorul mitropolii. Să fi murit acest fost Domn în ţară? Fără descendenţi direcţi, doar rude bogate după sora-sa vitregă — Ilinca postelniceasca Cantacuzino — în caz că va fi murit prin ţări straine cine să-i fi adus oasele din exil? Piatra mormintală a lui Constantin Voda Racoviţa aminteşte că şi fratele său Ştefan tot acolo a fost astrucat.

Ca alte morminte domneşti avem: cel al „beizadelelor lui Scarlat Voevod: *Grigoraşco, Grigoraşco Ştefan* şi *Constantin*" ne indică Samuil eclisiarhul. Este vorbă evident de feciorii lui Scarlat Ghica Voevod, morţi înainte de ridicarea ctitoriei ghiculeşti dela Sf. Spiridon-Nou, cu toate că nu-mi sunt cunoscuţi ca feciori ai Voevodului Scarlat: Ştefan şi Constantin. Vor fi fost poate scoborâtori ale beizadelelor susamintitului Voevod Scarlat.

Urmează mormântul *beizadelei Neagu* feciorul lui Antonie Vodă, părintele Maricăi Doamna Brâncoveanului; acel al *Domniţii Maricăi* fata Dabijoaii alături cu al lui Iordache Russet vistierul † 1719; acel al *Radului Iliaş* ginerile Brâncoveanului alături de soţia sa *Domniţa Stanca*. El se stinge din viaţă la 29 Martie 1705 şi ea la 15 Martie 1714; cel al celei de a doua soţii a lui Scarlat Vodă Ghica, al *Eufrosinii Doamnii* fostă nepoată de soră a lui Ciuchi.

174) Lista amintită a mormintelor menţionează pe *Teodosie arhiereul*, evident mitropolitul binecunoscut, urmaş în scaunul mitropolitan lui Ştefan şi în urmă cel care a mai pastorit în domnia lui Constantin Brâncoveanul până la 1708. Mormântul său se mai află şi azi în spatele altarului bisericii mitropolitane.

Urmează în lista alcătuită de către Samuil eclisiarhul: *Antim arhiereul*, nume ce s'ar referi la cunoscutul ctitor al mănăstirei Antim din Bucureşti, urmaşul în scaunul mitropolitan al lui Theodosie, de care ştim însă că a murit înecat în apele Tungei la 1716 după caterisirea sa de catre Nicolae Vodă Mavrocordat (v. şi IORGA, *Ist. liter. rom. în sec. XXVIII-lea, vol. I, (1688—1821), ed. 1901*, p. 426; v. de acelaş *Ist. bis. rom.* o. c., *ed I, vol. II*, p. 53).

Ceilalţi prelaţi sunt: *Mitrofan arhiereu*, evident urmaşul lui Antim, Mitrofan din Nissa dela Dionisiatu din muntele Athos; *Metodie arhiereu*, poate episcopul de Buzău (1741—† 23 Martie 1748); şi *Filaret arhiereu*, evident Filaret I Mihalitzi (1754—Iulie 1760).

175) In biserica mitropolitană se aflau tot după indicaţiile lui Samuil eclisiarhul mormintele neamurilor boereşti ale: *Kreţuleştilor* (ramura lui Matei Pădure K. şi cea a lui Toma fiul lui Iordache K., ginerile Brâncoveanului); *Corbenilor* (scoborâtorii lui Vintilă banul, ginerile marelui postelnic Constantin Cantacuzino); *Bujorenilor; Brătăşanilor; Văcăreştilor* (neamul lui Ienache cel omorât la Constantinopole la 1714 şi al soţiei sale Stanca nascuta Cojească, cu fii lor: Constantin, Barbul şi Ştefan; v. şi pentru pomelnicul acestora mai departe la biserica Rasvan şi aci nota 183); *Albeştilor* (adică al Grădiştenilor); *Balacenilor* (al Badii şi al scoborâtorilor lui Drăghici Balăceanu); *Tufenilor; Racoviţeştilor-Ştirbei; Ghiurghiului* (Iordache medelnicerul cu soţia sa Arghira, după mama ei din neamul boerilor din Cislau); *Blejoiancii; Balăşoaii; medicului Petre Depasta; al lui Petre Canela; al agăi Faca* (pe semne vre-un ascendent al lui Ioan Faca cel mort la 1810); al *Smarandei* nora lui Neculachi paharnic (v. pt. toate aceste însemnări de morminte: GH. NEGULESCU, o. c., pp. 283—5).

176) v. pt. biserica mitropolitană şi: Pr. MUSCELEANU, o. c., p. 34; IONNESCU-GION, o. c., capitolul privitor la mitropolia Bucureştilor; BILCIURESCU, o. c., pp. 130—3; IORGA, *Inscripţii*, o. c., *fasc. I*, pp. 240—5; Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. I*, p. 10.

32 — [177]) Reswan (=Răsvan).

Biserica încă şi azi numită ast-fel la spatele bisericii Sf. Gheorghe-Nou [178]). După tradiţie s'ar părea că aci a fost o fundaţie a lui Ştefan Răzvan domnul Moldovei din Mai până în August 1595 [179]), lucru puţin probabil. Alte informaţii [180]) pomenesc de un căpitan Răzvan de pe vremea Brâncoveanului [181]). In biserică se aflau două pomelnice unul mai vechi [182]) şi altul mai nou [183]) — s'ar părea dintre anii 1762—3 [184]) care lasă să se înţeleagă

177) Şi acest număr lipseşte în planul Ernst, biserica Rasvan fiind trecută cu No. 75.

178) Pr. NEGULESCU, (v. o. c.) ne afirmă că la rasarit de biserica Sf. Gheorghe-Nou avea proprietăţi un Răzvan căpitanul (v. şi notele următoare).

179) v. BILCIURESCU, o. c., pp. 143—4.

180) v. Pr. MUSCELEANU, o. c.

181) Informaţia că acest căpitan ar fi fost în vremea Brâncoveanului pare a fi greşită. Părintele NEGULESCU (v. o. c.) în *Biserica ortodoxă română*, ne spună că a avut cunoştiinţă de nişte acte din 1 Sept. 1644 *(Acad. rom. pach. CLX*, doc. 191) 1 Octomb. 1644 (*Ibidem*, pach. CXL., doc. 102) şi 20 Octomb. 1644 (*Ibidem*, pach. CLX, doc. 191) cari vorbesc de un Răzvan căpitanul, identificându-l cu Razvan vtori vornic din Bucureşti amintit în actul cu data de 25 Aprilie 1630 (v. *Acad. rom.* pach. XLI, doc. 86).

182) Ni-l indică părintele Negulescu (v. o. c., din rev. *„Bis. ort. rom."):*

„Ioana, Răzvan căpitan, Elena a lui Vasile căpitan Cioran, Ştefan fiul sau, Gheorghe „ginerile ei, Dragomir iuzbaşa nepotul ei".

Cu toate precizările de rudenii îmi este greu a complecta informaţiile pe care mi le-a comunicat privitor la neamul Cioranilor, d. I. C. Filitti.

Părintele Negulescu îmi comunică o spiţă genealogică curgătoare din Razvan căpitan având ca ginere pe Vasile căpitanul Cioran, iar acesta este părintele unor: Lascar, Constantin şi al altui fecior nenumit. Din informaţiile date mie de către d. Filitti: Vasile căpitanul Cioran era fiul unui Bogdan căpitan şi avea de soţie pe Ilinca sin Gradea iuzbaşa din Răsciori care trăia la 1685. Vasile trăia la 1672 şi avea ca fii pe: Lascăr, pe Ştefan o fiică soţia lui Hagi Constantin şi un al treilea fecior Panait autorul Cioranilor de azi. Constantin indicat de către părintele Negulescu nu-mi este cunoscut ca fiu al lui Vasile căpitanul.

Părintele Negulescu nu ştie ce rudenie este între boerii Cojeşti şi Ciorani şi nici cea dintre Ciorani şi Răzvan căpitanul care de bună seamă este ctitorul primordial al bisericii cu acest nume. Sfinţia sa îmi indică următoarea descendenţă a lui Vasile Cioranu cu soţia sa Ilinca: 1) Ştefan mort silnic la 1689 în toamnă, soţia acestuia Milotina lăsându-şi numele legat de o vale în Ilfov, lângă satul Preasna, unde a fost moşia Cioflec a lui Răzvan căpitanul; 2) Panait şi 3) Lascăr Cioran care la 1690 merge în ţara moschineasca la hatmanul căzăcesc să ceară slujbă pe lângă un văr al său Preda paharnic.

183) Acest pomelnic necomplect este redat de către GHENADIE ENĂCEANU, *Inscripţii din biserici*, fila 15 (1880) la *Acad. rom., ms. 2409.*

Il avem şi din lucrarea părintelui NEGULESCU, (v. o. c., în *Biserica ortodoxă* amintită p. 85 nota 3 col. I).

Ianache (Văcărescul cumnatul Brâncoveanului, † 1714 decapitat la Constantinopole şi al cărui mormânt s'ar părea că se află în biserica mitropolitană (v. nota 175 de mai sus), *Stanca* (din Cojeşti soţia lui Ienache Văcărescul); *Vlădaia* (soacra lui Ianache Văcarescul, soţia lui Pană din Cojeşti care aci lipseşte însă se află în pomelnicul Enăceanu); *Bârcă*, (fratele Stancăi a lui Ienache Văcărescul. Pomelnicul Enăceanu îi indică dregatoria de sluger care nu-mi este cunoscută pentru acest membru al familiei Cojescu); *Constantin Voevod* (Brâncoveanul); *Marica Doamna* (soţia Brâncoveanului); *Theodosie arhiereu* (a păstorit a doua oară dela 1689 la 1708); *Leontie ieromonah* (pe semne egumenul bisericii la fondarea ei). Aci se termină pomelnicul după Enăceanu; cel indicat de către părintele Negulescu urmează cu următorii: *Şerban ierei, Constantin, Efrosina, Maria* (Constantin şi Maria s'ar putea referi la fiul cel dântâi al lui Ienache I. Văcărescul şi la soţia sa fiica lui Iordache Kreţulescu).

184) Prin urmare din timpul fiilor lui Ienache Văcărescul: Constantin, Ştefan, Barbu şi Radu stinşi din viaţă în preajma acestor ani.

că biserica a fost ridicată înainte de domnia Brâncoveanului. Va fi fost vre-o rudenie de sânge între neamul scoborâtor al lui Răzvan căpitanul și neamul boerilor din Cojești [185]) cari aceștia într'adevăr erau rude cu boerii din Văcărești [186]). Hramul bisericii este Adormirea Maicii Domnului. In interiorul bisericii se afla lespedea mormintală a lui Bârcă Cojescu biv vel logofăt pristăvit la 1732 alături de al Vlădaiei și al Maricăi soția lui Bârcă din 1709 [187]). Lăcașul bisericesc, azi complectamente restaurat și fără nici o urmă de vechime, avea în vremuri loc mare împrejmuitor care între anii 1900—7 a fost vândut de către ministerul de domenii la particulari. Aceștia construind locuințe au înăbușit biserica [188]). Nu am putut afla nici o inscripție și prin urmare nu se poate ști — nici măcar cu aproximație — anul fundărei ei. Putem doar afirma că la 1776 ea era în ființă având ca năstavnic pe un oare-care Dionisie [189]). Totuși pe vremea când locotenenții austriaci Purcel și Ernst își alcătuiau planurile, edificiul trebuia să fie impunător.

33 — Siviliti (=Sfinților sau Sibilelor).

Biserica de azi *a Sfinților* cunoscută și sub numele mai vechi de *biserica cu sibile* și adesea *biserica lui Popa Fiera,* și aceasta pe la sfârșitul veacului al XVII-lea [190]), se află pe calea Moșilor mai sus de întretăerea acesteia cu bulevardul Domniței, și era în veacul al XVIII-lea în hotarul nord-estic al orașului pe Podul târgului de afară. A fost refăcută din temelie — așa cum o vor fi cunoscut-o cartografii militari austriaci — la 1726 de către mitropolitul Daniil care o înzestră și cu un clopot [191]).

34 — Biserica Kaimakan (=Caimata).

Dispăruta biserică numită Caimata, ridicată la 1732 de către Niculae Bozianu ceaușul [192]) cu soția sa Anastasia [193]). A durat — evident cu repa-

---

185) Nu am putut afla această rudenie posibilă.

186) v. mai sus nota 183.

187) Bârcă murise la 27 Nov. 1732, Vlădaia și Maria în Fevruarie 1709.

188) v. Pr. DUMITRESCU, o. c., *III*, pp. 60—1; lipsește din lista de biserici bucureștene la IONNESCU-GION, totuși este amintită de acesta ca fiind existentă la 1794, deci vreo trei-patru ani după ce Purcel și Ernst își încheiaseră planurile lor (v. IONNESCU-GION o. c., pp. 274 și 491). Nici BILCIURESCU (o. c., pp. 143—4) nu ne dă vreo informație demnă de amintit.

189) La 20 Septembre 1776 Dionisie dela Răzvan — adică dela biserica Răzvan — scrie patriarhului Avramie al Ierusalimului să nu mai meargă la Ierusalim (v. HURMUZAKI, *XIV*, *part*. 2, *No. MCCXLVI*, pp. 1283—89).

190) Diata Popei Fiera poartă data de 1696 (v. Pr. MUSCELEANU, o. c., p. 45).

191) Informație comunicată mie de către preotul Gh. Negulescu-Batiște.

192) A fost ceauș încă din 1721; el pune să zugrăvească mănăstirea din Vălenii de munte; era vel șetrar la 1742 și era stăpân în moșia Rumceni. Moare la 1746 fiind îngropat la Vălenii de Munte.

193) O altă informație (v. Pr. DUMITRESCU, *o. c.*, *vol. IV*, pp. 122—8) ne indică greșit că ea se chema Stanca. Anastasia Bozianu era nepoata lui Hagi Stoian clucer și al Ilincăi cari fuseseră ctitorii la 1680 ai mănăstirei din Văleni. (v. *Bul. com. mon. ist.*, *1924*, p. 103).

rațiuni — până la 1892 când cu ocazia străpungerei bulevardului Carol I — în timpul primariatului lui Pache Protopopescu, — a fost dărâmată[194]). Tâmpla ei semăna cu cea dela biserica Sărindar, și s'ar afla azi la biserica satului Rucăr din Muscel[195]). Pe locul fostului pristol a fost ridicată o piatră comemorativă în marmoră ce se mai află încă și azi lipită de ușa de intrare a zidului casei cu No. 18 de pe bulevardul Carol I[196]). Chiliile înconjurătoare ale bisericei dispăruseră însă cu mult înainte de dărâmarea lăcașului bisericesc.

35 — Armenilor (=Armenească).

Se află încă și azi, însă complectamente renovată în ultimele decenii la intersecția bulevardului Carol I cu str. Armenească. De anul fondărei nu am aflat nimic precis, însă mahalaua armenească este amintită în documente încă din cursul veacului al XVII-lea[197]). Tradiția amintește că pe vremuri când au venit armenii în București, mitropolitul țării nevoind a-i primi în oraș și neîngăduindu-le a-și face biserică aci, le-ar fi desemnat un loc în afară de hotarele orașului[198]). Această tradiție ar putea până la un punct să-și aibe un fond de veracitate, deoarece — precum am amintit mai sus — în veacul al XVIII-lea biserica Sfinților era în marginea Bucureștilor[199]). Prin urmare este foarte probabil că biserica armenească să fi fost la 1791 pe acelaș loc pe care se ridică actualul edificiu bisericesc al comunității armenești de pe amintitul bulevard.

36 — Paparus (=Popa Rusu).

Biserica *Popa Rusu* de pe strada cu acelaș nume. Cu toate că pisania actuală ne spune precis că edificiul bisericesc este ridicat „din temelie" de către Manolache vătaful de arabagii la 1813[200]) totuși aci a existat o biserică pe care cartografii austriaci au cunoscut-o și au amintit-o în planurile lor. Biserica Popa Rusu a fost din vechime de lemn, întemeiată nu se știe de către cine, căci un potir ce se păstra aci purtând inscripție grecească amintea anul 1787[201]), iar o evanghelie[202]) memora că a fost făcută de către jupân Polihronie și de către jupâneasa lui Maria „danie la Popa Rus

---

194) v. IONNESCU-GION, *o. c.*, p. 178; v. Pr. DUMITRESCU, *o. c.* Acest preot amintește că a slujit în această biserică, încât cele ce afirmă trebue să aibe o justificare.

195) v. Pr. DUMITRESCU, *o. c.*, *vol. IV*, pp. 123—4.

196) La 1915 casa în al cărei zid era incastrată această piatră comemorativă purta No. 36 (v. Pr. DUMITRESCU, *o. c.*, p. 123).

197) v. IONNESCU-GION, *o. c.*, p. 230.

198) v. *Ibidem*, p. 381.

199) v. pt. hotarele Bucureștilor în veacurile XVII și XVIII lucrarea mea *Vechi proprietăți în București în veacurile XVII și XVIII*, ed. 1934, pp. 7—9; v. și G. D. FLORESCU, *Alaiul înmormântărei lui Alexandru Nicolae Suțu Vodă la 20 Ianuarie 1821*,

200) v. Pr. DUMITRESCU, *o. c.*, p. 57—8; IONNESCU-GION, nu amintește de aceasta în lista bisericilor bucureștene (v. *o. c.*, pp. 171—227).

201) v. IORGA, *o. c.*, *fasc. I*, p. 289, No. XXIII/75.

202) v. *Ibidem*. No. XXIII/706.

la Novembrie 1796". Vechea biserică fusese alături de actuala. La 1907 mai exista un morman de cărămizi care va fi fost înălţat într'adins pentru a păstra amintirea vechiului pristol. Hramurile puse de către noul ctitor dela 1813 sunt: Sfânta Troiţă, cuvioasa Paraşchiva şi ierarhul Nicolae.

37 — Ocetur (=Oţetari).

Biserica aceasta în vecinătatea actualelor străzi Batişte şi Vasile Lascăr, îşi poartă numele — pe semne — dela breasla oţetarilor ce vor fi locuit în apropierea ei. De lemn în timpul domniei lui Şerban Cantacuzino la 1681, a fost reparată, tot de lemn, în vremea Brâncoveanului la 1708 şi înălţată de zid abia la 1757 [203]), punându-i-se hramul Sf. Nicolae. Alte informaţii amintesc de înălţarea ei „în piatră" — termen foarte des uzitat pentru a spune că un edificiu relgiios nu era de lemn — care datează dela 1785 [204]) din râvna lui Mărgărit staroste şi Niculae cupeţul [205]). Un alt ctitor: Radu Nicolae face bisericii clopot la 25 August 1794 [206]). Pe lângă hramul cel vechi biserica mai are şi pe acela al sfinţilor Voevozi [207]).

38 — Monztsulesky (=Mănciulescu sau Batişte).

Această biserică se află în marginea străzii Batişte între străzile Chiţu azi g-ral Praporgescu — fostă Crinului — şi Gh. G. Cantacuzino — fostă Polonă [208]). S'ar părea judecând după cele înfăţişate în planurile noastre că pe vremea când au fost alcătuite existau foarte puţine uliţi în această mahala, ba chiar biserica era pe partea dreaptă a străzii Batişte plecând din dreptul bisericii Enei. Un document foarte important pentru vechimea acestui lăcaş bisericesc este zapisul unui Pătraşco fiul lui Cazan din Zălogi, care poartă data de 5 Aprilie 1660 [209]) şi care este scris de către „Popa Neagul ot Bucureşti la biserica lui Batişte". Această numire, care aminteşte în mod indiscutabil numele unui personagiu, ar lăsa într'adevăr să se creadă că biserica îşi

---

203) v. Pr. DUMITRESCU, *o. c.*, *vol. III*, pp. 58—9.

204) v. IONNESCU-GION, *o. c.*, p. 209.

205) v. Pr. DUMITRESCU, *o. c.*, şi IONNESCU-GION, *o. c.*

206) Informaţie comunicată mie de către preotul Gheorghe Negulescu dela biserica Batişte.

207) v. *Ibidem.*

208) v. pt. istoricul mahalalei IONNESCU-GION, *o. c.*, pp. 321—2 la capitolul: *Mahalalele bucureştene*, caci privitor la biserică informaţiile sunt extrem de succinte (v. *o. c.*, p. 176).

209) v. *Arh. St. mănăstirea Râmnic*, pach. 17, doc. 4 în fişele inedite general P. V. Nasturel.

In acest act Patraşco sin Cazan ot Zălogi dă zapis feciorilor săi: Cazan, popa Vlad şi Craciun amintind că tatal său a cumpărat partea lui Stoian, vărul său din Zălogi, din moşul lui Calivnisc (?) a 6-a parte, partea babei Dragăi, dând un cal cu şea, cu frâu cu tot, în Ţara ungureasca în zilele lui Mihai Vodă (pe semne Viteazul). Fii lui Pătraşco să ţie în pace acea moşie fară amestecul feciorilor lui Stoian Găozii anume Vasilie şi Neagul. Acest zapis al lui Pătraşco este scris „la vreme de moarte" purtând şi blestemul cuvenit.

Părinntele Negulescu, căruia i-am comunicat acest regest, crede că data este greşită amintindu-mi de existenţa unui popa Negoiţă al bisericii Batişte între anii 1750—60.

are numele dela un Batişte care va fi fost proprietar în aceste hotare nordice ale Bucureştilor veacului al XVII-lea pe marginea fostei gârle ce se scurgea în vechime prin această mahala: Bucureştioara [210]). O tradiţiune orală — şi de! „Românul este născut poet" zice o veche zicătoare — ar atribui acest nume al lăcaşului bisericesc lui Constantin Baptiste Velleli boer din timpul domniei lui Alexandru Voevod Coconul [211]). Nu avem însă nici o confirmare documentară a acestei tradiţiuni şi pe cât de posibilă ar părea credem totuşi că numele mahalalei dela care şi biserica îşi va fi luat pe al ei vine dela vadul gârlişoarei cu apă curată — „batelişte" sau „batişte" — a dispărutei Bucureştioare [212]). Pisania actuală aminteşte ca prim fundator pe un vătaf Manciu [213]) cu soţia sa Ilinca şi cu alţi mahalagii [214]) şi aceasta la 1763 [215]), însă biserica va fi fost cu certitudine ridicată pe locul alteia mai vechi ce

---

210) Acest pârâu venea dinspre actuala grădină a Icoanei, trecea prin mahalalele: Batişte şi Oţetari, forma un lac în spre vest de biserica cu acest nume cam pe porţiunea dintre străzile: Batişte, Dionisie şi Scaune, trecând dealungul străzii Scaune, se scurgea printre scaunele de măcelari atingând mahalaua Caimata şi se vărsa în lacul Cucului, la nord de biserica Sf. Gheorghe-nou. Acest lac se afla situat între Colţea şi Sf. Gheorghe-nou peste actualele străzi: Pătraşcu Vodă, Mavrogheni, şi Sfinţi între străzile: Cavafii vechi şi Colţea. Din acest lac tăiând podul Târgului de afară — adică actuala cale a Moşilor — cam în dreptul fostului hotel de Londra se îndrepta spre actuala cale a Călăraşilor — vechiul Pod al Vergului, — cam în dreptul fostei capele bulgare, intrând în strada Mircea Vodă, cotea spre dreapta după ce atingea mahalaua Oltenilor şi se îndrepta deadreptul spre vechea albie a Dâmboviţei în care se vărsa cam în jos de fostele jitniţi domneşti.

Vechile nume ale străzilor: Scaune (azi Nicolae Filipescu), Sălciilor şi Batiştei mai amintesc pentru cercetătorii vechiului Bucureşti existenţa acestei dispărute Bucureştioare.

211) A domnit din August 1623 până în Novembre 1627, şi era fiul lui Radu Mihnea Voevod. Velleli sau Vecelli a fost boer al acestui Voevod, însă nu apare în nici un divan — cel puţin cunoscut mie — nici în cele ale părintelui său, căci Constantin „vel postelnicul" lui Alexandru Coconul este autorul Cantacuzinilor din Ţara românească. Pentru alte informaţii asupra acestui Constantin Baptista Velleli — numit la 14 Mai 1622 Vaptista (v. *Arch. St. Cond. mitrop. II*, p. 332; v. P. V. NĂSTUREL, *Genealogia Năsturelilor*, p. 286) — a se vedea şi IONNESCU-GION, o. c., pp. 321—2 şi I. C. FILITTI, *Arh. Gh. Gr. Cantac.*, p. 245).

212) Bătelişte sau batişte înseamnă şi azi: curte, ocol, ogradă pentru vite (v. *Dicţionarul limbii române, tom. I, partea I*, ed. 1913, pp. 525 şi 526 v. şi ALEXANDRU RESMERIŢA, *Dicţionarul etimologico-semantic al limbei române, ed. 1924*, p. 56, col. II; v. şi Dr. H. TIKTIN, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch, ed. 1895, tom I*, p. 169, col. I.

In aceste locuri va fi fost înainte ca Bucureştii să se întindă spre nord-est, băteliştea sau batiştea unde poposeau vitele aduse spre tăere de către măcelarii cari vor fi locuit în apropierea scaunelor de tăere. (v. şi Pr. GH. NEGULESCU, *o. c.).*

213) La 6 Aprilie 1730 îl aflăm ca măcelar, iar la 1736 este pentru întâia oară vătaf cumpărând case în Bucureşti. In acest act se vorbeşte şi de biserică. In 1763 clădeşte biserica Batişte şi moare la 1760 (v. *Condica actelor Mănciuleştilor* comunicată mie de către preotul Gheorghe Negulescu dela Batişte).

214) v. şi IORGA, o. c., *fasc. I*, pp. 301—2, No. XXXVI/753. Privitor la alte informaţii mai mărunte îmi este cunoscut un manuscris al d-rei CONSTANŢA AL. MĂNCIULESCU, intitulat: *O pagină din istoria Bucureştilor de altădată*, lucrare de licenţă prezentată în sesiunea 1929—30. Consultând pe părintele Gh. Negulescu, Sfinţia Sa mi-a comunicat că majoritatea din informaţiile aflate într'această lucrare a fost comunicată de către Sfinţia Sa, din condica bisericii şi cărţile ei cât şi din actele familiei Mănciulescu azi în posesia d-nei Eliza A. Mateescu, în care hârtii pârâul Bucureştioarei se întâlneşte adesea cu numele puţin frumos de „Căcata".

215) IONNESCU-GION, (v. o. c., p. 176), indică deci greşit ca an de fundarea al bisericii: 1764.

exista pe la 1700 de oare-ce actele Mănciuleştilor [216]) amintesc de biserica din mahalaua Batişte încă din 1730, iar cu câţi-va ani înainte aflăm numele unui popă Ioani cu epitetul distinctiv „ot Batişte" [217]). Pe la mijlocul veacului trecut a fost distinsă de către un pictor străin: Preziosi [218]). Pe vremea când cartografii austriaci îşi alcătuiau planurile lor biserica Batişte se numea „a Mănciulescului" după numele ctitorului dela 1763. Ast-fel cum se află azi, biserica este complect renovată în stil arhaic datorit neobositelor străduinţi ale actualului paroh: părintele Gheorghe Negulescu [219]).

39 — Kokona (=Icoana, însă la drept vorbind este Biserica Popa Chiţu).

Transcrierea acestui nume, stâlciat de către cartograful austriac Purcel, nu se poate referi decât la numele bisericii Icoanii. Totuşi numărul acesta — acelaş atât la Ernst cât şi la Purcel — nu se referă topograficeşte la acest lăcaş bisericesc bine cunoscut care este cel dela No. 51 [220]), ci la biserica din acest cartier nord-estic al oraşului cunoscută fie sub numele de *biserica Popa Petre* sau *Popa Chiţu,* şi care se află încă şi azi în apropierea actualei străzi Maria Rosetti — fostă Sfântul Spiridon. Nu avem informaţii mai precise asupra acestui edificiu religios, care evident că va fi existat la 1789—91. Actualul lăcaş a fost ridicat din temelie la 1813, alături de altă biserică mai veche şi care era în fiinţă — dar foarte ruinată la 1902 [221]). Pe semne că acest lăcaş bisericesc va fi fost văzut de către cartografii noştri. Numele de Popa Petre şi-l va fi avut dela vre-un cucernic părinte care poate o va fi şi ridicat, slujind în ea, iar al doilea nume trebue să se refere la alt preot, care va fi ridicat edificiul în 1813. In planul lui Borroczyn acest lăcaş bisericesc este încă amintit cu vechiul nume de Popa Petre.

---

216) v. mai sus nota 214.

217. v. *Triodul slavonesc ed. Buzău,* din anul 7208 (= 1699—1700) în biblioteca bisericii Batişte. Este amintit de către d-ra MĂNCIULESCU în teza d-sale de licenţă, menţionată la nota 214 mai sus.

218) Un original se află în posesia d-lui Constantin I. Argetoianu, fost ministru, alături de multe alte schiţe privitoare la vechiul Bucureşti de acum vreo 60 de ani, pe la 1869. La muzeul municipal al oraşului Bucureşti se află o gravură pe aramă semnată: Ecaterina Lungeanu, de pe la anul 1881; o copie a preţioasei acvarele a artistului italian. v. pt. aceasta din urmă: *Catalogul general al muzeului municipal al* oraşului Bucureşti, alcătuit pentru secţia istorică: stampe şi gravuri, de către mine. Publicarea acestui catalog a fost începută în revista *„Bucureştii",* No. 1/1935 la p. 138 No. 33.

De curând — chiar în cursul tipărirei prezentului studiu — a apărut reproducerea acvarelei lui Preziosi în studiul d-lui AL. BUSUIOCEANU. *Acuarelele lui Preziosi,* din revistă: Studii italiene, Roma N. S., anul I, 1934 Bucureşti, pp. 11—19, planşa cu biserica Batiştei, purtând numărul 16.

219) Majoritate din informaţiile de mai sus le datoresc bunăvoinţei părintelui Gh. Negulescu.

220) v. mai departe la acest număr roşu pentru biserica Icoanii.

221) IONNESCU-GION nu aminteşte de această biserică în lucrarea sa Preotul DUMITRESCU (o. c., *vol. II,* pp. 143—4) o menţionează sub numele de Popa Petre.

40 — Silivester (=Silvestru).

Azi complectamente renovată, cu turlele cele mici amintind ca înfăţişare pe cele ale bisericei episcopale dela Curtea de Argeş, se află cu intrarea pe strada cu acelaş nume. A fost clădită la 1745 de către jupân Pârvul boiangiul sau abagiul [222]) cu soţia sa Stanca. Fiind mică dintr'un început a fost reclădită de iznoavă la 1839. Clopotniţa din spatele bisericii de unde începe strada Oltarului poartă deasupra intrărei anul 1879 în caractere romane [223]).

41 — Tirkileschty (=Tirchileşti, la drept vorbind însă Biserica Precupeţii Vechi).

Ast-fel era numită la sfârşitul veacului al XVIII-lea biserica Sf. Nicolae din Tirchileşti, azi biserica Dichiu [224]). Este însă o greşită identificare din partea lui Purcel căci din punct de vedere topografic aci se află *biserica Precupeţii Vechi,* nu departe de prima şi tot în apropierea străzei Romane, în vecinătatea actualei căi a Moşilor. Această din urmă biserică a fost ridicată la 1773 de către Gheorghe schimonahul punându-i praznicul Tuturor Sfinţilor ca hram. A fost reparată la 1888 cu ajutorul epitropilor din enorie. Zidurile care o împrejmuiau — şi aceasta ulterior alcătuirei bisericii, de oare-ce în plan nu sunt amintite — au fost dărâmate spre sfârşitul veacului trecut [225]).

42 — Aprikupetczului (=A precupeţului, la drept vorbind însă Biserica Sf. Nicolae din Tirchileşti sau Dichiu).

Purcel în însemnarea edificiilor religioase din acest cartier nord-estic al oraşului Bucureşti inversează numerele aceste două. Pentru numărul 42 avem biserica Sf. Nicolae zisă din Tirchileşti, sau Dichiu [226]). A fost ridicată tot în anul 1773 [227]) — nu ştim precis de către cine,— într'o mahala cunoscută mai înainte cu numele de mahalaua Dichiului [228]). Numele actual de biserica Dichiu îl purta deja la 1852 [229]).

---

222) v. Pr. DUMITRESCU, *o.c., vol. I,* pp. 104—5; IONNESCU-GION, *o. c.,* pp. 215—16 unde însă anul fondărei este greşit 1760; IORGA, *o. c., fasc. I,* p. 303, No. XXXIX/758 amintindu-se că Petru abagiul a murit la 1790, fiindu-i astrucate oasele în interiorul bisericii.

La 1765 popa Constandin *ot mahalaoa Silvestru* semna un zapis de vânzare (v. actele Mănciuleştilor comunicate mie de către păr. Gh. Negulescu dela biserica Batişte).

223) Această clopotniţă este în afară din incinta bisericii.

224) v. pt. identificarea acesteia la No. următor 42 roşu.

225) v. IORGA, *o. c.,* pp. 302—5; Pr. DUMITRESCU, *o. c.,* pp. 196—7. In lista bisericilor bucureştene a lui IONNESCU-GION, acest edificiu bisericesc este omis.

226) v. IORGA, *o. c., fasc. II,* p. 313, No. LXXVII; Pr. DUMITRESCU, *o. c.,* vol. II, p. 144.

227) v. Pr. DUMITRESCU, *o. c.*

228) In Februarie 1766 exista mahalaoa ot Dichiul, memorată într'un zapis al popei Ilie ot Dichiul (v. actele Mănciuleştilor comunicate mie de către păr. Negulescu-Batişte).

229) v. planul Borroczyn.

43 — Sv. Georgi (=Sf. George).

Această biserică este însemnată în planul Purcel cu numele hramului ei pe semne, cunoscută însă sub numele de *biserica Bradului-Boteanu* de pe strada cu acelaş nume. Lăcaşul bisericesc trebue diferenţiat de celalt tot cu numele de biserica Bradul cunoscută însă şi sub numele de Bradu-Staicu sau simplu Staicu, ce se află însă cu totul în altă mahala a Bucureştilor [230]). Prin documentele veacului al XVIII-lea [231]), biserica Boteanului este întâlnită sub numele de *biserica dela brad*. Documente anterioare datei fostei pisanii — adică înainte de 1760 [232]) — amintesc de popa Hierea din mahalaoa Boteanului încă de pe la 1741 [233]). Nouă ne sunt cunoscute acte anterioare privitoare la proprietăţi din vecinătatea apropiată a bisericei — încă din 1720 — în care aflăm iscăliţi preoţi, evident slujitori ai unui lăcaş bisericesc ce se afla pe acele vremuri în această veche mahala a Boteanului [234]). Pe semne acest lăcaş — ridicat de lemn într'un început — a fost cel pe care la 1760 fraţii Maxim şi Gheorghe, fii lui Grigore Mihuleţ îl ridică „în piatră" — cum se spunea pe vremuri. Vecihul edificiu fusese ridicat de către un Jupân Mihu [235]), la 1682, moşul celor doi fraţi Mihuleţ dela 1760. Să fi fost pe la 1789—91 hramul Sfântului Gheorghe cel al vechei biserici, judecând după identificarea lui Purcel pentru acest număr, sau şi aci aflăm o greşită specificare a cartografului austriac, precum am aflat şi altele mai sus [236]). Numele cel vechi de *„biserica cu brad"* şi-l va fi avut lăcaşul bisericesc dela vre-un brad mai înalt de pe proprietăţile învecinate, ştiut fiind că în cursul veacului al XVIII-lea, şi mai nainte, pe aceste locuri se întindeau livezi întinse de pomi în marginea bălţilor peste care va lua fiinţă mai târziu veceha poşte românească [237]). Cât pentru numele al doilea, el îi vine dela mahalaua aceasta, pe semne prin veacul al XVII-lea proprietate a vreunui boer din neamul Botenilor. Vechia biserică a fraţilor Mihuleţi — mică şi scundă şi în care

---

230) v. mai departe la No. 74 roşu.

231) v. colecţia de acte Grigore A. Rioşanu a cărui casă, aproape centenară, moştenire familială, se află încă şi azi în fiinţă pe str. Academiei colţ cu str. Wilson, fosta stradă a Vămei şi în urmă a Vienei.

232) v. pt. această pisanie IORGA, *o. c.*, *fasc. I*, pp. 292—3, No. XXVIII/718 şi fişele inedite ale d-lui Constantin C. Sărăţianu, fost mare regent. Pt. alte informaţii v. IONNESCU-GION, *o. c.*, pp. 176 şi 322—3.

233) v. IONNESCU-GION, *o. c.*, pp. 322—3.

234) Intr'un zapis din 20 Ianuarie 7228 (= 1720) al „mătuşei Rada" văduva unui Leca vizitiu domnesc, privitor la o vindere de casă în mahalaoa Boteanului, aflăm semnaţi pe lângă un Nicodim monah şi pe popa Vasilie şi pe popa Sfera (?) (poate Fierea) (v. actele casei Gr. A. Rioşanu amintite).

Mahalaoa Boteanului era veche încă din mijlocul veacului al XVII-lea.

235) A fost cupeţ şi a avut ca fiu pe Grigore Mihuleţ căpitan la 1720 şi în urmă cămăraş, care avu patru feciori: Nicolae, Dinu, Gheorghe şi Maxim.

236) v. No. 41 şi No. 42 roşii mai sus.

237) Intr'o conferinţă ţinută de către mine la Arhivele Statului în iarna 1931, am dat lămuriri asupra întregului cartier bucureştean pe care s'a întins până în mijlocul veacului scurs terenul ocupat de poştea românească, de al cărei nume mai era legată până mai anii trecuţi actuala strada Nicolae Golescu, fostă strada Poştea veche.

te scoborai pentru a intra [238]) — cu două turle mult prea înalte pentru proporţiile modeste ale edificiului, se afla aşezată la stânga actualei biserici, cam pe locul ocupat azi de clopotul bisericii şi parte din terenul pe care se înalţă casa prof. dr. Nicolau de pe strada Boteanu. Intr'o catagrafie a bisericilor din 1810, biserica Boteanu avea 48 de case. Actualul lăcaş bisericesc — de proporţii monumentale — a fost încheiat la 1914.

44 — Biserica Curt El Weik (=Biserica Curtea Veche).

Biserica ce-şi ţine numele dela dispăruta primă curte domnească a Voevozilor Basarabi dinainte de Constantin Vodă Brâncoveanu. Se află încă în fiinţă — restaurată pentru nu se ştie a câta oară — pe strada Carol I, înainte de a ajunge dinspre palatul poştelor la piaţa de flori, fiind greşit numită adesea azi şi biserica Sf. Anton [239]). Aci a fost paraclisul vechilor noştri Voevozi pământeni cu mult înainte de epoca fanariotă, pe vremea când toată viaţa bucureşteană se centraliza în jurul palatului domnesc. De cine va fi fost ridicată în prima ei formă, nu se poate şti, dar evident că cu ocazia descălicărei scaunului Ţării româneşti dela Târgovişte la Bucureşti de către Radu cel Frumos la 1462, acest Domn va fi fost şi cel care-şi va fi ridicat un paraclis al curţii sale pe aceste locuri. Ea este azi trecută ca cea mai veche biserică de pe întinsul capitalei noastre. Se susţine chiar că în interiorul ei s'ar fi aflând mormântul lui Mircea Voevod zis Ciobanul, stins din viaţă în Ardeal la 25 Septembre 1559 [240]). Toţi domnii Ţării româneşti au înzestrat această biserică — cea mai însemnată a oraşului — cu mili [241]). Actuala inscripţie — adică cea pusă de vre-un preot nepriceput şi necunoscător al cronologiei Domnilor ţării şi aceasta în domnia de scurtă

---

238) O amintire personală a mea, căci la această biserică, la care mergea întreg neamul maicii mele, ne duceam şi noi când eram copii. Biserica nu avea pridvor, ci se intra dea dreptul, scoborând două-trei trepte în pronaos. Din informaţii de familie, s'ar părea că vechea pisanie ar fi fost trântită în curtea nouei biserici, şi în urmă după mai mulţi ani, ridicată de aci ea ar fi slujit pentru însemnarea unei inscripţii pe verso, pentru o fundaţie bisericească mai recentă din Roşiorii de Vede.

239) v. pt. biserica curţii domneşti: IONNESCU-GION, o. c., capitolul: *Curţile domneşti;* Pr. DUMITRESCU, o. c. *vol. I,* pp. 115—17; BILCIURESCU, o. c., pp. 139—40; pt. inscripţii v. IORGA, o. c., *fasc. I,* pp. 260—1, No. V 576.

240) v. pt. această dată ENGEL, *Geschichte der Moldau und Walachey, part. I, ed. 1804.* p. 222 care adaogă chiar: „Sein Leichnam ward aber nach der Walachey ge- „führt, und begraben in der den Grabmählern der Fürsten gewidmeten Kirche".

Prin urmare nici Engel nu precizează dacă Mircea Vodă Ciobanul a fost îngropat în Bucureşti. Nu putem afirma cu siguranţă care va fi fost în veacul al XVI-lea necropola domnească a Voevozilor Ţării româneşti. Credem totuşi că ar fi biserica Curţii domneşti. Este drept că ultimul divan cunoscut mie dela acest Voevod este din 17 Septembre 1559 (v. *Arch. St. Mitropolia,* pach. 99 doc. 3 azi evacuat la Moscova).

241) Un act din 1594 din 4 Mai dela Mihai Viteazul ne aminteşte de: *„sfânta şi dumnezeiasca biserica domnească din Curtea domnească a Domniei meale"* careia îi întăreşte stăpânire asupra patru prăvălii făcute de către Alexandru Mircea Vodă (1568-77), prăvălii cu care acest predecesor al lui Mihai Viteazul miluise această biserică (v. *Acad. rom., Cond. bisericii domneşti din Bucureşti, mss. 403 (şi 907)* p. 17; v. şi regest în fişele inedite ale răposatului general P. V. Năsturel).

durată a lui Ştefan Cantacuzino — aminteşte ca prim ctitor pe un Mircea Vodă „cel bătrân" şi cu fiul său Pătraşco, şi fraţii acestuia din urmă: Radu şi Mircea tânărul (?) [242]. Evident că vechiul edificiu de prin veacul al XVI-lea — dacă nu chiar anterior — era de proporţii mult mai mari, precum ne înfăţişează azi săpăturile arheologice întreprinse în ultimii ani de către

---

242) In privinţa genealogiei fanteziste a alcătuitorului acestei pisanii în timpul domniei lui Ştefan Cantacuzino, trebue să amintesc că pe tronul Ţării româneşti, afară de Mircea Vodă cel bătrân, supranumit Cozianul (1386—1418), mai avem cu acest nume pe Mircea Vodă, fiul lui Mihnea zis cel rău (1510) şi pe Mircea, zis Ciobanul (1544—53; 1558—9); iar ca Pătraşco, numai pe Pătraşco zis cel bun (1553—58) care însă avea ca părinte pe Radul Vodă Paisie sau Călugărul (1535—45). Informaţiile genealogice de pe acea piatră sunt atât de confuze, încât cu greu putem fixa chiar veacul în care vrea să fie pusă ridicarea primului lăcaş bisericesc, de oarece dacă „bătrânul Mircea Vodă" este cel numit Cozianul, atunci aflăm această biserică încă de pe la sfârşitul veacului al XIV-lea, construcţie pe care evident că nu a mai putut-o afla în fiinţă Ştefan Cantacuzino. Dacă însă acel Mircea este Ciobanul — despre care am amintit mai sus că ar fi chiar îngropat aci — atunci fondarea bisericii se apropie cu un veac şi jumătate de vremurile noastre. De acesta din urmă va fi chiar vorbă în inscripţie, căci după prima lui domnie, i-a urmat în scaunul ţării Pătraşco Voevod zis cel bun, nepotul său de frate, Cât pentru ceilalţi fraţi ai lui Pătraşco — ai celui din pisanie — nu cunoaştem pe nici unul cu numele relevate în inscripţie. Este adevărat că Mircea Ciobanul, a avut un fiu Petru Vodă, numit de către istoricii mai noi: Petru cel tânăr, spre diferenţiere de Voevodul Moldovei Petru — muntean şi el — zis Şchiopul. (v. pt. diferenţierea acestor doi Voevozi v. STOICA NICOLAESCU, *Petru Vodă cel tânăr şi Petru Vodă Şchiopul, ed. 1915*, 32 pagini. D. IORGA, în *Revista istorică*, anul XX, N-le 10—12, pe Oct.—Dec. 1934, p. 404 relevă cred greşit că „deosebirea între cei doi Petru Vodă e fixată de volumul publicat de d. N. Bănescu, *nu* de broşura d-lui Stoica Nicolaescu", dacă d-sa se referă la lucrarea d-lui prof. N. Bănescu, *Un poeme grec vulgaire relatif à Pierre le Boiteux de Valachie* care cu toate că editat în 1912, deci anterior studiului d-lui Stoica Nicolaescu mai confundă pe Petru domnul Ţării româneşti (1560—68) la care se referă poemul, cu Petru, domnul Moldovei (1574—9; 1582—91). A se vedea şi I. C. FILITTI, *Arhiva Gh. Gr. Cantacuzino*, ed. 1919, p. XVIII, nota 2).

Acest Petru — zis cel tânăr — va fi fost acel Pătraşco Vodă din pisanie, Acestui Petru — fost de altfel urmaş în scaunul părintelui său Mircea Vodă Ciobanul, dela 1559 până la 1568 — îi cunoaştem doi fraţi: Radu Vodă şi Mircea Vodă, odrasle domneşti ce nu au domnit şi care nu au avut coborâtori cunoscuţi genealogiei Basarabilor. Portretele acestor trei fraţi: fii ai lui Mircea Ciobanul şi ai Chiajnei Doamna, se află zugravite în interiorul bisericii mănăstirii Snagov, în naos (vechile picturi murale) şi în pronaos (noile picturi). Vor fi murit toţi înaintea mamei lor Chiajna Doamna, care mai trăia la 1576. Să fie oare ei îngropaţi înăuntrul necropolei domneşti dela Snagov? Acolo s'au aflat cu ocazia săpăturilor întreprinse în anul 1933 de către muzeul municipal al oraşului Bucureşti, în naosul bisericii — lucru foarte puţin uzitat pentru vremurile acelea — afară de două morminte cu rămăşiţe de trupuri femeeşti şi două gropniţe de reînhumare (v. pt. acestea studiul în preparare odată cu raportul săpăturilor de d. DINU V. ROSETTI, conservatorul muzeului sus amintit, şi contribuţiile mele la istoricul mănăstirei Snagov, în studiu).

Pentru genealogia Basarabilor a se consulta: ST. NICOLAESCU, *Arborele genealogic al lui Mihai Viteazul*, anexă la lucrarea d-sale. *Documente dela Mihai Viteazul ca Domn al Ţării româneşti, al Ardealului şi al Moldovei, 1600*, în *Revista pt. istorie, arheologie şi filologie, tom. XII, partea I, ed. 1911*, pp. 244—5; CONST. M. KOGALNICEANU, *Arborele genealogic al Basarabilor, ed. 1912;* şi pe lângă arborele genealogic al Basarabilor alcătuit de către d. I. C. FILITTI în studiul d-sale, din *Arhivele Olteniei* pe 1924, p. 208, îmi este cunoscut şi cel în manuscris, alcătuit tot de către d-sa, care posedă multe complectări.

comisiunea monumentelor istorice, săpături care au dat la iveală zidurile masive şi de o întindere cu totul neobişnuită, amintind forma bisericii domneşti dela Curtea de Argeş. Lăsată în părăginire de către Domnii fanarioţi din veacul al XVIII-lea biserica s'a dărăpănat cu totul, ba chiar terenurile vechei curţi domneşti fuseseră puse în vânzare pentru ca banii rezultaţi din aceste vânzări să servească la facerea „Curţii celei noui"[243]), şi aceasta chiar douăzeci şi patru de ani după ce fusese definitiv părăsită vechea curte a Voevozilor Basarabi. O reparaţie radicală — care va fi distrus pe deantregul înfăţişarea vechii forme a lăcaşului bisericesc — a fost efectuată — evident şi ea cu intenţii foarte lăudabile şi cu râvna de a scăpa dela pieire edificiul — însă cu meşteri nepricepuţi şi necunoscători ai vecihului său stil — în timpul domniei lui Barbu Ştirbei la 1852, după ce biserica fusese distrusă în groaznicul foc din 1847[244]).

45 — Sv. Antony (=Sf. Anton).

Fosta *biserică Sf. Anton*, de pe locul actualei pieţi de flori, alături de biserica Curţei vechi. Aci a fost în a doua jumătate a veacului al XVI-lea[245]) o biserică numită când *„a Doamnei Marii"*, când *„a Doamnei Stanii şi a Doamnei Marii"*[246]), biserică ce fusese distrusă în domnia lui Mihai Viteazul.

---

243) Un act dela 19 Iunie 1798 (v. *Acad. rom.*, *CXXX*, doc. 131 şi 114, în regest în fişele răposatului general P. V. Năsturel) ne aminteşte că un oare-care Hagi-Ioan sin Gheorghe a cumpărat 6 stânjeni faţă despre podul care vine către Mihali (actuala stradă Carol I din faţa bisericii) fiind-că locul curţii vechi cu socoteala de obşte după anaforaoa dumnealor boierilor veliţi s'au făcut hotărârea domniei meale — zice Constantin Hangerli Voevod — „ca să se vânză şi banii ce va ieşi să se dea la *facerea curţii cea noae*, etc. etc.".

244) Pt. inscripţii v. IORGA, o. c., *fasc. I*, p. 261, No. 597.

245) Documente privitoare la acest edificiu bisericesc nu avem din acest secol, căci hrisovul lui Mihai Viteazul din 8 Mai 1594 (v. *Acad. rom. mss. 907*, fila 25) prin care se întăreşte bisericei domneşti din curtea domnească, stăpânire peste patru prăvălii făcute de către Alexandru Mircea Vodă (1568—77), se referă la biserica Curţei vechi.

246) v. *Condica bisericei domneşti din Bucureşti*, la *Acad. rom. mss. 907*, filele 25 verso şi 26 faţă, precum şi următoarele.

Documentele din 20 August 1629 şi 11 Iunie 1634 din această condică fiind inedite le dau în regest mai jos.

Hrisovul din 20 August 1629 dela Alexandru Iliaş Vodă este primul care aminteşte de *biserica Doamnei Marii*, căci Domnul întăreşte „bisearicii domniei meale care „este în oraşul Bucureştii, hramul Blagoveştenia Născătoarei de D-zeu", (adică bisericei Curtea veche) stăpânire peste *„locul bisearicii Doamnii Marii cu tot locul în prejur"*.

Celalt hrisov, din 11 Iunie 1634 dela Matei Basarab este mult mai explicit:

Domnul dă bisericei din curtea domnească, să-i fie *„locul bisearicii Doamnii „Stanii*, fata răposatului Io Mircea Voevod, care au fost jupâneasa lui Ioan Norocea „biv vel logofăt şi a Doamnii Marii" (pt. lămuririle asupra acestor personagii v. mai jos în prezenta notă) „cu toate locurile ceale după înprejur, ori câte se va aleage, şi „cu locul de prăvălii dela uliţă în lungu şi în lat, însă să se ştie din locul lui Neagu „nepotul popii Bratului, până la podul răspântii", (prin urmare încă din timpul domniei lui Alexandru Mircea — căci şi actul din 1629 memorează aceste hotare, evident cele foste încă din timpul existenţei bisericei Doamnei şi Domniţei lui Mircea Ciobanul — exista încrucişarea între actualele străzi Carol I şi calea Moşilor, în dreptul fostei bazaca din faţa pieţei de flori de azi). Actul mai precizează: *„în dreptul Stanciului logofătul"*. Acesta este un boier cunoscut acelor vremi. Stanciul vtori logofăt pe la

Aceasta va fi fost acea biserică numită: *„biserica za Doamna“* poate chiar

1580 soțul unei jupânese Mușa (Căldăroșanca) era fiul lui Radul biv vel logofăt și al jupânesei Neacșăi fiica lui Vintilă vornicul (din Cornățeni), fosta soție a lui Stănilă vornic (v. act. din 26 Septembre 1580 la DUMITRU FURTUNA, *Documentele moșiei Ceptura din jud. Prahova*, ed. București, 1934 pp. 16—18). Stanciul este poate ascendentul „per feminas“ al lui Diicul Buicescul, marele spătar al lui Matei Basarab, poate și al boierilor din Deleni din mijlocul veacului al XVII-lea, și deci poate chiar al lui Matei Vodă după maica acestuia: Stana. Textul actului urmează ast-fel: „și până „la ziditura curții, etc... în zilele lui Sinaan Pașei pre această biserică a Doamnii „Stanii și a Marii o au stricat până în temelie și a rămas numai pământ pustiu și „tot așa au rămas și au stătut locul acesta pustiu de atuncea până în zilele lui Ale- „xandru Voevod Iliaș, întru a doua domnie a lui“, (deci între Noembre 1627 și toamna 1629. V. actul din 20 August 1629 citat). „Deci atunci Alexandru Iliaș Voevod au fost „socotit cu toți cinstiții boiari cum că biserica domnească din curtea domnească a „orașului acestuia alt câștig și venit de nicăirea nu are, drept aceia au dat și au miluit „pre sfânta biserică domnească cu locul acesta ce s'au zis mai sus că au fost al „bisearicii Doamnei Stanii și a Marii și au dăruit și au închinat ca să fie această „biserică a Doamnii Stanii metoh bisearicii domnești din curte cu tot locul de pră- „valii depre în prejur, etc.“.

In condica amintită se mai află și alte acte privitoare la această biserică a Stanei logofeteasa.

Ne este cunoscut că Mircea Ciobanul a avut ca soție pe Chiajna Doamna. Actele amintite mai sus ne indică însă pe fiica lui Mircea Ciobanul numind-o „Doamnă“ cu toate că ea a fost doar soția unui boier: Ivan Norocea, logofăt, zis din Pitești. Din ce neam va fi fost acesta nu o putem afirma cu precizie încă. Pe un Ivan vel logofăt îl întâlnim într'un divan al lui Pătrașco Vodă la 1558 Aprilie în 8. Cred însă că data actului este greșită. Il cunoaștem în mod precis ca boier în divanele lui Petru cel tânăr (1560—68) — de alt-fel cumnatul său — dela 31 Martie 1564 înainte. Un document interesant din 1565 (v. *Columna lui Traian*, 1874, p. 130) ne spune că Pătrașco Voevod (exact este Petru Voevod cel tânăr) întărește lui Ivan vel logofăt niște țigani răscumpărați de către Ivan, pentru că fuseseră osândiți la furcă pentru furt de 7 cai. Diverse acte dintre anii 1563—69 ne indică alte danii făcute acestui boier. (*Ibid.*). In domnia lui Alexandru Vodă Mircea întâlnim în câte-va divane ale anului 1570 în lunile Ianuarie, Mai, Iunie și Septembre, alternând un Ivan și un Ioan în dregătoria de mare logofăt, căruia îi urmează apoi binecunoscutul boier din neamul Goleștilor veacului al XVI-lea: Ivașco, dela 23 Octombre încolo. Să fie oare acesta tot acel ginere, cumnat și socru de Domni ai Țărei românești? Despre scoborâtorii lui Ivan Norocea, fost pe semne puțin înainte de moarte — între anii 1596—97 — și vornic, ne vorbesc acte ulterioare (v. N. IORGA, *Trei chipuri din veacul al XVII-lea* în *Convorbiri literare*, anul XXXIX-lea, fasc. 2 pe Febr. 1905 pp. 117—120; v. *Buletinul comisiei istorice a României, X, (1931)* pp. 95—102; v. ȘTEFAN METEȘ, *Satul ardelean: Cetea și logofătul Ioan Norocea din Pitești și iobagii săi*, ed. 1933, Cluj).

Faptul aflărei în unele din documentele de mai sus a unei Doamne Maria ca ctitoriță a unei biserici din preajma bisericei Curței vechi, iar apoi tot pe o Maria alăturea cu „Doamna“ Stana, soția lui Ivan Norocea, ne face să înclinăm spre ipoteza că această Doamnă Maria va fi fost prima soție a lui Mircea Vodă Ciobanul, poate chiar înainte de a se fi suit acesta în scaunul părintelui său la 1544. Ar urma deci că „Doamna Stana“ să fi fost soră vitregă cu: Petru Vodă cel tânăr, și cu frații acestuia Radu și Mircea precum și cu surorile acestora printre care nu cunoaștem pe nici una să se fi numit Maria. O fată a Doamnei Chiajna se numește Marina și a fost pețită de către Ioan Cantacuzino fratele lui Mihail Șaitanoglu.

Lămuririle genealogice ce rees din actele de mai sus din 1629 și 1634 nu ne îndreptățesc să afirmăm cu precizie că „Doamna Maria“ prima ctitoriță a bisericei amintite, — identică evident cu „Maria“ din celalt act. — este soția lui Mircea Ciobanul, însă în vedere că nu ne sunt cunoscute numele multora din doamnele țărei în primele decenii ale veacului al XVI-lea care să fi purtat numele de Maria (ultima cunoscută mie este Doamna Maria a lui Radu cel Frumos) ne face a crede că Mircea Ciobanul a fost căsătorit o primă oară.

vechea „*biserică din jos a Curţii*"[247]). Pe locul acestui lăcaş bisericesc uitat timp de un secol, a fost ridicat în 1735[248]) un alt edificiu bisericesc cu hramul sfântului Anton. Şi această biserică a ars până în pământ în groaznicul foc al Bucureştilor din ziua de 23 Martie 1847[249]). După această ardere, ea nu a mai fost reclădită, însă o icoană a sfântului Anton — scăpată ca prin minune din foc — a fost mutată la biserica Sf. Gheorghe vechi. Azi pe locul fostei biserici se ridică un monument modest şi aproape necunoscut bucureştenilor; care aminteşte în limbile română şi sârbă că un oarecare Petre Ilici, căprar sârb dela agenţia statului sârbesc şi fost sublocotenent în acea armată, fiul unui Enciu, a ridicat acel monument împreună cu soţia sa Marina şi cu fiica lor Efrosina la anul 1860. Dela hramul fostei biserici Sf. Anton îşi mai poartă şi azi piaţa de flori numele de piaţa Sf. Anton. Mulţi bucureşteni însă confundă — încă şi azi — actuala biserică „Curtea veche" — de curând restaurată — cu fosta biserică Sf. Anton.

46 — Sf. Sava (=Sf. Sava).

Biserica Sf. Sava dispărută şi ea în cursul veacului trecut, odată cu străpungerea bulevardului din faţa universităţii de azi, şi aceasta încă înainte de anul 1881. Pristolul ei se afla chiar pe locul unde azi se ridică statuia lui Mihai Viteazul[250]), cu toate că acest Voevod nu are nimic a face cu biserica aceasta ce nici nu era în fiinţă în timpul domniei sale[251]). Ridicată în cursul veacului al XVII-lea de către Andronache pârcălabul, ea a fost închinată lavrei sfântului Sava dela Ierusalim, de unde şi numele ei[252]). A fost reînoită din temelie de către Constantin Voevod Brâncoveanu la 1709, ispravnic al lucrărilor fiind Radul Dudescul vel sluger pe acele vremuri[253]).

Alexandru Iliaş o numeşte „Doamnă" iar Matei Basarab o numeşte simplu: Maria ea nefiind efectiv Doamnă de oare-ce la suirea în scaunul ţării a lui Mircea Ciobanul acesta era deja ginere lui Petru Rareş.

247) Intâlnim o singură dată cu acest nume o altă biserică de care vom vorbi mai departe: biserica Sf. Ioan cel nou (v. No. 65 roşu).

248) v. *Bulet. Comis. Monum. ist. anul VIII,* p. 47 comunicare a d-lui Virgil Drăghiceanu. Ionnescu-Gion nu aminteşte de această biserică în lista edificiilor religioase bucureştene din lucrarea sa citată.

249) v. ANTON PAN, *Memorabilul focului din ziua de Paşti a anului 1847, ed. 1854,* nota dela paginile 80—85.

250) Aşi crede chiar că pe vremea lui Mihai Viteazul hotarul Bucureştilor nu se întindea decât până în apropierea acestor locuri ce vor fi aparţinut la unii din scoborâtorii bogatului neam al boerilor Craioveşti ai veacului al XVI-lea.

251) O mărturie foarte preţioasă asupra locului pe care l'a ocupat biserica ne este amintită de către preotul GH. NEGULESCU, o. c., p. 83 nota 1 col. I unde ne spune că din spusele bătrânului — la 1926 — preot Emanoil D. Economul, fost slujitor la biserica Sf. Nicolae Şelari — azi decedat — acesta afirma că pristolul bisericii era unde se află azi statuia lui Mihai Viteazul. (v. şi IONNESCU-GION o. c., p. 212; v. şi Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. IV,* pp. 111—12.

252) v. lucrările citate ale istoriografilor bucureşteni: IONNESCU-GION, Pr. DUMITRESCU, etc.

253) A fost postelnic la 1695 căpitan za margine la 1703, face biserica din Hagieşti (Ilfov), vel sluger încă dela 1708, vel paharnic la 1712, ridicat la titlul de comite austriac (v. URECHIA, o. c., *VI,* p. 654), vel logofăt la 1714 este ucis şi el la Constantinopole la 1716. El a avut de soţie pe Maria Cantacuzino fiica lui Constantin stolnicul. † 1736 şi îngropată în biserica Sfinţii Apostoli din Bucureşti, ctitoria familiei.

Pe lângă acest lăcaş de rugă a funcţionat prima academie grecească din ţara românească, numită cea dela Sf. Sava, fundaţie la 1679 a lui Constantin Cantacuzino stolnicul[254]) în domnia fratelui său Şerban.

47 — Intronestie (=Dintr'o zi).

Numele stâlcit de către baronul Purcel pentru *biserica Dintr'o zi* ce-şi poartă acest nume datorit faptului că în ziua în care i s'a pus temelia de către primul ei ctitor, tot într'aceiaşi zi i s'a oficiat şi târnosirea, ceiace nu putea să se facă decât la o biserică de lemn, şi într'adevăr primul lăcaş bisericesc ridicat mai spre nord-vest de biserica jupâneasii Ianii[255]) are ca ctitor fondator pe unul din feciorii lui Mihai din Târgşor, pe Neagul postelnic Negoescu[256]). Pe semne că aflând-o năruită sau simţitor ruinată fiica primului ctitor, Marica Doamna Brâncoveanului, o clădeşte de iznoavă în piatră, ea având ca moşteniri din partea părintească întinse terenuri în această margine nordică a oraşului Bucureşti[257]). Incă din anul următor — la 1703 — lăcaşul îşi purta numele de biserica dintr'o zi sau *biserica Doamnei*[258]) dând chiar şi numele întregei mahalale ce se întindea peste casele din faţa intrărei bisericei până în Podul Mogoşoaei[259]). Primul hram a fost al sfântului Nicolae[260]). In cursul veacului al XVIII-lea biserica a fost cea a breslei bărbierilor[261]). La 1847 o întâlnim cu numele pompos de

---

254) v. Pr. DUMITRESCU, o. c., p. 111. Pentru istoricul şcoalei dela Sf. Sava de lângă biserica cu acelaş nume v. ŞTEFAN POP, *Colegiul naţional Sf. Sava* în revista *„Boabe de grâu" anul IV, No. 7 pe Iulie 1933*, iar pentru documentarea vremelnicei aşezări a şcoalei în localul metohului mitropoliei din fosta mahala numită când a Scorţarului, sau chiar a sfântului Spiridon-Vechi după numele micuţei biserici de pe malul Dâmboviţei, v. studiul meu în manuscris asupra acestei mahalale la începutul veacului al XIX-lea, amintit la nota 43.

255) v. pt. această biserică mai departe la No. 30 roşu.

256) Acest Neagoe din Negoeşti fiu al lui Antonie din Popeşti Voevodul Ţărei româneşti din Martie 1669 până în Martie 1672 trebue diferenţiat de Neagoe aga frate cu Andrei spătarul. Acest Neagoe agă întâlnit pe la 1626, şi 1631 fusese pretendent la tronul Ţărei româneşti în 1632 şi muri la 1633. Soţia sa a fost o Stancă, iar el era fiul lui Chiriac ot Strâmba vornic la 1588. In schimb Neagoe din Negoeşti a avut ca boerie numai postelnicia şi de alt-fel a avut ca fraţi pe Gheorghe şi pe Antonie Vodă zis din Popeşti. El mai trăia la 1647. S'a intitulat şi „Neagoe Voevod sin Basarab Voevod" (v. IORGA, *Studii şi documente, IV*, pp. 107—8; v. GH. NEGULESCU, o. c., p. 84).

257) v. G. D. FLORESCU, *Vechi proprietăţi boereşti în Bucureşti în veacurile XVII şi XVIII;* v. şi ŞTEFAN D. GRECIANU, *Viaţa lui Costandin Vodă Brâncoveanu de Radu vel logofăt Grecianu, ed. 1909*, p. 227).

258) Un act din 15 Septembre 1703 ne aminteşte de vânzări de locuri în preajma bisericii, şi ne precizează că locul era: „în mahalaoa dela biserica Doamnei „ce se chiamă dintr'o zi". Un alt zapis de vânzare tot în această latură nordică a oraşului la 26 Februarie 1745 pomeneşte numele mahalalei la fel (v. pt. aceste documente *Acad. rom. XII*, doc. 213 şi 25, comunicate din fişele inedite P. V. Năsturel).

259) Un zapis din 8 Mai 1741 vorbeşte de o vânzare a unor case mici ale lui Costandin logofătul za divan, fiul lui Nica căpitanul de Târgovişte, lui Andrei logofătul *„în mahalaoa bisearicii dintr'o zi la Podul cel mare al Mogoşoaei"* (v. fişele amintite).

260) v. Pr. MUSCELEANU, o. c., pp. 60—1; v. IONNESCU-GION, o. c., pp. 205—6.

261) v. IONNESCU-GION, o. c.

„Biserica domnească" şi avea în faţă ei casele tapiţerului Bossel [262]). A avut până prin ultimele decenii ale veacului scurs zid împrejmuitor care a fost dărâmat în timpul primariatului lui Pache Protopopescu. Azi ea aparţine comunităţii albaneze din capitala ţărei.

48 — Ieny (=Ienei, însă la drept vorbind este Biserica Doamnei).

Confuzie făcută de către baronul Purcel între biserica Ienei [263]) şi ctitoria Mariei Doamna lui Şerban Cantacuzino [264]). Topograficeşte acest număr se referă la biserica ce se află azi în mica uliţă din faţa fostei legaţii imperiale a Rusiei de pe calea Victoriei. Acest edificiu religios a fost ridicat la 1683 pe locul altei biserici de lemn, şi poartă hramurile: Intrarea în biserică şi Sf. Elefterie [265]). Dela această biserică — încă de prin primele decenii ale veacului al XVIII-lea — îşi poartă însă-şi mahalaua numele de cea a Doamnei. In vecinătatea bisericii aveam pe acele vremuri proprietăţi ale scoborâtorilor lui Bunea vornicul din Mogoşeşti [266]).

49 — Mihalasku (=Mihăilă sau Mihalache însă la drept vorbind este Biserica Visarion).

La locul indicat cu acest număr aflăm topograficeşte actuala *biserică Visarion,* însă nu actualul edificiu modern, ci vechia biserică, poate chiar alta decât cea în stare de complectă ruină din spatele altarului actualei. Curioasa pisanie — şi zicem curioasă pentrucă adevărata pisanie poartă o dată, iar o simplă inscripţie în stânga şi dreapta uşei de intrare dedesubtul pisaniei aminteşte o dată mai veche — ne spune că a fost ridicată de către Popa Petre Referendaru, protopopul Bucureştilor, împreună cu Anton Berhiceanul vtori logofăt za taină, în zilele lui Alexandru Vodă Ipsilanti, în a

---

262) Tapiţerul Friderich Bossel, de al cărui nume este legată cunoscuta sală de petreceri de acum aproape un veac; faimoasa sală Bossel, a locuit în domnia lui Gheorghe Bibescu într'altă casă decât aceia a sus-amintitei săli, şi anume pe locul din colţul fostei case Herescu-Năsturel, actualul local al soc. „Liedertafel", vândută după moartea fostului clironom al generalului Constantin Herescu-Năsturel: Constantin Mano. (v. pt. casa tapiţerului Bossel: *Vestitorul român* din anul 1847).

263) v. pt. aceasta mai departe aci la No. 52 roşu.

264) Biserica Doamnei lui Şerban Vodă Cantacuzino nu este însemnată cu nici un număr în planul Ernst, fiind totuşi menţionată în mod foarte distinct ca edificiu bisericesc.

v. pt. informaţii istorice: IONNESCU-GION, o. c., pp. 184—5; Pr. MUSCELEANU, o. c., pp. 44—5; IORGA, o. c., *fasc. I*, pp. 277—9; Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. I*, pp. 136—7.

265) v. Pr. DUMITRESCU, o. c.

266) Aceste case se aflau pe la începutul veacului al XVIII-lea pe locul viitoarelor case ale boerilor Câmpineni de peste drum de actuala grădină de vară Colos (v. actul cu data de 3 Decembre 1736, fost la *Arh. St. Casa Safta Castrişoaia, pach. 6*, doc. 2, în regest în fişele inedite general P. V. Năsturel; v. şi G. D. FLORESCU, *Alaiul de înmormântare,* o. c.).

doua a lui domnie pe când păstoria mitropolitul Dosithei Filiti, în Septembre 1797 [267]), prin urmare după alcătuirea planurilor noastre. Evident că înainte de anul din pisanie va fi existat un alt edificiu bisericesc pe locul actualei ruini, şi pe care atât Ernst cât şi Baronul Purcel o vor fi văzut-o. In interiorul bisericei azi ruinate se află o lespede de mormânt a unui oare-care Mihăilă, stins din viaţă în domnia lui Alexandru Vodă Moruzi, deci între anii 1793 August şi 1796 August, prin urmare tot după alcătuirea planurilor Purcel şi Ernst [268]). Nu putem şti cine este acest Mihăilă, însă cred că nu există nici o îndoială că numele aflat în legenda baronului Purcel la acest număr se referă la ctitoria acestui Mihăilă. Aşi înclina chiar a crede că el este părintele, fie al lui Anton Berhiceanul [269]) sau al Saftei. Nu am putut afla nici o altă informaţie demnă de relevat. Biserica Visarion de azi, pe cât de săracă în informaţii documentare, este totuşi bogată în hramuri căci afară de numele sfântului pe care-l poartă mai are încă alte trei hramuri: Sf. Nicolae, Sf. Haralambie şi Sf. Mina [270]).

50 — Prekupetsy (=Precupeţii-Noi).

Biserica Precupeţii-Noi din strada cu acelaş nume. A fost ridicată în lemn de către Constantin Milinescu precupeţ la 1713, însă nu pe locul actualului edificiu, ci acolo unde o cruce indică locul vechiului pristol. La 1814 Bârcă măcelarul împreună cu alţi enoriaşi, oameni de bine, o dărâmă, clădind alături biserica ce se află azi în fiinţă. Cu toate că mărită în anii 1865 şi 1877, la 1878 biserica era în stare de complectă ruină, renovându-se de atunci şi dându-i-se înfăţişarea de azi [271]).

---

267) Pisania propriu zis menţionează ca dată: „SEPTEMBRE 1797" iar inscripţia de dedesubt este următoarea: „SA(F)TA BERHI CEANCA: 1797 IUNIE 9".

268) Părintele paroh Jean Petrescu, mi-a comunicat inscripţia aflată pe o lespede mormintală din pronaosul vechei biserici ruinate, spre miază-zi, piatră cu chenar floral şi care poartă această inscripţie:

„SUPT AČASTA PIATRĂ / ODIHNESCU-SE OSE(LE) RĂP(OSATULUI) / ROB
„A LUI DUMN(EZEU) / MIHAILĂ CE AU RĂ/POSAT IN ZILELE DOMNULU/I NOSTRU
„IO ALEXAND RU MORU(Z) V(OE)VOD ŞI ERA / MITROPOLIT PREA SFI/NŢIA SA
„PĂRINTELE D OSITHEU......" (leatul este şters).

269) Anton Berhiceanul ne este cunoscut ca vechil al slugerului Pantazi Serezli, cumnatul lui Iordache Kreţulescu, soţul Sandei sin Radu Kreţulescu. Sanda se stinsese din viaţă încă la 6 Februarie 1780 (v. act proprietate Ana Al. Lahovary). La 17 Martie 1784 ca vechil al sus-amintitului Serezli, cu adeverinţă a mănăstirei Domniţa Bălaşa, îl aflam într'o pricină de judecată cu serdăreasa Zinca şi cu Vistiereasa Maria din neamul Călineştilor (v. *Aşez. Brâncoveneşti Budeşti-Gorgan,* doc. 27 în regest în fişele inedite general P. V. Nasturel).

270) v. Pr. DUMITRESCU *o. c., vol. III,* pp. 61—2. Ionnescu-Gion nu aminteşte nici de această biserică.

271) Nici pe aceasta nu o memorează Ionnescu-Gion. v. pt. ea Pr. DUMITRESCU, *o. c.,* pp. 59—60.

51 — Popa Petru (=Popa Petre, însă la drept vorbind este Biserica Icoanei).

Am vorbit de această biserică mai sus [272]). Exacta identificare topografică este *biserica Icoanei* de azi [273]). Aceasta din urmă este cunoscută în cursul veacului al XVIII-lea, une-ori cu numele de *biserica Ceauş-David* [274]) ca şi mahalaua în care se află, altă dată cu numele de *biserica popei Dima*. Ctitorie a lui Mihail monahul, fost logofăt de taină, cunoscut şi sub numele călugăresc de Macarie schimnicul, din neamul boierilor Băbeni, prin anii 1745—50 — anul exact nu se ştie —, biserica a fost înălţată pe locul unei fundaţii religioase mai vechi, judecând după o icoană din 1682 de unde-şi trage şi numele actuala biserică ce avea pe la sfârşitul veacului al XVIII-lea chilii înconjurătoare. Biserica de piatră ridicată între anii 1784—6 de către Panait Băbeanu pe locul celei de lemn a lui Mihail monahul avea ca hram sfânta Troiţă. Surpată în 1838 în cutremurul din acel an, a fost rezidită de către Pană Băbeanu, nepotul de frate al căpitanului de lefegii Panait, fiind ajutat şi de enoriaşi. Ultima restaurare — aşa precum o vedem azi — este făcută de către Elenca Băbeanca pe la sfârşitul veacului trecut, la 1889 [275]).

52 — Skaunily (=Scaunelor, însă la drept vorbind este Biserica Ienei).

Acest număr ar trebui să se refere la vechea biserică a scaunelor din apropierea bulevardului Domniţei [276]), însă identificarea lui Purcel este greşită căci aci avem din punct de vedere topografic *biserica Ienei* — mai exact biserica Ianei — de pe strada actuală cu acest nume.

Inspre nord de mănăstirea Sf. Sava [277]) se aflau încă de pe la începutul veacului al XVI-lea proprietăţile unui boer pe semne străin de ţara noastră şi îmbogăţit în ultimele decenii ale veacului al XVI-lea: Mihai Grecul zis din Târgşor după orăşelul din jud. Prahova unde şedea [278]). Pe aceste proprietăţi

---

272) v. No. 39 mai sus.

273) Numărul pe care-l poartă această biserică în planul Ernst este 58, evident o greşeală a alcătuitorului planului.

274) v. Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. I*, pp. 108—9; v. IONNESCU-GION, o. c., pp. 178—9; v. IORGA, o. c., *fasc. I*, pp. 283—5. Preotul Dumitrescu afirmă că rezidirea bisericei din temelie de către Panait Băbeanu în domnia lui Mihai Constantin Şuţu Voevod este din anii 1793—5, Septembre în 2.

275) v. PETRE GARBOVICEANU, publicaţia Casei şcoalelor, o. c., pp. 3—15.

276) Nici în planul Purcel, nici în cel al lui Ernst această biserică nu este însemnată cu un număr, cu toate că mult mai veche decât 1790. Faptul aflărei totuşi a numelui ei în legenda planului lui Purcel ne indică în mod indiscutabil că lăcaşul bisericesc a fost cunoscut de către cartograful austriac însă locul său pe plan a fost uitat cu ocazia alcătuirei planului. (v. pt. bis. Scaune mai departe).

277) v. Pr. GH. NEGULESCU, o. c., Pt. această biserică v. mai sus la No. 46 roşu. v. şi IONNESCU-GION, o. c., p. 188.

278) Il aflăm pentru prima oară la 1585. A fost scutit de bir şi de oaste de către Mihai Viteazul şi aşezat la „cervenii“ (roşii) aleşi“ de către Radu Şerban Vodă. A fost

o jupâneasă Iana — de sigur soţia lui Mihai Grecul — a ridicat o biserică de lemn. Tradiţia fundărei acestei biserici de către jupâneasa Iana este păstrată într'un memoriu vechi amintit în dosarul din anul 1860 al bisericii Ienii[279]) şi care ne spune că această boeroaică şi-a ridicat ctitoria ei de lemn pe locul unde fusese ucis soţul ei de către gonacii lui Vodă — pe semne Radu Mihnea[280]). O scrisoare de pe la 1740[281]) ne relatează toate peripeţiile prin care trecuse această biserică în cursul celei de a doua jumătate a veacului al XVII-lea: că jupâneasa Iana o închinase călugărilor dela mănăstirea Târgşor[282]) spre a le fi metoh; că acei călugări o părăsiseră fiind săracă; apoi că jupâneasa Iana cu grele judecăţi a desfiinţat închinarea şi că spre sfârşitul vieţii ei a dat biserica în îngrijirea călugărului Iosif, ajuns în urmă egumen al mănăstirei Dealului. La acest călugăr a găsit mai târziu jupâneasa Safta[283]) — pe la 1720 — actele vechii biserici judecându-se cu călugării târgşoreni, pentru biserica ridicată de ea în locul celei vechi a jupânesii Ianii. Pană din Negoeşti fiul lui Neagul postelnic şi nepot al lui Antonie Voevod zis din Popeşti[284]) moştenise din clironomia strămoşului său Mihai cămăraşul din Târgşor terenuri întinse în hotarul nordic al Bucureştilor[285]), terenuri ce se aflau în faţa bisericii de lemn a strămoaşei sale Iana, pe locul unde s'a ridicat în vremurile noastre şcoala de arhitectură. Cu toată dorinţa lui de a ridica „în piatră" o altă biserică pe locul celei de lemn el se stinse din viaţă la 1719 în Decembre[286]) lăsând cu limbă de moarte de a fi îngropat în biserică şi într'acelaş timp să se refacă lăcaşul ctitoricesc al neamului său ceeace fu îndeplinit de către văduva lui: jupâneasa Safta la 1724. De alt-fel chiar pisania actualului edificiu religios aminteşte că biserica Ienei s'a clădit „din drepte ostenelile" soţului ei răposatul Pană Negoescu[287]). Acesta stingându-se din viaţă fără

şi vel camăraş cumpărând moşie la Bărcăneşti (Prahova). A fost pretendent la domnia Ţării româneşti la 1611, iar la 1615 era stins din viaţă.

A fost căsătorit cu Iana fiica lui Dumitru Ianuţo (informaţii genealogice comunicate mie de către d. Ioan C. Filitti).

279) v. Pr. GH. NEGULESCU, *o. c.*

280) v. *Ibidem.* In vedere că Mihai din Târgşor moare între 1611—15 ridicarea bisericii nu poate fi pusă decât în domnia a III-a a lui Radu Mihnea Voevod dintre Septembre 1611 şi August 1616.

281) v. Pr. GH. NEGULESCU, o. c., p. 85 nota 1 col. II, unde ni se indică şi numărul dosarului desfiinţatei Eforii a şcoalelor 1752/52; v. şi *Ibidem*, p. 84, nota 3 col. II.

282) Ctitoria neamului scoborâtor al lui Mihai cămăraşul din judeţul Prahova.

283) Nu pot afirma cu precizie că această boeroaică era din neamul boerilor din Mogoşeşti cari într'adevăr sunt scoborâtori din neamul lui Mihai din Târgşor dar într'alt chip. Să fi fost din neamul boerilor din Bărbăteşti? Din cunoştiinţele mele asupra genealogiei acestui neam nu cunosc pe nici o boeroaică Safta. Nici în arborele genealogic dresat de d. I. C. Filitti nu apare o Saftă Bărbătească. (v. ST. D. GRECIANU, *Genealogii documentate, vol I*, p. 153; v. *Ibidem, vol. II*, p. 18, v. şi I. C. FILITTI, *Arh. Gh. Gr. Cantacuzino*, o. c., p. XXXI, nota 1; v. Pr. GH. NEGULESCU, o. c., p. 86 nota 1 col. II, care ne indică sursa următoare: *Arh. St. mitropolia Bucureşti, con. IX*, p. 266 sq.). Safta logofeteasa moare la 1743.

284) Pană s'a mai numit şi „din Popeşti" şi a fost vel logofăt. A locuit chiar în casele stramoşului său Mihai cămăraşul (v. Pr. GH. NEGULESCU, o. c., p. 84, nota b, col. I).

285) v. G. D. FLORESCU, *Vechi proprietăţi*, o. c.

286) v. Pr. GH. NEGULESCU, o. c., p. 84, nota b, col. I.

287) v. IORGA, *Inscripţii*, o. c., *fasc. I*, p. 265, No. VIII/613. Cf. Pr. GH. NEGULESCU, o. c., p. 84, nota 3, col. II.

scoborâtori, grija întreţinerei bisericei rămase Mariei Vasile Mogoşescu, fiica lui Duca cuparul[288]), din care scoborau în linie masculă Bărcăneştii şi Filişanii[289]). Aşa se explică cum prin veacul trecut ctitori ai bisericii Ienei erau ultimii reprezentanţi ai neamului boerilor din Bărcăneşti: Scarlat Bărcănescu — administratorul averei lăcaşului strămoşesc socotit drept capelă a Bărcăneştilor — locuind pe la 1860 în apropierea bisericii[290]). Tot de aci vine şi aserţiunea lui Ionnescu-Gion[291]) că o Iana Bărcăneasca — personagiu inexistent[292]) — este prima ctitoriţă.

53 — Schelary (=Sf. Nicolae Şelari).

Işi poartă numele nu pentru că era biserica breslei şelarilor, ci pentru că se afla în fosta mahala a şelarilor. Exista la 1677[293]) şi evident că pisania pusă de către Şerban Cantacuzino paharnicul[294]), împreună cu Apostol Lazo[295]) şi cu Iordache staroste — şi aceasta în August 1700 — se referă la clădirea de iznoavă a lăcaşului bisericesc. Data de 1742 amintită de către preotul Marin Dumitrescu[296]) nu poate să se refere la Şerban Cantacuzino paharnicul, care era mort ca vel vornic încă din 1710, ci la repararea din timpul domniei lui Constandin Mavrocordat, pe semne în forma în care o vor fi cunoscut-o locotenenţii Purcel şi Ernst. Părintele

---

288) v. ST. D. GRECIANU, *Viaţa lui Const. Vodă Brâncoveanu de Radu log. Grecianu* o. c., tabloul genealogic al scoborâtorilor lui Mihai cămăraşul din Târgşor dela pp. 354—5; v. I. C. FILITTI, *Arh. Gh. Gr. Cantacuzino*, o. c., arborele genealogic *Barcănescu-Grădişteanu-Mogoşescu.*

289) Primii se sting în zilele noastre iar Filişanii în cursul veacului trecut.

290) v. *Arh. St. Eforia şcoalelor*, pach. 7, doc. 1, regest în fişele inedite general P. V. Năsturel.

291) v. o. c., p. 188. Şi Ionnescu-Gion stă în nedumerire privitor la origina numelui bisericei Ienei emiţând părerea că ar fi Iana Bărcăneasca ctitoriţa lacaşului bisericesc. Admiţând că această Iana este soţia lui Mihai din Târgşor şi tot nu avem a face cu o Iană Bărcănească.

292) Evident că numele de Iana se referă la un nume feminin şi nu la un Iane căci unei biserici care va fi fost făcută sau va fi aparţinut unui personagiu masculin cu acest nume i s'ar fi spus de popor: „biserica lui Iane" şi nu „biserica Ianei" termen specific pentru un lăcaş bisericesc al unei ctitoriţe Iana.

293) Aserţiune a părintelui Gh. Negulescu (v. o. c., p. 82, nota 2) care aminteşte de un act dăruit de către d-na Maria Predescu Academiei române şi care purta data de 20 Aprilie 1672 iscălit de către „Popa Stoica ot Sf. Nicolae".

294) Fiul al doilea al marelui spătar Drăghici cel stins din viaţă la 1667 şi deci văr primar al lui Constantin Brâncoveanu Voevod. Pentru acest reprezentant al neamului Cantacuzinesc, ctitor a mai multor edificii bisericeşti v. şi GEORGE D. FLORESCU, *O ctitorie necunoscută*, o. c., extras din *Conv. lit. anul 1931* pe luna Ianuarie; v. şi G. D. FLORESCU, *Schitul Lespezi*, o. c.; v. şi teza de licenţă la facultatea de teologie a d-lui MARIN DANA, asupra schitului Bascovele din judeţul Argeş (1934). Pt. portretele murale din acest schit a se vedea colecţia mea de portrete de ctitori bisericeşti.

295) Era moşul jupâneasii Aniţa Ştirboaica, fiica lui Radul spătarul Golescu-Leurdeanu, soţia lui Nicolae Ştirbei.

296) v. o. c., *vol. I*, pp. 127—30. Pentru alte informaţii asupra bisericii v. Pr. MUSCELEANU, o. c., pp. 42—3; IONNESCU-GION, o. c., p. 205; IORGA, o. c., *fasc. II*, No. LXVII, p. 341.

Negulescu [297]) ne afirmă că reclădirea dela 1700 nu se datoreşte lui Şerban Cantacuzino, ci neguţătorului Apostol Lazo şi soţiei sale Antiţa. După moartea acestuia, văduva neguţătorului a îngrijit de zugrăvirea ei, iar tâmpla şi sfintele icoane sunt făcute de către Şerban paharnicul Cantacuzino [298]). Există şi un pomelnic al bisericii datat din anul 1746 [299]). La 8 Martie 1750 [300]). Aniţa Ştirboaica amintind de moşul ei „pan Apostol" ctitorul bisericii, văzând că se iroseşte averea lăsată de către acesta bisericii, închină biserica Sf. Nicolae către sfânta mitropolie. Peste o lună, — la 6 Aprilie [301]), Arghira medelnicereasa [302]) soţia răposatului Gheorghie biv vel medelnicer din ţara Giurgiilor [303]) dă zapis mitropolitului Neofit [304]), că vrând „să facă mănăstirea slobodă biserica din Şelari" pentru că mitropolitul cumpărase prăvălii şi case în apropierea bisericii — cumpărături din averea sa personală şi nu din a mitropoliei — dela Smaragda Bălăceanca [305]) vrând să facă şi han împrejmuitor, dă bisericii Sf. Nicolae Şelari moşia Slăveştii din Argeş. Judecând după locul pe care-l are biserica în planurile noastre, vechiul edificiu — deci cel pe care l'au prins în fiinţă cartografii austriaci — era la marginea unei uliţi ce se scurgea puţin mai

---

297) v. o. c., în revista *Biserica ortodoxă română, No. 2 (539)* din Februarie 1926, p. 82, nota 2, col. I.

298) v. *ibidem.*

299) v. *ibidem.* Pomelnicul se află la părintele Nicolae Popescu, fost secretar general al ministerului cultelor şi fost paroh al bisericii Bradul-Boteanu.

300) v. *Arh. St. Mitropolia*, netreb. pach. 258, doc. 1, în regest în fişele general P. V. Nasturel.

301) v. *Arh. St. Mitropolia*, pach. 130, doc. 11, în regest în fişele amintite.

302) Nepoata — nu ştiu cum— a Arghirei din Cislău numită şi Pătârlăgeanca, soţia lui Mihai logof. Patarlăgeanu şi deci scoborâtoare din boerii din Rumceni şi Cislău (v. I. C. FILITTI, *Neamul Doamnei Neaga, ed. Decembre 1934).*

303) Din Georgia (Caucaz).

304) Neofit Critanul, fost al Mirelor ce a păstorit între anii 1738—54 (v. IORGA, *Ist. bis. rom. II, ed. I*, p. 330).

305) Era nepoata de fiu a lui Costandin vel agă şi a Mariei domniţei fiica lui Şerban Voda Cantacuzino. Se căsătorise cu Manuil neguţătorul fiul lui Manu Apostoli. Locul pe care'l cumpărase mitropolitul dela Smaragda Bălăceanca încă înainte de 1750 este amintit în lungul testament al lui Grigore Ghica din 5 Iulie 1752 şi este specificat în act ast-fel: „...tot locul unde au fost casele Manului negustorului şi prăvăliile cele „daspre uliţa ce vine pe lângă hanul lui Şerban Vodă (vechea stradă Lipscani) în „potriva caselor lui Zamfir starostea cel bătrân" (fi-va oare acesta hanul lui Zamfir de mai târziu cunoscut încă până la sfârşitul veacului trecut, şi care fusese la spatele fostului hotel Simion. Hanul acesta a ars la 1839 (v. IONNESCU-GION, o. c., pp. 486—7) şi era tocmai peste drum de târgul Cucului pe porţiune coprinsă azi între străzile Lipscani-Băcani-Blănari şi Colţea.

Diata urmează: „şi vrând să facă pe acel loc han unde au şi început să lucreze „facând întâi pivniţa de piatră şi case de piatră, care sănt dinnaintea bisericii a sfântului „Nicolae ce se zice din Şelari, ctitorii acestii biserici văzând că au început părintele „mitropolit a lucra şi va să facă şi hanul au închinat şi biserica dându-o supt stăpânirea „şi chivernisirea mitropolitului însă nu cu nume de metoh ci ca să o facă o osebită „manastioară întru pomenirea clironomilor acelora de care s'au închinat", etc. (Nu mai trăiau la data aceasta a dieţii decât scoborâtorii lui Nicolae Ştirbei şi ai soţiei lui Aniţa Goleasca-Leurdeanu, copii însă nevrâstnici — căci Radul viitorul ban mare zis Golescul feciorul lui Nicolae Ştirbei, era născut abia la 1746 — şi ceilalţi scoborâtori ai lui s'au desinteresat de vechea ctitorie a moşilor lor).

(v. AL. G. GALEŞESCU, *Eforia spitalelor civile din Bucureşti, ed. 1899*, pp. 213—14).

spre nord de actuala stradă Lipscani[306]). Biserica pe acele vremuri nu avea stradă de comunicare cu actuala stradă a Doamnei, existentă totuşi. Cazută la pământ în cutremurul din 1802 în ziua de 14 Octombre, la sfânta Paraschiva, biserica Sf. Nicolae a fost rezidită în domnia lui Costandin Ipsilanti la 1804, mitropolit fiind Dosithei Filiti cum spune pisania, ajutând la înălţarea ei şi enoriaşii locului. Această clădire a dăinuit până în 1860 când se afla din nou în stare precară. Mică şi neîncăpătoare ea a fost dărâmată în 1867, iar la 1868 a fost ridicată de iznoavă din dorinţa şi cu ajutorul regelui Carol I[307]).

54 — [308]) Fontana Babului oder Guolza (=Biserica Colţei).

Numărul 54 roşu se referă topograficeşte la actuala biserică numită încă şi azi a Colţei.

Pe terenurile sale din vecinătatea bisericii Sf. Gheorghe-Nou, Colţea Doicescu[309]) ridicase o biserică încă din prima jumătate a veacului al XVII-lea. Pe această biserică cu tot terenul înconjurător o face danie mitropoliei Ungrovlahiei întărindu-şi zapisul de închinare şi cu o carte patriarhicească. Acest teren a fost în stăpânirea mitropoliei până pe la 1676—7. Atunci Mihai Cantacuzino spătarul intenţionă să-şi ridice o biserică în vecinătatea proprietăţilor sale moştenite din clironomia părintească[310]), alegând pe semne locul numit „al lui Colţea". Nu ne este cunoscut actul de învoire a scoborâtorilor lui Colţea Doicescul: Radul spătarul[310 a]) şi

---

306) v. PETRE GÂRBOVICEANU, *Biserici cu averi proprii, seria II*, p. 86. Aci se menţionează că vechea biserică — adică cea dântâi — va fi fost poate pe locul unde s'a clădit de iznoava cea dela 1868 pentru a treia oară.

307) v. *ibidem*, pp. 85—98.

308) Acest titlu trebue să se traducă astfel: *Fântâna boului sau Colţea*, căci nu pot crede că termenul „Babului" să fie o stâlcire a genetivului dregătoriei de: „Ban". Titlul dat de către Purcel acestui edificiu bisericesc s'ar referi deci la una şi aceiaşi biserică ce se va fi numit şi „Fântâna boului" şi „Colţea", ceiace este evident o eroare. Biserica „Fântâna boului" — actuala biserică Popa Tatu — este cu totul într'altă mahala, încât trebue să credem că baronul Purcel ştiind că biserica „Fântâna boului" era ctitoria Cantacuzinească, a unui Mihai Cantacuzino (genealogistul) iar „Colţea" o fundaţie a altui Mihai Cantacuzino (spătarul) le va fi confundat. Curios totuşi că biserica „Fântâna boului" nu este amintită nici de către Purcel, nici de către Ernst, în planurile lor (v. pt. această biserică mai departe la capitolul bisericilor neidentificate de către cartografii austriaci).

309) Era fiul lui Danciul dela 1618, vătaful dela 1625 şi clucer la 1627. Colţea este întâlnit ca postelnic la 1644, vornic mic la 1647, vel pitar 1655, vel clucer 1657, 1668. Nu-i ştim anul morţii. El avea ca frate pe Udrea postelnic, sluger şi clucer, iar ca soţie pe Rada fiica lui Calotă Bozianul.

310) V. pt. proprietăţile cantacuzineşti bucureştene G. D. FLORESCU, *Vechi proprietăţi în Bucureşti în veacurile XVII şi XVIII, ed. Decemb. 1934.*

310 a) Este întâlnit ca spătar între anii 1685—99 şi se stinge din viaţă la 1707. El era soţul Ilincăi fiica lui Radu din Curtişoara spătar. Bunica după tată a acesteia era Dumitrana Filipescu sora lui Pană I, soţul Maricăi Cantacuzino, soţia lui Chirca din Curtişoara şi deci scoborâtoare din Dumitraşco Filipescul fost comis la 1620 şi stolnic 1642. Să fi fost oare din cauza acestor rudenii îndepărtate a neamului Cantacuzinesc cu neamul boerilor din Filipeşti, raţiunea clădirei de iznoavă a bisericii lui Colţea de către Mihai spătarul Cantacuzino?

Udrea[310 b]) nici raţiunea ce a fost la bază ca Mihail spătarul să-şi facă un lăcaş bisericesc chiar pe fosta ctitorie a unui boer ce nu era nici măcar legat prin rudenie cu neamul cantacuzinesc. Cert însă că încă înainte de cedarea locului se începuse construcţia religioasă a spătarului Cantacuzino. Intre 1698—9 biserica de azi cu hramul sfinţilor trei ierarhi: Vasile, Grigore şi Ioan era terminată, căci o aflăm numită la 1699 cu numele de „mănăstirea Trisfetitele"[311]) Mihai Cantacuzino începu în urmă a-şi ridica şi spitalul înconjurător care la 1709 era terminat căci cu data de 29 Martie al acestui an avem cartea de întărire a lui Antim mitropolitul[312]). Cartea patriarhului Samoil al Alexandriei aminteşte de biserica cea mare cu hramul celor trei Ierarhi, şi de trei paraclise: cel dinspre miază-noapte al Maicii Cuvioasa Paraşchiva[313]) unde este şi locul de şedere al arhiereului, altul spre răsărit cu hramul Tuturor Sfinţilor unde este şi locul de îngropăciune şi al treilea

---

310 b) Udrea a fost căpitan la 1691 şi 1699, iar în urmă îl aflăm cu dregătoria de pitar. Nu ştim nici pentru el data stingerei sale din viaţă.

De alt-fel cred că la data ridicărei bisericei lui Mihai Cantacuzino pe locul ctitoriei lui Colţea Doicescul numai erau în viaţă ceilalţi scoborâtori ai acestuia: Dumitraşco logofăt, 1685, 1691, Necula logofăt 1691, Danciu căpitan 1682 şi Anghelina Pătraşco Bucşanu.

311) Cu ocazia expoziţiei brâncoveneşti din anul trecut mi-a fost arătat un frumos disc pentru anafură, în argint, în proprietatea d-lui George Olszewski. Acest obiect de cult poartă pe cercul exterior următoarea inscripţie:

„ACEST SFANT DISCOS DE (A)NAFURA LAU INCHINAT ŞERBAN CANTACU-
„ZINO V(E)L VOR(NIC) ŞI SOŢIIA LUI ANDRIIANA SFINTEI MĂNĂS(TIRI) TRIS-
„FETITELE, CA SĂ LE FIE VEACNICA POMENIRE DIK(EMVRIE) 24 L(EA)T 7208".

Şerban Cantacuzino acesta era nepotul de frate al ctitorului nouei biserici (v. I. C. FILITTI, *Arh. Gh. Gr. Cantacuzino*, o. c., pp. XXXII—XXXIV; G. D. FLORESCU, *O ctitorie necunoscută*, o. c., G. D. FLORESCU, *Schitul Lespezi*, o. c.).

Din textul aflat pe acest disc reese o informaţie interesantă pentru genealogia Cantacuzinilor şi anume că la 1699 Şerban vornicul era deja căsătorit pentru a doua oară, şi anume cu Andriana Gheorghe Fălcoianu, ştiut fiind că prima soţie: Maria fiica lui Ghencea Rustea era pristăvită încă din 5 Ianuarie 1696 (v. VIRGIL N. DRĂGHICEANU, în *Bulet. com. mon. ist. Anul XIX, fasc. 48*, p. 88). De alt-fel candela de pe mormântul acesteia din mănăstirea Comana, candelă ce s'a aflat ulterior la biserica Sf. Gheorghe-nou de către d. Drăghiceanu a ajuns în posesia d-lui doctor George Severeanu, care în urma unui răsunător proces, în Mai 1934, a remis-o comisiunei monumentelor istorice. Candela se află azi expusă într'una din sălile muzeului municipal al oraşului Bucureşti.

Ar fi de dorit ca şi frumosul disc dela Colţea — ajuns şi el ca şi faimoasa candelă dela Comana în mâini străine şi de biserică şi de familia ctitorului — să-şi reia locul său printre odoarele bisericei dela care prin cine ştie ce împrejurări a dispărut.

312) v. AL. G. GALEŞESCU, *Eforia spitalelor civile, ed. 1899*, p. 577 sq.

313) Să fie oare acest paraclis cel la care se referă inscripţia greacă amintită la 1752? (v. HURMUZAKI, *XIV, partea 2-a, No. MCIII*, p. 1131).

Iată şi această inscripţie în traducere:

„A zidit aceasta biserică în strălucire cu cheltuiala lui Constantin Brâncoveanu, „domnul Ungrovlahiei, frica lui Dumnezeu, muceniciei luptătoare, sfintei Paraşchiva, „la 1752".

Evident ca este vorbă de o restaurare a unei ctitorii brâncoveneşti, căci la 1752 Brâncoveanu Voda era de mult stins din viaţă, şi nu putem crede că inscripţia să se refere la nepotul sau de fiu ce se numea şi el Constantin şi care de alt-fel nici nu a domnit vreodata.

Acest Constantin Brâncoveanu, fusese vel stolnic la 1730, vel comis la 1733, vel clucer 1745, vel logofat la 1748, vel spătar 1753, iar vel logofăt 1755 şi 1759—61 şi chiar vel ban la 1758 stingându-se din viaţă la 1762. (Informaţii comunicate mie de către d. I. C. Filitti).

spre miază-zi cu hramul sfinţilor doctori fără de arginţi unde sunt şi două spitaluri de o parte şi de alta: unul pentru bărbaţi şi altul pentru femei [314]). La 1715 lucrările edificiului erau definitiv terminate de către Mihai Cantacuzino, punându-se şi inscripţia pe turnul ridicat în acest an la intrarea curţii spitalului [314 a]). Nu cred ca Mihai spătarul să-şi fi văzut ctitoria sa isprăvită, căci peste un an în luptele neastâmpăraţilor Cantacuzini amestecaţi în politica Orientului, acesta cade victimă la Constantinopole a intrigilor ţesute în jurul tronului muntean. Odată cu stingerea scoborâtorilor de sânge a ultimului ctitor [315]) averea ctitoriei a fost înstrăinată şi chiar irosită. In apropierea acestei biserici ce mai era numită şi „a Trisfetitelor" [316]) precum şi alăturea de spital se afla la sfârşitul veacului al XVIII-lea şi carvasaraoa pentru vameşi [317]).

Este totuşi interesant de relevat că nu am întâlnit până acum nici o biserică fie bucureşteană fie aiurea pe întinsul ţărei româneşti cu hramul sfintei Paraşchiva, afară de biserica Hagiului ridicată pe la 1765—7 şi Sf. Vineri-Herasca despre care însă nu putem afirma să fi avut acest hram dintr'un început căci pe lângă cel al sfintei Paraşchiva mai aveam şi pe acel al arhanghelilor Mihail şi Gavril la biserica Hagiului.

S'ar putea deci să fi existat un mic paraclis încă din vremea lui Colţea, paraclisul acestei familii spre mijlocul veacului al XVII-lea (v. şi Pr. GH. NEGULESCU *o. c.).*

314) v. AL. G. GALEŞESCU, o. *c.*, pp. 20—44.

314 a) In recenta revistă *„Bucureştii"*, No. 1 pe 1935, revistă a muzeului şi pinacotecei municipiului Bucureşti, la pagina 93, a apărut un articol intitulat: „Cine a clădit turnul Colţii?" semnat de d. OCTAV G. LECCA. In acest articol se face sugestia că faptul întâlnirei printre ofiţerii oastei lui Carol al XII-lea al Suediei a unui oare-care Sandu Colţea, ar lăsa să se înţeleagă că de numele acestuia ar fi legat numele turnului. Despre Sandu Colţea ne-a vorbit pe larg d. IORGA într'un studiu apărut încă din 1912 (v. *Un ofiţer român în oastea lui Carol al XII-lea*, extras din *Analele Acad. rom. seria II, tom. XXXIV* al memoriilor secţiei istorice). Pe de altă parte nu-mi este cunoscut din descendenţa lui Colţea Doicescu sau a fiilor săi nici un personagiu cu numele de Sandu Colţea.

Numele ce-l cunoaştem cu toţii de „Turnul Colţii" se referă pur şi simplu la faptul că era ridicat alături de biserica Colţii şi a spitalului cu acelaş nume şi de alt-fel inscripţia care a existat când-va deasupra intrărei acestui turn, inscripţie pe care părintele Negulescu (v. o. *c.*,) a citit-o exact aminteşte că a fost ridicat de către Mihai spătarul Cantacuzino şi nu pomeneşte nimic de enigmaticul Sandu Colţea. (v. pt. această inscripţie: IONNESCU-GION, o. *c.*, p. 181 şi GALEŞESCU, o. *c.*, p. 579, însă cu greşeli). S'ar părea că această inscripţie se găsea la muzeul de antichităţi pe când se mai aflau depozitate atâtea inscripţii lapidare la universitatea din Bucureşti (v. Pr. GH. NEGULESCU, *O pagină din istoria Bucureştilor: Intemeerea mănăstirei şi spitalului „Colţea"* în revista *„Biserica ortodoxă română, seria II, anul 44, No. 2 p. 539)* pe Februarie 1926, p. 87, col. II).

315) Din toţi fii şi fiicele lui Mihai spătarul (v. portretele murale din bisericile dela Filipeştii-de-Pădure, Sinaia (biserica cea mică) şi din celelalte ctitorii ale familiei sale) genealogia Cantacuzinilor nu cunoaşte documentar decât pe următorii:

1) *Mihail comisul* † 1722, 2) *Ilinca Dimitrie Racoviţă*, strămoaşa tuturor Racoviţeştilor din veacul al XVIII-lea, 3) *Ancuţa Chirca Rudeanu* al cărei descendenţă este stinsă în linie directă, 4) *Păuna Tudorache Guliano* ramură stinsă încă dela prima generaţie scoborâtoare, ea neavând feciori ci numai fete, 5) *Bălaşa Constantin Argetoianu* a cărei descendenţă se stinge în zilele noastre, 6) *Safta Toma Notara-Coslegeanu* din care scoborau Brâncovenii veacului al XVIII-lea (v. pt. copii lui Mihai spătarul Cantacuzino studiul meu în preparare asupra portretelor zugrăvite în biserica din Filipeştii-de-Pădure).

316) v. nota 311 mai sus.

317) Intr'un act din 1783 la 10 Mai (v. URECHIA, *Ist. rom. vol. VI*, p. 85) se vorbeşte de carvasaraoa care se muta de ici colo şi că fusese clădită în 1683 la 10

55 — [318]) Sv. Dimitri (=Sf. Dumitru).

Este lăcaşul bisericesc ce se află în spatele actualului palat al poştelor, cunoscut în vechime şi sub numele de *biserica de jurământ*. Veche fundaţie — încă din domnia lui Matei Basarab — a lui Badea Bălăceanul [319]) a fost ridicată de zid de către Isaia monahul — pre mirenie Stroe Râmniceanul — împreună cu feciorul său Radu [320]), peste un veac dela fundare, iar la 1819 după ce se ruinase din nou a fost rezidită din temelie de către episcopul Buzăului Costandie Filiti. Inchinată metoh acestei episcopii a ars la 1847 în groaznicul foc din ziua de Paşti, ce izbucnine din casa vecină bisericii, casa Drugănaescăi [321]). Reparată din nou, cu trecerea anilor s'a ruinat iarăşi, iar azi a fost redată vieţei de abia vre-o patru ani graţie străduinţelor neobosite ale unui scoborâtor al ultimului ctitor [322]).

56 — Ianku (=Iancului).

Este cunoscută şi sub numele de biserica Iancu-Vechi şi se află azi pe bulevardul Pache Protopopescu. Edificiul pe care l'au aflat în fiinţă cartografii austriaci va fi fost cel ridicat la 1775 de către Gheorghe măcelarul şi soţia sa Gherghina şi preotul Ivan al mahalalei Silvestru pe locul dăruit de căpitanul Nicolae Petre şi naşul acestuia Frangulea [323]). Un penticostariu purtând leatul 7276 [323 a]) — deci din anii 1767—8 — şi care se afla la această biserică ar putea să ne facă să credem că Dumitraşco Racoviţă vel

---

Novembre în mijlocul târgului pe locurile mănăstirii; „cum trebue să fie o carvasara pentru vameşi" mai adaogă actul.

Pentru toate informaţiile privitoare la istoricul bisericii Colţei clucerul Doicescul şi a lui Mihai spătarul Cantacuzino v. Pr. GH. NEGULESCU, o. c., în *„Biserica ortodoxă română"* seria II, anul 44, No. 2 şi 3 (539 şi 540) pe Fevruarie şi Martie 1926, precum şi notele Sfinţii Sale comunicate mie în manuscris.

Pentru alte informaţii a se consulta: Pr. M. DUMITRESCU, o. c., *vol. I*, p. 273; IONNESCU-GION, o. c., pp. 179—83; IORGA, o. c., *fasc. I, No. XII*, pp. 272—6 şi *fasc. II*, p. 358.

318) Acest număr lipseşte din planul Ernst, iar biserica Sf. Dumitru este însemnată cu No. 85 roşu, evident o eroare, căci bis. Sf. Spiridon de care vom vorbi mai jos, poartă tot acest număr 85 roşu în ambele documente cartografice (v. mai jos la acest număr).

319) v. IONNESCU-GION, o. c., pp. 185—6; Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. I*, pp. 118—20; I. C. FILITTI, *Biserica Sf. Dumitru din Bucureşti*, extras din *„Biserica ortodoxă română"*, ed. 1932.

320) Poate un scoborâtor al acelui Pană logofăt ot Râmnic (FILITTI, o. c., după P. V. NĂSTUREL, *Biserica Stavropoleos din Bucureşti, ed. 1906*, p. 25 ne spun că Pană era „ot Runcu" tot în Vâlcea, poate o greşită citire) căruia încă dela 28 Decembre 1665, Radul Leon Voevod îi confirmă un loc de casă în Bucureşti în aceste parăgini. Istoricul terenului îl face răposatul general Năsturel (v. o. c., pp. 25—27).

321) Pt. acest foc v. şi G. D. FLORESCU, *Alaiul, etc.* o. c.

322) v. FILITTI, o. c.

323) v. Pr. M. DUMITRESCU, o. c., *vol. IV*, pp. 100—2.

323 a) v. *Ibidem*, p. 102; v. şi IORGA, o. c., *fasc. I*, pp. 350—1.

vornic la 1768 [323 b]) va fi fost ctitorul primordial al lăcaşului bisericesc ceiace nu-mi pare plausibil [323 c]). Biserica Iancului a fost reparată la 1836 iar la 1852 i s'a înlocuit tâmpla. Pe la 1871 după amintirea unui martor ocular [323 d]) biserica nu avea turle fiind învelită cu şiţă. La 1875 s'a reparat în mod radical prin străduinţele parohului Matei Protopopescu ginerile parohului părintele Nicolae şi scoborâtor din căpitanul Nicolae. La 1881 s'a zugrăvit din nou cu ajutorul epitropilor. Ultima restaurare datează din 1895 [323 e]). Hramul ei este Adormirea Maicii Domnului.

57 — Pantalemon (=Sf. Pantelimon).

Se află între bulevardul Ferdinand şi calea Moşilor. Biserica era nouă abia de un an în momentul când Ernst îşi alcătueşte planul, fiind ridicată la 1790 [324]) de către popa Ioan ot Silvestru, logofătul Constantin Borănescu, jupân Constantin Caramzulea şi Ene Mănciulescu în domnia lui Mavrogheni [325]). Invechită la 1872 ea a fost reparată de către Hagi Anghel covaci şi terminată la 1876.

---

323 b) Acest boer fiu al lui Dimitrie Racoviţă, vel comis 1705, vel hatman stins din viaţă la 1728, şi nepot al lui Ioan Racoviţă vel vornicul avea în vinele lui de două ori sânge Cantacuzinesc de oare-ce maică-sa era Ilinca Mihai Cantacuzino iar moaşă-sa era Anastasia Toma Cantacuzino. Dumitru II Racoviţă fusese vtori postelnic încă din 1734, şi se stinge din viaţă la adânci bătrâneţi ca vel ban la 1806. A fost căsatorit cu Despa Palada.

323 c) Redau aci inscripţia de pe acest penticostariu după IORGA (v. *o. c.):*

„Acest pendicostar este al bisericii noastre de aice, den curte caselor noastre den „Bucureşti, datu de dumnealui Dumitraşco Rac(o)viţ(ă) vel vor(nic), care l'au dat la „hramul Sf. Costandin şi Elena, cu care împreună este hramul sfântului Dimitrie, izvo-„râtorul de mir; 1768".

Aserţiunea mea că acest penticostar nu se referă la biserica Iancu-vechi se sprijină chiar pe conţinutul acestei însemnări care aminteşte de trei hramuri a bisericii lui Dumitraşco Racoviţă vornicul, hramuri pe care nu le are biserica Iancului. Penticostariul trebue să fi aparţinut vre-unui paraclis al boerilor Racoviţeşti, poate chiar în aceste parăgini de a cărui existenţă nu ştim nimic, căci casele Racoviţeşti erau cu totul într'alt loc în Bucureşti (v. mai departe la No. 16 negru). Va fi avut şi acest penticostar acciaşi soartă ca multe obiecte bisericeşti plecate dela obârşie şi ajunse cine ştie cum pe la alte lăcaşuri bisericeşti. Destul să amintim peregrinările faimoasei candele a Maricăi jupâneasa lui Şerban vornicul Cantacuzino, fostă pe mormântul ei la mănăstirea Comana, aflată apoi la biserica Sf. Gheorghe-Nou şi în fine ajunsă prin cumpărare în mâini particulare; asemenea şi cu anaforniţa dela biserica lui Colţea despre care am vorbit mai sus la nota 311.

323 d) v. Pr. DUMITRESCU, *o. c.*, p. 100.

323 e) v. *Ibidem*, p. 101.

324) Incă o probă irefutabilă că planurile cartografilor austriaci nu au fost făcute înainte de acest an.

vol. I, pp. 91—4; v. IONNESCU-GION, *o. c.*, care nu aminteşte în lista sa de această biserică.

325) v. IORGA, *o. c.*, pp. 329—30, No. LIV/812; v. Pr. DUMITRESCU, *o. c.*,

58 — [326]) Oboral (=Oborul Vechi).

Este situată între bulevardele Ferdinand şi Pache Protopopescu, în apropierea foişorului de foc. In altarul acestui edificiu bisericesc se mai află încă şi azi o cruce mare de piatră ce fusese ridicată la anul 1719 de către — zice tradiţia — Mogoş serdarul[327]) care nu este altul decât Matei Mogoşescul[327 a]) cu mult înainte ca biserica să fi luat fiinţă. Abia după câteva decenii dela ridicarea acestei cruci, mitropolitul Grigorie[327 b]) defăimând impietatea adusă de mahalagii acestui monument, porunci să se clădească un lăcaş bisericesc care să aibe în altar crucea lui Mogoş. Biserica — în forma ei de azi — nu mai are nici un aspect de vetustate, fiind de alt-fel destul de neîngrijită.

59 — Olarilor (=Olarilor).

Biserica, azi încă cu acest nume, ce se află în calea Moşilor, ridicată la 1758 de marele vistier Dumitraşco Racoviţă, iar azi complectamente renovată, încă din primele decenii ale veacului în curs[328]).

60 — [329]) Popa Sory (=Popa Soare).

Biserică ce se numeşte şi azi la fel, şi care se află între bisericile Oborul vechi (No. 58) şi Sf. Ştefan din calea Călăraşilor (No. 62). A fost ridicată de bună seamă de către un popă Soare, ce va fi slujit cel dântâi într'însa încă dela fondare, la 1744. A fost reclădită de zid prin îngrijirea unui Ene numit şi Boldescu[330]). Mahalaua cunoscută sub acelaş nume se mai numea pe la 1862 şi Mecetul turcesc[331]).

---

326) La Ernst acest număr roşu este indicat şi pentru biserica Icoanei (v. No. 51 roşu mai sus în text).

327) v. Lt. col. DIMITRIE PAPPASOGLU, *Istoria fondărei oraşului Bucureşti, ed. II, 1891*, pp. 117—18; Pr. DUMITRESCU, *o. c., vol. I*, pp. 101—2; IONNESCU-GION, *o. c.*, pp. 206—8; IORGA, *o. c.*, pp. 330.

327 a) Era serdar încă din 1717, el fiind frate cu Vâlcul al II-lea şi cumnat cu Mihai Cantacuzino spătarul.

327 b) Greşeşte părintele Dumitrescu (v. *o. c.*), când afirmă că după şaptezeci de ani dela ridicarea crucei, zisă a lui Mogoş serdarul, mitropolitul Grigorie ar fi ridicat biserica, de oare-ce la şaptezeci de ani dela data de 1719 păstorea cunoscutul Dosithei Filiti. Dacă într'adevăr Grigorie este ctitorul din temelie al lăcaşului acestuia bisericesc atunci acest fapt nu a putut să se întâmple decât între anii 1760—87.

328) v. IONNESCU-GION, *o. c.*, p. 206; v. IORGA, *o. c., fasc. I*, pp. 287—8.

329) Numărul acesta este trecut de două ori în planul lui Ernst şi anume, unul la biserica Popa Soare şi celalt la biserica Delea-Nouă (v. No. 64 roşu mai departe în text).

330) v. Pr. DUMITRESCU, *o. c., vol. III*, pp. 94—5; v. IONNESCU-GION, *o. c.*, p. 210 unde anul este greşit calculat, biserica fiind zidită la leatul slavon 7253 în luna Septembre, căruia îi corespunde anul 1744.

Privitor la cupeţul Ene, el îmi este cunoscut şi sub numele de Buzoianu, pe semne originar din judeţul Buzău. El se stinge din viaţă fără scoborâtori.

331) v. *Monitorul* cu data de 25 August 1862, No. 188, p. 792.

61 — Montulassa (=Măntuleasa, la drept vorbind însă Biserica Hagiului).

După numele ce-l dă acestui edificiu religios baronul Purcel, s'ar părea că avem a face cu biserica Mântuleasa, într'adevăr existentă pe vremea când acesta îşi alcătuia planul [332]). Identificarea topografică este însă *biserica Hagiului* altă ctitorie a lui Mihai monahul, ctitorul bisericei Icoanei [333]). Biserica Hagiului a fost ridicată din temelie de acest reprezentant al boierilor din Băbeni între anii 1765—7, cu chilii înprejmuitoare pentru găzduirea săracilor ca şi la biserica Icoanei, şi la biserica Dintr'o zi. Hramul ei este sfânta Paraschiva şi Arhanghelii Mihail şi Gavril. Rămasă ctitorie a familiei fondatorului până la 1872, când era simţitor ruinată, a fost reclădită din temelie între anii 1872—74 de către Radu Stefănescu cavafu şi alţi enoriaşi [334]). In biserică se află încă şi azi o condică veche cu diferite pomelnice, scrise pe la 1755—65 [335]) care însă nu ne lămureşte întru nimic asupra vechimei bisericei.

62 — Sv. Stephan (=Sf. Ştefan).

Biserica Sf. Ştefan de pe strada cu acelaş nume la colţ cu calea Călăraşilor, ridicată, fie de către Ştefan Vodă Racoviţă împreună cu Doamna sa Tudoră la 1764 [336]), fie de către un Stoica clucerul la 1768 [337]). Cu toate

332) Biserica Mântuleasa este ridicată la 1734 (v. mai departe în text).

333) v. mai sus la biserica Icoanei, No. 51 corectarea mea pentru greşita identificare a lui Purcel: biserica Popa Petre.

334) v. P. GARBOVICEANU, *o. c.*, pp. 3—15; v. Pr. DUMITRESCU, *o. c., vol. IV*, pp. 96—7. Scihtul Hagiului de care ne aminteşte un act din Mai 1797 nu trebue confundat cu biserica Hagiului. Schitul este biserica Schitul maicilor, ctitoria Hagi Dinei de care am vorbit mai sus (v. No. 25 roşu în text). Această diferenţiere reese din faptul că pachetul din care face parte actul şi care pomeneşte de o maică stareţă Ştefania dela „schitul Hagiului" căreia Ana Clucereasa Giurgiu îi ia cu chirie o vie în marginea Bucureştilor, precum fusese aşezământul cu răposatul ei solţ clucerul Constantin Giurgiu, se referă la mănăstirea de maici, pe acea vreme din nordul oraşului, dela Ţigăneşti. (v. pt. acest act *Arch. St. Schit Ţigăneşti*, pach. 24 doc. 5 în regest în fişele general P. V. Năsturel). Şi ştim că Schitul maicilor era metoh al sus-menţionatei mănăstiri.

335) Greşeşte preotul Dumitrescu (v. *o. c., vol. IV*, p. 104) când afirmă că pomelnicul este dela 1700, căci cercetându-l personal prin bunăvoinţa diaconului Grigore Popescu dela biserica Hagiului, am aflat informaţii de persoane cari au trăit între anii mai sus arătaţi. Este chiar foarte curios că această condică de pomelnice aminteşte de o mulţime de neamuri de boieri ca: Brâncovenii, Cantacuzinii, Catargieştii, Ghiculeştii, Văcăreştii, Floreştii, Creţuleştii — citez doar aceste câte-va nume — a căror reprezentanţi ce şi-au înscris pomelnicul neamului lor nu au locuit nici-odată în această mahala. Imi sprijin afirmaţia datei pomelnicului în special pe faptul aflărei pomelnicului lui Costache Florescu biv vel comis, care era născut pe la 1713—14 şi moare pe la 1760, el pomenind la morţi pe Arghira, prima lui soţie din neamul boierilor Merişani, şi pe părintele său Antonie, mort la 1749, iar la vii pe cea de a doua lui soţie Despa. Pe de altă parte din toate documentele familiei mele nu am aflat niciodată proprietăţi ale neamului meu în mahalaua Hagiului.

336) v. IONNESCU-GION, *o. c.*, p. 221.

337) v. Pr. DUMITRESCU, *o. c., vol. IV*, p. 96.

acestea încă din 19 Martie 1765 Vodă Racoviţă închină biserica, mitropoliei din Bucureşti[338]). Biserica a fost reparată în domnia lui Alexandru Dimitrie Ghica Voevod, şi reînoită în ultimul deceniu al veacului nostru.

63 — [339]) Hadzului (=Hagiului, la drept vorbind însă Biserica Popa Nan).

Şi aci greşeşte baronul Purcel în ceiace priveşte identificarea edificiului religios. Ar trebui să fie după identificarea sa biserica Hagiului de care am vorbit mai sus [340]). Adevărata identificare este însă *biserica Popa Nan* din fosta mahala cu acelaş nume. Şi ea ca multe alte biserici cu nume de preoţi, îşi va fi ţinut pe al ei dela vre-un preot care va fi slujit dintr'un început într'însa. Nu putem preciza nimic privitor la vechimea şi istoricul acestui lăcaş bisericesc[341]).

64 — Delea Weyk (=Delea Veche, la drept vorbind însă Biserica Delea Nouă).

Ar trebui să avem aci biserica Delea Veche, însă şi de data aceasta identificarea baronului Purcel este greşită, căci avem a face cu *biserica Delea Nouă*[342]) de pe calea Călăraşilor aproape de bariera oraşului. Informaţii istorice ne spun că această biserică a fost ridicată „din temelie" — termen foarte curent în inscripţiile pisaniilor bisericilor bucureştene şi care nu trebue înregistrate întotdeauna ca atare — de către Nicolae Inimă-rea la 1798[343]) deci şapte ani după alcătuirea planurilor noastre[344]). Evident că dacă data de mai sus este exactă trebue să admitem că pe locul actualului edificiu bisericesc va fi existat unul mai vechi, poate chiar de lemn, al cărui pisanie va fi fost distrusă cu ocazia ridicărei celei noui la 1798 şi pe care o vor fi cunoscut-o locotenenţii Purcel şi Ernst. Biserica a mai fost cunoscută şi sub numele de Biserica lui Calist după numele arhiereului Calist Stratonichias, sau biserica Bunavestire după hramul ei[345]). Pe la

---

338) v. *Arch. St. Mitropolia*, pach. 6, doc. 41 comunicat mie de către d. Constantin Sărăţeanu.

339) Pentru istoricul bisericii Hagiului v. mai sus la No. 61 roşu.

340) v. No. 61 roşu.

341) Nu este pomenită de către IONNESCU-GION, iar d. IORGA ne dă numai informaţii succinte asupra pomelnicului (v. o. c., *fasc. II*, p. 335).

342) v. pt. biserica Delea veche mai departe la No. 80 roşu.

343) El era fiul lui Dumitrache medelnicerul, şi fusese treti logofăt încă dela 1771, paharnic şi postelnic în urmă, stingându-se din viaţă la 1810. (v. condica actelor moşiei Bălţaţii şi Mihăeştii la mine).

344) Pentru data aceasta v. IONNESCU-GION, o. c., p. 284; Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. I*, pp. 148—50; v. IORGA, o. c., *fasc. II*, p. 335, No. LX/842,

345) Părintele Marin Dumitrescu (v. o. c.), ne dă şi copia testamentului arhiereului Calist din care extrag — legatul lăsat cu limbă de moarte *viitoarei catedrale a oraşului Bucureşti: „potirul de matostat, lucrat în aur cu pietre scumpe, coprins în toc"*. Am

1881 a fost complectamente renovată de către acel arhiereu Calist al cărui nume este legat de al bisericei, însă restaurarea a fost nenorocită căci a distrus pe deantregul caracterul ancestral pe care-l va fi avut biserica[346]).

65 — Ivan (=Sf. Ioan-Nou).

Este *biserica Sf. Ioan-Nou*[347]) cunoscută şi sub numele de *biserica Sf. Ion al Pârşcoveanului*. Se află încă şi azi cu aparenţă destul de modestă şi sărăcăcioasă în marginea bulevardului Maria pe lângă str. Patria[348]). Ctitorie din temelie a lui Ioniţă croitorul la 1766[349]) numele al doilea şi-l ţine dela vornicul Ştefan Pârşcoveanul, al 2-lea cu acest nume, boier care a trăit în a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, şi care-şi avea locuinţa în vecinătatea bisericei. Acesta a avut multă grijă de învecinatul lăcaş bisericesc înzestrându-l cu multe mili[350]). Biserica aceasta până la înfăţişarea

---

căutat, — sunt deja câţi-va ani — acest giuvaer, dar nu am aflat nimic. Ar trebui deci făcute cercetări pentru aflarea acestui aşa de preţios obiect de cult bisericesc, pentru ca voinţa postumă a cuviosului prelat să fie îndeplinită, mai ales azi când se vorbeşte atât de mult de viitorul edificiu al patriarhiei României.

346) v. IORGA, o. c., p. 335.

347) Un act din 8 Decembre 1793 dela Alexandru Const. Moruzi Vodă, aminteşte de nişte întăriri de dijmărit ale bisericilor domneşti care sunt însemnate în act, precum urmează:

1. *„cea din curtea domnească veche, biserica din jos unde se prăznueşte hramul Buneivestiri şi Fecioarei Maria“* (la drept vorbind aceasta este biserica „din sus“ a curţei, actuala biserică „Curtea veche“).

2. *„biserica din sus unde se prăznuieşte hramul nainte-mergătorului şi botezătorului Ioan“* (aceasta nu poate fi Sf. Ioan cel mare, care nici odată nu a fost numită „biserică domnească“ dar este în mod neîndoelnic biserica Sf. Ioan-nou. Greşit este numită aci biserica din sus“, căci aceasta era „biserica din jos“ a curţii).

3. „biserica din curtea domnească nouă cu hramul Sf. Ecaterini“ (v. pt. ea mai sus No. 23 roşu).

Li se întăreşte la acel an şi stăpânire asupra zidurilor puşcăriei dela poarta din jos, deci tocmai din faţa bisericei. Pe semne că la 1793 puşcăria domnească era deja complectamente ruinată. (v. pt. acest act URECHIA, o. c., *VI*, pp. 80—83).

348) Această stradă de azi îşi purta numele: „uliţa Răhtivanului“ acum un veac, pe semne dela stolnicul Ioniţă Răhtivanu ce-şi va fi avut locuinţa aci (v. dosar vechi privitor la uliţa din spatele bis. Sf. Ioan cel nou din anul 1834 care a fost aşternută cu piatră în acest an. Acest dosar este legat cu multe altele din materialul primăriei municipiului Bucureşti privitoare la anii 1832—1865, remise arhivelor statului încă în cursul anului 1933).

349) v. IONNESCU-GION, o. c., p. 198; v. Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. III*, pp. 86—7.

350) Un alt act din 14 Iunie 1793 (v. URECHIA, o. c., pp. 49—50) ne aminteşte că trecerea cu carul pentru cele trebuincioase, ce fusese prin curtea bisericei fiind drum fără poartă, fusese deschis „înainte de răsmiriţă“. Această răzmiriţă trebue să fie cea din 1769, relatată în versuri (poate de către Ştefan Rusănescu cum ne-o spune AL. T. DUMITRESCU în „Trâmbiţa românească“ (v. *Analele Acad. rom.* secţ. ist. seria II, tom. XXXVII, No. 14; textul întreg a fost publicat de către d. Iorga în revista d-sale istorică pe anul 1918). Actul mai precizează că numai după acea răzmiriţă s'a făcut poarta de către mahalagii către Podul lui Şerban Vodă (adică în spre porţiunea din str. Carol în faţa bisericii). La jalba făcută de un Iancul polcovnicul, ginerile lui Iancul Aslanăul, care cu 18 ani înainte — adică în 1775 — îşi făcuse case în mahalaoa Sf. Ioan

— de alt-fel, precum am amintit mai sus, destul de modestă — de azi, a suferit multe prefaceri în anii: 1818, 1847 după focul cel mare, 1878 şi 1890. Ionnescu-Gion [351]) ne spune că biserica Sf. Ioan nou era numită „biserica domnească din jos“ care nu trebue însă confundată cu „biserica za Doamna“, aceasta din urmă fiind biserica Sf. Anton de care am vorbit mai sus [352]).

66 — Protopopa (=Protopopul sau Sf. Nicolae din Jignitza).

Adică *biserica Protopopului,* cunoscută azi sub numele de *Sf. Nicolae din Jigniţa* de pe calea Văcăreştilor, şi care a fost clădită la 1721 [353]) de către Gheorghe căpitanul Totoescul [354]) şi de către soacră-sa Chiţa [355]). Numele

---

nou aproape lângă biserică (casă ce o dăduse zestre la 1791 fiicei sale), contra preotului Grigore al bisericii, acesta răspunse că „a bătut poarta în cuie pentru ca să nu mai umble carele, fiind şi locul strâmt şi plin cu morminte şi cruci“. Prin urmare în jurul bisericii fusese când-va un cimitir. Prin actul cu data de mai sus se dispune deschiderea porţei însă nu pentru trecerea carelor ci pentru ducerea pe spinare a mărfurilor în marginea bisericei precum fac şi ceilalţi locuitori din curte. Aceşti locuitori erau: Gheorghe geambaşu, Dumitru surugiul, Gheorghe Hagicu, Tudoriţa căpităneasa şi însăşi popa Grigore.

351) v. o. c. la biserica Sf. Ioan al Pârşcoveanului.

352) v. mai sus la No. 45 roşu.

353) IONNESCU-GION, o. c., p. 204 ne indică anul 1722. D. IORGA *(o. c., fasc. I,* pp. 341—2) ne dă anul fundărei 1711—12; Pr. DUMITRESCU, *(o. c., vol. III,* p. 88) ne spune că biserica se numeşte Sf. Nicolae Popescu din Jitniţa, adoptând tot anul 1711. Cred că biserica fusese începută înainte de 1721 judecând după documentul din 24 Mai al acestui an (v. notele următoare 354 şi 355).

354) In actele vechi bucureştene, azi atât de rare, se întâlneşte incidental şi mahalaua Totoescului. Ionnescu-Gion, vorbind de biserica Lucaci (v. o. c., p. 199) ne afirmă că mahalaoa Lucaci se numea şi a Totoescului. Este greşită această afirmaţie. Mahalaua Totoescului este un nume de scurtă durată a mahalalei Popescului pe care o întâlnim încă la 1794 când înainte de 11 Iunie, răposatul Constantin Filipescu medelnicerul vânduse în această mahala, medelnicerului Ştefani (acesta este Ştefanache Cremidi; v. I. C. FILITTI, *Un grec romanizat stolnicul Ştefan Cremidi (1730—64)* în *Revista istorică a d-lui Iorga anul I, No. 6,* pp. 105—111) — şi acesta încă din 1751 — un loc luat cu schimb dela vornicul Fierăsc (Constantin Herescu-Năsturel) (v. *Arh. St. mănăstirea Radu Vodă,* pach. 78 doc. 7 azi evacuat la Moscova, aflat în regest în fişele inedite ale generalului P. V. Năsturel). Un alt document din 26 Iunie 1751, vorbeşte de nişte case ale unor Gorgăneni în mahalaua Popescului la vale după Jitniţa domnească. (v. *Arh. St. Mitropolie,* netreb. pach. D, doc. 1, în regest în susamintitele fişe).

355) Un document inedit până azi este din 24 Mai 1721 prin care trei boeri dau cartea lor de judecată popei Călin dela biserica din mahalaua Popescului „care iaste făcută „şi înălţată din temelia ei aicea în Bucureşti de Gheorghe căpitanul Totoescul şi de „soacră-sa jupâneasa Chiţa potăreasa, pentru că din porunca Măriei Sale Ion Nicolae „Alexandru Voevod avut-au întrebăciune de faţă înaintea noastră Lupaşco şi cumnată-său „Mihai, nepoţii lui Gheorghiţă Totoescul căpitanul cu Gheorghe comisul Cioranul nepotul „jupâneasii Chiţii portăresii şi cu popa Călin zicând Lupaşco etc. că să stăpânească ei o „pimniţă de piatră de aici din Bucureşti, şi altele dela unchiul lor Gheorghiţă căpitan. „Gheorghe comis şi cu popa Călin au scos o diată a jupâneasii Chiţii în care scria cum „după moartea ei fii-sa Păuna soţia căpitanului Totoescul nefăcând copii, au lăsat ca toate „zestrile să vie asupra ginere-său ca să le stăpânească şi să facă ce va vrea cu dânsele *„şi să isprăvească biserica ce scrie mai sus unde sunt toţi îngropaţi“.* (v. *Arh. St. Mitropolia,* netreb. pach. 123, doc. 1, în regest la general P. V. Năsturel).

de Sf. Nicolae dela Jigniţa sau Jicniţa, uneori chiar Jitniţa, şi-l ţine în amintirea hambarelor de rezervă cu grâu, porumb şi alte bucate strânse în hotarul nord-vestic al oraşului, dincolo de zidurile curţii domneşti — jitniţa domnească — pentru vremuri de foamete. Această jitniţă mai exista la începutul veacului trecut fiind reclădită la 1815 [356]).

67 — Tabatzu (=Tabaci, la drept vorbind însă Biserica Olteni).

S'ar părea după identificarea făcută de către baronul Purcel că aci am avea biserica Tabacilor cu hramul Sfântului Nicolae [357]), însă ştiind că aceasta din urmă este în fosta mahala a Broştenilor, identificarea locotenentului austriac este greşită. Numărul de mai sus, topograficeşte atât la Ernst cât şi la Purcel, se referă la *biserica Olteni*. Aceasta fusese ridicată dintr'un început de lemn încă înainte de domnia Brâncoveanului, căci ea este biserica pomenită la 1696 ca aceia din mahalaua Oltenilor [358]). Documentul din acest an purtând data de 8 Februarie [359]) ne dă informaţii preţioase căci

---

356) v. Pr. DUMITRESCU, *o. c.*

357) v. mai departe la No. 76 roşu.

358) v. IONNESCU-GION, *o. c.*, p. 209 şi 315—16; Pr. DUMITRESCU, *o. c.*, *vol. IV*, p. 99.

359) Redau aci acest act, publicat de alt-fel în *„Uricariul"* lui Th. Codrescu, vol. XVI, pp. 39—41, act fost la 1891 în posesia lui N. C. Aslan.

„Constantin Vodă Brâncoveanu, boiarinului d-sale *Alexandru biv vel postelnic* şi cu „feciorii lui etc. ca să-i fie un loc de casă aici în oraşul Domniei meale în Bucureşti, în „mahalaua ce să chiamă a Oltenilor, pre lângă locul Radului tabacul, în lung spre biserică, „stj. 29 şi în lat din locul Radului tabacul pre lângă uliţa în jos până în ceialaltă *uliţă ce „mearge la băcănia spre biserica tabacilor* stj. 22 şi de acolea se alătură cu uliţa care „mearge la băcănia până în gardul lui Iane copilul, fratele lui Neculae stj. 30 şi de acolo „în curmeziş până în gardul lui Stroescul, fiind loc domnesc şi mai dinainte vreame s'au „fost pus popa Negre de au făcut casă pre acest loc domnesc; iar după aceia în zilele lui „Grigore Voevod (Ghica în a doua a sa domnie pe semne: Martie 1672 — sfârşitul anului „1678) au fost vândut popa Negre casa lui ce au fost făcut pre acest loc domnesc Udrii „şufariul şi neputând Udrea şufariul căta de această casă fiind şi el la lipsă, au lăsat „casa de s'au stricat şi s'au dorovăit (dărăpănat) de tot făr decât numai au rămas locul „domnesc, făr de nici o stăpânire şi au fost tot pe seama domnească până acum în zilele „Domniei meale. Acum a venit boiarinul d-sale Alicsandru biv vel postelnic" (nu poate fi Alexandru fiul lui Ghiorma banul cum susţine Ionnescu-Gion (v. o. c., p. 316) ci aci avem a face cu Alexandru Ramadan zis şi Paleologu) „aici în ţară şi aflându-se în multe slujbe ale ţărei şi ale domnii, (fusese şi vel vornic, stingându-se din viaţă la sfârşitul lui 1695) şi pohtind dela domnia mea loc aici în Bucureşti ca să-şi facă casă şi temeiu şi fiind acest loc domnesc sterp şi fără de casă". Domnul trimite pe sluga sa Stan vtori vornic „de au strâns oameni buni şi vecini dinprejurul locului de au măsurat acest loc în lung şi în lat, cum scrie mai sus, etc., etc.".

Uliţele de care vorbeşte actul de mai sus sunt evident: strada Olteni de azi şi o arteră ce va fi dispărut încă de mult şi pe care în labirintul de ulicioare ce există în acest cartier nu o mai putem afla. Nu cred totuşi ca această uliţă „ce ducea la biserica Tabacilor" la 1696 să se refere la o stradă ce va fi mers spre biserica Sf. Nicolae din Tabaci numită şi Sf. Nicolae din Broşteni, ci se va fi referit la una din bisericile din apropiere care va fi fost înconjurată la acea dată de tabacii mutaţi pe semne din altă mahala.

ne relevă în aceste locuri o biserică a tabacilor[360]) şi pe semne că la breasla tabacilor aflători pe vremea alcătuirei planurilor noastre în aceste parăgini face aluzie baronul Purcel în legenda planului său. La 1722 a fost reclădită de către Nicolae protopopul Bucureştilor şi de către Constantin vătaful. Arsă de turci la 1821 de oare-ce arnăuţii lui Bimbaşa-Sava se închiseseră într'însa, a fost reparată de iznoavă ulterior de către enoriaşi. Tot pe la 1821, o aflăm pomenită în memoriile lui Constantin Isvoranu — zelosul prieten şi tovarăş al lui Tudor Vladimirescu, — acesta dând informaţia preţioasă că în marginea bisericei începeau păduri dese şi nesfârşite.

68 — Olten (=Olteni exact este însă Biserica Sf. Nicolae din Sârbi).

Altă identificare greşită, căci la acest număr avem *biserica Sf. Nicolae din Sârbi,* ctitoria lui Vasile Potoceanu şi a soţiei aestuia Sara, încă din Septembre 1692[361]). Alte informaţii nu am putut afla asupra acestui lăcaş bisericesc.

69 — Utrican (=Udrican).

Purtând hramul sfântului Nicolae, această biserică de pe actuala stradă cu acelaş nume, a fost ridicată din temelie la 15 Septembre 1735 de către Udrican clucerul[362]), La 1750 mahalaua din care făcea parte purta numele de „mahalaoa popei Isac", fostă abia mai târziu suburbia Udrican[363]) Metoh al sfântului Ioan din Focşani, biserica a fost ajutată în cursul veacului al XVIII-lea de către scoborâtorii ctitorului[363 a]). Simţitor ruinată la 1802 de cutremur, şi de alt-fel părăsită, biserica a fost restaurată abia la 1810. Pe lângă ea a funcţionat şi o şcoală.

---

360) Biserica tabacilor este precum am spus biserica din mahalaua Broştenilor în spatele mănăstirei Radu Vodă, unde emigraseră încă după 1668 tabacii din preajma bisericei Oltenilor pe marginea gârlei Dâmboviţei care aci precum vedem şi în planurile noastre forma mlăştini între două braţe ce se despărţeau puţin mai jos de actualul pod I. C. Brătianu şi se reuneau dincolo de hotarele oraşului.

361) v. Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. III*, p. 87; v. IONNESCU-GION, o. c., p. 204; v. IORGA, o. c., *fasc. II*, pp. 343—6 No. LXIX/871. Ctitoria după d-sa poartă anul 1699.

362) v. IONNESCU-GION, o. c., p. 223; v. Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. III*, pp. 88—90; v. IORGA, o. c., *fasc. I*, No. XXVI/711. Leatul exact al fondărei este Septembre 7244 adică 1735 şi nu 1734 cum ni-l indică Ionnescu-Gion şi d. Iorga.

363) v. act din 20 Mai 1769 prin care Maria Alexeanca fata lui Constantin Alexeanul şetrar dă sfintei mănăstiri Udrican cu hramul Sf. Nicolae, metoh la Sf. Ioan dela Focşani, moşia Bătşan (Ialomiţa) cerând să fie îngropată în interiorul mănăstirei alături de un copil al ei (v. *Arh. St. Sf. Ioan-Focşani*, pach. 14, doc. 1, în regest în fişele inedite general P. V. Năsturel).

363 a) La 4 Februarie 1823 stolnicul Scarlat Chiţoran şi Nicolae Chiţoran, ctitorii sfintei biserici, cer Domnului să nu se orânduiască epitropi la biserică decât dintre mahalagii, fiind făcută de strămoşul lor Udrican clucerul „aci în politia Bucureşti".

70 — Viner (=Sf. Vineri-Herasca).

Se află încă şi azi la colţ între calea Călăraşilor şi strada Sf. Vineri, purtând hramul Sfintei Paraşchive. A fost în vechime cunoscută sub numele de biserica Agăi Niţă după numele primului ei ctitor [364]). Acesta ajutat de către soţia sa Ivana şi de către unul din feciorii săi Călin spătarul [364a]) o ridicase din temelie la anul 1645. Dela acest agă şi-a ţinut şi mahalaua multă vreme numele de „a Agăi Niţă", căci ast-fel o aflăm încă la 1742 [364b]). Să fi fost aci o veche şi umilă ctitorie a boerilor din Băleni judecând după un act din 23 Novembre 1729 [364c]) prin care fraţii Constantin şi Matei

---

364) v. *Şapte biserici cu averi proprii, ed. 1904*, p. 39. Nu am putut afla lămuriri mai detaliate asupra acestui boer.

364 a) A mai avut doi fraţi: Grozav şi Nicula, primul iscalit, într'un zapis din 1668 (v. I. C. FILITTI, *Arh. Gh. Gr. Cant.*, o. c., p. 35 doc. 135) şi celalalt tot ca martor într'un zapis din 1673 (v. *Ibidem*, p. 36, doc. 139).

364 b) La 3 Februarie 1742 Radul Băleanul vtori spătar dă zapis de schimb de case lui Constantin Năsturel biv vel vistier „vărul mare" al părintelui său Constantin comisul Băleanu. Acesta din urmă avusese casele dela Doamna Marica Brâncoveanca danie, case însă ce fuseseră ridicate pe stăpâniri ale boerilor Năsturel. Aceste case se aflau în mahalaua Agăi Niţă, sau cum se spunea pe acele vremuri „Aganiţă" (v. G-ral P. V. NĂSTUREL: *Genealogia Năsturelilor*, în *Revista pt. istorie, arheologie şi filologie, vol. XV*, 1914, ed. 1915, p. 116). In aceste case, ce pe semne erau în apropierea bisericii Sf-ta Vineri, a locuit în urmă Constantin Năsturel banul de mai târziu, căci peste câţi-va ani dela documentul de mai sus, la 4 Octombre 1749, aflăm pe Bălaşa Băleanca văduva lui Constantin comisul făcând proces lui Constantin Năsturel pentru a i se restitui casele acestuia (v. *Ibidem*, XVI, ed. 1922).

364 c) Constantin şi Matei fraţi Băleni erau feciorii lui Grigore Baleanu şi ai Mariei Radu Toma Năsturel. S'ar putea deci ca Radu vornicul Năsturel, fost mare ban la 1674 să fi avut el deja vreo legătură cu biserica sfânta Vineri. Să fi fost el rudă cu neamul ctitorului primordial al lui Aga Niţă sau soţia sa Sofia fiica Savei şufariul din Furdueşti? Nu putem răspunde la această întrebare. In toate cazurile ctitoria celor doi reprezentanţi ai neamului boerilor din Băleni pentru biserica aceasta era doar prin faptul că erau scoborâtori atât ei cât şi vărul lor Constantin Năsturel din Radul Toma banul Năsturel.

Documentul cu data de mai sus mi-a fost comunicat de către d. I. C. Filitti în a cărui posesie se află.

Printr'acest zapis Constantin comisul şi Matei, fraţi Băleni dăruiesc bisericii Sfintei Vineri moşia Pupezenii din Ialomiţa.

La această biserică a sfintei Vineri se afla — după informaţii ce mi s'au dat — o piatră mormintală cu inscripţie slavonă. Această lespede mormintală a fost remisă de către preotul bisericei Sf. Vineri — şi aceasta de acum vreo zece ani — muzeului militar din parcul Carol I, unde de atunci zace cu faţa în sus sub un tufiş din curtea acelui muzeu, deci expusă tuturor intemperiilor. Ar fi de dorit ca această relicvă a vremurilor trecute, ce nu intră în cadrul de activitate a muzeului militar, să fie scăpată dela pieire înainte ca apa ploilor, îngheţul şi razele arzătoare ale soarelui să-i macine frumoasele litere slavone. Ar putea fi ridicată de acolo şi incastrată în zidul pronaosului bisericii sf-tei Vineri-Herasca, ctitoria familiei Năsturel, sau remisă muzeului de artă bisericească de curând înfiinţat dator a păstra orice vestigiu de artă bisericească a ţărei noastre.

Am căutat a-i citi inscripţia în limba slavonă. Am putut descifra numele unui boer, anume al lui Radu logofătul Năsturel, socrul lui Matei Vodă Basarab. Totuşi nu cred să fie lespedea mormintală a acestui boer ci mai sigur aceia a soţiei sale Despina a cărei facsimil este reprodus de două ori de către răposatul general P. V. Năsturel în studiul

Băleni dăruesc bisericii sfintei Vineri moşia Pupezenii din Ialomiţa. Aceşti doi fraţi mai lasă pe la 1740 şi fonduri pentru spital. In forma ei de azi biserica există dela 1839 când i s'a adăogat şi hramul „Botezul Mântuitorului" de către noul ei ctitor vistierul Constantin Herescu-Năsturel, nepotul banului omonim care încă din cursul veacului al XVIII-lea îngrijise de biserică [364 d]) de unde şi numele al doilea al ei. La 1882 s'a dărâmat vechiul zid despre calea Călăraşilor şi partea despre str. Sf-ta Vineri, făcându-se şi grilajul de fier ce există încă şi azi. In curtea bisericii se afla un vechi azil de bătrâni, dărâmat şi el la 1890. Ultimele reparaţii sunt din 1896 reînoindu-se cu acea ocazie şi picturile şi tâmpla. In 1897 s'a construit aripa azilului dinspre calea Călăraşilor. Alte construcţii din interiorul curţii sunt din 1903 [365]).

71 — Dobrotiassa (=Dobroteasa).

Se află încă şi azi pe calea Văcăreşti lângă strada cu acelaş nume şi purtând hramul Buneivestiri [366]). Acest edificiu religios a fost ridicat din temelie poate pe locul altei umile biserici de lemn de către Constantin Năsturel pe când nu era decât vel medelnicer [366 a]) şi soţia sa Ancuţa Pârşcoveanu. La 1847 a fost renovată puindu-i-se şi o nouă pisanie în care greşit este trecută lui Constantin Năsturel dregătoria de vistier [366 b]).

---

său aşa de amănunţit asupra familiei Năsturelilor (v. această reproducere în *Revista pt. ist. arh. şi fil., vol. XI, partea I,* ed. 1910, pag. 60 şi acelaş volum partea II, p. 329). Asupra acestei pietre mormintale din biserica Sf. Vineri a se consulta şi articolul *„Familia Năsturel"* semnat de o iniţială: „D" în *Trompeta Carpaţilor, anul V, No. 511 din 23 Aprilie 1867,* în biserica Sf. Vineri.

Se pune aci o întrebare. Ce căuta aci această lespede mormintală fie a lui Radul logofătul Năsturel stins din viaţă puţin după 1640 — în toate cazurile înainte de înălţarea bisericei cu hramul sfintei Paraşchiva de către Aga Niţă, şi a aceleia din satul Hereşti (Ilfov) ridicată de către domneasca sa fiică la 1644— sau a soţiei sale pristăvită precum ne spune inscripţia lespedei ei mormintale la 14 Decembre 1635? Să fi fost oare îngropat acest Radu vel logofăt în biserica satului Hereşti, judecând după o altă lespede mormintală ce se află în această biserică şi care poartă data de 1620? (v. IORGA, o. c., *fasc. I*, p. 80, No. XLIII/181 şi 182). In toate cazurile faptul aflărei acestei lespede mormintale aşa de vitregită de soartă a mamei Doamnei Elena în biserica Sf. Vineri-Herasca denotă că încă înainte de ridicarea bisericei acesteia neamul boerilor Năsturel era sufleteşte legat de ea.

364 d) Iată şi cariera lui Constantin Năsturel: postelnic 1714, vel căpitan za dorobanţi 1720, medelnicer 1725, vel paharnic 1731, vel clucer 1734, vel vistier 1738, vel vornic 1750, vel ban 1753. † la 3 Februarie 1765. El era fiul lui Şerban banul şi al Ilincăi Urdăreanu.

365) v. IONNESCU-GION, o. c., pp. 224—6; IORGA, o. c., *fasc. I*, pp. 296—7, No. XXXII/729; v. monografia bisericii Sf. Vineri editată în broşură separată de către epitropii ei.

366) v. IONNESCU-GION, o. c., p. 184; IORGA, o. c., *fasc. II*, p. 327, No. XLIX/804; Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. II*, pp. 124—8.

366 a) Pentru cariera lui Constantin Năsturel v. mai sus nota 364 d.

366 b) Dacă pisania bisericii Dobroteasa este justă adică dregătoria de vel vistier este exactă atunci anul 1730 nu este cel adevărat de oare-ce Constantin Năsturel (precum am arătat mai sus la nota 364 d) la acest an nu era decât „vel medelnicer" şi vistier abia dela 1738 înainte şi până la 1741 când îl întâlnim ca „biv vel vistier". (v. şi P. V. NĂSTUREL, o. c.).

72 — Potoczan (=Potoceanu sau Biserica Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel).

Biserica azi cunoscută sub numele de aceia *a sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel*. Numele dat de către baronul Purcel se referă la acel al familiei ctitorului ei care a fost Constantin Potoceanul cu soţia sa Maria. Aceştia ridică lăcaşul bisericesc de pe calea Văcăreşti la 1765 puindu-i hramul Sf-ţii Constantin şi Elena. O reparaţie radicală a bisericii datează din 1810[367]).

73 — Fuschiora (=Foişorul).

Biserica Foişor, ultima biserică spre sud menţionată în planurile noastre, fundaţie a Smarandei Doamna lui Nicolae Vodă Mavrocordat[368]) la 1745[369]).

74 — Wrada (=Bradul).

Biserica Bradului cunoscută şi sub numele de ***biserica Staicu***, ba chiar şi sub cel de ***biserica Bradu-Staicu*** se află încă şi azi pe actuala stradă a Bradului[370]). A fost dintr'un început clădită din lemn de brad de către Staicu logofătul şi de către soţia sa Despa la 1740[371]) fiind reparată şi făcută în zid de către Apostol Velicu la 1809. Ultima restaurare este din 1875.

---

367) v. IONNESCU-GION, o. c., p. 174; Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. II*, pp. 124—8 *şi vol. IV*, pp. 91.

368) v. I. C. FILITTI, *Biserici şi ctitori*, o. c., p. 23.

369) v. IONNESCU-GION, o. c., pp. 188—9; Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. IV*, pp. 91—2.

370) Lipseşte sub numele de biserica Bradului la IONNESCU-GION, însă o aflam sub numele de biserica Staicu (o. c., p. 219) unde ni se afirmă că lăcaşul bisericesc fusese reparat la 1809 de către Apostol Velicu. Tot Ionnescu-Gion (o. c., pp. 451, 461 şi 744) ne reproduce portretele lui Staicu neguţătoriul şi al lui Apostol băcanul şi afirmă că biserica Bradu-Staicu era în Duminica Tuturor Sfinţilor patronul băcanilor, iar în josul paginilor amintite ne trimite la capitolul: Bisericile bucureştene, unde biserica Bradu-Staicu nu este menţionată cu acest nume. D. IORGA (o. c., *fasc. II*, p. 328, No. I 807—9 şi *fasc. II*, No. LXX/883—4) ne indică inscripţii şi dela biserica Bradului şi dela biserica Staicu, ca şi cum ar fi două lăcaşuri bisericeşti distincte. Topograficeşte numărul din planul Purcel se referă indiscutabil la biserica Bradului de azi. De alt-fel IONNESCU-GION, ne spune că biserica Staicu exista înainte de 1726, lucru pe care nu l'am putut controla cu documente, iar d. IORGA ne indică un fragment de piatră de pe la 1650 afirmând că biserica Staicu este de construcţie brâncovenească.

371) v. Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. IV*, pp. 93—4.

75 — Georgi (exacta identificare topografică este Biserica Stelea [372]).

Numele acesta din legenda planului lui Purcel ar părea că se referă la una din bisericile cu hramul sfântului Gheorghe, fie cel nou [373]) fie cel vechi [374]) însă topograficeşte avem aci dispărută biserică Stelea, fostă pe locul micei pieţi de pe actuala stradă cu acest nume [375]). A fost ridicată din temelie în prima domnie a lui Mihnea turcitul de către un personagiu devotat acestuia, un grec de obârşie necunoscută pripăşit prin Ţara românească, devenit putred, de bogat, ba chiar boerit de către acest Voevod, un „self made man" ca mulţi alţii în timpul domniei Mihnei, pe care se vede că l'a slujit cu credinţă: Stelea spătarul, fost cupeţ adică negustor [376]). La ridicarea lăcaşului bisericesc au fost faţă Popa Averichie Giurgiu [377]) şi Gavril diaconul [378]). Acest Stelea spătar îşi închină ctitoria sa la mănăstirea Ivirul. Biserica Stelea a purtat încă din cursul veacului al XVI-lea — puţin după ridicarea ei — numele de: *„mănăstirea din Bucureşti ce se numeşte Iverul"* având pe acea vreme hramul Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu şi pururea Fecioarei Maria. A fost arsă de către Sinan paşa la 1595 rămâind pustie vreo 30 de ani până în domnia lui Leon Vodă [379]) fiind reclădită din râvna lui Grigore egumenul dela Radu-Vodă [380]). La 1632 tot clerul

372) In planul Ernst biserica Stelea nu este însemnată cu vre-un număr de ordine.

373) v. mai departe la No. I.

374) v. mai departe la No. IV.

375) Intre actualele străzi Decebal şi d-dul Domniţei.

376) Un act inedit şi foarte interesant ne lămureşte asupra imensei averi a acestui boer. La 7 Martie 1582 Mihnea Vodă turcitul dă hrisov lui Stelea spătarul întărindu-i moşiile Răceni (cumpărată dela mai mulţi stăpâni), Paraipanul (cumpărată tot dela diferiţi proprietari) şi Măgurele (cumpărată dela jupâneasa Neacşa nepoata Badii vornicului, dela Caplea din Periş şi dela nepoţii ei Badea şi Calotă, dela Dumitru din Vâlcăneşti şi alţii). In acelaş hrisov Voevodul mai întăreşte *mănăstirii den Bucureşti ce se numeşte Iverul*, toate aceste moşii şi încă şi Cacaleţii, Dâlga şi o moară la Colintina lângă Bucureşti, toate cumpărate de jupân Stelea spătarul. Se mai pomeneşte de o biserică ce o făcuse Badea vornicul moşul jupâneasii Neacşii în satul Grinduri pe moşia Măgurelelor, şi pe care o înzestrase cu moşiile Robăneşti, Sârbii şi Băneştii. Această biserică din Grinduri, ridicată în lemn, se năruise. Stelea spătarul o refăcuse de piatră punând-o metoh la mănăstirea dela Iver (adecă la mănăstirea ce s'a chemat ulterior mănăstirea Stelea). Pentru moşia Măgurele se specifică în act că jumătate, cât a ţinut Stelea spătarul să ţie mănăstirea din Bucureşti dela Iver, iar cealaltă jumătate *„sfânta mănăstire din Târgovişte ce să chiamă (loc alb în act)"*. Cred că este aci vorbă de fundaţia religioasă tot a Stelii spătarul la Târgovişte, ctitoria restaurată de iznoavă de către Vasile Vodă Lupul la 1646, memorând că în interiorul ei sunt astrucate şi oasele părintelui său Nicolae vel agă (v. IORGA, o. c., *fasc. I*, p. 112, No. XLVIII/229).

(v. pt. acest act din 1582, copia de sineturi de întărire a diverselor moşii menţionate în act catre mănăstirea Radu-Vodă din Bucureşti, propr. Romeo Ionescu; v. şi *Acad rom. Cond. mănăstirei Radu-Vodă*.

377) Adica Georgianul, fiind pe semne originar din Georgia.

378) v. HURMUZAKI, *XIV, part. I, No. DCCII*, p. 725.

379) v. HURMUZAKI, *XIV, part. I, No. DCCII*, p. 725.

380) Acesta a fost ulterior chiar mitropolitul ţărei (v. pt. el nota următoare). Pt. aceste informaţii v. şi Pr. GH. NEGULESCU, o. c., din rev. *„Biserica ortodoxă română"*, p. 82, nota 1, col. II.

muntean în frunte cu mitropolitul Grigore[381]) dau carte la Iveru dela Sfetagera închinându-i mănăstirea Stelea ca metoh iar reîntărirea acestei închinări a fost în domnia lui Matei Basarab între 1635—6 făcută tot de către Grigore Mitropolitul[382]). Mănăstirea Stelea a fost în urmă afierosită metoh al mănăstirei Radu-Vodă. Incă din prima jumătate a veacului al XVII-lea o întâlnim incidental menţionată ca mitropolie a ţărei[383]) pe când — ştiut este — că locuinţele mitropoliţilor se mutaseră dela Sf. Gheorghe, la mănăstirea Radu-Vodă. Poate că vor fi fost pentru scurtă vreme şi la această mănăstire.

Reparată cu mari cheltueli la 1837 de către egumenul raduliot de pe acele vremuri[384]) biserica a ars până în temelie în focul din 1847 şi de atunci nu a mai fost refăcută.

76 — Stelle (=Stelea, exact însă Biserica Sf. Nicolae din Tabaci).

Şi aci greşită identificare a cartografului austriac căci de biserica Stelea am vorbit la numărul precedent, iar aci avem topograficeşte *biserica Sf. Nicolae din Tabaci,* din fosta mahala a Broştenilor, biserică ce se află azi pe strada Poteraşi din spatele mănăstirei Radu Vodă, şi ce nu trebue confundată cu Sf. Nicolae-Tabacu de care am vorbit mai sus[385]). Anul ridicărei bisericei Sf. Nicolae din Tabaci este 1731 de către Ştefan logofătul de divan împreună cu soţia sa Maria[386]). A fost rezidită la 1884.

77 — Verku (=Vergului).

Biserica Vergului, cunoscută şi sub numele de *biserica Sf. Mina* după hramul cel dântâi, se află azi complectamente reînoită pe strada mitropolitul Daniil[387]). In privinţa ctitoriei sunt două controverse, una afirmând că este ridicată din temelie de către jupâneasa Ancuţa, fiica popei Vladului[388]) şi alta că o „Doamnă Ancuţa"[389]) ar fi cea care o va fi

381) A păstorit între anii 1629—1637.

382) v. HURMUZAKI, *XIV, part. I, doc. DCCV,* p. 726.

383) v. *Acad. rom., cond. mănăstirea Radu-Vodă.*

384) v. IONNESCU-GION, o. c., p. 203.

385) v. mai sus No. 9 roşu.

386) v. Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. III,* pp. 84—5.

387) Fosta stradă de până acum vreo doi, trei ani: Tudor Vladimirescu.

388) v. Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. III,* pp. 90—2; IORGA, o. c. *fasc. II,* No. XLVII/802, p. 326 unde ni se reproduce şi actuala pisanie cu leatul 1724.

389) v. IONNESCU-GION, o. c., pp. 223—4.

Intr'un act din 28 Mai 1777 pentru mili de 100 bolovani de sare şi 4 lude scutelnici daţi bisericei Vergului se specifică chiar: „ce se numeşte a Doamnei Ancuţii" (v. URECHIA, II).

Pe de altă parte, într'o veche condică de pomelnice a bisericei, comunicată mie de către preotul Gheorghe Popescu, parohul acestui lăcaş bisericesc încă din 1906, am aflat ca prim pomelnic o înşirare de nume care nu relevă pe nici o Ancuţa fiică a a vre-unui popă Vlad, însă care pomeneşte la morţi pe următorii:

cladit-o dintr'un început. Biserica a fost reparată de mitropolitul Daniil

---

Mihail, Alexandru Voevod, Daniil arhiereu, Dumitru ierei, *Ancuța Doamna* Bartolomei ieromonah, etc. etc., (nume fără interes).

iar la vii pe: Ilinca și Ștefan.

In fruntea pomelnicului din 30 Martie 1853 aflăm următorul text:

„Pomelnicul familiei Brâncovenești din vii și morți în care este trecută și răposata „Doamnă Ancuța ctitora acestui sfânt lăcaș numit Vergul, asemenea și pomelnicul cinstitei „familii a prea înălțatului nostru Domn Barbu Dimitrie Știrbei Voevod".

La vii se află în frunte *mitropolitul Nifon* (1850—75), apoi *Barbu Vodă Știrbei, Elisabeta monahia Brâncoveanca* (văduvă călugăriță a ultimului Brâncovean: Grigore banul, mort la 1832, ea fiind născută Balș) *cu fiicele ei* (eroare, căci ea nu a avut copii), *Doamna Zoița Bibeasca* (născută Al. Mavrocordat, nepoata de soră a Elisabetei monahii și fostă primă soție a lui Gheorghe Vodă Bibescu), *Doamna Elisabeta Știrbei* (nascută Cantacuzino-Pășcanu, nepoată de soră a banului Grigore Brâncoveanu, și soție a lui Barbu Vodă Știrbei), *Gheorghe Știrbei Beizadea, Gheorghe Filipescu și soția sa Domnița,* (altă eroare, căci acest reprezentant al familiei Filipescu — binecunoscutul baș-boier al țărei Iordache Banul — nu a fost ginere domnesc dar rudă prin soția sa cu Elisabeta monahia, căci și ea era născută Balș: Catinca Manolache Balș. Iordache baș-boierul era căsatorit încă dela 1803 cu vara primară a Saftei Băneasa Brâncoveanca, călugărița Elisabeta dela Văratic. Această Catinca Filipească murise încă din 1842, soțul ei neînsurându-se o a doua oară. Este vorbă aci în pomelnic de Iancu Al. Filipescu cu soția sa Domnița Elisa, una din fiicele lui Gheorghe Vodă Bibescu), *Ioan Florescu și soția sa Ecaterina* (fostul general de mai târziu cu soția sa Ecaterina Domnița, fiica lui Gheorghe Vodă Bibescu tot din prima căsătorie a acestuia. Ioan Florescu se însoțise cu Domnița Ecaterina la 1846), *Emanuel și Nicolae, frați Băleni și soțiile lor,* (erau amândoi Brâncoveni după mama lor), *Alexandru Ghica și soția sa Zoi* (și ea scoborâtoare din Brâncoveni, soră cu Elisabeta Doamna Știrbei; iar el era cunoscut sub porecla de „Căciulă mare"), *Gheorghe Bibescu Voevod și Ioan Bibescu* (fratele precedentului).

La morți avem trecuți în acest pomelnic doar două nume: *Ancuța Doamna* și Brâncoveanu Grigore.

Ionnescu-Gion vorbind de această Ancuța Doamna, caută a o identifica, fie cu Ancuța, fiica lui Radu Șerban Vodă, fie cu Ancuța, fiica lui Constantin Vodă Brâncoveanu, trecând pe aceasta din urmă ca soție lui Ienache Văcărescu, ceiace este greșit căci era soția Grafului Nicolae Rosetti.

Printre Doamnele Țărei românești nu cunoaștem decât pe Ancuța soția lui Nicolae Pătrașco Voevod, fiica lui Radu Șerban Voevod și soră a marei postelnicese Ilinca a lui Constantin Cantacuzino.

Am amintit mai sus că termenul de „Domniță" este neuzitat în țara noastră înainte de epoca fanariotă, încât și Ancuța Nicolae Rosetti, fiica lui Constantin Brâncoveanu tot „Doamnă" este numită în actele vremii.

Amintesc totuși că în apropierea bisericii Vergului se află bulevardul numit „al Domniței" fără a i se specifica numele.

Să fi avut pe aci stăpâniri vre-o altă domniță al cărui nume s'a uitat?

Ne este greu a răspunde la această întrebare.

Nu cred totuși ca numele acesta al bulevardului să fie foarte vechi, încât ori-ce nume ar fi având „Domnița", numele străzei se referă evident la o fiică de Domn și nu la o soție de Voevod.

In pomelnicul de mai sus nu aflăm pe nici un nume referitor la neamul scoborâtor al Ancuței Nicolae Rosetti, și doar știm că ea a avut ca scoborâtori o singură fată fostă soția mai întâi al lui Ioniță postelnicul Albescu și apoi a lui Constantin Argetoianu. Din primul bărbat descinde o ramură a familiei Grecenilor, iar din a doua a sa casatorie Maria Rosetti nu a avut ca fiu decât pe Nicolae pitarul; actuala familie Argetoianu descinzând din a doua soție a lui Constantin pitarul anume Bălașa fiica lui Mihai Cantacuzino.

Inclin deci a crede că termenul de „Doamnă" dat acelei Ancuțe din pomelnicul bisericii Vergului se referă tot la Ancuța, fiica lui Radu Șerban Voevod a cărui descendență se stinsese încă înainte de amurgul veacului al XVIII-lea.

înainte de a fi înălţat la rang de mitropolit al Ungro-vlahiei (1720), judecând după primul pomelnic al bisericei, care'l menţionează ca arhiereu [390]).

78 — Lukacz (=Lucaci).

Biserică ce mai poartă şi azi acelaş nume. Este ridicată în timpul păstoriei mitropolitului Ştefan (1732—38) [391]) care se pare că ar fi şi ctitorul ei fondator. Renovată pe la mijlocul veacului trecut, după ce arsese în focul din 1847, a fost târnosită la 5 Aprilie 1853 [392]).

79 — Negustolirol (=Negustorilor).

Biserica negustorilor de pe strada cu acelaş nume. A fost ridicată pe la începutul veacului al XVIII-lea, în lemn — de cine — nu se mai ştie. A ars la 1718 [393]) şi a fost refăcută în piatră între anii 1725—6 având hramul Sf. Nicolae. La 1839 a fost împodobită cu cheltuiala căminarului Manolache Serghiade.

80 — Dely Nou (=Delea Noua, la drept vorbind însă Biserica Delea Veche).

Greşită identificare a baronului Purcel, precum am relevat mai sus, căci aci avem *biserica Delea veche* din fosta mahala cu acelaş nume. A fost clădită la 1773 de către un preot Balaşu, şi a fost renovată între anii 1894—96 [394]).

81 —Czausch Radul (=Ceauş Radul).

Ctitorie a unui ceauş cu acest nume la 1752 va fi fost ridicată pe locul altui edificiu mai vechi din fosta mahala cu acest nume. După ce a ars la 1847 a fost refăcută de către Theohari Atanasiu lumânărarul, iar ultimile prefaceri sunt din 1886 [395]).

---

390) Daniil mitropolitul era din Aninoasa unde a fost egumen, iar între anii 1716—19 a fost episcop de Buzău (v. IORGA, *Ist. bis. rom. o. c., vol. II,* p. 351).

391) v. IORGA, *o. c.,* p. 330.

392) v. IONNESCU-GION, *o. c.,* p. 199; IORGA, *Inscr. de bis. fasc. I,* pp. 291—2 No. XXVII/715, unde anul exact este 1736 pe pisania din 1842. V. şi *Condica de zestrea sfintei biserici Lucaci, etc. de actele locuitorilor şi acareturilor prin stăruinţa preotului Ioan Călărăşanu şi Ştefan Anghel Hagi Pandele până la anul 1875, ed. Bucureşti,* tip. Toma Teodorescu, 1876, 125 pagini.

393) v. IONNESCU-GION, *o. c.,* p. 204; IORGA, *o. c., fasc. II,* pp. 321—4, No. XLVI/780 unde se aminteşte că după 1718, când a ars biserica cea de lemn, a fost reclădită alta la 1726. V. şi Pr. DUMITRESCU, *o. c., vol. III,* pp. 92—3.

394) v. IONNESCU-GION, *o. c.,* p. 164; Pr. DUMITRESCU, *o. c., vol. IV,* pp. 97—8.

395) v. IONNESCU-GION, *o. c.,* p. 179; Pr. DUMITRESCU, *o. c., vol. IV,* p. 95.

82 — Radul Woda (=Radu Vodă).

Vechea *mănăstire a sfintei Troiţi din josul Bucureştilor*, ridicată de către Alexandru Mircea Voevod la 1575[396]). Puţini ani după fundare era numită: *Mitropolia din josul Bucureştilor*[396 a]). Renovată de către nepotul de fiu al ctitorului din temelie, de către Radu Mihnea la 1617, care-i dă şi numele ce-l poartă azi, biserica a suferit multe prefaceri în decursul veacurilor, printre care în special cele din domnia lui Alexandru Ipsilanti, care au durat mulţi ani. Altă restaurare se face sub administraţia lui Coburg în 1790—1[397]), iar la 1797 tot Alexandru Ipsilanti reînoeşte cărţile de mili anterioare, adăogând la cei 100 de bolovani de sare încă 100 dela ocna Slănicului[398]).

83 — Saraska-Flamunda (=Săraca-Flămânda).

Lăcaş bisericesc, cunoscut azi sub numele de *biserica Săracă*, purtând însă în trecut, când numele de *biserica Flămânda*, când cel de azi. A fost în vechime un mic schit de lemn metoh al mitropoliei, fiind de altfel chiar la poalele dealului actualei patriarhii. A fost ridicat de către un oare-care Dumitru la 1766 având ca hram sfânta Troiţă. Inălţată de iznoavă, în piatră, la 1782 de către Istratie mare vornic şi Constandin, fraţi Kreţuleşti, ea a fost terminată de către breasla croitorilor abia la 1800. A fost complectamente renovată la 1869 şi zugrăvită la 1871[399]). Cu tot numele ei de azi — în corelaţie pe semne cu cel purtat mai nainte — acest lăcaş bisericesc este departe de a fi şi flămând şi sărac.

84 — Slobodzia (=Slobozia).

Se află încă şi azi pe calea Şerban Vodă. A fost clădită de către Radu Leon Vodă în lemn între anii 1664—5, alături de crucea de piatră ridicată de către părintele acestuia Leon Vodă la 20 Februarie 1632, cruce pe care

---

396) v. Pr. MUSCELEANU, *o. c.*, pp. 111—18; BILCIURESCU, *o. c.*, pp. 137—9; IONNESCU-GION *o. c.*, pp. 231—53; Pr. DUMITRESCU, *o. c.*, *vol. IV*, pp. 88; IORGA, *o. c.*, *fasc. I*, pp. 245—54, No. II/561—80; C. SĂNDULESCU-VERNA, *Biserica Radu Vodă din Bucureşti, ed. 1930.*

Portretele ctitorilor din pronaos au fost complectamente refăcute de către pictorul Lecca la 1859, cât priveşte identificarea personagiilor; al lui Barbu şi al lui Preda cu un copil mic, ea a fost făcută de către d. I. C. FILITTI (v. *Biserici şi ctitori*, pp. 22—23).

396 a) La 13 Decembre 1581, Mihnea Vodă dă *„sfintei Mitropolii din josul Bucureştilor“* vama de sare şi de păcură din ocna Ghitioara de lângă apa Teleajenului. Ii mai întăreşte şi satul Stăneşti după Colintina, fostă danie mitropoliei acesteia dela moşul său Mihnea Voevod (cel rău). (v. *Arch. St. mănăstirea Radu-Vodă*, pach. 14 doc. 3 şi *Cond. I*, pag. 536; copie veche în pach. 42, doc. 2; regest în fişele Năsturel).

397) v. URECHIA, *o. c.*, *tom. II*, p. 202.

398) Actul este din 13 Septemb. v. *Ibid. tom. VII*, p. 329 şi *tom. VI*, p. 59 doc. dela Al. Moruzi.

399) v. IONNESCU-GION, *o. c.*, p. 188; IORGA, *o. c.*, *fasc. II*, p. 355; Pr. DUMITRESCU, *o. c.*, *vol. IV*, pp. 88—9.

Radu Leon o reparase[400]). După 78 de ani dela fundare, marele vistier Constantin Năsturel împreună cu soţia sa Ancuţa Pârşcoveanu o refac de zid sfinţind-o în ziua de sfânta Marie la 8 Septembrie 1743. Cu acea ocazie vechea biserică de lemn a lui Radu Leon Vodă a fost mutată de aci în mahalaua Cărămidarilor din vale, spre fosta barieră a Piscului, între calea Văcăreştilor şi uliţa Cărămidarilor, tot de către Constantin Năsturel[401]). Biserica Slobozia cu vechiul hram al sfântului Dumitru a suferit multe transformări şi prin urmare nu mai are nici un caracter exterior de vechime, căci restaurările din anii: 1846, 1872 şi 1889—90, i-au stricat înfăţişarea de odinioară[401a]).

85 — Sv. Nou Spiriton (=Sf. Spiridon Nou).

Ctitoria domnească a lui Scarlat Vodă Ghica, ridicată în chiar anul morţei sale în cinstea sfântului Spiridon din Trapezund, la 1766, şi isprăvită de către domnescul său fecior Alexandru Scarlat Ghica Voevod. După ce căzuse în ruină, în parte după cutremurile din 1802 şi 1838, a fost ridicată din temelie în proporţii monumentale de către credincioşi boeri între anii 1852—58, fiind sfinţită la 8 Novembre 1860. A fost restaurată o ultimă oare la 1885 rămânând cu turlele aşa cum le aflăm azi fără vârfurile ţuguiate[402]).

86 — Sv. Catarina (=Sf. Ecaterina).

Biserica sfânta Ecaterina din marginea sudică a dealului patriarhiei de azi, cunoscută în veacurile XVII şi XVIII sub numele de biserica lui Pană vistierul[403]). Exista pe aceste locuri o veche biserică încă la 1560, poate ridicată de cei doi reprezentaţi ai neamului boerilor din Goleşti; fraţii Ivaşco şi Albul. Ea a fost ridicată în piatră de către Pană vistierul pe la începutul veacului al XVII-lea, fiind încă de prin anii 1677—83 metoh la muntele Sinai, şi înzestrată de către Ivaşco vornicul din Goleşti. Pană vistierul, unchiul celor trei fraţi: Necula vistierul, Vasilie vistierul şi Fota paharnicul — acesta din urmă soţul unei boeroaice din Brâncoveni din ramura Golească — îşi leagă numele de acest lăcaş bisericesc ce-i va purta numele mai bine de un veac. A fost arsă şi jefuită la 1611 de oştile lui

---

400) v. pt. inscripţia acestei cruci articolul răposatului general P. V. Năsturel, colonel pe acea vreme: *Contribuţiuni la istoria Bucureştilor* în *Noua revistă română, vol. I, No. 9* cu data de 1 Mai 1900, pp. 418—28.

401) v. GARBOVICEANU, *o. c., vol. II,* pp. 101—3.

401 a) v. IONNESCU-GION, *o. c.,* pp. 216—17; v. IORGA, *o. c., fasc. I,* pp. 258—60 No. IV/593—5; v. Pr. DUMITRESCU, *o. c., vol. II,* pp. 100—3; v. şi G-ral P. V. NASTUREL, *Genealogia Năsturelilor în Rev. pt. ist. arh. şi fil., XVI, 1922.*

402) v. IONNESCU-GION, *o. c.,* pp. 218—19; v. IORGA, *o. c., fasc. I,* pp. 262—4, No. VI/606—11 v. Pr. DUMITRESCU, *o. c., vol. II,* pp. 96—9; v. şi publicaţia Casei şcoalelor: *„7 biserici cu averea lor proprie"* *o. c.,* pp. 7—10; v. şi G. D. FLORESCU, *Alaiul, o. c.*

403) v. IONNESCU-GION, *o. c.,* pp. 185—7; Pr. MUSCELEANU, *o. c.,* pp. 102—3; Pr. DUMITRESCU *o. c., vol. IV,* pp. 91—3.

Gabriel Bathori. Un document din 28 Iunie 1619 al lui Gavril Movilă îi întăreşte mai multe stăpâniri peste moşia Bereşti[404]). Aflând-o în completă ruină, Ecaterina Doamna lui Ipsilanti Vodă o ridică din nou la 1774 — 82 înzestrând-o cu venitul dela multe prăvălii din Bucureşti. Mănăstirea mai poseda şi vii, printre care cele din judeţul Saac dăruite la 23 Mai 1784[405]) de către Matei Fălcoianu sărdar[406]) vii zestrale dela soţia sa Catinca născută Drăghici Greceanul biv vel stolnic, cu ocazia morţii fiicei lor Elenca. Simţitor ruinată din nou, biserica este dărâmată până la temelie fără avizul mitropoliei la 1850, şi reedificată la 1852; hanul însă, rămas tot aşa în ruină, a fost dărâmat la 1862, iar din Octombre 1863 lăcaşul a rămas doar ca biserică de mir şi nu ca mănăstire. Ultima reparaţie care a căutat să dreagă deteriorările noi — căci numai avea nimic vechi ca înfăţişare şi deci de scăpat dela pieire — este din 1923[407]).

87 — Buschkerei (=Puşcăria ?).

Pe semne numele schimonosit de către cartograful Purcel al bisericii Puşcăriei, precum se va fi numit lăcaşul bisericesc cunoscut azi sub numele de al Cărămidarilor de jos. Nu am putut afla nici o corelaţie între numele dat de baronul Purcel — dacă acesta se referă într'adevăr la o biserică a vre-unei puşcării — şi numele acestui edificiu religios. Am trebui să înţelegem că această biserică era pe vremurile acelea în apropierea puşcăriilor de care nu avem cunoştiinţă în această mahala, căci ştim că biserica ce era în marginea puşcăriilor domneşti — în ruine şi acestea pe vremea alcătuirei planurilor noastre — era biserica Sf. Ioan cel nou[408]). Inclin a crede că şi pentru această biserică precum am observat la multe altele relevate la locul lor[409]) este din partea cartografului austriac o greşeală de identificare. Am amintit de biserica din mahalaua Cărămidarilor din vale când am vorbit de biserica Slobozia[410]). A fost ridicată de către Constantin Năsturel vistierul între 1744—50 din materialul provenit din dărâmarea bisericii lui Radu-Vodă Leon la 1743. Va fi fost poate ridicată pe locul alteia mai vechi ce va fi existat încă dela 1711[411]) din domnia Brâncoveanului, fără însă a putea şti de cine va fi fost înălţată dintr'un început. Biserica Cărămidarilor din vale de azi a purtat multă vreme numele de *„biserica de*

---

404) v. Pr. GH. NEGULESCU, o. c., p. 83, nota 1, col. I, unde se aminteşte şi lucrarea diaconului C. BUSUIOC din „Teologul", No. 19—20, anul II.

405) v. *Arh. St. mănăstirea Plumbuita,* pach. 4, doc. 5, în regest în fişele inedite ale răposatului general P. V. Păsturel.

406) Acest boer a locuit în apropierea bisericii, la poalele dealului patriarhiei, cam pe locul unde se află azi statuia lui Barbu Catargi, casă ce a servit în veacul trecut drept local al agiei.

407) v. pt. toate aceste informaţii C. BOBULESCU, *Cronica bisericii Sf. Ecaterina din Bucureşti dela 1577 până la 1 Octombre 1924, ed. Bucureşti, 1927,* 88 pag.

408) v. mai sus la No. 65 roşu şi nota 228.

409) v. No. roşii: 48, 51, 52, 61, 63, 64, 68, 75, 76 şi 80 cu punerile mele la punct.

410) v. mai sus la No. 84 roşu.

411) v. IONNESCU-GION, o. c., p. 178; evident că la 1711, vechiul lăcaş bisericesc nu a fost ridicat din temelie de către boerii Năstureli.

lemn". De zid a fost începută la 1854, alăturea de cea de lemn. Nu a putut fi totuşi încheiată decât între anii 1860—63 din lipsă de fonduri, deşi târnosită încă din 1859 [411 a]).

88 — Beldenu.

Nu am putea descoperi ce biserică se ascunde sub acest nume, evident stâlciat de către cartograful străin. Topograficeşte avem aci un lăcaş bisericesc înfăţişat atât în planul baronului Purcel cât şi la locotenentul Ernst, cu han sau chilii înconjurătoare. Acest edificiu religios de proporţii destul de însemnate judecând după cum este reprezentat în amândouă planurile noastre se afla pe locul învecinat gărei de nord de azi. Controlând cu planul maiorului Borroczyn această biserică s'ar fi aflat în anii 1789—91 între stăpânirile ce se vor fi întins pe la 1844—52 pe proprietăţile unor Stan Piga şi Nicolae. Nu am putut afla numele acelei biserici din vremea ocupaţiei austriace căci numărul 88 nu poate în nici un caz să se refere la biserica Sf-ta Vineri — azi de curând dărâmată cu ocazia mărirei gărei de nord — şi care se afla în faţa fostului pod ce trecea peste liniile de drum de fier la eşirea acestora din staţie [412]). Mai puţin poate fi identificată această biserică cu aceia a cimitirului Sf-ta Vineri, ce se află mult mai la nord şi care este de alt-fel de factură mult mai recentă.

89 — Franzischkaner-Kirche (=Biserica Bărăţiei).

Biserica baraţilor, de pe actuala stradă cu acelaş nume.

După ce vechile centre catolice, încă din veacul al XV-lea: a Argeşului şi Severinului în Ţara românească, a Milcovului, Siretului şi cea din Baia în Moldova, fuzionaseră în cursul veacului următor, nu rămăsese prin veacul al XVI-lea decât puţini catolici în principate, a căror conducere spirituală o aveau doar câţi-va preoţi franciscani, mai adesea misionari italieni sau slavi italianizaţi [413]). Nu putem şti şi de alt-fel nici nu putem crede să fi fost în Bucureşti în acele vremuri vre-o biserică de rit occidental. Abia la începutul veacului al XVII-lea ambele ramuri franciscane: conventualii şi observanţii luară asupra lor conducerea comunităţei catolice. La 1629 în timpul domniei lui Alexandru Iliaş Voevod, padre Petre Pavel Bruni, italian originar din Perugia, franciscan conventual împuternicit cu o scrisoare de introducere din partea trimisului veneţian din Constantinopole sosi în

---

411 a) Pt. toate aceste precizări v. P. V. NĂSTUREL. *Contribuţiuni la istoria Bucureştilor,* o. c. Că biserica aceasta mai era de lemn la 1810 ne aminteşte *Catagrafia bisericilor bucureştene,* editată de către d. AL. LAPEDATU în revista: *„Biserica ortodoxă română", XXXI, No. 9* pe Decembre 1907, p. 1068.

412) După dărâmarea acestei biserici sfânta Vineri, puţin după ultimul război s'a reclădit un edificiu bisericesc în apropierea vechiului lăcaş dărâmat, însă forma acestei construcţii este aşa încât seamănă cu ori-ce afară de o biserică. Acest nou edificiu, de o formă puţin uzitată pentru o biserică, se află azi chiar pe calea Griviţei, pe stânga, puţin mai sus de gara de nord.

413) v. C. AUNER, *Geschichte der Bukarester Baratzie,* ed. Rumänischer Lloyd, (G. Albrecht) 1904.

Bucureşti şi prin insistenţele lui Vecelli, ruda Domnului muntea [413 a]) şi a altui veneţian Bartholomei Lucadello, fu încuviinţat de Voevod să ridice o biserică de rit catolic în capitala Ţărei româneşti şi o mănăstire pentru conventuali [414]). Aceşti doi italieni au suportat cheltuelile ridicărei bisericei care în Aprilie 1633 — deci după plecarea din scaun a lui Alexandru Iliaş — era în fiinţă, comunitatea catolică cerând oblăduirea lui Matei Basarab asupra acestei fondaţii religioase. Biserica era mică, nici 30 m.p. ca suprafaţă, fiind închinată încă de atunci sfintei Fecioare de pe muntele Carmel. La 3 Septembre 1640 când veni în Bucureşti episcopul Petru Bogdan Baksich, — un observant coadjutor al episcopului de Sofia [415]), — biserica era ruinată, de alt-fel altarul era năruit. Nu putem preciza cu siguranţă locul în Bucureşti pe care va fi fost ridicată această biserică arsă în primul an al suirei în scaunul ţărei a lui Mihnea Radu (1658). De alt-fel procesul de ruinare s'a continuat ast-fel încât la 1670 numai exista nimic din vechiul edificiu [416]). Trebue amintit însă că încă din timpul domniei lui Matei Basarab, biserica era închisă din lipsă de credincioşi căci s'ar pare ca în acele vremuri afară de câţi-va soldaţi — mercenari pe semne — aflători în Bucureşti când Domnul îşi lua reşedinţa de iarnă în capitală, se mai aflau doar vreo două familii catolice, vre-o zece suflete în tot. Al doilea edificiu al catolicilor din Bucureşti a fost ridicat de iznoavă la 1672. In cursul veacului următor s'a menţinut din ajutoarele credincioşilor, totuşi nu putem şti, în timp de mai bine de 28 de ani din domnia lui Şerban Cantacuzino şi până după domnia lui Constantin Brâncoveanu, cine au fost episcopii bucureşteni [417]). Ştim precis că la 1777 Paul Dovanlia, originar din Dovanlu lângă Filipopole, sfinţit episcop la acest an, cu reşedinţa primordială în satul catolic Beleni lângă Sistov a domiciliat şi în Bucureşti căci în timpul ciumei din anii 1792—3 îl aflăm şezător în biserica franciscanilor din Bucureşti, care era atunci sub oblăduirea stareţului Ambrosiu Babich, decedat aci la 6 Iulie 1804 puţin înainte de năprasnicul foc de după prânzul zilei de 28 August când biserica a ars până în temelie pe lângă o mare parte din mahalaua şelarilor. Bărăţia cu turnul ei au fost refăcute la 1813, iar la 1821 un alt flagel — un ciclon năprasnic — s'a abătut asupra ei pustiind-o. Afară de această biserică de pe fosta uliţă a Boiangiilor — actuala stradă a Bărăţiei — prima aşezare statornică a baraţilor aci în oraş e în mahalaua Sf. Vineri în două case din calea Călăraşilor dela No. 11 de azi, case care până la 1901 au format reşedinţa episcopilor catolici din Bucureşti, şi care aparţinuseră lui Johann Zinner, farmacist, vândute de acesta prin intermediul lui Nestor Heruvin la 29 Aprilie 1844. Abia instalată aci, reşedinţa a ars în focul din 23 Martie 1847, fiind refăcută în toamna anului 1848. Biserica din strada

---

413 a) Va fi poate Constantin Baptista Velelli, de care am amintit mai sus la biserica Batişte (v. No. 38 rom.). Rudenia sa cu Voevodul nu-mi este cunoscută.

414) v. C. AUNER, o. c., pp. 4 şi urm.

415) v. *Ibidem*.

416) v. C. AUNER, *Brevis conspectus historicus in schismatismus Arhidiocesis catholicae Bucurestiensis*, ed. II, 1904.

417) v. C. AUNER, *Geschichte der Bukarester Baratzie*, o. c. Acesta nu este de aceiaş părere cu Ionnescu-Gion (v. *Istoria Bucureştilor*, p. 229), privitor la locul bisericei şi grădina de care istoriograful bucureştean vorbeşte. Auner susţine chiar că Ionnescu-Gion se înşală şi o confundă cu biserica franciscanilor din Târgovişte.

Bărăției a mai fost adesea renovată până în zilele noastre, pierzând încetul cu încetul importanța ei dela ridicarea bisericei Sf. Iosif din strada g-ral Berthelot, fostă a Fântânii [418]).

90 — Wakareschi (=Văcărești).

Mănăstirea Văcărești din sudul orașului, adică biserica mare începută de către Nicolae Alexandru Vodă Mavrocordat la 1716 și încheiată la 1722, ridicată pe moșia lui Constantin Văcărescu, care dăruise aci terenuri Domnului [419]). In Iunie 1721 Nicolae Mavrocordat Voevod o afierosește patriarhiei din Ierusalim [420]).

91 — Kotruschan (=Cotroceni).

Mănăstirea Cotroceni, fundație religioasă a lui Șerban Cantacuzino Voevod la 1679 [421]) în marginea vestică a orașului. Hrisovul fundărei poartă data de 20 Octombre 1682 [422]).

---

418) Am crezut necesar a face un scurt istoric al acestei biserici catolice din București și al comunității franciscanilor el neexistând până azi în limba românească afară de cele amintite din vremurile mai noi de către S. S. Arhiepiscopul RAYMUND NETZHAMMER, în lucrarea sa: *Reședința episcopală din București, ed. 1923,* Socec. (v. pt. acest istoric afară de lucrările citate la notele de mai sus și ABT, *Die katolische Kirche in Rumänien, ed. Würzburg, 1879).*

419) v. Pr. MUSCELEANU, *o. c.,* pp. 119—22; BILCIURESCU, *o. c.,* pp. 242; Pr. DUMITRESCU, *o. c., vol. II,* pp. 54—7; IORGA, *o. c., fasc. I,* pp. 79—81, N. XXXVII/161.

420) v. HURMUZAKI. *XIV, part. II, No. DCCCL,* p. 872; pentru identificarea portretelor ctitoricești v. I. C. FILITTI, *Biserici și ctitori,* p. 24, unde se face și identificarea exactă a chipurilor ctitorești.

421) v. Pr. MUSCELEANU, *o. c.,* pp. 86—95; BILCIURESCU, *o. c.,* pp. 259—60; Pr. DUMITRESCU, *o. c., vol. II,* pp. 54—7; IORGA, *o. c., fasc. I,* pp. 79—81, No. XXXVII/161; G. M. IONESCU, *o. c.*

422) v. HURMUZAKI, *XIV, part. II, No. CCCXXII,* p. 248.

VI

BISERICILE BUCUREȘTENE
DINTRE ANII 1789 — 1791

însemnate cu numere roşii, însă greşit identificate de către ERNST şi PURCEL

Am identificat, pe baza numerelor însemnate cu cerneală roşie de către locotenenţii Ernst şi baron Purcel — şi luând seamă la legenda ce însoţeşte planul acestuia din urmă — toate edificiile bisericeşti amintite.

Totuşi observăm că pe lângă cele 91 de lăcaşuri bisericeşti, se mai aflau încă la data alcătuirei acestor planuri şi alte biserici pe întinsul oraşului.

Pe unele nu le-a mai relevat locotenentul Purcel, cu toate că înconjurate cu hanuri, şi le-a trecut de alt-fel în planul său cu litere minuscule cu cerneală neagră [423]).

In legenda acestui plan aflăm totuşi numele unora din bisericile bucureştene amintite, fără însă ca topograficeşte identificarea lui Purcel să corespunză cu realitatea. Ast-fel avem menţionate în legendă următoarele nume ale următoarelor biserici.

---

423) v. mai departe la descrierea hanurilor bucureştene aflate de către cartografii austriaci Ernst şi Purcel.

A — Fontana Babului oder Guolza la No. 54 roşu.

De biserica Colţei Doicescul ctitorie ulterioară a lui Mihai spătarul Cantacuzino am vorbit la acel număr. Pentru *biserica Fântâna Boului* — căci la aceasta se referă expresia aflată în legenda planului Purcel — ştim că este actuala biserică Popa Tatu de pe actuala stradă general Berthelot[424]). Acest lăcaş bisericesc s'ar părea că este ridicat după 1760[425]). Ctitorul ci fondator este Mihai banul Cantacuzino, cunoscutul genealogist dela sfârşitul veacului al XVIII-lea care el însu-şi în istoria neamului său pomeneşte că a ridicat din temelie biserica Fântâna boului, pe care a dat-o metoh la mănăstirea Sărindar, şi biserica „patru-zeci de mucenici" [426]) dată metoh episcopiei de Râmnic. Faptul însă, că nici Ernst nici Purcel, nu menţionează nici un edificiu care să poată corespunde unei biserici în această mahala destul de întinsă din marginea nordică a oraşului, ne face să înclinăm spre ipoteza că Mihai Cantacuzino banul a ridicat doar biserica dar nu a putut-o isprăvi, ştiut fiind[427]) că încă dela 1775 acest general rus închinase episcopiei de Râmnic cealaltă ctitorie a sa din livedea Văcărescului, din mahalaua vecină cu aceia a Fântânei boului. De alt-fel precum am amintit mai sus[428]) acest Mihai banul se retrăsese în Rusia după pacea dela Kuciuk-Kainargi (1774). Se întorsese în ţară pentru scurt timp la 1776 şi de alt-fel avem din acest an un act destul de interesant[429]) privitor chiar la mahalalele acestea:

424) v. mai sus nota 308 şi mai departe nota 429 a).

425) v. IONNESCU-GION, o. c., p. 188.

426) v. pentru această biserică numită şi: biserica livedea Văcărescului, mai sus la No. 11 roşu. V. şi *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. Iorga, p. 197.

427) v. *Genealogia Cantacuzinilor*, o. c.

428) v. şi *Genealogia Cantacuzinilor*, o. c., p. 180—198.

429) Actul poartă numai anul 1776, fără lună şi zi. Il dau în tocmai după cum l'am aflat în fişele inedite ale răposatului general P. V. Năsturel, care ne indică sursa următoare: *Arh. St. Episco. Râmnic*, pach. 9, doc. 8 azi din nefericire necontrolabilă, întregul material documentar al acestei instituţii fiind expediat încă din 1916 la Moscova.

Documentul este de o importanţă capitală pentru topografia oraşului la acel an. Amintesc însă că am căutat a identifica în paranteze uliţile şi casele de care se vorbeşte în act, cu toate că stilul documentului este — ca în mai toate actele noastre vechi, şi mai ales acele ale acestor vremuri — foarte prolix.

„Adecă eu Badul Văcărescul vornicul adeverez cu această scrisoare a noastră la „mâna nepotului gheneral maior Mihai Cantacuzino (ţinea în căsătorie pe Ilinca fiica lui „Constantin Văcărescu marele logofăt, fratele lui Radul vornicul), că având dumnealui

Livedca Văcărescului şi Fântâna boului[429 a]). Poate că terminarea bisericei Fântâna boului se va fi întâmplat după retragerea trupelor austriace din Bucureşti.

„un loc de vià în mahalaoa „Fântâna boului" (pt. această mahala v. mai departe nota „următoare), care este pe lângă viile boiereşti Kreţuleşti, care loc au fost al răposatei „soţii d-sale nepoatei Ilincăi (murise încă din 1763; viile le va fi avut ea dela neamul „mamei sale: Maria Iordache Kreţulescu) a căruia loc latul lui merge din via boerilor „Kreţuleşti (dealungul străzei Popa Tatul, între această uliţă şi actuala str. Teodor „Aman ce porneşte din faţa liceului Sf. Sava) în sus, (adică spre nord) până în „drumul ce scoboară la vale (actuala str. general Budişteanu — fostă Manea Brutaru — „continuând prin str. Luterană până în apropierea străzei Ştirbei-Vodă), iar lungul din „uliţa din deal, (adică această uliţă: general Budişteanu—Luterană) în jos, (adică spre „sud) până în drumul ce merge pre vale (str. Ştirbei Vodă, între str. Popa Tatu şi „biserica Luterană, stradă ce exista în toate cazurile în 1791, după cum se poate vedea „în planul lui Purcel) şi având şi eu loc aici în Bucureşti împreună cu dumnealui ce „să numeşte Livedea Văcărescului, care livede toată coprinderea locului este lungul de „unde au fost casa lui Drăghici zidaru, până în uliţa ce vine pre den dosul bisericii „Vişicăi, (mi-a fost imposibil a identifica unde se va fi aflat această biserică, dacă nu „va fi oare biserica Albă din calea Victoriei), iar latul din uliţa ce vine dela puţul cu „zalele, (adică Podul Mogoşoaei — calea Victoriei de azi — dela actualul palat regal „unde s'a aflat acest puţ) şi merge pe din dosul bisericii a 40 de mucenici, (adică „un drum care mergea din dreptul palatului regal, dealungul străzei C. A. Rosetti, „cârmind în strada Nicolae Golescu în spatele Ateneului român unde se afla această „biserică cunoscută şi a livezii Văcărescului) cum merge uliţa drept de ieşea în uliţa „bisericei Vişicăi, (adică dealungul străzei Nicolae Golescu — vechea stradă a Poştei „vechi — până cam în dreptul străzei D. A. Sturdza — fosta str. Mercur — pe strada „care eşea din calea Victoriei în dreptul străzei Umbrei şi continua până în str. Nicolae „Golescu) pe lângă casele lui Iordache şătrarul Niculescul (aceste case se aflau pe tere„nurile actualului Jockey-club — fosta casă Giani — şi cele învecinate spre str. Alexandru „Lahovari — fostul drum al Herăstrăului — de partea vestică a străzei Nicolae Golescu) „unde este acum coprinsă acea uliţă în casele Stanciului logofăt (casa ce va fi fost „în apropierea fostei case a lui Titu Maiorescu, la colţ între str. D. A. Sturdza şi Nicolae „Golescu) şi merge latul acestuia loc în dreptul caselor lui Iordache şetrarul Neculescul „dintr'acea uliţă până în locul ce era de cumpărat de Constantin polcovnicul Neculescul, „(teren la est de str. Nicolae Golescu). Nu este a se număra până la poarta curţii lui, „fiind că s'au întins, ci până unde se va dovedi după zapisul lui de cumpărătoare, iar „la căpătâiul cel de jos, (adică de sud) îi merge latul tot într'această uliţă, (adică Nicolae Golescu) din dreptul bisericei 40 de mucenici, (grădina episcopiei de azi) până în locul „mitropolitului (teren ce se afla între str. C. A. Rosetti — porţiunea dintre palatul „regal şi str. Nicolae Golescu — şi până în str. Franklin) ce este despre biserica cu „brad (biserica Bradu-Boteanu, în faţa căreia începe strada Nicolae Golescu). Deci de „a noastră bună voe am dat acest zapis, etc. etc.". Urmează semnăturile lui: Radul Văcărescul, Ian(ache) Văcărescul vel vistier martor (nepotul lui Radul) şi Scarlat Greceanu (din ramura Corneştilor).

După acest document şi din studiile topografice făcute ar rezulta precum am spus că biserica Vişicăi ar fi fost numele bisericii Albe din calea Victoriei. Cu acest nume întâlnim o biserică pomenită la începutul veacului trecut la 1810 în catagrafia bisericilor bucureştene (v. AL. LAPEDATU, *Catagrafia bisericilor bucureştene*, în revista *„Biserica ortodoxă română"*, *anul XXXI*, *No. 5 pe August 1907*, p. 599), ca existentă la 1793. La mahalaua Livedea Gospod. — adică Sf. Constantin (v. mai sus la No. 3 roşu) se afla ca prim slujitor preotul Grigore sin popa Neacşu care fusese hirotonisit preot în ziua de Sâmbată 30 Iulie 1793 la *biserica Vişica*, cu hramul Sf. Nicolae. Cunoscut ne este că vechiul hram până pe la începutul veacului al XIX-lea al bisericii Albe din fostul Pod al Mogoşoaei a fost tot Sf. Nicolae, încât identificarea făcută de mine privitoare la biserica Vişicăi pare verosimilă. De ce şi de unde acest nume? La această întrebare nu pot răspunde încă.

429 a) Avem dintr'un dosar din arhiva primăriei municipiului Bucureşti No. 60 din anul 1834, dosar întitulat: *„Delă în pricina numirii uliţelor din oraş"*, descrierea

B — Skaunily la No. 52 roşu.

Am relevat că la acest număr avem biserica Enei. *Biserica Scaunelor* numită ast-fel pentru că se afla în mahalaua Scaunelor de măcelari — cunoscuta *biserică a Săpunarilor* în vechime — este întâlnită în acte vechi încă de prin 1675[430]). La 1715 Stavro nepotul lui Tănase din Târnova o ridică din temelie după dorinţa postumă a unchiului său. La 1782 „proin preot" era Costandin[431]) dar în jurul bisericei se aflau nu numai măcelari ci şi alţi breslaşi în majoritate cojocari[432]). Ultima zugrăvire a bisericei datează din 1843[433]). Azi acest lăcaş de rugă, din apropierea bulevardului Domniţei, uitat şi părăsit alături de mici străzi întortochiate, este complectamente neglijat, şi menit să cadă în ruine din nepăsarea celor în drept de a îngriji de monumentele noastre vechi[434]).

C — Montulassa la No. 61 roşu.

Am arătat mai sus că greşeşte Purcel la identificarea acestui număr. Totuşi biserica Mântuleasa exista la data alcătuirei planurilor noastre, căci fusese ridicată încă din 1734 de către jupâneasa Maria a Mantei cupeţul şi de Stanca sora Mantei[435]).

---

hotarelor mahalalei „Fântâna Boului", care cred că nu va fi fost cu mult diferită la 1790. Se găsea la 1834 în văpseaua de verde în despărţirea a treia. Iată-i şi hotarele:

Uliţa cea mare a Fântânii Boului. (strada principală ce o brăzda în lungime actuala str. general Berthelot).

„I-iu. Incepe dela casa d. şetraru Dumitrache No. 322 şi merge spre podu de pă-„mânt (calea Plevnei) până la casa lui Licsandru droşcaru No. 305 şi de acolo apucă „în dreapta de merge spre sfinţii Voivozi la casa Stoichii cârciumaru No. 304 şi iar „începe uliţa dela No. 305 şi merge înainte până la casa lui Bur (?) măcelaru No. 286, „şi apucă în dreapta spre Popa Tatu până la casa lui Bădan zidarul, No. 267 şi apucă „spre uliţa Târgoviştei (calea Griviţei) până la casa lui Radu zidaru No. 257 şi iar „începe uliţa înnainte dă merge spre streajă (bariera oraşului) până la casa lui Oprea „zidaru No. 231 şi iar merge înnainte până la casa lui Marin măcelaru No. 200 şi „dă în sfinţii Voivozi şi iar începe dela No. 200 în stânga şi merge până la casa lui „Manole zidaru No. 865 şi dă în pod de pământ, şi iar se începe uliţa Fântânii Boului „dela No. 286 şi merge înnainte până la Manole zidaru No. 865 şi iar dă în pod „de pământ".

430) v. IONNESCU-GION, o. c., p. 210.

431) v. *Acad. rom.* mss. 3522, fila 6, act din 25 Aprilie; v. şi nota următoare.

432) Actul amintit la nota precedentă ne spune că proin preotul bisericii Scaunelor din Bucureşti, menţionează în condica mitropoliei că un Spiridon măcelarul avea casă pe locul mitropoliei lângă biserică cumpărată de preot, având protimisis de vecinătate cu biserica: hotarele menţionate în act relevă o ulicioară în faţa bisericei, în fund hotar cu casa Ilinii a lui Costache cojocarul şi în lung hotar cu Radu cojocarul.

433) v. Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. IV*, pp. 99—100.

434) v. pt. alte informaţii: IORGA, o. c., *fasc. II*, p. 319.

435) v. IONNESCU-GION, o. c., p. 200; v. IORGA, o. c., *fasc. II*, p. 324; v. Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. III*, pp. 93—4.

VII

BISERICILE BUCUREȘTENE DINTRE ANII 1789—1791

neînsemnate de către ERNST și PURCEL

Alături de bisericile bucureştene al căror nume este menţionat în legenda planului baronului Purcel, trebue să mai adăogăm câte-va edificii religioase pe care scrupuloşii cartografi străini nu se poate să nu le fi văzut, însă, totuşi de care nu pomenesc nimic, nici chiar nu le menţionează în planurile lor. Le însemnăm aci cu litere romane spre distingere de celelalte.

I — Biserica Sf. Gheorghe-Vechi.

Fostul domiciliu al mitropoliților țărei noastre, poate chiar și fostul scaun mitropolitan până la 1660, și totuși azi uitată și ascunsă în spatele clădirilor de pe calea Moșilor pe porțiunea dintre străzile Bărăției și Decebal. Pisania ei actuală pusă la 1849, conținând un text fantezist [436]) — ca toate cele alcătuite cu ocazia așa ziselor restaurări din epoca regulamentară și anterioară încă din domnia lui Grigore Dimitrie Ghica — amintește ca fundator al lăcașului bisericesc pe Nedelco vornicul [437]) împreună cu jupâneasa lui Anca, la 1492, dată evident eronată. Precis știm că biserica aceasta a fost refăcută de către Iamandi Dragul chiurcibașa și de către soția acestuia Smaranda [437 a]) la 1724. Biserica a ars în marele foc din 1847. Azi actualul edificiu este de factură nouă, nepăstrând nici o înfățișare de vetustate.

II — Biserica Sf. Atanasie.

Zisă și *biserica lui Bucur,* pentrucă după o legendă veche ar fi fost clădită de către un păstor cu acest nume căruia îi mai este atribuită și fundarea orașului București [438]). La drept vorbind această biserică poartă

---

436) v. BILCIURESCU, *o. c.*, p. 146; IONNESCU-GION, *o. c.*, pp. 189—90. Greșește acesta din urmă când afirmă că ctitorul primordial Nedelcu vornicul este fiul lui Giaicu Bălăceanu. Acest vornic întâlnit în divanele lui Petru cel tânăr (1560—68) este un strămoș al unor Bălăceni din mijlocul veacului al XVII-lea și al unor boeri Glineni din acelaș veac. De alt-fel aceștia din urmă — ale căror urmași nu-mi sunt cunoscuți — își țin numele dela satul Glina, fostă stăpânire a Ancăi vorniceasa, soția lui Nedelcu vornicul.

437) Data de 1492 — corespunzând lui 7000 în caractere slavone — este evident greșită. Nedelcu este vel vornic în toată domnia lui Petru cel tânăr, fiul lui Mircea Ciobanul, domn al Țărei românești dintre Septembre 1559 și Iulie 1568. Deci anul pe care ar trebui să-l fi citit alcătuitorul pisaniei din 1849, ar fi trebuit să fie între Septembre 7067 și Iulie 7076.

437 a) Au fost părinții lui Iordache zaraful care la rândul lui a fost tatăl lui Dumitrache Căzănescul sluger 1816 apoi stolnic și al Catrinei Matei Lăcusteanu, îngropați toți la Sf. Gheorghe-vechi (v. I. C. FILITTI, *Cronicarul Dumitrache* ediția revăzută din 1933, și acelaș comentar istoric în: *Amintirile colonelului Grigore Lăcusteanu,* publicate de către RADU CRUȚESCU, ed. 1935, pp. 276—7).

438) v. legenda fondărei orașului București la AL. PELIMON, *Istoria fondărei Bucureșcilor, Bukur, ed. 1858.*

numele sfântului Athanasie după hramul ce-l au toate bisericile cimitirelor noastre: sfinţii Athanasie şi Chiril. De alt-fel această mică bisericuţă de pe dealul învecinat mănăstirii Radu Vodă servea drept capelă cimitirului de călugări a sus-zisei ctitorii a lui Alexandru Mircea Voevod [439]). A fost ridicată — azi nu se mai ştie de către cine — poate cu puţin înainte de 1747, judecând după un fragment de lespede mormintală care memorează numele de: Toader, Gheorghe şi Dragomir purtând leatul 1747, şi care se afla lângă acest mic lăcaş de rugă [440]).

III — Biserica Albă din Postăvari.

Am amintit de acest edificiu bisericesc atunci când am vorbit mai sus de biserica Mihai Vodă [441]) şi de biserica Sf. Ecaterina din incinta fostei curţi arse [442]). Biserica Albă zisă din Postăvari spre a se diferenţia de cealaltă cu acest nume ce se află pe actuala cale a Victoriei [443]) se va fi aflat în mahalaua postăvarilor, şi a existat cu mult înainte de ridicarea planurilor noastre căci ea este biserica de care vorbeşte un act cu data de 8 Aprilie 1558 atribuit lui Petru Voevod zis cel tânăr [444]). Fundaţia religioasă anterioară datei exacte a hrisovului lui Petru cel tânăr a lui Ghiorma vel postelnic [445]) şi al Caplei [446]) a fost bogat înzestrată de către aceşti ctitori [447]).

Legenda ticluită de către compilatorul cronicii ţărei atribuită lui Constantin căpitanul [448]) ne aminteşte numele acestei biserici aşa cum îl aflăm încă şi azi.

In toate cazurile acest edificiu religios nu poate fi confundat cu mănăstirea Mihai Vodă, lucru care reese foarte limpede din textul cărţii patriarhiceşti a lui Ieremia al II-lea al Constantinopolei [449]) în care se diferenţiază

---

439) v. mai sus la No. 82 roşu.

440) v. GR. TOCILESCU, *Cetatea Bucureştilor sau cetatea Dâmboviţei*, în revista *„Tinerimea română"* pe anul 1898.

441) v. mai sus la No. 1 roşu.

442) v. mai sus la No. 23 roşu.

443) v. mai sus la No. 10 roşu.

444) v. pentru anii de domnie ai acestui Voevod mai sus nota 437.

445) v. mai sus nota 26.

446) v. mai sus nota 27.

447) v. G-ral P. V. NĂSTUREL, *o. c.*

448) v. *Istoriile domnilor Ţării româneşti cuprinzând istoria munteană dela început pană la 1688, ed. Iorga, 1902*, p. 83; v. şi pt. identificarea persoanei cronicarului CONST. GIURESCU, *Contribuţiuni la studiul cronicelor muntene, ed. 1906*, pp. 3—36; v. pt. ticluirea legendei IOACHIM CRĂCIUN, *Cronicarul Szamosközy şi însemnările lui privitoare la români (1566—1608), ed. 1928*, pp. 82—9 capitolul *„Jurământul lui Mihai"*.

Intr'un studiu special asupra mănăstirei Mihai Vodă mă ocup în de aproape şi eu de această chestiune.

449) v. această carte cu data de Octombre, indiction 5 şi cu leatul dela Adam 7100 în HURMUZAKI, XIV, part. I, pp. 90—93.

In studiul meu amintit la nota precedentă privitor la mănăstirea Mihai Vodă din Bucureşti voi arăta pe baze de surse documentare că data cărţii patriarhiceşti este greşită neputând fi din Octombre 1591 precum este acceptată de către d-nii IORGA, (v. *Istoria bisericii rom., o. c., vol. I*, p. 215), I. C. FILITTI, *(Arh. Gh. Gr. Cant., o. c.*, p. 21, nota 1 la doc. 101) şi I. MINEA & L. T. BOGA, *(Despre Iane, mare ban de Craiova şi ceva despre Mihai Viteazul*, pp. 19 şi 21).

în mod special cele două ctitorii cu hramul sfântului Nicolae, ctitoria lui Mihai banul fiind numită cea nouă din deal iar cealaltă: „metohul cel vechi" pe malul gârlei şi care era necontenit ameninţat de capriciile apelor Dâmboviţii ce se revărsau. Acesta era biserica cu hramul sfântului Nicolae zisă a postelnicesei aluzie la jupâneasa Caplea soţia lui Ghiorma postelnicul. Acest edificiu religios fusese închinat ca metoh mănăstirei Simon Petru din muntele Athos. Din cauza situaţiei sale nenorocite, întotdeauna sub apă, va fi fost părăsit odată cu ridicarea bisericei din deal puţin înainte de Octombre 1592[450]). Pe semne că la 1790 edificiul religios va fi fost în complectă ruină, şi de aceia nici nu a fost amintit de către locotenenţii austriaci în planurile lor. Actuala biserică datează abia din 1856 fiind sfinţită la 1857, însă reparaţiile picturilor au fost efectuate la 1889[451]).

IV — Biserica Sf. Gheorghe-Nou.

Şi această biserică era deja în fiinţă pe vremea alcătuirei planurilor noastre căci a fost ridicată din temelie de către dragomanul Porţii Panaiotache Nicusios Mamonă[452]) pe proprietăţile sale din marginea aceasta nord-estică a oraşului, în domnia lui Antonie Voevod din Popeşti[453]). Inceputǎ pe la 1671[454]) a fost concepută după chipul mănăstirei Stenimachos. O informaţie rămasă dela cronicarul Radu Grecianu[455]) aminteşte ca ctitor din vechime al lăcaşului bisericesc pe un Dobruş banul, personagiu obscur, de a cărei existenţă noi nu avem cunoştiinţă[456]). Pe la sfârşitul anului 1672 — la 16/26 August — biserica nu era încă încheiată[457]). Lăsată în părăginirre — aşi crede chiar că nu a fost terminată complect de către ctitorul primordial care moare la 1673[458]) — biserica se va fi ruinat, căci în vara anului 1697 s'a adăogat de către Costandin Voevod un alt rând de chilii cu bolţi la cele ridicate hanului încă din domnia lui Antonie Vodă de către

---

450) v. pt. data exactă studiul meu amintit la notele precedente.

451) v. Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. I*, pp. 146—7.

452) A fost tălmaci al ambasadelor din Constantinopole, şi în urmă dragoman al Porţii la 1670, stingându-se din viaţă la 1673. Reprezentanţi din neamul lui au fost înrudiţi cu câte-va familii greceşti din principatele române în veacul al XVIII-lea (v. I. C. FILITTI, *Arh. Gh. Gr. Cantacuzino*, o. c., p. 273). Panaiotache a mai clădit şi o biserică în insula Halki (v. HURMUZAKI, *XIV, part. I* scrisoarea lui Panaiotache din 16/26 August 1672 scrisă din Cameniţa lui Dosithei patriarhul, pp. 208—10). Să fie oare aceasta aceia în care şi-au găsit odihna timp de vreo şase ani chinuitele trupuri ale lui Constantin Vodă şi a celor din neamul lui ucişi la 1714?

453) A domnit din Martie 1669 — Martie 1672.

454) v. scrisoarea din 29 Decembre 1671 a lui Panaiotache lui Dionisie patriarhul Ierusalimului în HURMUZAKI, o. c., *No. CCXCII*, pp. 204—8.

455) v. ed. Grecianu, p. 155.

456) D. I. C. FILITTI în lucrarea sa asupra banatului Severinului şi Craioveştii nu pomeneşte de acest personagiu în lista banilor Craiovei, şi de alt-fel nici noi nu am putut afla un asemenea personagiu, încât nu putem şti la ce informaţie orală sau scrisă se va fi referit cronicarul Grecianu în afirmarea sa. Un Stanciu Dobruş vel postelnic este întâlnit în divanele anului 1559 (v. I. C. FILITTI, *Arh. Gh. Gr. Cant.*, o. c., indice, p. 345; v. şi divanele acestui an).

457) v. HURMUZAKI, o. c., pp. 208—10 scrisoarea dragomanului Panaiotache adresată din Cameniţa patriarhului.

458) v. mai sus nota 452.

Panaiotache dragomanul[459]). Cu această ocazie se fac şi casele patriarhiceşti şi celc egumeneşti terminându-se toate în trei ani. La 1705 — în al 17-lea an de domnie al lui Brâncoveanu — biserica Sf. Gheorghe — despre care spune cronica[460]) că „era veche şi foarte mică", şi aceasta tot după îndemnul patriarhului Dosithei al Ierusalimului — Costantin Vodă strică bisericuţa lui Panaiotache Nicusios şi o ridică mai mare[461]) terminându-se atât lăcaşul bisericesc cât şi împrejmuirile în al 18-lea an de domnie al acestui Voevod[462]) adică în Octombre 1706. Biserica a avut cinstea de a fi târnosită la 1707 de către Hrisant Notarà patriarhul, nepotul şi urmaşul în scaunul patriarhicesc al lui Dosithei Notara, care a locuit de alt-fel chiar în casele patriarhiceşti ale mănăstirei Sf. Gheorghe[463]) iar la Crăciun 1708 a fost în această biserică marea slujbă săvârşită de către amândoi patriarhii: Hrisant al Ierusalimului şi bătrânul Gherasim al Alexandriei asistaţi de patru arhierei[464]). Aceste case patriarhiceşti din jurul bisericii au fost pe acele vremuri bine întreţinute în vederea scurtelor vizite canonice pe care le făceau înalţii prelaţi din Orient[465]). Prin Martie 1718[466]) biserica Sf. Gheorghe a fost distrusă de un foc mare care a mistuit şi curtea domnească[467]). Edificiul religios a fost reclădit încă din 1727[468]) ajutând şi patriarhul Paisie al Constantinopolei. In hanul mănăstirei Sf. Gheorghe a sfântului Mormânt cum era numită fiind închinată patriarhiei din Ierusalim, a fost adăpostit Ghica Voevod[469]) aflat de către Pârvu Cantacuzino Măgureanul[470]) în hanul lui Şerban Vodă la 20 Novembre 1769[471]). Biserica a ars până în temelie

---

459) v. cronica lui Radu Grecianu amintită, p. 87, unde se afirmă greşit de către cronicar „în vremea lui Alexandru Vodă cel bătrân" afirmaţie de alt-fel corectată de către răposatul Ştefan D. Grecianu editorul cronicei (v. *Ibidem*, p. 87, nota 2).

460) v. *Ibidem*, p. 146.

461) v. *Ibidem*, pp. 143—4.

462) v. *Ibidem*, p. 154 şi reproducerile vederei vechei biserici. Iată şi textul cronicarului Grecianu (v. p. 155).

„Fiind în târgul Bucureştilor o mănăstioară a căruia hram era sfeti Gheorghe veche „foarte zidită de un boer anume Dobruş banul foarte mică şi întunecoasă care fiind în „mijlocul târgului şi toată negustorimea acolo şi împrejur fiind împodobită cu minunată „zidire ca o cetate de luminatul domn Constandin Basarab Brâncoveanu cu case patriar„hiceşti cu 2 rânduri de chilii etc. surpat-au acea mică şi întunecoasă biserică şi din „temelie au zidit Măria Sa ce acum tuturora se vede zidirea foarte iscusită şi minunată „tâmplă şi icoane cu pardoseală de marmoră şi aceasta s'a isprăvit în al 18-lea an la leat „7215 (1706) în Octombre"... (Anul al 18-lea se încheia cu 1706 v. *Ibidem*, p. 155 nota 1).

463) v. *Ibidem*, pp. 169 şi 172—5.

464) v. *Ibidem*, p. 180.

465) v. scrisoarea lui Radu Dudescul către patriarhul Hrisant Notara despre clădirea sfântului Sava şi a paraclisului Sf. Gheorghe şi amenajarea lor în vederea sosirei patriarhului în Bucureşti. Scrisoarea este datată din 1714 (v. HURMUZAKI, *XIV*, *part. I*, *No. DCXXIII*, p. 649).

466) Inainte de 26 al acestei luni.

467) v. scrisorile Maricăi Doamna, văduva Brâncoveanului, tot către patriarhul Hrisant în HURMUZAKI, o. c., *part. II*, pp. 830—1, No. DCCCXXI şi No. DCCÇXXII din 3 Aprilie şi 22 Aprilie 1718.

468) v. *Ibidem*, No. DCCCLXXXIV, p. 908.

469) Este vorbă de Grigore III Ghica, numit „Decapitatul", domnul Ţării româneşti dela 28 Octombre 1768.

470) Era fiul lui Matei banul şi deci scoborâtor din sireau lui Drăghici spătarul. A fost vel spătar, vel logofăt şi vel ban † 1769. Ramura sa s'a stins prin Maria Toader Balş fosta soţie a lui Ioan Gulianu.

471) v. HURMUZAKI, o. c., *No. MCCIII*, p. 1206.

în focul din 1847 ast-fel că după reclădirea din anii ce au urmat acestui groaznic flagel căzut asupra capitalei, lăcaşul bisericesc nu a mai păstrat nimic din vechia lui înfăţişare, aşa cum ni-l amintesc diferite gravuri şi stampe din timpul focului ba chiar şi a gravură din 1836 a lui Raffet [472]). Cu ocazia săpăturilor efectuate de către comisiunea monumentelor istorice în Decembre 1932 pentru aflarea osemintelor Voevodului Constantin, s'a putut constata că însăşi zidurile naosului actualului edificiu bisericesc sunt de factură mai nouă, deci după incendiul dela 1847. Grădina din jurul actualului lăcaş bisericesc datează abia din 1847 după planurile de sistematizare ale maiorului Borroczyn în urma focului din ziua de Paşti a aceluiaş an. Inainte de această dată biserica era înconjurată încă de hanul amintit [473]). In interiorul bisericei au fost îngropate în taină la 1720 osemintele readuse din insula Halki ale celui de al doilea ctitor al bisericii [474]) precum şi trupul lui Ioan Voevod Mavrocordat la 1719 [475]).

V — Biserica Grecilor sau a lui Ghiorma Banul.

Veche încă din veacul al XVI-lea, ea se chema prin secolul al XVII-lea *biserica lui Ghiorma banul,* atribuindu-i-se anul 1560 ca cel al fundărei [476]). A fost în urmă închinată de greci mănăstirei Pogonianis, de unde şi numele ei de *biserica grecilor,* nume pe care l'a purtat până la dărâmare, şi pe care i-l aflăm încă din mijlocul veacului al XVII-lea [477]). După dărâmarea bisericii — în cursul veacului trecut — pe locul sfintei mese fusese ridicată o cruce înconjurată de un grilaj, dispărută şi ea cu ocazia modernizărei cartierului, prin construirea de edificii de raport chiar pe locul ocupat de către fosta veche biserică. Biserica a avut han împrejmuitor. Azi însă nu se mai

472) Pt. stampele amintite v. colecţia muzeului municipal al oraşului Bucureşti panoul privitor la marele foc din 1847 iar pt. gravura lui Raffet aflătoare şi ea expusă în muzeu v. ANATOLE DE DEMIDOFF, *Voyage dans la Russie méridionale & la Crimée par la Hongrie, la Valachie & la Moldavie, exécuté en 1837 sous la direction de M. Anatole de Démidoff par M. M. de Sainson, Le Play, Huot, Léveillé, de Nordmann, Rousseau et du Ponceau,* planşa cu No. 16 care poartă anul 1839 făcută după Sainson.

473) v. mai departe la No. b.

474) In insula Halki avem o ctitorie religioasă a primului ctitor al bisericei Sf. Gheorghe a lui Panaiotache Nicusios (v. HURMUZAKI, XIV, No. CCXCIII din 1672 16/26 August).

475) Săpăturile pentru aflarea acestor oseminte au fost începute la 17 Decembre 1932, iar osemintele au fost depuse în trei racle, atribuindu-se lui Vodă Brâncoveanu osemintele aflate cu un craniu fără calotă chiar sub lespedea frântă în două şi fără inscripţie, lespede sub care încă dela 1832 se odihneau oasele ultimului scoborâtor al neamului brâncovenesc: Grigorie banul.

476) v. Pr. DUMITRESCU, o. c., *vol. IV,* p. 121. Pt. Ghiorma banul v. mai sus nota v. şi P. V. NĂSTUREL, *Biserica Stavropoleos,* pp. 2—3: I. C. FILITTI, *Banatul Severinului şi Craioveştii, ed. 1932,* p. 91.

477) La 26 Fevruarie 1666 jupâneasa Muşa, jupâneasa răposatului „boiarinului mieu Ianakie cojocarul" dă zapis lui Şerban vel postelnic (Cantacuzino, viitorul Voevod) prin care îi vinde casă „în potriva bisearicii Grecilor" în faţa uliţei (str. Lipscani din faţa actualei bănci naţionale) fostă cumpărătoare dela următorii: jupâneasa Neacşa a Stoicai paharnic din Răzvad, Ghinea sin Fota cu frate-său Sima şi surorile lor Alexandra şi Aviiana (v. *Arh. St. Cotroceni,* pach. 25, doc. 13 în fişele inedite ale răposatului general P. V. Năsturel).

află nici o însemnare despre existenţa ei, căci pe locul când-va ocupat de hanul grecilor ce înconjura biserica [478]) se află clădirea băncei generale a Ţărei româneşti, şi cela alăturată până în strada Smârdan, având faţade şi pe strada Stavropoleos şi pe strada Lipscani. Edificiul acesta a fost ridicat acum vreo douăzeci şi cinci de ani pe locul pe care fusese cu puţin înainte edificiul societăţii Dacia română.

VI — Biserica Stavropoleos.

Incă din 1722, monahul Ioanikie dela Ostaniţa, fost arhimandrit dela Pogonianis la mănăstirea Ghiormei banul din hanul Grecilor, cumpărase locuri dela Despa Popeasca soţia Cârstei şi fiica lui Cârstea vistierul Popescul, terenuri pe care ridicase un han. Acolo aflase un paraclis al boierilor din Popeşti pe care-l repară. El mai cumpără şi dela Grigore Greceanul alte terenuri învecinate, dărâmând zidul răsăritean al paraclisului şi termină prima biserică la Octombre 1724. Nemulţumit totuşi cu cele înfăptuite, cu râvnă şi osârdie şi mai ales cu răbdare ajunse ca la începutul anului 1730 să poată isprăvi şi turla bisericei. In fine la 1731 biserica era gata [479]). Ajutată prin mili domneşti de către Voevozii fanarioţi şi de către Scarlat Vodă Ghica ea s'a menţinut. Nu putem totuşi şti când i se va fi năruit turla, poate în vre-un cutremur sau foc — şi au fost destule în veacul al XVIII-lea şi cel următor. Cert ştim că această turlă nu a mai fost nici-odată refăcută în cursul veacului trecut [480]). Ultime reparaţii de restaurare au fost făcute în ultimele decenii [481]).

---

478) In lista hanurilor bucureştene acesta nu este amintit de nici unul din cartografii austriaci, şi nici de Purcel în legenda planului său.

479) Ioanikie se stinge din viaţă pe la 1742; data exactă a morţei sale nu o cunoaştem.

480) Nici stampa colorată a lui Szathmari (Carol Pop din Satul Mare) gravată de Carol Ister, de prin a doua jumătate a veacului trecut, nici câte-va fotografii dinainte de proclamarea regatului român (v. colecţiile de stampe ale muzeului municipal al oraşului Bucureşti) nu ne înfăţişează biserica cu turlă.

481) Pentru toate informaţiile istorice privitoare la biserica Stavropoleos rezumate de noi mai sus a se vedea preţioasa lucrare a răposatului general P. V. NĂSTUREL, *Biserica Stavropoleos*, (pp. 48 şi urm.).

Pt. alte informaţii în special din punct de vedere arhitectural a se vedea *Bulet. Comis. Monument. istorice.*

VIII

PROPRIETĂȚILE BOERILOR
MAI DE VAZĂ DINTRE ANII 1789—1791

însemnate cu numere de ordine negre de către
ERNST şi PURCEL

Pe lângă cele nouă-zeci-şi-unu de numere însemnate cu cerneală roşie în amândouă planurile locotenenţilor austriaci, iar în cel al baronului Purcel trecute cu explicaţia lor în legenda din partea stângă superioară, se mai află încă şi două-zeci-şi-opt alte numere începând dela No. 1 — de data aceasta însă însemnate în plan cu cerneală neagră — numere ce se referă la edificii civile — case de boeri — pe semne necesare comandamentului superior al trupelor de ocupaţie pentru cartieruirea persoanelor mai de vază. Toate aceste numere sunt trecute în legenda planului Purcel din partea superioară dreaptă a planului sub titlul:

SCHLOESSER UND HÄUSER VON DENEN ERSTEN BOYERN, adică: „Palate şi case ale boerilor de rangul întâi" [482]).

482) Pentru toate casele de boeri ce se aflau în fosta mahala a sfântului Spiridon-vechi, zisă şi a lui Şerban Vodă sau a Scorţarului, mahala ce se întindea acum vre-un veac între: actualele ruine ale viitorului Senat, Azilul de noapte, Prefectura de Ilfov, biserica Zlătarilor, palatul poştelor, şi la vale lângă tribunal, le voi indica aci doar cu un istoric succint, urmând a vorbi mai pe larg într'un studiu viitor privitor în mod special această mahala şi bazându-mă acolo pe o schiţă de plan de pe la 1804. v. studiul amintit la nota 43.

1 — Furst Mavrojenisches Schloss (=Palatul Principelui Mavrogheni).

Este palatul cunoscut pe acele vremuri sub numele de: *Curtea nouă*. Se afla pe dealul Spirei pe un teren coprins între actualele străzi: Fonteriei, 13 Septembre, pe coama dealului, iar în vale până cam în marginea străzilor: Cazărmii şi Bateriilor. Acest palat, care avea intrarea printr'o stradă ce se afla cam în lungul străzei Mihai Vodă, fusese ridicat după pacea dela Kuciuc Kainardgi (1774) între anii 1775—76 de către Alexandru Vodă Ipsilanti [483]) şi în el a locuit şi Nicolae Vodă Mavrogheni până la momentul când trupele principelui de Coburg au ajuns la hotarul de nord al oraşului. După incendiul din 1812 [484]) — în domnia lui Ioan Gheorghe Caragea —

---

483) v. AL. BUSUIOCEANU, *Un palat domnesc din vremea Fanarioţilor: Curtea Nouă din Bucureşti*, extras din *Bul. Com. Mon. Ist., An XXII, fasc. 61.*

484) Despre acest foc ne-a lăsat o mărturie personală comitele Auguste de Lagarde. Intr'o scrisoare scrisă lui Jules Griffith din Bucureşti în Ianuarie 1812 (v. *Voyage de Moscou à Vienne par Kiow, Odessa, Constantinopole, Bucharest et Hermanstadt ou lettres adressées à Jules Griffith par* LE COMTE DE LAGARDE, ed. Paris, Treuttel & Würtz, 1824, pp. 521).

Scrisoarea poartă doar locul şi luna. Iată şi textul acestei interesante scrisori:

„A cinq heures du matin, un bruit épouvantable me réveilla en sursaut. Je crus „la ville au pillage; une clarté excessive brillait dans ma chambre: je courus à ma „fenêtre, et vis, précisément en face de moi (Comitele locuia în casa Slătineanu de pe „fostul Pod al Mogoşoaei; v. mai departe la No. 11) le palais du prince de Valachie „tout en feu. Placé sur une montagne, il me retraçait le Vésuve en fureur; les torreus „de flamme qui s'en échappaient menaçaient la ville d'un incendie général. Bucharest, „presque entièrement batie en bois, se trouvait en danger de s'allumer par tous les bouts.

„...... Les secours furent prompts et bien administrés. Des pompiers, couverts „d'une espèce de casque et d'un habit romain, montaient vaillamment sur les toits bru- „lans, pénétraient dans les appartements embrasés, pour en sauver qelques meubles; mais „malgré leurs efforts, le feu gagnait rapidement. Tous les habitans étaient sur pied; „on y voayit comme en plein jour. Poussé en tous sens par ce peuple alarmé, la foule „me porta vers madame Catinka (Era Catinca Slătineanca, văduva lui Scarlat vornicul „stins din viaţă încă din 1808 ca vel logofăt), que l'inquiétude avait aussi attiré près „du danger. Quittée par son frère, l'aga de la police (Era Grigore Filipescu, viitorul vel „vornic şi ban), que sa charge obligeait d'acccompagner le prince, elle voulut bien accepter „mon bras pour retourner chez elle, et comme il faisait déjà grand jour, elle m'y offrit „à déjeuner. On vint peu d'instans après nous apprendre qu'on était maître du feu, mais „que le palais, et tout ce qu'il contenait, avait été la proie des flammes".

acest palat a fost cunoscut de bucureşteni sub numele de: *Curtea arsă,* fiind de alt-fel părăsit de către domnii fanarioţi, cari locuiră pe la diferite curţi boereşti [485]). Azi pe locul unde se ridică această curte se află clădirea Arsenalului armatei.

2 — D-o Lustschloss (=Palatul de agrement).

Palatul de agrement al aceluiaş Voevod. Se afla pe actuala şosea Kiseleff. Fusese ridicat în domnia acestui original Voevod, cu puţini ani înainte de ocupaţia capitalei Ţărei româneşti de către trupele principelui de Coburg. Azi ori-ce urme au dispărut. — şi încă de mult — căci pe locul palatului se ridică şcoala primară Spiru Haret, lângă biserica cu hramul Izvorul Tămăduirei, ctitorie a aceluiaş Voevod. Şi biserica era nouă la momentul alcătuirei planurilor cartografilor străini, fiind ridicată la 1790 [485 a]). In ziua de 10 Novembre 1789 — când principele Friedrich Iosias de Coburg intră în Bucureşti — Nicolae Mavrogheni fugise din acest palat lăsând pe mitropolit cu câţi-va boieri mari ca să primească pe învingător [486]).

3 — [487]) Fürst Brenkovano aeltere (=Principele Brâncoveanu cel bătrân).

Trăiau pe vremea alcătuirei planurilor noastre, doi fraţi Brâncoveni, singurii reprezentanţi ai neamului acestuia, strănepoţii Voevodului decapitat la Constantinopole la 1714: Nicolae [488]) şi Manolache [489]). Palatul primului — de alt-fel al celui mai mare din fraţi — moştenit din clironomia părintească recuperată de către Constantin logofătul, părintele lor [490]) după urgia căzută asupra neamului său la moartea Brâncoveanului, se afla în fosta mahala a Scorţarului [491]), pe porţiunea ocupată azi de ruinele moderne ale Senatului

---

485) v. G. D. FLORESCU, *Alaiul lui Alexandru Suţu,* o. c.

485 a) v. D. BERINDEI, *Bucureştii:* studiu istoric în *Revista Română, pentru sciinţe, litere şi arte, Vol. I,* pp. 313—60, 611—38.

486) *Biographie des kais. kön. und des h(eiligen) röm(ischen) Reichs General Feldmarschalls Prinzen Friedrich Iosias von Sachsen Coburg,* ed. Wien, 1795, bey Aloys Doll, Buchhändler.

487) La acest număr în planul Ernst, aflăm hanul lui Constantin Vodă. Amintesc aci că No. 2 negru se află trecut în acest plan încă la două case: una în apropierea bisericei Sf. Ecaterina, zisă a lui Pană vistierul de pe calea Şerban-Vodă, (v. mai departe No. h negru). Alt No. 2 negru se referă la palatul Mavrogheni dela capul Podului Mogoşoaei (v. No. 1 negru mai sus).

488) Era vel ban la data alcătuirei planurilor noastre, încă din 1788. Se stinge din viaţă la 1804. A fost căsătorit de trei ori: 1) Maria Văcărescu; 2) Safta Fălcoianu şi 3) Elena Antioh Moruzi.

489) Era vel logofăt la data aceasta, Va deveni mare vornic la 1793 şi mare ban la 1802. Se stinge din viaţă la 1811.

490) A fost şi vel ban al Craiovei (v. I. C. FILITTI, o. c., p. 104). El este părintele celor doi fraţi: Nicolae şi Manolache. Se stinsese din viaţă încă de prin anul 1762.

491) v. studiul meu în preparare privitor la această mahala studiu amintit la nota de mai sus 452.

de mâine, spre deal până în apropierea noilor edificii ale Soc. Agricola. După moartea lui Nicolae banul — care se întitula adesea în mod sentenţios: Nicolae Basarab — nerămâindu-i nici un coborâtor [492]) averea a trecut la fratele său Manolache, acesta din urmă rămânând stăpân pe toate proprietăţile brâncoveneşti de moştenire Cantacuzinească din Bucureşti [493]).

4 — D-o Iungere (=Principele Brâncoveanu cel tânăr).

Palatul principelui Manolache Brâncoveanu, fost precum am spus mai sus [494]) în urmă vel ban. Palatul său clironomie tot strămoşească dela străbunul său Constantin Voevod, se afla la poalele dealului actualei patriarhii a Românilor, pe locul actualei pieţi de zarzavat, cunoscută sub numele de piaţa Bibescu-Vodă, după numele ultimului proprietar. In aceste case bătrâneşti ale Brâncovenilor (poate încă înainte de înrudirea acestora cu neamul Cantacuzinilor [495]) a locuit pentru câtă-va vreme Vodă Ioan Gheorghe Caragea, după arderea curţei domneşti din dealul Spirei, până la amenajarea casei Costache Ghica din Podul Mogoşoaei [496]). De luxul vremii dela acest boer ne vorbeşte şi Comitele Auguste de Lagarde [497]) istorisindu-ne cu mici ironii, inerente unui francez spiritual, o petrecere la un ospăţ la Brâncoveanu în Martie 1812. După moartea banului Manolache proprietatea a rămas fiului său Grigore. Acesta prin adopţia nepoatei soţiei sale, a Joiţei Mavrocordat, o trece acesteia. Casele intră în patrimoniul familiei Bibescu prin căsătoria Joiţei Brâncoveanu cu Gheorghe Bibescu, viitorul Voevod dela 1842 la 1848. In acest palat au locuit Vodă Bibescu şi scoborâtorii lui până în preajma vremurilor mai noi, când prin canalizarea Dâmboviţei — între anii 1879—1881 — şi în urmă a tăerei bulevardului Maria, terenurile rămase au fost expropriate, făcând loc pieţei de zarzavat de azi.

---

492) A avut un singur fiu mort în floarea vârstei. Constantin stins din viaţă la 1790 în vârstă de 20 de ani şi îngropat la Arbănaşi (v. IORGA, *Studii şi documente*, XI, p. 116).

493) v. pt. toate acestea studiul meu amintit la notele 43 şi 482. V. şi lucrarea mea *Vechi proprietăţi în Bucureşti din veacul XVII şi XVIII, ed. 1934 Decemb.*, schiţa anexă.

494) v. nota 489, de mai sus.

495) Stanca fiica marelui postelnic Constantin Cantacuzino se căsătorise cu Papa postelnicul din Brâncoveni în 1653. Poate că Preda vornicul, părintele lui Papa, nepot lui Matei Basarab Vodă, să fi avut şi el pe aci casele sale, căci ştim că în apropierea acestor terenuri ce erau în afară de hotarele Bucureştilor veacului al XVII-lea erau şi proprietăţi ale neamului boerilor din Goleşti din cari se trăgeau boerii din Brâncoveni. Crucea de piatră ce se află încă şi azi la poalele dealului patriarhiei — mutată de alt-fel în toamna anului 1931 din locul unde de mai bine de două sute de ani se afla, şi aceasta cu ocazia modernizării aleei ce duce spre patriarhie — memorează locul unde a fost ucis acest Papa postelnicul de către seimenii lui Constantin Şerban Vodă, seimeni răsculaţi în contra Domnului lor. Crucea de piatră a fost ridicată de către Constantin Vodă Brâncoveanul pe locul alteia de lemn.

496) v. G. D. FLORESCU, o. c.

497) v. o. c., pp. 338—40.

5 — Alter Hoff (=Curtea Veche).

La data alcătuirei planurilor noastre era părăsită încă dela începutul epocei fanariote. In câte-va încăperi îşi mai adunau, la zile precise, domnii fanarioţi pe boieri la sfat. La 1775, fiind însă foarte ruinată de focuri şi cutremure, şi mai ales din cauza nepăsărei, această fostă curte, inaptă de a mai fi locuită, a fost definitiv părăsită de către Alexandru Vodă Ipsilanti [498]). Cu toate că lăsată cu totul în părăginire — încă cu 15 ani înainte de alcătuirea planurilor cartografilor austriaci — totuşi aceşti scrupuloşi ofiţeri au însemnat chiar edificiul pe care'l vor fi aflat încă în complectă stare de părăsire. Planurile lui Ferdinand Ernst şi al lui Francisc Purcel, în ceiace priveşte acest edificiu, sunt primele şi singurele documente cartografice care ne înfăţişează în mod precis locul exact unde se afla palatul domnesc al Basarabilor, şi dimensiunile terenului pe care se întindeau — cel puţin la 1790—91 — atât palatul propriu zis cât şi împrejurimile lui.

Reamintesc şi aci [499]) hotarele de azi ale acestei foste curţi a Voevozilor pamânteni ai Ţărei româneşti înainte de epoca fanariotă: faţada spre actuala stradă Carol I, lângă biserica curţii vechi (No. 44 roşu), până lângă actuala stradă a Soarelui. Suind pe aceasta, zidul vestic se întindea până în strada Gabroveni, zidurile spatelui palatului întinzându-se dealungul acestei străzi până la puşcăriile domneşti, din marginea actualei căi a Moşilor. Hotarul de nord îl făcea gârla dintre stradelele Bazaca şi Şelari, dar nu actuala albie ci mai spre stânga actualei albii, dealungul străzei din spatele halelor, chiar în marginea caselor cu faţada spre Dâmboviţa.

6 — Metropolit Cozma (=Mitropolitul Cosma sau Metohul Mitropoliei).

Teren ce se afla la 1790 pe stânga Dâmboviţei, peste drum de fosta biserică a Măgureanului [500]) de alt-fel numită adesea şi *„grădina Măgureanului"*. Se întindea pe uliţa Măgureanului (continuarea căei Victoriei spre vale de actuala casă Prager) până în vechea albie a gârlei cam în dreptul străzei Azilul de noapte de azi. Acest teren fusese în stăpânirea Cantacuzinilor veacului al XVII-lea şi se vânduse la 1761 de către Iordache Cantacuzino medelnicerul — din sireaua scoborâtoare a Voevodului Şerban — lui Pârvu Cantacuzino banul din ramura lui Drăghici spătarul. La 1775 fusese dăruit de către fiica acestuia Maria Toderaşcu Balş, mitropoliei din Bucureşti. Numele pe care-l indică baronul Purcel se referă la mitropolitul Cozma [500 a]) care a păstorit între Octombre 1787 şi Septembre 1792 [501]). Pe vremea când

---

498) v. IONNESCU-GION, o. c., capitolul: *Curtea domnească.*

499) v. G. D. FLORESCU, *o. c.*

500) v. mai sus No. 20 roşu.

500 a) v. IORGA, *Ist. bis. rom. o. c.*, p. 330; v. şi I. C. FILITTI, *O lămurire despre mitropolitul Cozma Popescu, ed. 1933.*

501) v. IORGA, *Ist. bis. rom. o. c.*, p. 330.

cartografii austriaci îşi alcătuiau planurile, se afla aci şcoala Sf. Sava [502]) mutată vremelniceşte din vechiul ei local de lângă biserica Sf. Sava [503]). Acest teren a fost cunoscut în urmă sub numele de *metohul mitropoliei* [504]).

7 —[505]) Spattar Kantakuzeny (=Spătarul Ioan Cantacuzino).

Proprietatea la nord de cea precedentă [506]). Era a spătarului Ioan Cantacuzino, nepotul de frate al generalului Mihail banul, şi fiu al lui Radu şi al Domniţei Ecaterina Ion Mavrocordat, cunoscută şi sub numele de Domniţa Măgureanca.

8 — Wakareskul (=Ienache Văcărescu).

Proprietatea ce se afla la 1791 între precedenta şi mănăstirea Sf. Ioan cel mare [507]). Pe vremea alcătuirei planurilor Purcel şi Ernst, aci erau stăpânirile banului Ienăchiţă Văcărescu [508]), rămase la moartea lui în 1797, soţiei sale, cunoscută acelor vremi sub numele de Domniţa Văcăreasca [509]).

9 — Philipeskul (=Pană Filipescul).

Teren ce se afla pe actuala cale a Victoriei, pe locul grădinei Colos de azi. Aparţinea între anii 1789—91 lui Pană Filipescul banul [510]) şi va fi fost în stăpânirea lui clironomie din imensele stăpâniri Cantacuzineşti [511])

---

502) v. istoricul şcoalei la ŞTEFAN POP, *o. c.;* v. Pr. DUMITRESCU, *o. c., vol. IV,* pp. 111 şi urm.; v. şi mai departe la No. 23 negru.

503) v. No. 46 roşu.

504) In planul Borroczyn din 1852, acest teren este numit *Neofit,* după numele mitropolitului Neofit Cretanul (1838—54), iar la 1856 în planul lui Iung este aflat sub numele de: *Eforia,* pe semne ca proprietate a Eforiei şcoalelor.

505) Numărul acesta lipseşte în planul lui Ernst.

506) Lămuriri mai detailate în studiul meu amintit la nota 43.

507) v. *Ibid.*

508) Enăchiţă Văcărescul a fost căsătorit de trei ori: întâi cu *Elena Iacovache Rizo,* stinsă din viaţă la 1780; al doilea cu *Elena* fiica lui *Gheorghe Caragea,* fostul dragoman dela 1765, şi al treilea cu o vară îndepărtată a acesteia: *Ecaterina Nicolae Caragea Domniţa.* Scoborâtori nu a avut decât pe Alexandru din prima şi pe ceilalţi copii din ultima. La data planurilor noastre nu cred ca Ienăchiţă Văcărescu să fi fost deja căsătorit cu a treia a lui soţie, judecând după faptul că la începutul veacului al XIX-lea copii erau nevrâstnici.

509) Era fata lui Nicolae Vodă şi al Tarsiei Doamna. Ecaterina se stinge din viaţă pe la 1812, lăsând fiilor ei o avere foarte încurcată care s'a irosit încă înainte de revoluţia din 1821.

510) v. aci nota No. 55.

511) Ştim că Maria, fiica marelui postelnic Constantin Cantacuzino († 1663) şi al Ilincăi Radu Şerban (n. 1611 † 1686), fusese a doua soţie a marelui spatar Pană Filipescu († 1662), totuşi aşi crede mai repede că aceste terenuri erau zestrale ale lui Pană banul Filipescu, evident tot prin moştenire Cantacuzinească, de oare-ce una din

ce se întindeau încă în cursul veacului al XVII-lea dela albia Dâmboviţii în sus până la bulevardul Elisabeta de azi [512]).

10 —[513]) Duteskul (=Constantin Dudescul).

Intinsa proprietate a boerilor Dudeşti [514]). Era la data planurilor noastre stăpânirea tânărului Constantin Dudescul, fiul răposatului — încă dela 1787 — Nicolae Dudescu marele ban [515]). Acesta din urmă îşi ridicase pe aceste proprietăţi ancestrale locuinţa sa încă dela 1767 [516]). Grădina acestei case fusese totuşi comparată în mod zeflemitor de către Lady Craven [517]) cu o grădină de zarzavat a unui vicar de sat în Anglia. Cu ocazia năruirei imensei averi a acestui neam pe la începutul veacului trecut, terenurile acestea fărămiţate au trecut în mâini străine [518]). La 1916 se mai puteau distinge urmele caselor celor vechi [519]), care s'ar părea că după informaţiile

---

fiicele lui Drăghici spătarul Cantacuzino, fratele mai mare al Mariei Pană Filipescu, şi anume Caliţa, fusese soţia lui Manta Câmpineanu din care scobora Anica, soţia lui Pană II Filipescu. Ştim că pe de altă parte peste drum de aceste terenuri, — şi aceasta pe la 1821 — (v. G. D. FLORESCU, *Alaiul*, o. c.), se aflau proprietăţi ale neamului boerilor Câmpineni şi că stăpânirile Filipeştilor din clironomia Cantacuzinească erau mai jos pe Podul Mogoşoaei acolo unde se afla încă pe la sfârşitul veacului al XVIII-lea hanul Filipescului, în urmă hanul Sf. Gheorghe. Aceste case erau pe Podul Mogoşoaei colţ cu strada Lipscani peste drum de actualul magazin Socec.

512) Acest bulevard nu exista pe acele vremuri şi nici nu era vreo arteră însemnată în locul ei. Terenurile Cantacuzineşti, însă, se întindeau cam până în marginea fostei biserici a Sărindarului (Cercul militar de azi). (v. şi G. D. FLORESCU, *Alaiul*, o. c., p. 31 nota 154). Am descris aceste terenuri într'o conferinţă ţinută la societatea arhitecţilor români în luna Aprilie 1934 când am vorbit pe larg de proprietăţile boereşti din Bucureştii veacului al XVII-lea şi al veacului următor. (v. şi G. D. FLORESCU, *Vechi proprietăţi*, o. c.).

513) Mai avem un număr 10 în planul Ernst, care se referă la proprietatea lui Dumitraşco Racoviţă banul (v. mai departe aci la No. 16 negru).

514) v. pentru detalii studiul meu amintit la nota 43 de mai sus.

515) A fost vel stolnic la 1750, vel paharnic 1753, vel clucer 1758, vel vistier 1764, vel vornic 1767, vel logofăt 1768, stingându-se din viaţă la 1787, şi fiind îngropat în biserica Sfinţii Apostoli din apropierea proprietăţilor sale. Soţia sa a fost Aniţa Ştirbei-Golescu.

516) Reproduc aci un act destul de original în ceiace priveşte conţinutul lui şi care ne-ar lăsa să credem că în anul acesta Nicolae Dudescu îşi va fi început clădirea palatului său dela poalele dealului Spirei.

Actul poartă data de 20 Mai 1787, Il dau în tocmai precum l'am aflat într'un regest din fişele inedite ale răposatului general P. V. Năsturel:

„Adică noi cărămidarii ot Dudeşti dat-am zapisul nostru la cinstita mână a dumnea-„lui stăpânului nostru Neculae Dudescu vel vornic, precum să se ştie că ne-am legat cu „zapisul nostru luându-ne în chezăşie unul pe altul ca să avem a face d-sale 100.000 „cărămizi aici la satul dumisale Dudeştii după tiparul care ni-l dă.

517) v. *Voyage en Crimée et à Constantinople en 1786 par Miladi Craven*, traducere din limba engleză de Guédon de Berchère, ed. Paris, Maradan, 1789, p. 419. Numele Dudescu este cam stâlcit de către această călătoare engleză căci îl numeşte: Bano Dudescolo.

518) Constantin Dudescul, ultimul din neamul său nu a avut decât o fiică, pe Anica, soţia polcovnicului Grigore Cariboglu.

519) v. *Bul. com. mon. ist., an. VIII*, p. 90 comunicare a d-lui Virgil N. Drăghiceanu.

celor care le-au văzut ar fi fost din stilul veacului al XVII-lea, adica din timpul stăpânirilor pe aceste locuri a puternicului neam al Cantacuzinilor din cari descindeau boerii Dudeşti [520]).

11 — [521]) Szlatinian Wornik (=Vornicul Radu Slătineanu).

Casa lui Radu Slătineanu [522]) se afla pe locul ocupat azi de strada Edgard Quinet şi hotel Capşa. In ea au locuit scoborâtorii lui: Scarlat [523]) şi Iordache [524]), iar după moartea acestuia din urmă parte din teren a fost înstrăinată căci aci aveam pe la 1812 cunoscuta dioramă [525]). Puţin în urmă aci la intersecţia actuală a străzii Academiei şi a străzii Edgard Quinet — fostă strada Nouă a bunicilor noştri — a fost sala teatrului lui Ieronim Momolo cunoscut şi sub numele de teatrul cel vechi sau teatrul cel mic având la început ca director pe un oare-care Müller. Acest teatru a dăinuit până la 1853 când a fost inaugurat noul teatru cunoscut azi sub numele de: teatrul naţional, de pe fostul han al lui Filaret, proprietate în veacul al XVIII-lea al lui Fierea Brezoianul vistier [526]). Peste dărâmăturile fostului teatru mic s'a construit în urmă fosta stradă nouă [527]). Italianul Momolo închiriase, dacă nu chiar cumpărase, şi casele foste tot proprietăţi Slătinene pe locul actualului hotel Capşa. Aci ţinea boltă de birt, cofetărie şi băuturi de tot felul, ba chiar acest local devenise reputat prin mâncări italo-orientale. Incă de pe la 1839 Momolo clădi deasupra boltei sale o mare sală pentru club, faimoasa „sală Momolo" a veacului scurs. In această

520) Maria Cantacuzino, fiica lui Constantin stolnicul Cantacuzino, ţinuse în căsătorie pe Radul Dudescul stins din viaţă la 1716. Acesta era străbunicul ultimului scoborâtor al neamului boerilor Dudeşti.

521) Numărul acesta lipseşte în planul lui Ernst.

522) Fiul lui Iene fostul caimacan dela 1737, Radu Slătineanu a fost mare vornic încă dela 1784, iar la intrarea trupelor austriace sub comanda principelui de Coburg în capitala Ţărei româneşti la 10 Novembre 1789 el era unul din caiamacamii scaunului.

523) A fost vel vornic la 1804 şi în urmă vel logofăt stingându-se din viaţă la 1808. Că văduva lui Catinca Dinu Filipescu a locuit în aceste case ne vorbeşte Comitele DE LAGARDE (v. o. c., p. 330—31). Acesta după o vizită la curte la Vodă Caragea ne afirmă că: „J'entrai, en quittant la cour, chez madame Catinka, dont la maison touche „à celle que le prince habite maintenant". Ştim de alt-fel că după incendiul fostei curţi noui, în Ianuarie 1812, Vodă Caragea se mutase în casa lui Costache Ghica (v. pentru această casă mai departe la No. 18 negru şi G. D. FLORESCU, *Alaiul lui Alexandru Şuţu,* o. c.).

524) A fost vel paharnic 1797, mare logofăt 1808, mare vornic 1814 şi caimacam stingându-se din viaţă la 1822. A locuit şi el în această casă pe semne după moartea fratelui său (v. G. D. FLORESCU, o. c.).

525) v. *Curierul românesc,* din anul 1873 luna Octombre, No. 34; v. şi ziarul *Cantor de avis şi comers* al lui Zaharia Carcalechi pe anul 1839.

526) De aceste case, ce vor fi fost încă în fiinţă pe vremea alcătuirei planurilor noastre, nu ne aminteşte nimic, nici Ernst nici Purcel. Pe semne că nu mai aveau la 1789 o înfăţişare demnă de a putea primi în cartier pe vreo faţă mai simandicoasă a armatelor de ocupaţie.

527) v. *Curierul românesc,* o. c.; v. *Cantor de avis şi comers,* o. c.; v. şi D. C. OLLANESCU, *Societatea filarmonică,* în revista *Literatura şi arta română,* pe anul 1898 p. 4—22.

sală au fost petreceri răsunătoare încă din acel an [528]). Cu trecerea anilor această sală a servit şi pentru reuniuni electorale. Era cunoscută sub numele de sala Slătineanu, după neamul fost când-va proprietar. A rămas celebră cu ocazia manifestaţie coloniei germane din Bucureşti, consul fiind Radowitz, care la 1870 a preamărit izbândele germanilor asupra francezilor [529]). In vechea această casă complectamente renovată în anii ce au urmat se află hotelul Capşa, celalt corp de casă al familiei Slătineanu a dispărut odată cu străpungerea micei străzi Edgard Quinet, iar vechile edificii ce se mai află încă şi azi de partea stângă mergând dinspre calea Victoriei către strada Academiei vor dispare şi ele în curând pentru a face loc la vre-un „block-house" de aparenţă mai civilizată.

12 —[530]) Dinus Kratzelieskul (=Dinul Kreţulescul).

Este casa lui Constantin Kreţulescu, mare paharnic la data alcătuireĭ planurilor cartografilor austriaci, devenit în urmă vel ban la 1814. Casele acestui boer se aflau pe locul de curând dărâmatei clădiri a hotelului Frascati de pe calea Victoriei, întinzându-se în vale până în proprietăţile foste ale Brezoienilor [531]).

13 —[532]) Flureschkul (=Ioniţă Florescul).

Se afla pe malul stâng al fostei albii a Dâmboviţii, între biserica Sf. Spiridon-vechi, ctitoria neamului boerilor Floreşti [533]) şi metohul mitropoliei de mai târziu — „Metropolitul Cosma" la Purcel [534]). La data când cei doi cartografi îşi ridicau planurilor lor, aceste case erau proprietatea strămoşească a lui Ioniţă Florescu, mare paharnic între Novembre 1785 şi Novembre 1790, în urmă clucer, mort ca vel vornic la 1801 [535]). Terenul pe care se ridicau aceste case erau moşteniri din imensa avere Cantacuzinească [536]).

---

528) v. *Cantor de avis şi comers,* din 1839.

529) Răscoala bucureştenilor contra cutezanţei acestei întruniri a pricinuit căderea ministerului lui Ioan Ghica, ba chiar Domnitorul Carol I înregistrând această manifestaţie ca o pornire în contra lui a fost pe punctul a părăsi pentru totdeauna ţara noastră dacă sfatul de bun român al lui Lascăr Catargi, şeful partidului conservator, preluând puterea nu ar fi intervenit pentru a linişti spiritele.

530) In planul Ernst acest număr trecut cu cerneală neagră se referă şi la viitoarea casă a lui George Sakellario, fostă locuinţa a lui Şerban Vodă Cantacuzino, azi fosta legaţie imperială a Rusiei de pe calea Victoriei (v. şi G. D. FLORESCU, *Alaiul,* o. c., şi mai departe aci la No. 17 negru).

531) v. G. D. FLORESCU, o. c.

532) Număr trecut la Ernst cu cerneală neagră la casa Ghica (v. No. 18 negru aci).

533) v. mai sus la No. 22 roşu. v. şi THÉODORE BLANCARD, *Les Mavropény,* ed. Paris, Ernest Flammarion, ediţia I-a, pp. 161 şi 163.

534) v. mai sus la No. 6 negru.

535) Pentru istoricul mai amănunţit al acestei proprietăţi, veche de mai bine de un veac în posesia neamului boerilor din Floreşti, vezi precizările mele din studiul meu în curs de preparaţie amintit la nota 43.

536) v. G. D. FLORESCU, *Vechi proprietăţi,* o. c.

14 —[537]) Gräffin Kantakuzeny (=Zoița Matei Cantacuzino).

Casa văduvei lui Matei Cantacuzino din sireaua scoborâtoare a lui Șerban Vodă, *a Zoiței, născută Dudească.* Neamul părintelui acesteia fusese înnobilat cu titlul de comite (graf)[538]). Proprietatea aceasta era pe locul actualului Grand Hotel, fost hotel de France[539]). Pe locul acestui edificiu se afla la 1793 stăpân paharnicul Zamfir Damari[540]). La moartea lui toată averea fiind scoasă la mezat, este cumpărată de fratele său vistierul Iancu Damari[541]). Terenul se întindea însă și peste strada actuală Lipscanii-noi, deasupra magazinului Socec de azi. Vornicul Iancu Damari vinde această porțiune de teren la 1796 lui Ioan Hagi Mosco, ce mai stăpânea, — încă din 1793 — o mică limbă de teren tot aci. In acelaș an paharnicul Hagi Mosco vinde acest loc banului Dumitrache Racoviță, iar această vânzare se făcuse cu drept de protimisis din partea banului[542]). La 1855 stăpân pe porțiunea de teren rămasă lui Iancu Damari era Costache Racoviță, nepotul de fiică[543]). La sud de acest loc — și aceasta înainte de alcătuirea planurilor noastre — fuseseră stăpâniri ale boierilor Mogoșești, din marginea Dâmboviței în mahalaua Tabacilor. La 1755[544]) aceste proprietăți erau în stăpânirea lui Iordache Cantacuzino paharnicul, soțul Pulcheriei Matei Mogoșescul și frate cu Matei Cantacuzino de care am vorbit mai sus. Aşi crede chiar că aci se vor fi întins, din Dâmbovița până peste terenul

---

537) Acest număr lipsește la Ernst. Casa de alt-fel nici nu poartă vre-un număr.

538) Nu am aflat data exactă a înnobilierei moșului ei (documentul îl numește Corba, ceiace este evident o greșeală). Un document din 1824 Novembre în 14 (v. *Arh. St. mitrop. București, pach. 363/182, netreb.* doc. 1; v. și ST. GRECIANU, *Actele privitoare la stabilirea armeriilor oficiale,* ed. 1900, p. LXVII, aliniatul f) vorbește de titlul de „grăfie".

539) v. și G. D. FLORESCU, *o. c.,* p. 37.

540) Era căsătorit cu Maria Cantacuzino, fiica lui Matei și al Zoiței Dudescu.

541) Fuseseră cumpărate pe 49.763 și $1/2$ taleri (v. fișe ined. general Năsturel).

542) v. fișele amintite. v. și G. D. FLORESCU, *o. c.,* p. 36. Casa Racoviță era vecină la nord (v. și mai departe No. 16 negru).

543) Fiul lui Nicolae Racoviță (o rudă îndepărtată a banului Dumitrache) și al Sultanei Damari, fiica adoptivă a lui Ioan Damari și al Mariei Matei Cantacuzino fosta soție a lui Iordache Krețulescu.

544) Actul fiind inedit, îl dau în regest așa precum l'am aflat în fișele răposatului general P. V. Năsturel:

„Din luminată poruncă a lui Constantin Mihai Racoviță Voevod, dând jalbă Iordache „Cantacuzino biv vel paharnic la prea luminatul nostru Domn pentru sfinția Sa părintele „egum. dela Radu Vodă, că aicea în București în mahalaoa Tabacilor unde sânt casele „d-sale de zestre dela răposatul Matei Mogoșescu biv vel serdar pe lângă bolovanii d-lui „iaste ulicioara cât încape carul ce merge la Dâmbovița de iau oamenii apă, și de ceia „parte de uliță iaste moșia Mănăstirei Radu Vodă (la vest spre Gorgani), iar despre partea „dumnealui paharnic Iordache aproape de Dâmbovița fiind puțin loc sterp al Mogoșescului „dumnealui Iordache paharnic Cantacuzino au pus de au făcut gard, iar numitul egumen nu „îngăduia zicând că ar fi și pe acolo moșia mănăstirei și îngustează și ulița. Deci noi am „pus de am măsurat și ulița începând din Podul cel mare (calea Victoriei) care vine dela „poarta d-lui Iordache pah. Cantacuzino din bolovanii d-lui până în ulucile lui Stan „măcelarul s'au găsit largul uliții stânjeni 1 și $1/2$ și lungul acestii uliți din Pod până „în apă stj. 45".

ocupat azi de prefectura de poliţie vechi stăpâniri ale boierilor din Mogoşeşti[545]). Actualul Grand-hotel îşi ia fiinţă pe la 1866, fiind ridicat de către Tănăsache Iliad[546]).

15 —[547]) Helenka (=Elenca Damari).

Casa Elencăi Damari, născută Ipsilanti, soţia lui Iancu Damari. Casa aceasta se afla lângă casa Zoiţei „grofina" Cantacuzino[548]), cam pe locul ocupat azi de strada Lipscanii-noi şi magazinul Socec[549]).

16 —[550]) Rakowitz (=Dumitraşco Racoviţă Ban).

Casa banului Dumitraşco Racoviţă, ce se afla pe locul actualei prefecturi de poliţie[551]). Incă din 24 Iunie 1796 banul Racoviţă răscumpără cu drept de protimisis dela paharnicul Ioan Hagi Mosco nişte case pe care acesta din urmă le avusese cumpărate dela vornicul Ioniţă Damari, clironomic a vornicului dela părintele său Nicolae paharnic[552]). Casele Racoviţă se întindeau deci la sfârşitul veacului al XVIII-lea şi peste actualul magazin Socec[553]). Casele banului Racoviţă arseseră la 1802, fiind şi simţitor

545) Pe aci precum am spus se afla între Dâmboviţa şi fosta biserică Sărindar proprietatea Cantacuzinească, însă nu toată moştenită din averea marei postelnicese Ilinca, de oare-ce Mihai spătarul Cantacuzino fusese căsătorit cu Marga Mogoşeasca, fiica lui Vâlcul, şi pe semne că a avut şi el proprietăţi zestrale dela Mogoşeşti trecând în urmă la una din fetele sale căsătorită cu Dumitraşco Racoviţă (v. şi mai departe la No. 16 negru). Ştim că din boierii Mogoşeşti scoborau: Bărcăneştii, Grădiştenii şi Filişanii, azi toate trei neamuri stinse în linie directă. Grădiştenii au avut stăpâniri în Bucureşti în altă mahala şi anume lângă fosta Dorobanţie (Bazaca de azi), unde avură şi un han cunoscut sub numele de: hanul Grădişteanului.

546) v. fişele ined. general P. V. Năsturel.

547) Alt număr ce lipseşte în planul lui Ernst.

548) v. mai sus la No. 14 negru.

549) v. G. D. FLORESCU, o. c.

550) Casa aceasta este greşit însemnată de către Ernst cu No. 10 negru.

551) v. G. D. FLORESCU, o. c.

552) Am amintit de aceasta mai sus când am vorbit de casa însemnată de Purcel „Gräfin Kantakuzeny" la No. 14 negru. Documentul din 24 Iunie 1796 este publicat de V. A. URECHIA în a sa *Istorie a Românilor, tom. V. ed. 1893*, pp. 204—7.

553) Inainte de 1799 Dumitraşco Racoviţă mai avea case şi în altă mahala şi anume lânga biserica Sf. Dumitru de pe str. Carol I. Aceste case sunt vândute de el lui Dragomir Ulescu biv vtori vistier la 30 Novembre 1799, iar la 30 Mai 1812 Nicolae Giurescu biv vel sluger, ginerile lui Dragomir Ulescul slujerul le vinde lui Răducan Voinescu biv vel slujer (v. pt. aceste acte *Arh. St. Episc. Buzău*, pach. 85 doc. 57 şi 76, azi evacuate la Moscova, dar în regest în fişele general P. V. Năsturel). Răducan Voinescu le vinde la 1819 lui Costandie Filiti (v. I. C. FILITTI, *Biserica Sf. Dumitru*, o. c., *ed. 1932*, p. 16). Pt. locul acestor case v. *Ibidem*, planşa 3 dintre paginile 12—13).

ruinate în cutremurul din anul 1803 [554]). După moartea banului [555]) clironomii săi căzând la grele datorii, vând la 1825 atât aceste case cât şi moşia de moştenire Mogoşească: Fundenii, din marginea nord-estică a Bucureştilor [556]) lui Ştefan Belu biv vel logofăt [557]). Încă înainte de domnia lui Ştirbei, aci se aflau casele lui Meitanî [558]) cumpărate dela Belu, iar la 1856 [559]) aci era „colegiul milităresc", încă din 1852 [560]), care rămăsese vreo zece ani, fiind mutat în aceste case din vechiul local al Agiei, de pe Podul de pământ [561]). Actualul local datează dela 1889 de pe vremea generalului Ioan Algiu, prefectul de poliţie al capitalei dela acel an [562]).

17 — [563]) Wenezianka (=Veneţiana Radu Văcărescu).

Casa Veneţianei Văcăreasca, sora lui Constantin Rosetos din Grecia, şi soţia a doua a vornicului Radu Văcărescu [564]). Aci fuseseră casele lui Şerban Vodă Cantacuzino [565]), rămase după moartea sa la 29 Octombre 1686, văduvei sale Marica Doamna. Proprietăţile îndată la sudul mănăstirei Sărindar, pe locul actualului hotel Bulevard, fuseseră încă la sfârşitul veacului al XVII-lea stăpâniri ale boierilor Corbeni [566]). Peste un veac — deci tocmai în vremurile de care ne ocupăm — s'ar părea că pe aci aveau pro-

---

554) Un act interesant aflat la *Acad. rom.* în pach. XXI doc. 110 şi care poartă data de 28 August 1804 ne dă lămuriri asupra unui foc din Şelari. Reproduc întocmai informaţia după fişele răpos. general Năsturel:

„Duminică la 8 ceasuri din zi s'au aprins târgul dela spiţeria din Şelari dela Rod „spiţerul şi au ars târgul tot până la 9 ceasuri din noapte şi s'au mai potolit dând „Dumnezeu şi o ploaie. Iar după arsura târgului tot într'această lună în 30 s'au aprins „în deal la vii o sumă de clăi de fân. Care după focul care au ars, la luna lui Septembre „8 s'au cutremurat pământul Joi noaptea spre Vineri la 10 ceasuri şi jumatate".

555) La 1806. El fusese căsătorit cu Despa Palada stinsă din viaţă la 1774 la Braşov şi înmormântată în biserica din Şchei.

556) Documentul poartă data de 20 Aprilie (v. *Acad. rom. pach. CXLVII,* doc. 94; în regest la P. V. Năsturel) şi este semnat de către: Smaranda Racoviţă panesa (adica băneasa, era născută Rosetti), Dumitraşco Racoviţă vornic (era fiul Smarandei), Mihail Racoviţă ca martor (era alt fiu al Smarandei) şi alte patru mărturii: Const. Kreţulescul, Barbul Văcărescul, Teodor Văcărescul şi Mihail Cornescul.

557) Strămoşul familiei Belu de azi, stabilit în ţara noastră încă înainte de domnia lui Ioan Gheorghe Caragea (v. şi G. D. FLORESCU, *o. c.,* pp. 41—2).

558) v. G. D. FLORESCU, *o. c.,* p. 36 şi nota 167 dela acea pagină. Meitani mai poseda aceste case la 1852 judecând după planul Borroczyn.

559) v. planul lui Fr. Iung, inginer austriac din acest an, plan ce se află în original în arhivele de război din Viena (copie fotografică în mărimea originalului la muzeul municipal al oraşului Bucureşti).

560) v. *Anuarul funcţionarilor prefecturei de poliţie Bucureşti, 1924,* scurtul istoric dela pp. 19—20. Podul de pământ este actuala cale a Plevnei.

561) v. planul maiorului Borroczyn.

562) A fost prefect al poliţiei capitalei dela 29 Sept. 1888 până la 1 Martie 1891.

563) La Ernst, casă însemnată cu No. 11 negru, evident o greşeală în loc de adevăratul număr din planul baronului Purcel.

564) Fusese căsătorit mai întâi cu Anica Ioan Băleanu, sora marelui vornic Grigorie.

565) v. G. D. FLORESCU, *o. c.,* p. 34.

566) Ilinca fiica lui Constantin marele postelnic Cantacuzino şi al Elinei Radu Şerban Vodă fusese căsătorită cu Vintilă Corbeanul banul, a cărui sirea scoborâtoare se stinge spre mijlocul veacului al XVIII-lea, prin şetrarul Constantin dela 1742.

prietăţi boierii Băleni, înrudiţi şi ei cu neamul Cantacuzinesc[567]). Ionnescu-Gion în monumentala sa lucrare asupra capitalei noastre ne aminteşte[568]) de un pitac din 1791 Decembre în 11[569]), care pomeneşte de nişte cartieruiri prin casele de pe stânga Podului Mogoşoaei începând dela casele răposatului logofăt Băleanu[570]) şi până la Cişmea[571]). Cred că este greşită afirmaţia lui Ionnescu-Gion că de aceste case Băleanu este vorbă în pitac. Casele Băleanu trebue să fie cele de care vom vorbi mai departe[572]). Aşi înclina chiar spre ipoteza că după moartea scoborâtorilor lui Vintilă Corbeanul banul, aceste proprietăţi vecine poate la sud cu ale Bălenilor din sireaua descendentă a fiicei lui Şerban Vodă Cantacuzino, vor fi fost răscumpărate prin mijlocul veacului al XVIII-lea de către unele din rudele lor, altă sirea de Băleni, şi prin urmare aceste case vor fi ajuns în proprietatea lui Radu Văcărescu vornicul[573]) ca zestre a primei sale soţii Ancuţa Ioan Băleanu, fiind locuite între 1789—91 de a doua soţie a acestuia, căci mai târziu nici unul din scoborâtorii lui Radu Văcărescu nu mai sunt întâlniţi ca stăpâni pe aceste locuri. Vor fi fost vândute poate baronului George Sakellario[574]), iar dela acesta au trecut tot prin vindere la Miloş Obrenovici, care le dăruieşte împărăţiei ruseşti. Consulatul rusesc se află în actuala casă a legaţiunei imperiale ruse încă din vremea regulamentară[575]).

18 —[576]) Giga. (=Ghica).

Casa marelui ban Dumitrache Ghica, autorul tuturor Ghiculeştilor din Ţara românească, se afla pe locul actualului teatru Comoedia şi a clubului Tinerimei, dintre calea Victoriei şi strada Academiei[577]). Fusese înainte

---

567) Grigorie Băleanul, consilierul dela 1725, fusese căsătorit întâi cu Smaranda Şerban Cantacuzino a cărui sirea scoborâtoare se stinsese spre mijlocul veacului al XVIII-lea prin Radu Băleanu dela 1742.

568) v. p. 422.

569) Trimiterea din josul paginei 422 şi anume V. A. URECHIA, *Istoria Românilor, IV,* p. 354 este greşită. Acest pitac nu l'am putut găsi.

570) Nu putem şti de care logofăt Băleanu se vorbeşte în acel pitac. Cred totuşi că nu poate să se refere la membrii familiei Bălenilor pristăviţi cu mult înainte de data pitacului. Logofeţi ştim că au fost fraţii Grigorie (1678) şi Ivaşco († 1679), acesta din urmă tată al domnescului ginere Grigore logofătul dela 1716, viitorul consilier dela 1725. Grigore logofătul dela 1678 este bunicul Ancuţei Radu Văcărescu, şi al altui Grigore, fost şi el vel logofăt încă din 1779. S'ar putea deci ca „răposatul logofăt Băleanu" să fi fost acesta din urmă cu toate că-l cunoaştem şi cu dregătoria de vel vornic la 1786, deci cu câţi-va ani înainte de alcătuirea planurilor noastre. Grigore acesta murise la 1788.

571) Este vorba de Cişmeaua roşie, din mahalaua Fântâna boului, şi nu de Cişmeaua lui Mavrogheni de lângă palatul de agrement al acestui Voevod (v. mai departe la No. 25 negru).

572) v. la No. 25 negru.

573) Radul Văcărescul se stinge din viaţă la 1778, iar Veneţiana moare în împrejurări ciudate la 1798.

574) v. G. D. FLORESCU, o. c., pp. 32—3 şi nota 157.

575) v. planul oraşului de Vladimir Blaremberg în *„Annuaire de la Principauté de Valachie,* ed. Walbaum, 1842, pp. 60—1.

576) Acest număr lipseşte în planul Ernst.

577) In planul Sulzer din 1782 este menţionat în legenda din stânga planului la litera *x: „Haus des Gika Ban von Grajova",* iar puţin spre nord, în acelaş plan la No. q: *„Kirche des Gika"* (biserică pe care nu am putut-o identifica). Cred însă că este o greşită

de 1767 casa fraţilor Gheorghe şi Costandin Boltaşi, cari o vânduseră ne poatei lor de frate Mariei pităresei a lui Andrei vtori pitar. Acesta o revinde la 25 Iulie 1767[578]) lui Dumitrache Ghica, pe atunci vel spătar. Casa este menţionată ca fiind în mahalaua Doamnei, cunoscută şi sub numele de mahalaua bisericii Dintr'o zi. Se afla între casele lui Pantazi clucerul[579]) şi a lui Costache Costescul şetrarul[580]). După moartea nonagenarului ban Dumitrache (1808) casa rămase moştenire lui Costache Ghica, celui mai în vârstă din feciorii lui, care o vându lui Ioan Gheorghe Caragea Vodă la 1812, după ce palatul dela Curtea nouă — cunoscuta Curte arsă — fusese mistuită de foc. In această casă pe semne amenajată pentru Curte, îşi avură reşedinţa domnească şi Alexandru Nicolae Şuţu Voevod[581]) şi chiar Grigore Dimitrie Ghica Voevod, fiul al doilea al banului Dumitrache, până la 1829. Pe la mijlocul veacului trecut vechiile case au fost cumpărate de Nicolae Lahovari, iar azi pe întinsul teren pe care s'au mai clădit şi alte case, sunt stăpâni scoborâtorii din una din sirelele acestuia. Terenurile marelui ban Dumitrache se întindeau între actualele calea Victoriei şi strada Academiei, iar pe aceasta cam până în apropierea străzei Regale de unde începeau proprietăţile Câmpinenilor intrate tot în neamul Ghiculescu prin căsătoria lui Dimitrie Ghica ban la 1825, nepotul de fiu al marelui ban Dumitrache, şi părinte al lui Ioan Ghica, fostul bei de Samos, cu Maria Scarlat Câmpineanu, nepoata lui Pantazi clucerul[582]).

---

interpretare a autorului planului căci peste vreo 7—8 ani nici Ernst, nici Purcel nu o mai memorează. In reproducerea acestui plan la Ionnescu-Gion (v. o. c., p. 317) aflam în legenda română la No. 21: *Casa lui Ghica banul Craiovei.* In planul lui Sulzer, litera *x* nu este însemnată, încât nu putem şti precis unde a fost acest edificiu, pe semne destul de important la 1782 pentru a fi menţionat. In planul lui Sulzer reprodus cu legendă românească de către Ionnescu-Gion după D. Berindei (*o. c.*, I, p. 337), în reproducerea acestuia din urmă, No. 21 ar corespunde cu casa de care ne ocupăm aci la No. 17. Alt mare ban Dumitrache la 1791 decât cel amintit de noi nu există. De alt-fel era în această dregătorie încă din 1775.

578) v. *Arh. St. Casa Safta Castrişoaia,* pach. 6 doc. 4 în regest în fişele general P. V. Năsturel.

579) In vremurile de care vorbim cunoaştem doi Pantazi. Primul, zis Bulgarul, fiu al lui Gheorghe Kefalà din Seres († 1758) ctitorul bisericei din Brezoaie (Dâmboviţă), cunoscut însă cu numele de Serezli, era abia sluger la 1779, vel serdar 1785 şi era mort la 1797, fiind fost căsătorit cu Sanda fiica Profirei Kreţuleasca, născută Costache Florescu. Alt Pantazi, trăia la 1770 şi era mort la 1777, şi fusese vel paharnic la 1758 şi clucer la 1767, fiind căsătorit cu Maria Cantemir (în călugărie Marta monahia) la 1786. Acesta era vecin la nord cu Dumitrache banul Ghica. El era fiul lui Pârvu Câmpineanu.

580) Casele Costescu se aflau pe la începutul veacului scurs în mahalaua Sf. Sava în stânga bisericei Dintr'o zi (v. act din 1 Sept. 1803: *Arh. St. Eforia şcoalelor*, pach. 3, doc. 1 în regest la P. V. Năsturel) pe locul ocupat azi de sala Liedertafel şi mergând pe strada Academiei cam până în dreptul bulevardului Academiei, porţiunea din faţa statuei lui Mihai Viteazul. Costache Costescu serdar la 1770, murise la 1773 fiind căsătorit cu Sultana Grădişteanu. Pe vremurile de care vorbim, la sud de casele cumpărate de marele ban Dumitrache Ghica se aflau casele fraţilor Ştefan serdar şi Pană, Costeşti, fii lui Costache, şi nepoţi ai lui Barbu agă (1745) şi ai Bălaşii Văcărească.

581) v. G. D. FLORESCU, *o. c.*

582) v. mai sus nota 579.

19 —583) Korneskul Kaimakan (=Caimacamul Scarlat Cornescu).

Casa caimacamului scaunului Bucureştilor la intrarea lui Coburg în Bucureşti: *Scarlat Cornescul* din ramura boierilor Greceni[584]). Se afla în mahalaua bisericii Dintr'o zi pe strada Enei de azi, între hotelul Union şi până în apropierea băilor centrale. Neamul boierilor Corneşti a avut în acest cartier, azi aşa de central, terenuri cumpărate dela mici proprietari din mahala, căci la 1798[585]) porţiunea dinspre uliţă, adică cu faţa spre străzile actuale Enei şi Academiei, în faţa zidului nordic al bisericei Maricăi Doamna[586]) aparţineau lui Grigore Greceanul fiul răposatului Alexandru Greceanul biv vel stolnic, cumpărat de acesta din urmă dela răposatul Scarlat Greceanul biv vel vornic — caimacamul Cornescul — fost al Mariei Văcăreasca[587]) încă la 1775. In fundul proprietăţei lui Grigore Greceanul se afla fosta proprietate a şetrăresei Iorgulesii, teren deci ce se întindea pe actuala stradă Regală, pe porţiunea dintre strada Academiei şi bulevardul I. C. Brătianu. Şi acest teren fusese cumpărat la 1781 Iunie în 24 de către Alexandru stolnicul Greceanul dela numita şetrăreasă. La 5 August 1798, Grigore Greceanul vinde toate aceste proprietăţi lui Vintilă paharnicul Prejbeanul.

20 —588) Kaminar Isak (=Căminarul Isac Ralet).

Casa vel vornicului Isaac Ralet, alt ginere al marelui ban Dumitrache Ghica, soţ al Anastasiei. Această casă se afla alături de casa lui Scarlat Cornescu-Greceanu, cumnatul său[589]). In veacul trecut aveam aci casele lui

583) Şi acest număr lipseşte în planul Ernst.

584) Era vel vistier la 1788 şi moare la 1794. Fiu al lui Drăgicean Grecianu-Cornescu († 1767) şi al Zoiţei Filipeascăi: fusese căsătorit întâi cu Safta Slătineanca, iar la 1789 era deja reînsurat cu Catinca, fata marelui ban Dumitrache Ghica.

585) Actul poartă data de 5 August şi se afla la *Acad. rom. pach. CXL,* doc. 144. v. şi regest în fişele general P. V. Năsturel.

586) Actuala biserică albaneză, cunoscută precum am spus mai sus (v. No. 41 roşu) şi sub numele de biserica Dintr'o zi.

587) Nu am putut afla cum era rudă Grigore Greceanul fiul lui Alexandru stolnicul cu această Maria Văcărească, de oare-ce nu-mi este cunoscută mama lui Alexandru. Acest personagiu femenin numit de către Grigore Greceanul: *„Mama Maria Văcăreasca"* este fosta soţie a marelui ban Nicolae Brâncoveanu de care acesta divorţase. Nu-mi este cunoscută în aceste vremuri, nici o înrudire între boierii Corneşti-Greceni şi Văcăreşti. Maria Vacărescu era sora lui Ienăchiţă Văcărescu, cel stins din viaţă la 1797, şi lăsase clironom asupra moşiilor ei de moştenire Văcărească: Cojeştii şi Pasărea, pe nepotul ei Alexandru Văcărescu biv vel clucer la 1798. (v. *Arh. St. Pasărea,* pach. 1, doc. 6 şi în regest în fişele ined. general P. V. Năsturel).

588) Alt număr care lipseşte în planul Ernst.

589) Intregul cartier coprins între fosta str. Colţea, dintre *biserica Ianii* până la *carvasaraoa turcească* (azi bulev. I. C. Brătianu dela şcoala de arhitectură până la str. Wilson) *strada Wilson* (fostă a Vămei şi în urmă a Vienei pentru câţi-va ani), *strada Academiei* (porţiunea dintre palatul Daciei şi până la biserica albaneză) şi *strada Enei,* era proprietatea spre mijlocul veacului al XVII-lea al boierilor din Popeşti-Negoeşti-Târgşor. La moartea lui Neagoe paharnicul din Negoeşti, fiul lui Antonie Vodă, la 1678, această imensă proprietate din marginea nordică de pe vremuri a Bucureştilor, trecu în mâna a

Mazar paşa — un englez cu numele de Lakeman — case ce se aflau lângă actualele băi centrale de pe strada Enei [590]).

21 —[591]) Morus (=Vornicul Ioan Moruzi).

Această casă se află pe locul actualului palat al bursei de pe strada Doamnei.

Numele indicat de către baronul Purcel în legenda planului său se referă evident la acel al neamului Moruzeştilor. Faptul că aci au fost proprietăţi ale neamului boerilor Bărcăneşti la începutul veacului al XIX-lea ne face să înclinăm spre ipoteză că membrul familiei Moruzi ce-şi va fi avut aci locuinţa a fost vornicul Ioan Moruzi [592]). In vremuri — cu un veac înainte de alcătuirea planurilor noastre — aci se întindeau proprietăţile unuia din feciorii marelui postelnic Constantin Cantacuzino, ale marelui spătar Mihail, cel mort la Constantinopole în intrigile politice cu privire la

---

doi copii: lui Pană, viitorul vornic şi ban, ctitorul bisericii Ianii, şi Maricai Doamna Brâncoveanu, ctitoriţa bisericii Dintr'o zi. Nu pot şti dacă aci nu au avut stăpânirii şi boerii Văcăreşti din sireaua scoborâtoare a lui Ienache cel mort silnic la 1714 alaturi de domnescul său cumnat; căci în 12 Mai 1725 aflăm într'un act (v. *Acad. rom. XII*, doc. 141 şi în fişele inedite general P. V. Năsturel), că proprietăţi ale lui Constantin biv ceauş za aprozi Notara cumpărate dela Ilie biv vătaf za copii şi soră-sa Păuna, copii lui Draghici postelnicul se hotărau pe de o parte cu locul răposatului Enache vel cluoer (Văcarescul) şi „despre biserica dintr'o zi" cu răpos. popa Ghidul. Ilina şi Păuna aveau locurile de moştenire părintească dela Drăghici postelnicul fiul lui Matei clucerul Perişanul.

Inclin a crede că Marica Doamna Brâncoveanu va fi fost soră vitregă cu acest Enache Văcărescu, însă numai după mamă: Necşuţa Bucşanu, fosta soţie a lui Negoiţă Văcărescu spătarul. Aceasta va fi fost şi soţia lui Neagoe postelnicul din Negoeşti tatal Maricăi Doamna. Informaţiile de pe vremea măcelului familiei lui Brâncoveanu la Constantinopole la 1714 ne spun că Ienăchiţă Văcărescu era când ginere al Voevodului — ceiace este genealogiceşte imposibil Ienăchiţă fiind de aceiaşi generaţie cu Brâncoveanu şi necunoscându-i acestuia din urmă vreo fiică ce va fi putut fi soţia lui Vacarescu — când cumnat al său. Soţia lui Ienache Văcărescu ne este cunoscută, ea este Stanca din Cojeşti, scoborâtoare a unui vechi neam de boeri. Ori nici o informaţie din timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, şi mai nainte, nu ne spun că Voevodul sa fi avut o sora casatorită cu un Văcăresc. Pe de altă parte nici Voevodul nu a fost casatorit cu o Vacăreasca pentru a putea afirma această cumnăţie. Singura ipoteză este cea de mai sus că Ienache Vacărescu era frate vitreg cu Marica Doamna şi anume după maica lor.

590) Isaac Ralet era fiul lui Ivan Ralli din Mitilene vel stolnic moldovean la 1754. Isaac fusese şi el paharnic moldovean la 1776, în urmă vel logofat la 1788 şi clucer la 1793 murind la 1827.

591) Incă un număr ce lipseşte în planul lui Ernst.

592) Era fiul lui Antioh vel postelnicul dela 1764. A fost vel comis la 1768, vel clucer 1775, vel postelnic 1776, vel agă 1777, vel vornic 1783, vel ban 1796 şi era stins din viaţă la 1802. A fost căsătorit cu Elena Ghica una din fiicele lui Dimitrache banul Ghica. Ea era moartă la 1810.

Ioan Moruzi este singurul reprezentant al familiei Moruzi, aflator în aceste vremuri în Ţara românească.

tronul țărei românești. Puțin înainte de 1724 [593]) aci erau casele copiilor lui Iordache beizadea Roset [594]), iar la 1724 se aflau casele unui jupân Dumitru Lehliu [595]) alături de locul lui Iane Kefala. Aşi crede că după moartea silnică a marelui spătar Mihail Cantacuzino, parte din stăpânirile sale vor fi fost înstrăinate și vândute de către Domnii fanarioți, sau poate chiar întărite la diferite persoane ajunse în grațiile lor. Să fi avut pe aci proprietăți scoborâtorii lui Panaiotachi Nicusios Mamonà, ctitorul primordial al bisericii Sf. Gheorghe-nou [596]) a cărui nepoată de fiu era soția lui Adamachi Moruzi bunicul proprietarului din timpul ocupației austriace? Incă din timpul păstoriei lui Neofit Cretanul (1738—54) informații documentare [597]) amintesc de niște cumpărături ale mitropolitului a unor case [598]) dela un Bălăceanu și dăruite ulterior mănăstirei Pantelimon. S'ar părea că ulterior această mănăstire le-ar fi făcut schimb pentru moșia Bucșani din Vlașca, cu Ienache Bărcănescu [599]). Inclin a crede că fostele case ale lui Ioan Moruzi vornicul dela 1783 vor fi clironomie la moartea lui fiicei sale Ralu [600]) soția beizadelii Constantin Nicolae Caragea [601]). La 1852 [602]) era proprietar peste ele Scarlat Bărcănescu [603]) care era soțul dela 1832 al Elenci Constantin Caragea [604]). Casele mergeau însă până în ulița ce ducea dinspre actuala stradă Doamnei — existentă la 1798—91 — spre fosta biserică a sfântului

---

593) Actul este din Mai 1724 (v. *Acad. rom. mss. 4236,* filele 88—90).

Opt boeri orânduiți de către Nicolae Alexandru Voevod (Mavrocordat) dau cartea lor jupânului Dumitru neguțătoriul Lehliu ca să-și stăpânească o casă cu tot locul ei în București, *care casă este în ulița dăspre biserica Doamnei lui Șerban Vodă care mearge lungul locului până în locul mănăstirei Sf. Sava* (deci pe str. Doamnei între biserica Doamnei și palatul Bursei) și al lui Constantin al Mantei și în lat din locul caselor Tomei neguțătoriul alăturea cu ulița până în locul lui Iane Kefala și al Tudorii cumnata lui Anastase băcanul pentru că *aceste case fiind ale coconilor lui Iordache beizadea Ruset* și fiind ale lor vânzătoare au făcut târg cu Dumitru neguțătoriul. Un oare-care Constantin Ghiza Sacâzlăul a căutat a strica această vânzare. Domnul a însărcinat pe Sculi vătaf de aprozi să cerceteze afacerea. Casele rămaseră asupra lui Dumitru Lehliu.

594) Coconii lui Iordache beizadea Roset, fiul lui Antonie Vodă, sunt: Matei vel stolnic la 1748; Dumitru și surorile lor: Zoița Matei Krețulescu și Roxanda beizadea Gheorghe Cantacuzino.

595) Refugiat din Polonia, a fost neguțător la 1724 și 1731; vel cămăraș za ocnă în urmă. El dăruiește moșie în Puieți (Ialomița) mănăstirii Pantelimon. Ca soție a avut pe o Tudora, iar copii lui sunt: Joița Constantin Fălcoianu, Nicolae și Ianache.

596) v. mai sus la această biserică.

597) Mi-au fost comunicate de către părintele Gheorghe Negulescu-Batiște.

598) Părintele Negulescu identifică aceste case cu acelea pe ale căror loc se află azi Camera de comerț și Bursa. Ulterior vremurilor de care ne ocupăm, din informații particulare știu că pe locul actualului edificiu al băncei Marmorosch-Blank se aflau tot proprietăți Moruzești, foste și ale familiei Iuliano.

599) Fiul lui Radu și al Elenei Colfescu a fost serdar la 1785, căminar 1794, vel clucer 1802, vel logofăt 1806, † 1807. A fost căsătorit în două rânduri: 1) cu Smaragda Iordache Mano fără scoborâtori și 2) cu Catinca Costache Ghica, nepoata de fiu a marelui ban Dumitrache Ghica.

600) S'a măritat cu beizadea Costache N. Caragea la 1802. A mai avut o soră pe Maria soția lui Nicolae Golescu. Aceasta din urmă era moartă la 1811.

601) A fost vel postelnic moldovean la 1800 și în urmă într'aceiași dregătorie în Muntenia la 1813.

602) v. planul maiorului Borroczyn.

603) A fost vel comis 1824, vel agă 1825, vel logofăt de credință 1849, membru al înaltei curți 1851, vel logofăt al dreptății 1856.

604) Fusese căsătorită la 1816 cu Ioan Bălăceanul iar la 1832 cu Scarlat Bărcănescu.

Sava dealungul edificiului creditului funciar urban, deci în lungul unei uliţi ce nu corespundea chiar cu actuala stradă Smârdan, de alt-fel ceiace reese limpede şi din planurile noastre. Prin urmare în vechime uliţa ce venea dinspre biserica Sf. Sava se îndrepta înspre biserica Sf. Nicolae-Şelari tăiând actuala stradă a Doamnei aproape în faţa stradelei ce duce la piaţeta din faţa acestei biserici. După moartea lui Scarlat Bărcănescu şi a soţiei sale, casele vor fi fost vândute, scoborâtorii din neamul Bărcăneştilor mutându-se din această mahala [605]).

22 —[606]) Doctor Constantin (=Constantin Darvari).

Casa doctorului Constantin Ioan Darvari ce se afla la 1791 pe strada ce mergea dealungul fostei străzi a Colţii, cam la mijlocul porţiunei dintre spitalul Colţei şi piaţa Romei, peste drum de un han pe care baronul Purcel ni-l indică a fi fost hanul Colţii la 1789—91 [607]). Casa acestui reputat medic al Bucureştilor se afla deci chiar în marginea nordică a spitalului Colţei, el fiind între anii 1786—96 doctorul şcoalei dela Sf. Sava, iar după această dată până aproape de moarte (1827) — pe la 1824 — medic al fondaţiei lui Mihai spătarul Cantacuzino [608]). Aceasta este prima casă în care doctorul Darvari a locuit dela stabilirea sa în capitala Ţărei româneşti — dela 1785 — căci alta a fost proprietatea sa la 1821 [609]), şi anume pe fostul Pod al Işlicarilor, viitoarea uliţă Franţuzească, actuala str. Carol I, nu departe de întretăerea acestei mult umblate artere bucureştene cu str. Şelari [610]) poate în acea casă de care ne vorbeşte un act din 1784 [611]).

---

605) Bătrâna văduvă a lui Scarlat Bărcănescu a locuit într'o casă azi de mult dărâmată (am prins-o şi eu în frageda mea copilărie) ce se afla încă pe la începutul veacului nostru la stânga caselor Butculeşti (azi doctor Const. Angelescu) pe str. C. A. Rosetti, chiar pe locul întretăerei acestei străzi cu noul bulevard I. C. Brătianu. Am vorbit mai pe larg de această casă şi de vecinătăţile ei într'o conferinţă ţinută la Arhivele statului în Aprilie 1930 când am descris vechea mahala a poştei vechi ce se întindea între străzile; Poştea-veche (azi Nicolae Golescu), uliţa Boteanului (azi C. A. Rosetti) str. Pitar Moşu şi str. Jules Michelet (fostă Dreaptă) continuând până în strada N. Golescu prin actuala str. Alex. Lahovari (fostă în vechime drumul Herăstrăului iar după războiul neatârnărei str. Dorobanţilor).

606) Şi acest număr lipseşte în planul Ernst.

607) v. Numărul „e" mai departe la descrierea hanurilor.

608) v. V. A. URECHIA, *o. c., tom. III,* p. 79; v. I. C. FILITTI, *O pagină din istoria medicinei în Muntenia (1784—1828), ed. 1929.*

609) v. G. D. FLORESCU, *o. c.,* p. 44. Pe semne că această locuinţă în care a trăit bătrânul doctor va fi fost zestrală a soţiei sale din neamul Băbenilor. De alt-fel şi acest neam de boieri avea aci în apropiere proprietăţi şi casă.

610) v. *Ibid.* şi schiţa dela pag. 27.

611) Documentul poartă data de 19 Septembre şi se afla la Arh. St. în pachetul „Safta Castrişoaia" pach. 6, doc. 13 (v. regest în fişele ined. general P. V. Năsturel). Iată-i şi rezumatul: Gheorghe Mărgărit dă zapis ginere-său lui Anastasie Gheţea prin care-i vinde o pereche de case mari de zid cu locul lor pe taleri 2.500 care case sunt pe „Podul dela hanul lui Şerban Vodă ce merge în jos spre Curtea domnească cea veche în mahalaoa ce să numeşte a Bălăceanului" (adică strada Smârdan cam în apropierea intrărei ei în str. Carol I). Casele vor fi avut şi faţadă pe uliţa Işlicarilor. Locul fusese al Iliniţei soţia lui Gheorghe Mărgărit, zestre dela părinţii ei.

23 —[612]) Sevete Sawa (=Sf. Sava).

Aci este locul ocupat de fosta şcoală a Sfântului Sava, înfiinţată încă din primul an al domniei lui Şerban Vodă Cantacuzino de către fratele Domnului, învăţatul stolnic Constantin[613]). Clădirea şcoalei, aşa cum o vor fi cunoscut-o cei doi cartografi străini era cea ridicată de către Alexandru Ipsilanti Vodă, devastată însă la 1788 în războiul ruso-austriac[614]). In anul în care ofiţerii austriaci îşi ridică planurile, la 1791, aici la Sf. Sava îşi avea palatul domnesc Mihai I Suţu Vodă în a doua a sa domnie, de aceea şi importanţa pe care o dau atât Ernst cât şi Purcel în reprezentarea topografică a acestui edificiu. Şcoala dela Sf. Sava fusese pe acele vremuri mutată la Domniţa Bălaşa unde rămase până la 1803 când după cutremur trecu la Măgureanu[615]). prin îngrijirea mitropolitului Dosithei Filiti.

24 — Katarschiul (=Constantin Catargiul).

Casa lui Constantin Catargiul[616]) soţul Stancăi Barbu Costescu, ce se afla pe locul unde a fost de curând dărâmatul restaurant-cafenea Elysée, pe calea Victoriei colţ cu piaţa teatrului. Casa nu putea fi moştenire a proprietarului din vremea ocupaţiei austriace fiind el de neam moldovenesc şi primul dintre Catargieşti stabilit în Ţara românească[617]). După moartea lui Constantin Catargiul, casa a rămas clironomie fiicei sale, Lucsandra soţia lui Dumitrache Fotache, vel logofăt încă din vremea ruşilor, la 1774[618]). La 1852 maiorul Borroczyn însemnă aci proprietatea Iancu Ghica, şi într'adevăr că Anastasia Fotache numită şi Catargi, fiica lui Dumitrache — zis şi el Catargi — fusese soţia lui Iancu Ghica din sireaua scoborâtoare a

---

612) Iar alt număr ce lipseşte în planul Ernst.

613) v. IORGA, *Istoria învăţământului românesc*, ed. 1928, pp. 24 şi 42.

614) v. ŞTEFAN POP, o. c. în *„Boabe de grâu"*, *anul IV*, *No. 7* pe Iulie 1933, p. 390.

615) v. *Ibid.*, p. 390.

616) Era fiul lui Ştefan clucerul şi al Smarandei Ceaur. Boier în Ţara românească: vel pitar 1752, vel sardar 1754, vel armaş 1760, vel clucer 1763 şi vel agă la 1765.

617) Pe la începutul veacului al XVII-lea aflăm trei fraţi Catargieşti în Ţara românească şi anume:

1. *Ianache*, care avea vii la Târgovişte, 1592; spătar 1609; vel ban al Craiovei 1614—16, 1618—20; şi care era stins din viaţă la 1629. Ţinuse în căsătorie pe *Maria Radu Buzescu*. El este strămoşul tuturor Catargieştilor din ţara noastră.

2. *Nicula*, vel postelnic şi caimacam, 1618; vel spătar 1621—24; capichehaia 1623. Fuge în Moldova după ce ia parte contra lui Matei Basarab la 1632. Este aflat ca vel vistier în Moldova 1635—9, fiind stins din viaţă la 1653. Soţia sa a fost *Despa*, *fiica lui Vasile vtori vistier* şi a Ecaterinei, fiica lui Pană vistierul, ctitorul al doilea al bisericei Sf. Ecaterina din Bucureşti. El nu a avut scoborâtori.

3. *Apostol*, vel postelnic muntean, 1619 şi vel paharnic 1626, ia parte împreună cu frate-său contra lui Matei Basarab şi se refugiază şi el în Moldova la 1632. Aci îl aflăm vel postelnic între anii 1635—39. Soţia sa a fost *fiica lui Pătraşco postelnicul* Fiul său *Ienache*, postelnic muntean 1646, se căsătorise la 1650 cu cea mai mare din fiicele marelui postelnic Constantin Cantacuzino, cu *Ancuţa*, viitoarea soţie a lui *Stoian vtori vistierul* şi comisul. Ienache era stins din viaţă la 1653, fără scoborâtori.

618) A murit foarte bătrân la 1807. v. I. C. FILITTI, *Cronicarul Dumitrache*, *ed. 1933*, p. 8.

marelui ban Dumitrache [619]). După săvârşirea ultimilor scoborâtori ai proprietarului dela mijlocul veacului trecut anume: fraţii Pericles [620]) şi Dumitru Ghiculeşti, rămaşi amândoi fără descendenţi, casele acestea au fost vândute. In ele aflăm acum vreo cinci decenii cafeneaua Fialkowski, mutată şi ea aci din casele învecinate metohului episcopiei de Râmnic (Ateneul român de azi [621]).

Azi în epoca de prefaceri, de alinieri şi modernizări, adesea inestetice ale căei Victoriei, şi acest edificiu este sortit distrugerei. Se va înălţa şi aci în anii ce ne urmează, vre-un sgârie nori pentru a face „pendant" unicului edificiu bucureştean ce ar putea servi drept foişor de foc: ultra-moderna clădire a palatului-turn al societăţei de telefoane.

25 — Baljano (=Grigore Băleanul).

Singurii reprezentanţi ai neamului boierilor din Băleni ce se aflau în viaţă pe vremea când cei doi cartografi austriaci îşi alcătuiau planurile lor, era Grigore cel născut la 1770 [622]) fiul de curând decedatului — la 1783 — Grigore logofătul Băleanu. Această casă se afla pe locul actualelor domenii ale Coroanei din actuala stradă Ştirbei Vodă, pe stânga la coborâre din calea Victoriei. Nu ştiu dacă Ilie Băleanu dela 1742, va mai fi trăit pe vremea alcătuirei planurilor noastre. In toate cazurile nu cred ca acest reprezentant al familiei, fecior al lui Ioniţă polcovnicul stins din viaţă încă din 1742 şi al Mariei Ilie Ştirbei [623]), să fi locuit în capitala Ţărei româneşti, el fiu de olteancă. De Grigore, fratele acestui Ioniţă am vorbit mai sus [624]). Dar casele acestuia nu erau în mahalaua aceasta [625]) Menţiunea aşa de laconică a cartografului Purcel — doar numai numele de familie —

---

619) Era frate cu Dimitrie banul, părintele lui Ioan Ghica fostul bei de Samos, cu Alexandru, poreclit „Barbă roşie" şi cu Nicolae logofătul, toţi fii lui Scarlat marele ban dela 1802, fiul al treilea al marelui ban Dumitrache.

620) Delicatul muzicant care ne-a lăsat două caete — azi foarte rare — de compoziţii muzicale cu text francez.

In planul Iung dela 1856 casele Iancu Ghica nu au nici o menţiune a proprietarului din acel an.

621) Informaţie orală dată mie de către mătuşa mea Ecaterina Florescu, născută în 1851, fiică a lui Alexandru Emanuel Florescu, fost ministru (1821—1905).

622) Fusese vel stolnic 1795, vel clucer 1803, vel logofăt 1809, vel vornic 1815 şi vel ban 1831, deputat 1831—5 şi preşedinte al înaltului divan la 1836—7 murind la 1842. Fusese căsătorit cu Marica Emanoil Brâncoveanu sora ultimului scoborâtor al Voevodului Constantin: Grigore banul Brâncoveanu.

623) Toţi ceilalţi reprezentanţi masculini ai neamului boerilor din Băleni erau stinşi din viaţă la momentul alcătuirei planurilor noastre: *Ioniţă polcovnicul* unchiul lui Grigore (al IV-lea cu acest nume în neamul Bălenilor) se stinsese din viaţă încă la 1742; *Iordache,* vărul primar al precedentului era mort încă înainte de 1780; fiul său, al cărui nume nu ne este cunoscut, nu cred să mai fi trăit; de *Asan* fratele lui Iordache nu ştiu mai mult decât că trăia la 1768 iar de urmaşii lui nu ştim nimic; de *Matei comisul,* cu fraţii săi *Constantin* (ginerele Brâncoveanului) şi *Ioan vistierul* ştim că s'au stins din viaţă mult înainte de 1789: primul era mort la 1767, al doilea moare la 1743 iar al treilea se stinsese şi el din viaţă înainte de 1748. Dintre aceşti trei fraţi doar Constantin avusese un fiu Radu stins din viaţă încă dela 1749.

624) v. mai sus la No. 17 negru.

625) Erau pe locul actualului hotel Bulevard.

ne îndreptăţeşte a crede că la data planului său aci era un reprezentant al neamului Bălenilor, personagiu încă tânăr. Intr'adevăr că unicul fecior al lui Grigore marele logofăt — al celui stins din viaţă la 1788 — acest Grigore, este abia vel stolnic la 1795 deci după retragerea trupelor principelui de Coburg. Prin urmare ale lui au fost aceste case moşteniri părinteşti. Poate ca aceste case să fi fost cumpărate de către Grigore logofătul Băleanul încă mai dinainte dela neamul Colfeştilor [626]) proprietari a terenuri cu case pe locul actualului palat regal [627]) din calea Victoriei, şi unde se afla proprietar pe la sfârşitul veacului al XVIII-lea tot prin cumpărătoare dela altimii Colfeşti, George Sakellario [628]). Pe la începutul veacului al XIX-lea în aceste case ale Bălenilor locuia Iordache Filipescu, viitorul baş-boer al Ţărei româneşti, care a avut-o prin moştenire dela părintele său Constantin, marele ban stins din viaţă la 1817 [629]). Printre anii 1870—75 aceste case ale lui Iordache Filipescu, fură cumpărate de Coroană, odată cu cele alăturate foste ale lui Constantin Cantacuzino caimacamul ţărei dela 1849 [630]).

---

626) Iordache Colfescu, armaş la 1739, paharnic 1761, stins din viaţă la 1763 şi soţ înainte de 1746 al Zoiţei Grecianu iar în urmă al Ancuţei Pârşcoveanu (călugăriţa Ana dela 1775—6) a avut patru feciori: Filastache, Ioniţă, Iordache stolnic 1791 şi Tănase, cari toţi trăiau în timpul ocupaţiei austriace. Iordache Colfescul fusese chiar soţul cel dântâi al Ruxandei Grigore Băleanu, sora vel logofătului Grigore celui mort la 1788. Cred chiar că ale lui vor fi fost casele vechi Colfeşti, vândute — cele de pe locul fostului puţ cu zale — lui Sakellario, iar celelalte poate chiar lui Grigore Băleanul. Aceste case Colfeşti „de pe Podul Mogoşoaei", dedeau în uliţa „unde se îngroapă luteranii până în mănastirea luteranilor" (v. *Cond. domnească* 33, fila 28). Cumpărate de Dinicu Golescu de la Sakellario au fost vândute de fii primului: Ştefan şi Nicolae pe 10.000 de galbeni la 1838 (v. *Buletinul oficial,* 1838, p. 79).

627) Porţiunea din palatul regal rămasă încă nemodernizată şi care poartă ceasornicul.

628) v. G. D. FLORESCU, o. c., p. 33 şi acolo notele 157 şi 158.

629) Fost vel postelnic în timpul ocupaţiei austriace încă din 1787, el este părintele lui Iordache, viitorul baş-boier, şi al altor copii dintre cari şi al Catincăi Scarlat Slătineanu. Pe semne că în ultimii ani ai veacului al XVIII-lea Grigore Băleanu, vel stolnicul dela 1795 va fi vândut casele sale lui Constantin (Dinu) Filipescu. Aserţiunea aceasta se bazeaza pe deducţia că în diata sa Pană Filipescu vel ban, părintele lui Constantin, diată din 3 Iunie 1792 (v. *Acad. rom.* pach. I, doc. 145 în fişele general P. V. Năsturel) acesta precizează că lasă casele din Bucureşti cu toate nămestiile lor, cu livedea din vale fiului său Nicolae, „dar fiind-că fiul meu Dinu nu are casă, ci până îşi va face să şează amândoi ca nişte iubiţi fraţi....". Dinu Filipescu cumpărând aceste case Bălene, lasă unele fiului său Iordache, iar celelalte le va fi dat zestre fiicei sale Catinca Scarlat Slătineanu, rămâind zestrale fiicei acesteia Zoiţii, soţia lui Constandin caimacamul Cantacuzino.

630) Zoiţa Cantacuzino se stinge din viaţă la 1839 (v. piatra de mormânt la cimitirul Şerban Vodă). Casele erau formate din două corpuri: unul cam pe locul grajdurilor regale şi altul spre calea Victoriei pe locul actualului corp de gardă. Amândouă casele erau legate între ele printr'un pod suspendat şi acoperit. Şi ele au fost vândute pe la 1865—70.

26 — Stolnik.

Casele acestea se aflau pe locul dispărutelor băi domneşti ale lui Constantin Vodă Brâncoveanu, terenuri cunoscute înainte sub numele obişnuit de Livedea Gospod, adică livedea domnească. Azi aceste terenuri nu mai există, căci dealungul lor se scurge Dâmboviţa în urma canalizării ei dintre anii 1879—81, şi anume pe porţiunea acesteia dela palatul Justiţiei spre podul halelor. De băile domneşti aflăm informaţii încă de pe la 1669[631]) când terenuri din apropiere au fost donate de către Antonie Vodă din Popeşti unui oare-care Gheorghe biv vel stolnic[632]). La 1724 acea baie domnească era numită „Baia cea veche“ pe semne că fusese părăsită de către Domnii fanarioţi[633]). Aceste terenuri — foste în prundul Dâmboviţei în vremurile de care ne ocupăm — fuseseră parte dăruite de către Brâncoveanu Vodă, fiicei sale Domniţa Bălaşa, soţia lui Manolache-Rangabe zis Lambrino, care clădise în apropiere ctitoria lor la 1741.

Nu am putut afla la cine se referă menţiunea destul de laconică a baronului Purcel dela acest număr, şi cine să fi fost acest stolnic dintre anii 1788—91, proprietar pe aceste terenuri, cu casă mare care va fi atras atenţia ofiţerilor austriaci. Cunoaştem ca „vel stolnici“ în sfaturile domneşti ale lui Nicolae Mavrogheni doar pe cei din cursul anului 1788, şi anume pe Alexandru Văcărescu în Mai şi August, şi incidental pe Ioan Ştirbei

---

631) Actul poartă data de 26 Fevruarie şi mi-a fost comunicat în transcrierea românească de către d-ra Maria Golescu. Originalul este foarte deteriorat, totuşi se pot ceti următoarele:

„Antonie Voevod dă cinstitului boierului d-meale lui Georgie biv vel stolnic ca „să-i fie lui nişte case i cu toate (şters) şi cu curtea şi cu locul cât ţine curtea „(şters) *aprope de baia domnească,* care case le-au fost (şters) grădeanul cu ţara. Deci „aflându-se grecii care (şters) spargă şi să strice ţara ca nişte oameni răi (şters) ne „de ţără şi au rămas acele case pre seama (domniei mele) (şters). Iar când au fost „la (şters) la cinstita Poartă miluindu-mă Domnia mea m'am milostivit de am miluit pre „boiarinul d-meale Giorgie stolnicul cu aceste case, etc. Iar pentru loc fiind loc domnesc „şi dă să va afla cumva să fie dăruit altcuiva de mănăstire şi vor avea cărţi pre „acel loc de mai nainte (stricat) pre acest loc să aibă a să (stricat) aceia cum va „putea, şi de nimenea opreală să nu aibă, etc.“.

632) Nu am putut identifica pe acest boier. S'ar putea totuşi să fie Gheorghe Drugănescu, mort ca vel vornic la 1673. Acesta fusese vel comis la 1667 şi fusese ucis la 1673 de către Grigore Ghica Voevod, de oare-ce uneltea pentru tron. El era feciorul lui Vlad, căpitan de dorobanţi † 1612.

633) Actul poartă data de 12 Iulie 1724 (v. *Arh. St. Mitropolie, netreb.* p. 109, doc. 1). Nicolae Vodă Alexandru (Mavrocordat) întăreşte lui Daniil mitropolitul ţărei ca să stăpânească un loc ce iaste alăturea cu locul Băii cei vechi care este a sfintei mitropolii pă din sus până în podul uliţii cei mari care treace Dâmboviţa pă dinnaintea porţii domneşti pă din sus (podul Justiţiei de astăzi), însă în lung din apa Dâmboviţei până în locul dumnealui Manolache vel paharnic. (Rangabe zis Lambrino. Era vel paharnic încă din 1723. De stăpânirile sale am vorbit mai sus v. No. 4 negru) unde sânt casele stj. 28 şi în lat din podul uliţii, (adică actuala cale a Rahovei) până în locul băii a sf. Mitropolii stj. 14. Pentru că acest loc fiind domnesc, şi fiind lângă locul băii a sf. mitropolii m'am milostivit d-mea de i l'am dăruit sf. mitropolii, etc. Şi iar să-i fie un loc de baie însă în lung din apa Dâmboviţii până în locul grădinii dumnealui Manolache vel paharnic (chiar locul însemnat cu numele de „Stolnicul“ de către Purcel), stj. 20 şi în lat locul băii până în livada domnească (pe semne terenuri confiscate din averea brâncovenească) stj. 20 care şi acest loc fiind domnesc m'am milostivit d-mea, etc.

în ziua de 30 Iulie, iar printre ispravnicii de judeţe cu dregătoria de stolnic pe Scarlat Câmpineanu la Buzău, pe Scarlat Drugănescu la Argeş şi pe Ioan Glogoveanu la Mehedinţi[634]).

27 — Istrale Kraczeliesku (=Istrate Kreţulescu).

Casa lui Istrate Creţulescu nepotul de fiu al Domniţei Safta, fiica lui Constantin Vodă Brâncoveanu. Această casă se afla în faţa palatului de Justiţie pe locul unde azi curge gârla. Inainte de începutul veacului al XVIII-lea pe aci se întindeau livezile domneşti, din care pe semne că Domniţa Safta Brâncoveanca va fi avut stăpâniri zestrale la căsătoria ei în 1700 cu Iordache Kreţulescu vornicul de mai târziu. La 1693[635]) la spatele acestor proprietăţi Kreţuleşti, Vodă Brâncoveanu donase din proprietăţile domneşti lui Cornea Brăiloiu, boier oltean şi fără loc de şedere în capitala principatului. In acest act se vorbeşte de Podul lui Iane, care nu poate fi decât podul dela Sf. Spiridon vechi. Istrate Kreţulescul se stinge din viaţă puţin după 1817, neavând din căsătoria sa cu Ecaterina, fiica lui Dumitraşco Racoviţă nici un scoborâtor. Ei adoptaseră însă pe Safta fiica nepotului Teodorache Kreţulescu medelnicerul. La moartea acesteia, proprietatea pe semne va fi fost vândută. In marginea estică a acestor proprietăţi Kreţuleşti, fărâmiţate şi ele, mitropolitul Ignatie dăruise la 1812[636]) lui Costache Mano un loc slobod lângă cotul Dâmboviţei[637]). La 1852 casele foste ale lui Istrate Kreţulescu erau complectamente dărâmate, iar în spatele

---

634) Pentru boierii Văcăreşti ştim precis ce proprietăţi au avut în capitala ţărei. Pentru Câmpineni de asemenea ştim că aveau stăpâniri însă într'altă mahala. De Glogoveni nu am putut afla acte care să ne menţioneze prezenţa lor în Bucureşti în acele vremuri. Cât pentru boierii Ştirbei, ştim că ulterior nu departe de aceste terenuri erau proprietăţile uneia din ramura Ştirbeilor.

(v. pt. toţi stolnicii dintre 1788—91 V. A. URECHIA, *o. c., tom. IV*).

635) Documentul poartă data de 12 Iulie şi se afla la *Acad. rom. pach. XLV*, doc. 84, în regest în fişele ined. general P. V. Năsturel.

Constantin Vodă Brâncoveanu dă cinstitului şi credinciosului său boier Cornea Brăiloiul vel paharnic, că să-i fie nişte locuri de case în Bucureşti în prund peste Dâmboviţă alăturea cu apa Dâmboviţii, însă din podul agăi lui Iane în sus spre marginea Dâmboviţii până în locul boieriului d-sale Matei Ciorogârleanul, (deci dela cotul Dâmboviţii dinspre Dudescu în lungul actualei străzi Sfinţii Apostoli până în spre calea Rahovei), care locuri fiind domneşti s'au fost pus pe dânsul unii alţii de au făcut case şi grădini, etc. Iar Cornea Brăiloiul paharnicul neavând loc de casă aici în Bucureşti şi vrând ca să-şi facă temei de case, precum au şi alţi boieri, tocmitu-s'au cu oamenii câţi au avut case pre acest loc domnesc, etc., pe unde se coteşte apa Dâmboviţii în sus de podul agăi Iane.

636) Actul poartă data de 1 Ianuarie şi se află la *Arh. St. Mitropolie*, pach. 171 doc. 1 în regest în fişele ined. general P. V. Năsturel.

„Fiind-că iubitul fiu sufletesc dumnealui Costake Manu s'au arătat osârdnic şi „folositor la multe slujbe ale casei sfintei mitropolii, etc. mitropolitul cunoscându-i bun „clisis şi vrând a-l mulţumi îi donează un loc slobod înpotriva şcoalei obşteşti ot metohul „Măgureanului dincolo de Dâmboviţă ce să numeşte grădina mitropoliei". Urmează măsurătorile locului.

637) v. pentru aceste identificări studiul meu amintit la nota 43.

lor se ridica curtea judecătorească ce avea la sud fostele case ale lui Andrei băcanul [638]). Cu ocazia regulărei cursului Dâmboviţei între anii 1879—81, vechile case de pe locul actualului pod al justiţiei au fost dărâmate.

28 — Korneskul.

Nu am putut afla acest număr în planul lui Purcel, şi nici în al lui Ernst. Am vorbit mai sus de cealaltă casă Cornescu din mahalaua bisericii Dintr'o zi [639]). Dacă indicaţia lui Purcel este exactă, avem şi la acest număr o casă a unui reprezentant al neamului boerilor Greceni-Corneşti. La data alcătuirei planurilor noastre cunoaştem din neamul acesta pe fii lui Drăghicean Greceanu-Cornescu [640]), soţul încă dela 1733 al Zoiţei Filipescu, şi anume: pe Scarlat [640 a]), mort abia la 1794 de a cărui casă am vorbit mai sus [640 b]) ai cărui feciori toţi nevrâstnici la data alcătuirei planurilor locuiau evident în casa părinţilor lor [640 c]); pe Alexandru stolnicul [641]) care se stinse din viaţă cu puţin înainte de 1797 având ca fiu pe Grigore la 1798; pe Şerban fost vel căpitan de dorobanţi la 1776, poate vel serdarul dela 1791 [641 a]) şi pe Grigore cu feciorii săi: Răducan născut la 1768 şi abia treti logofăt la 1799 şi Scarlat slujerul stins din viaţă la 1819 [642]). Prin urmare la unul din aceştia se referă trimiterea baronului Purcel, numai dacă şi aci nu va fi tot o stâlcire a vreunui alt nume de boer, ca spre pildă: Colfescul, sau Costescu, evident cu ortografia germană. De casele unora din reprezentanţii acestor neamuri, case ce nu sunt însemnate în planurile noastre, am vorbit în treacăt mai sus [643]).

Amintesc totuşi că o veche casă Cornescu, a fost cunoscută bunicilor noştri în dosul actualei prefecturi de poliţie. In această casă a locuit răposatul încă dela 1890 general Ioan Cornescu nepotul de fiu al caimacamului Scarlat. Casa aceasta era şi ea foarte veche însă nu pot totuşi crede că la ea se referă indicaţia lui Purcel, părintele generalului fiind abia născut la 1793, deci după anii alcătuirei planurilor noastre.

---

638) La 1835 Martie în 1 (v. *Arh. St. Cernica,* pach. 9, doc. 2 aflat şi în regest în fişele inedite general P. V. Năsturel), casele lui Andrei băcanul erau în faţă Podului Caliţei, — adică al Calicilor — alături de casele răposatului, (la acea dată) vornic Fotache Ştirbei, ce erau la colţ cu strada Artei, peste drum de Aşezamintele brâncoveneşti.

639) v. mai sus aci la No. 41 roşu.

640) El era mort la 1767.

640 a) Fusese vtori logofăt 1762, vel comis 1767, vel agă 1772, vel logofat 1777, vel vistier 1781, vel logofăt 1787, vel vistier 1788, stins din viaţă la 1794, soţul în prima sa căsătorie al Saftei Slătineanu, şi în a doua a Catincăi Ghica.

640 b) v. aci mai sus la No. 19 negru.

640 c) Feciorii lui Scarlat au fost: Mihalache născut la 1784; Costache născut la 1793 şi Ilinca Fălcoianu divorţată la 1806.

641) Fusese clucer za arie 1762, serdar 1767, stolnic 1779, 1794, fiind stins din viaţă la 1797.

641 a) Fusese şi tteti vistier la 1762.

642) Fusese sluger la 1813 şi soţ al Mariei Vintilă Prejbeanu. Soţia sa s'a stins prin focul său Alecu zis şi Aristotel. Cât pentru Răducan, el fusese în urma sluger 1803, stolnic 1819, deputat 1831—5, membru înaltului divan 1836, vel clucer 1839, mort la 1841.

643) v. mai sus aci la No. 25 şi No. 28 negre.

* * *

Evident că în planul baronului Purcel nu vor fi fost indicate decât casele în care comandamentul trupelor de ocupaţie va fi voit să cartieruiască unele din căpeteniile milităreşti, căci pe întinsul oraşului dela sfârşitul veacului al XVIII-lea se mai aflau multe alte case boereşti de care nici unul din cei doi cartografi nu amintesc.

Relev totuşi încă o particularitate pentru acele vremi, şi anume: în lista caselor boereşti însemnate de către baronul Purcel în legenda planului său, nu întâlnim nici o casă aparţinând între 1789—91 la vre-un reprezentant al neamurilor fanariote domneşti: Mavrocordat, Ipsilanti, Caragea, Şuţu şi Mavrogheni, şi în aceste reflecţii nu mă refer chiar la Voevozii ce vremelnic au ţinut tronul ţărei, căci de ei ştim că locuiau fie la curtea veche ruinată, fie la cea nouă dela 1774 încoace, ci la ceilalţi reprezentanţi ai familiilor acestora, trăitori în Ţara românească, şi majoritate pe semne chiar în capitala ţărei. Nu cred ca aceştia să fi putut fi scutiţi de neplăcerile cartieruirilor străine, prin faptul influenţei ce ar fi putut avea pe lângă stăpânire, dar înclin spre ipoteza că cunoscători ai vremelnicei lor situaţii privilegiate pe lângă reprezentanţii propriilor lor familii numiţi în scaunul ţărei, şi maziliţi după placul Porţii, ei nu posedau în Bucureşti locuinţe impunătoare şi deci acestea nu prezentau vre-un folos pentru organele de cartieruire ale trupelor de ocupaţie.

IX

HANURILE BUCUREȘTENE
DINTRE ANII 1789—1791

însemnate cu litere minuscule negre de către
ERNST și PURCEL

Identificarea literilor minuscule negre

WAAREN NIEDERLAGS HAUSSER ODER HAAN [644]), adică: Prăvălii, hoteluri sau hanuri.

a — Filaret.

Greşită identificare a baronului Purcel, căci aci avem vechiul *han al lui Şerban Vodă* de pe locul băncei naţionale a României de azi. Hanul lui Filaret era cu totul în altă mahala [645]). Hanul lui Şerban Vodă a fost ridicat de către Şerban Vodă Cantacuzino pe locurile ce le stăpânea de moştenire din clironomia maternă, la care adăogase încă din tinereţe — pe vremea când era postelnic — cele cumpărate încă de prin anii 1666; mici proprietăţi de negustori din această mahala. Toate aceste terenuri înjugate între ele făceau o întindere ce avea ca hotare pe planul actual al oraşului: străzile Lipscani din faţa băncei naţionale, strada Carada până peste str. Doamnei şi în lungul acesteia până la o uliţă în lungul străzei Bursei şi a străzei Smârdan şi iarăşi până în str. Lipscani. Odată ajuns în scaunul ţărei, Şerban Vodă începu să clădească acest han la 1683 terminându-l la 1686. Care va fi fost întinderea hanului propriu zis — ab origine — ne-ar fi greu de precizat, căci această clădire a ars în parte în timpul domniei nepotului său Vodă Brâncoveanu la 1704. Va fi fost poate chiar reclădit de către acesta.

Nu putem trece cu vederea că pe vremea când fondatorul hanului va fi ridicat aci acest adăpost pentru negustori, uliţele bucureştene din apropierea lui nu erau întru nimic asemuitoare ca direcţie cu cele de azi. Uliţele întortochiate şi la voia întâmplărei, trecând prin curţile micilor negustori şi pe lângă pivniţile unora din marii şi bogaţii boieri ai vremii au dispărut încetul cu încetul, căci afară de Podul Şelarilor memorat în acte vechi din ultima jumătate a veacului al XVII-lea şi Podul spre hanul lui Şerban Vodă, care cu sigu-

---

644) Ortografia acestui titlu este destul de greşită, căci corect ar fi: WAREN-, NIEDERLAGS-HÄUSER ODER HAHNS.

645) v. mai departe la litera g.

ranţă mergea în lungul actualei străzi Smârdan suind dela fosta poartă din sus a curţei domneşti spre strada Doamnei, nu avem alte artere pe care să le putem afla chiar din vremurile mai apropiate de noi, de prin veacul al XVIII-lea. Pe vremea alcătuirei planurilor noastre, direcţia uliţelor în acest cartier aşa de central al oraşului, era încă alta decât cea de azi. Strada Lipscani, dintre calea Victoriei şi str. Smârdan era puţin mai la sud de actualul traiect al acestei importante artere de azi. Hotarul hanului propriu zis era la colţ între str. Lipscani şi str. Smârdan pe locul actualmente ocupat de edificiul băncei naţionale a României, însă se întindea spre sud peste stradela din spatele băncei. Strada Karagheorghevici nu exista pe acele vremuri şi pe aci se întindeau proprietăţile Cantacuzineşti şi cele ale boierilor din Filipeşti. Strada Doamnei dintre banca Marmorosch-Blank şi spitalul Colţei avea şi ea un alt traiect decât cel de azi, încăperile din spatele hanului se întindeau peste casele ce formau până încă acum vreo câte-va decenii hanul Germani, proprietatea prin cumpărătoare a unor scoborâtori colaterali ai familiei domnitoare sârbe a Obrenovicilor, refugiaţi în Ţara românească şi stabiliţi încă de acum aproape un veac la noi, având şi o casă de bancă în Bucureşti. In hanul lui Şerban Vodă s'au adăpostit pe la mijlocul primei jumătăţi a veacului trecut marii bancheri ai vremii. Ajuns gata a cădea în ruine, cu toate că scăpat ca prin minune de flagelul focului din 1847, el a fost dărâmat puţin după războiul independenţei, iar azi pe acelaş loc se ridică palatul băncei naţionale, clădire proectată încă dela 1862 [646]).

b —[647]) Giorginou (=Gheorghe-nou).

Hanul sfântului Gheorghe-nou ce înconjura biserica cu acelaş nume ctitoria lui Panaiot Nicusios Mamonà. Este poate hanul cel mai mare de pe întinsul vechiului oraş, fiind construit de al doilea ctitor al bisericei Sf. Gheorghe-nou, de Vodă Brâncoveanu în domnia sa. Se afla aproape de fostul târg al Cucului înconjurat de o sumedenie de uliţi cu nume de meseriaşi [648]), încă pe la mijlocul veacului al XVIII-lea. Ars o primă oară la la 1804 [649]) se va fi schimbat mult, iar în groaznicul flagel din 1847 a fost cu desăvârşire distrus. Lăsat în stare de complectă ruină, încetul cu încetul vechile arcade ale clădirei s'au năruit. Azi pe locul lor se află străzile ce înconjoară grădina bisericei, aceasta fiind începută în domnia lui Bibescu Vodă.

---

646) v. Actul de concesiune provizorie pentru înfiinţarea băncei în acel an în *Monitorul, jurnal oficial al principatelor unite, No. 84* cu data de Marţi 17 Aprilie 1862.

647) Această literă de ordine lipseşte în planul lui Ernst.

648) Târgul Cucului se afla în apropierea pieţei formate de calea Moşilor şi str. Sf. Gheorghe. Una din străzile din apropierea oficiului de stare civilă de azi se numea la 1754 *„uliţa ce vine de unde să frânge hierul"* (v. *Arch. St. Èpisc.* Buzău, pach. 85, doc. 32 şi în regest în fişele inedite general P. V. Năsturel, act cu data de 17 Ianuarie) iar la 1805 tot această uliţă este întâlnită cu numele de *„uliţa Fierului"* (v. *Arh. St. Cernica,* pach. 6, doc. 6 tot în aceleaşi fişe).

649) v. şi IONNESCU-GION, o. c., pp. 487—8.

c —[650]) Popasu (=Papasoglu).

Hanul Papazoglu ce se afla la colţ între str. Decebal şi calea Moşilor, de partea dreaptă mergând spre biserica Sf. Vineri-Herasca.

Era nou de abia câţi-va ani în momentul când cartografii străini îşi începeau planurile lor, căci acela dela care acest han îşi ţine numele — Hagi Dumitrache Papazoglu — devine stăpân pe aceste locuri prin schimb cu vistierul Văcărescu[651]) la 9 Martie 1784. Pe acea vreme aceste proprietăţi se aflau în mahalaua sf. Gheorghe-vechi, după numele bisericei celei mai apropiate şi ce se afla aproape peste drum de acele case. Acel hagiu, cunoscut de altfel şi sub numele de Hagi Dumitru, biv vel şetrar la 1775[652]) şi biv vel slujer[653]) la 1778, va mai fi cumpărat şi alte prăvălii până în vremea ocupaţiei austriace, şi de aceia şi scrupuloşii cartografi îl menţionează printre primele hanuri din centrul Bucureştilor, pe semne foarte încăpător pentru trupele de ocupaţie chesaro-crăieşti[654]). La 1844[655]) aflăm vorbindu-se de hanul Papazoglu din mahalaua sf. Gheorghe-vechi, în chestiunea vinderei unei cârciumi „La Mişu" a serdarului Athanasie Kazoti ce se afla „împotriva hanului", adică peste drum de acest han[656]), iar după focul din 1847 ce-l distruge, nenorociţii ce-şi vor fi pierdut avutul, se mută pe la vecini[657]). Rămas în ruină după incendiu nu a mai fost renovat.

d —[658]) Konstantin Woda.

Alt însemnat han al centrului de pe vremi a oraşului: *hanul lui Constantin Vodă,* ridicat de către Vodă Brâncoveanu după 1692 pe terenurile confiscate dela vărul său prin alianţă Constandin Bălăceanu agă[659]). Pe căreul format de actualele artere: calea Victoriei din faţa palatului poştelor şi străzile: Stavropoleos, Smârdan şi Carol I, se întindeau, încă de prin mijlocul veacului al XVII-lea, proprietăţile boierilor Bălăceni; bunicul acestui Costandin agă, fiind chiar ctitorul fondator al micei biserici — atunci de lemn, — azi biserica Sf. Dumitru[660]). Proprietăţile agăi Bălăceanu se întin-

---

650) Altă literă de ordine care lipseşte la Ernst.

651) Vistierul dela acea vreme este Ienache Văcărescu. Anaforaoa cu data da 10 Martie 1784 aminteşte că acest vistier având un loc de pivniţă în mahalaoa Sf. Gheorghe vechi se învoeşte cu Hagi Dumitrache Papazoglu de i l'a făcut schimb cu 2 locuri ce le are acesta din urmă în mahalaoa lui Şerban Vodă, (adică a Scorţarului) (v. pt. act *Acad. Rom. XCVII,* doc. 29 în regest la P. V. Năsturel; v. şi studiul meu amintit la nota 43).

652) v. *Arh. St. Casa Safta Castrişoaia,* pach. 6, doc. 7 în fişele Năsturel.

653) v. *Ibidem. ibid.* doc. 11; v. fişele amintite.

654) IONNESCU-GION, (v. *o. c.,* 493) dă amănunte foarte puţine asupra acestui han.

655) v. *Vestitorul românesc,* anul 1844, No. 2 din 7 Ianuarie p. 8.

656) Greşeşte deci IONNESCU-GION când afirmă că această cârciumă „La Mişu" era chiar pe locul fostului han.

657) La 3 Iunie 1847 printre năpăstuiţii era şi Ioan Giner spiţerul a cărui spiţerie de lângă hanul lui Papazoglu arzând la 23 Martie se mutase vremelniceşte în casele lui Matei zugravul, peste drum de prăvălia lui D. Hempel pe uliţa franţuzească (str. Carol I) (v. *Vestitorul rom. No. 42* din 3 Iunie 1847 la rubrica: Inştiinţări).

658) Iarăşi o literă de ordine ce lipseşte la Ernst.

659) Era soţul Mariei, fiica lui Şerban Vodă Cantacuzino.

660) v. I. C. FILITTI, monografia citată a bisericei; v. G. D. FLORESCU, *o. c.*.

deau cam până în dreptul bisericei Stavropoleos pe uliţa ce duce la hanul Grecilor [661]). După bătălia dela Zărneşti (1692) în care acest boier Bălăcean, părtaş al armatelor austriace ale generalului Haissler, îşi găsi moartea, Brâncoveanu confiscă toate stăpânirile neamului acestuia, clădind un han ce i-a purtat numele până în vremurile mai noi. Atins şi el de focul dela 1847, care a început chiar din marginea lui, a fost lăsat în părăginire, ruinându-se cu trecerea anilor. Pe la sfârşitul veacului scurs, prăvăliile năruite cu totul au fost dărâmate. Locul rămas viran, proprietate a comunei, a fost adesea închiriat la diverse trupe de circ, atracţii ale generaţiei bunicilor noştri. Aci, în colţul dinspre actuala stradă Stavropoleos, în nişte clădiri improvizate îşi avea reprezentaţiile, încă acum vreo cinci decenii, mai întâi circul Hüttemann şi în urmă circul Suhr. Pe o limbă de teren ce mergea dealungul uliţei franţuzeşti, se aflau încă la mijlocul veacului trecut proprietăţile boerilor Ştirbei din ramura Drăgăneştilor [662]). La 1867, chiar la colţ cu calea Victoriei — într'o casă cu două caturi — şi-a avut primul domiciliu conservatorul de muzică şi declamaţie, înfiinţat la 1864 [663]). Dela 1900 se ridică falnic pe toate aceste terenuri până în marginea bisericei Sf. Dumitru, palatul poştelor şi telegrafelor.

e —[664]) Guolza (=Colţea).

Am mai întâlnit acest nume şi mai sus pentru biserica ctitorie a lui Mihai Cantacuzino spătarul. Hanul însemnat cu această literă neagră este hanul Colţii, care-şi ţinea numele dela clucerul Colţea Doicescul din veacul al XVII-lea. Pe lângă alte stăpâniri acest boer mai poseda şi terenuri coprinse între actualele străzi Blănari, Doamnei şi Colţii, porţiunea dintre spitalul Colţii şi Sf. Gheorghe-nou, iar în fund până în apropierea bisericii Sf. Nicolae Şelari. Parte dintre acestea erau cumpărături ale Udrei Doicescu [665]), încă înainte de 1698, dăruite episcopiei de Buzău [666]). Ionnescu-

661) v. mai sus la No. V, p. 103.

662) v. G. D. FLORESCU, *Alaiul, etc., o. c.*

663) Un act aflat în arhiva familiei mele şi anume o invitaţie adresată bunicului meu Dimitrie G. Florescu, membru, încă din domnia lui Cuza-Vodă, a comitetului examinator a elevilor Conservatorului de muzică, ce erau destinaţi a fi trimişi cu burse în străinătate, aminteşte că examenele sesiunei anului 1867 vor fi în localul conservatorului de pe strada Carol I, No. 1. Deci la un an dela suirea în scaunul principatelor române unite a domnitorului Carol I, conservatorul de muzică şi de declamaţii îşi avea sediul aci: şi cum ştim că această instituţie a fost înfiinţată numai cu trei ani înainte, trebue să credem că aci a fost primul sediu al conservatorului.

D. Filitti îmi semnalează acum că în Monitorul oficial dela 24 Novembre/8 Decembre 1864, No. 1243, se spune că şcoala de muzică era la Sf. Dumitru în str. franceză. (v. pt. ea şi I. C. FILITTI, *Bis. Sf. D-tru, o. c.*, p. 22).

664) Altă literă de ordine ce nu este însemnată de către Ernst.

665) La 19 Decembre 1698, Radul spătar cu fraţii lui: Udrea logofăt şi Dumitraşco logofăt, fii Colţii Doicescul, dăruiesc episcopiei de Buzău terenuri cumpărate de către părintele lor dela Vasile iuzbaşa fiul lui Bogdan iuzbaşa din Ciorani (v. *Arh. St. episc. Buzău*, pach. 85, doc. 16 în regest în fişele răposatului general P. V. Năsturel).

Pentru alte informaţii asupra hanului Colţii v. lucrarea amintită mai sus când am vorbit de biserica Colţii, a părintelui Gh. Negulescu, din revista *„Biserica ortodoxă română"*, anul 44.

666) La 27 Mai 1705 Apostol neguţătoriul, strămoşul Aniţei Ştirbei, născută

Gion [667]) ne spune că au fost patru paraclise ale Colţii, fixând unul la hanul Colţii [668]), altul la spitalul Colţii, iar pentru celelalte două nu a putut nici el afla locul unde vor fi fost [669]). Numele indicat de către baronul Purcel se referă evident la hanul Colţii, însă nu la cel din jurul spitalului, ci la cel înconjurător al bisericii cunoscute sub numele de biserica Sf. Ilie, iar azi biserica este numită Kalinderu după numele bogatului grec Lazăr Kalinderoglu, venit pe la mijlocul veacului trecut şi care a ajutat acest edificiu bisericesc, legându-şi numele de această mult mai veche fundaţie bisericească. De alt-fel acest modest edificiu, ascuns până deunăzi în spatele clădirilor — vechi şi ele de aproape un veac — de pe strada Colţii, schimonosit ca stil şi ne-mai amintind nimic din forma sa ancestrală, a putut fi văzut pentru scurtă vreme — doar câte-va zile — cu ocazia dărâmărei vechilor case scunde şi derăpănate de lângă edificiul Creditului funciar rural pe strada Colţii. Bolţile de cărămizi din pivniţele acelor case dărâmate ne lasă să credem că vor fi fost cele ale pivniţelor fostului han al Colţii. A dispărut şi acest han, precum au dispărut până în zilele noastre toate celelalte.

f —[670]) Havropolios (=Stavropoleos).

Este vechiul han înconjurător al bisericii cu acelaş nume, ctitoria lui Ioanikie Stratonikeas, lângă vechiul han al Grecilor. Am vorbit mai sus de biserica Stavropoleos [671]). Nici Ionnescu-Gion nu ne dă lămuriri demne de luat în seamă.

g —[672]) Cherban Woda (=Şerban Vodă, la drept vorbind însă Hanul Filaret-Colţea).

Greşită identificare din partea baronului Purcel, căci am vorbit mai sus de acest han care nu se afla acolo unde ni-l indică cartograful austriac. Hanul indicat aci este unul de mai mică însemnătate, ce se afla pe lângă hanul cu tei în marginea fostei străzi a Marchitanilor de acum vro opt decenii [673]). Numele care era cunoscut bunicilor noştri pentru acest han

---

Golească, dăruieşte şi el în această mahala terenuri episcopiei de Buzău terenuri cumpărate dela Colţea Doicescul clucerul (v. *Acad. rom. CXXVII*, doc. 81, în regest în fişele răposatului general P. V. Năsturel).

667) v. o. *c.*, p. 227.

668) Nu pot crede ca unul din paraclisele amintite şi de mine la istoricul bisericii Colţii (v. mai sus No. 54 roşu) să fi fost paraclisul hanului Colţii, ci mai repede că aci este biserica Sf. Ilie din hanul Colţii numită azi biserica Kalinderu.

669) v. pt. ele cele amintite de mine la istoricul bisericii Colţii; v. şi lucrarea amintită a părintelui GH. NEGULESCU, o. c.

670) Altă însemnare ce lipseşte în planul lui Ernst.

671) v. mai sus la biserica Stavropoleos, No. VI, p. 104.

672) Şi această literă de ordine cu cerneală neagră lipseşte la Ernst.

673) Această stradă era în prelungirea străzei Lipscanilor, sau mai bine zis era acum vreo 60—70 de ani o porţiune din strada Lipscanilor, şi anume cam dela strada Şelarilor până la uliţa Boiangiilor, actuala stradă a Bărăţiei.

este Filaret-Colţea, precum ni-l relevă şi Ionnescu-Gion [674]), pe semne spre diferenţiere de celalt han Filaret de care nici Ernst nici Purcel nu amintesc, han fost pe locul actualului teatru naţional pe fostele case ale lui Fierea vistierul Brezoianu.

Acest han Filaret-Colţea îşi avea faţada spre piaţa de azi a Romei. Aşi crede chiar că el este cunoscutul han zis cu tei, pe care bunicii noştri îl cunoşteau sub numele de hanul lui Năstase.

Nu am putut avea nici o altă informaţie documentară demnă de luat în seamă [675]).

h —[676]) Warlam.

In planul baronului Purcel aflăm acest han în spatele altarului bisericei Sf. Ecaterina, fostă a lui Pană vistierul [677]). Numele se pare că se referă la un reprezentant al familiei Varlaam, aflătoare pe acele vremuri în Ţara românească, şi nu la mitropolitul Varlaam care păstorise cu vreo un veac înainte de vremurile acestea [678]). Afară de neamul lui Dimitrie Varlaam, de origine necunoscută stabilit însă în principatul muntean încă înainte de 1765 [679]) mai cunoaştem pe un paharnic Varlaam [680]), ginerile lui Dimitrie Mavrogheni, fratele Voevodului Nicolae [681]). La 1789, când după informaţiile baronului Purcel ar fi existat în Bucureşti un han cu acest nume, mai trăia şi fiul lui Dimitrie Varlaam, Constantin, născut încă înainte de 1765 din prima căsătorie a părintelui său [682]). Aşi crede că acest han — de care Ionnescu-Gion nici nu pomeneşte [683]) — va fi fost ulterior cunoscuta locuinţă de pe la 1821 [684]) a serdarului Marcu de oare-ce casele acestuia se aflau la această dată „în capul Podului Beilic“ [685]). Alte informaţii istorice nu am putut afla asupra acestui han, a cărui destinaţie pe semne pe la începutul veacului al XIX-lea va fi fost schimbată, judecând după faptul că peste câte-va decenii el numai este menţionat. Va fi fost chiar distrus în cutremurul din primii ani ai veacului al XIX-lea.

Pe vremea cartografilor austriaci de a căror planuri ne ocupăm porţiunea din strada Lipscani de azi numită a Marchitanilor nu exista precum se poate constata din planul anexă ce se află la studiul prezent, plan care ne înfăţişează — cel puţin pentru centrul oraşului — schimbările radicale survenite atât în schimbarea edificiilor cât şi în direcţiile urmate în vechime de uliţele bucureştene.

674) v. o. c., p. 488.

675) v. *Ibidem*, p. 493.

676) Nici această literă de ordine nu este trecută în planul Ernst.

677) v. mai sus No. 86 roşu.

678) Fusese episcop al Severinului între anii 1671—72 şi mitropolit pentru câte-va luni în cursul anului 1673 (v. IORGA, *Ist. bis. rom.* o. c., *II*, pp. 330—332.

679) v. I. C. FILITTI, *Biserici şi ctitori, ed. 1932*, p. 26, nota 2.

680) v. TH. BLANCARD, o. c., p. 172. S'ar părea (v. IBID. p. 435) că şi acest paharnic s'ar fi numit Dimitrie, fost proprietar bogat la Tinos, fiind originar din Salonic.

681) Acest Dimitrie Varlam fusese căsătorit cu Marussa (Maria) Mavrogheni, fata guvernatorului în Mycene, Dimitrie, din a doua a sa căsătorie cu Irina Caloyera.

682) v. I. C. FILITTI, o. c.

683) v. *Istoria Bucureştilor*. In indicele alfabetic nu este amintit decât mitropolitul de care am pomenit la nota 678.

684) v. G. D. FLORESCU, o. c.

685) v. EMIL VÂRTOSU, *Tudor Vladimirescu*, ed. 1927, p. 80.

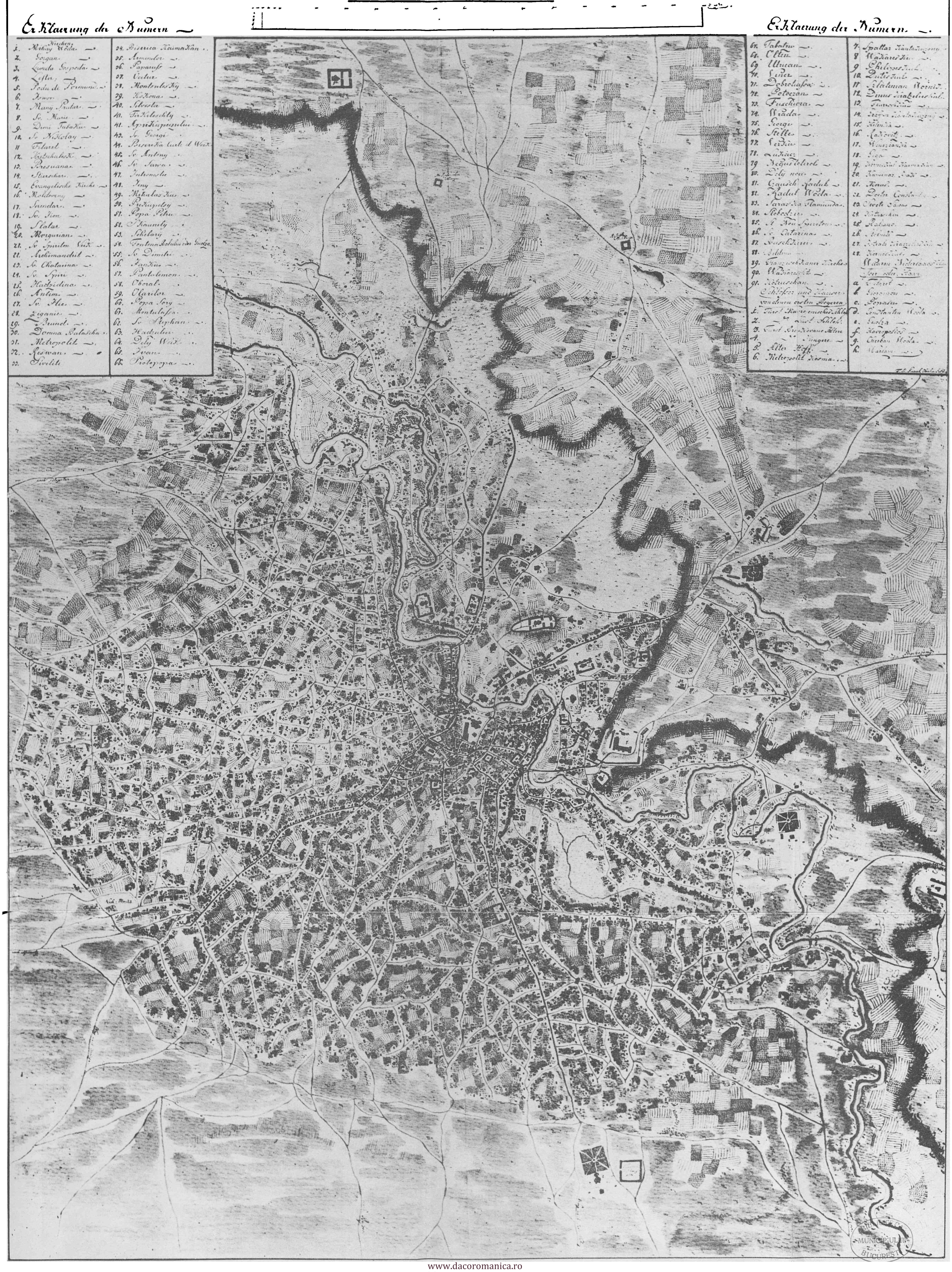
X

ULIȚELE BUCUREȘTENE

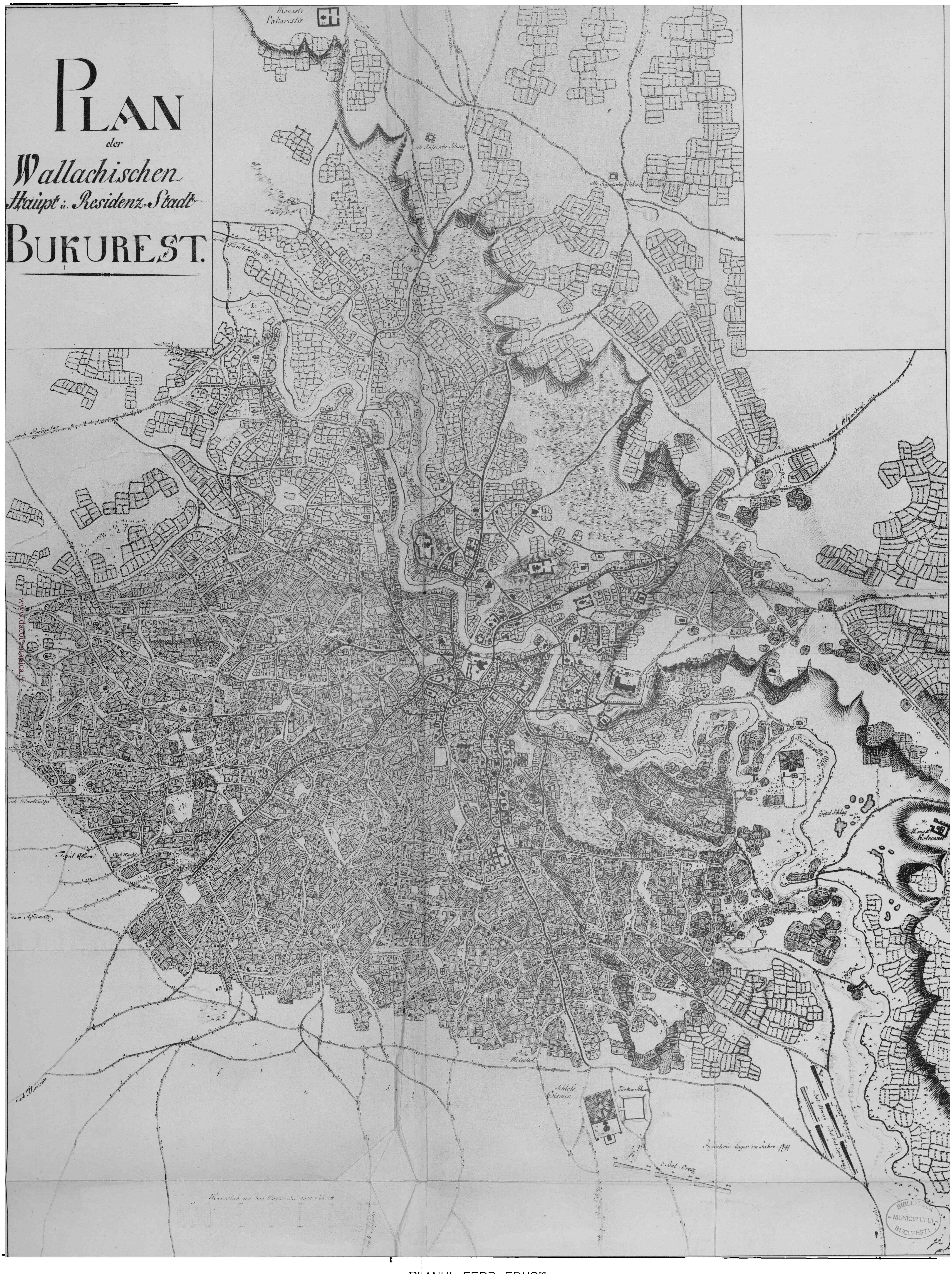
PLAN.

Von der Haupt und Residenz-Stadt Bukurescht, in der grossen Wallachey: welche den 9ten November 1789, von denen Kayserlichen Königlichen Oesterreichischen Truppen, unter Comando seiner Durchlaucht des Feldmarschals Prinzen von Saxen Coburg, in Besitz genohmen worden.

Maastab von 1400 Klaftern.

PLANUL FR. PURCEL

PLANUL FERD. ERNST

Ulițele bucureștene

Rețeaua uliților și a Podurilor bucureștene dintre anii 1789—91 — o adevărată rețea de păianjen — ne este redată de către cartografii austriaci cu o migăloasă atenție ce ne poate face decât cinste celor doi ofițeri.

Chiar dacă din cauza defectuozității — de altfel explicabilă și deci scuzabilă pentru acele vremuri — a măsurătoarei cu pasul, străzile orașului nu sunt topografic exacte în ceiace privește direcția și poate și lungimea unora — mai ales din cele periferice — atenția și minuțiozitatea cu care au fost desenate ne sunt totuși o chezășie.

Majoritatea arterelor bucureștene însemnate toate cu cerneală roșie fără însă să poarte un nume distinctiv, sunt mărginite cu spații albe — pe semne că nici casele, nici terenurile pe unde se îndreptau ele — adesea la voia întâmplărei — nu aveau împrejmuiri bine definite prin garduri sau uluci.

Nu lipsește de un interes special faptul că aflăm însemnate în planurile baronului Purcel și în acel al locotenentului Ernst ulițile pavate, adică „Podurile" ce se aflau așternute cu bârne de lemn, uliți pe care scrupuloșii cartografi le disting de restul uliților însemnându-le prin hașurari. Și chiar dacă, nici Purcel, nici Ernst, nu ne indică numele arterelor mai principale ale Bucureștilor pe care le-au cunoscut, acestea ne sunt în mare parte cunoscute, cel puțin cele mai importante.

Astfel întregul *„Pod al Mogoșoaei"* — actuala cale a Victoriei — dela capul Podului — cum se mai chiamă azi piața Victoriei — și până la palatul Poștei (fostul han al lui Constantin Vodă), împreună cu continuarea lui până în albia Dâmboviței, cunoscută bunicilor noștri cu numele de „ulița Măgureanului" era în întregime podit.

Cunoscute ne sunt din veacul al XVIII-lea celelalte cinci mari artere:

1. *Podul Târgului de afară* (actuala cale a Moșilor).
2. *Podul Calicilor* (actuala cale a Rahovei).
3. *Podul Beilicului* (actuala cale a lui Șerban Vodă), nume nou pe acea vreme căci Beilicul nu exista decât de puțin ani.
4. *Podul Văcăreștilor* (actuala cale cu acelaș nume).
5. *Podul de pământ,* aproximativ actualele: str. Belvedere, bulevardul Elisabeta dintre str. Brezoianu și piața Mihail Kogălniceanu, continuând în lungul căei Plevnei.

Insă aceste cinci poduri nu erau pavate pe toată lungimea lor.

Podul Târgului de afară, care începea din faţa fostelor Puşcării domneşti (actuala Bazaca) [686]) era podit până aproape de sfârşitul său, însă înainte de a ajunge la arterele ce se scurgeau în lungul actualei şosele Ştefan cel Mare, deci cam până unde azi ar fi str. Ardeleni.

Podul Calicilor, era podit dela începutul său, dela poarta de sus a fostei curţi domneşti (întretăerea străzei Carol I cu str. Şelari), însă odată ajuns în deal la Bragadiru dispărea şi podeaua.

Podul Beilicului, care începea dela podul de peste Dâmboviţa [687]) era pavat până în dreptul bisericei Alexe [688]).

Podul Văcăreştilor era podit doar pe o scurtă porţiune, până în dreptul bisericei Sf. Nicolae din Sârbi.

Podul de pământ — cu toate că-şi purta numele tocmai pentru că nu avea podele de lemn — pare să fi fost totuşi la fel cu cele precedente, fiind podit doar numai până la biserica Sf. Ilie din Gorgani. Azi cârmind la stânga, porţiunea de uliţă [689]) până la „Podul" de peste gârlă ce suia la manăstirea Mihai Vodă era tot podită.

Se mai aflau pavate la data alcătuirei planurilor noastre şi următoarele uliţi:

Podul spre Mihai Vodă, ce începea din josul bisericei Sf. Ioan cel mare (actuala casă de depuneri), trecând Dâmboviţa chiar pe locul edificiului vămei poştei, se îndrepta cam în lungul actualei străzi Mihai Vodă până în intrarea nouei curţi domneşti de pe acele vremi, cunoscuta curte arsă de mai târziu, iar azi adăpostind, pe o parte din terenurile ocupate de ea, clădirile arsenalului armatei. Acest pod era podit pe întreaga sa lungime, şi se şi explică prin faptul că era drumul continuu umblat de către Voevod şi curtea sa.

In centrul oraşului — şi observăm că cu toate că noua curte ridicată de Ipsilanti la 1774 era în toată splendoarea ei totuşi viaţa bucureşteană oscila în jurul vechei curţi părăsite — aflăm mai toate uliţile podite cu bârne.

Le-am putut identifica mai pe toate afară de cele din spatele fostei curţi domneşti.

Astfel avea următoarele uliţi cunoscute încă bunicilor noştri:

Uliţa Colegiului [690]) actuala str. Academiei, dela str. Doamnei până la fundaţia Carol I, cârmind la stânga în „Podul Mogoşoaei".

Uliţa Bărcănescului [691]), actuala str. Doamnei, din „Podul Mogoşoaei" până în fosta uliţă a Colţei din faţa spitalului cu acelaş nume.

Uliţa dela biserica Grecilor cum se numea pe la începutul veacului trecut [692]) actuala str. Stavropoleos.

---

686) v. G. D. FLORESCU, o. c.

687) v. *Ibid.*

688) Această biserică nu exista încă pe vremea alcătuirei planurilor noastre.

689) Cam în lungul bulevardului Schitu-Măgureanu, spre vechea albie a gârlei puţin mai la nord de actualul curs al Dâmboviţei.

690) Acest nume este aflat în planul lui Iung din 1856.

691) Idem.

692) Numele vechi al uliţei este aflat într'o vechie schiţă de plan de prin primii ani ai veacului trecut (v. pt. alte informaţii studiul meu amintit la nota 43).

Podul spre hanul lui Şerban Vodă, actuala str. Smârdan, mică dar importantă arteră încă de prin mijlocul veacului al XVII-lea [693]). Era podită pe tot întinsul ei.

Podul dela Domniţa Văcăreasca la Curtea veche, nume ce-l purta cu câte-va decenii mai târziu [694]) cunoscuta *„uliţă franţuzească"* a bunicilor noştri, fostă pe la începutul veacului *„uliţa Işlicarilor"* iar dela 1867 încoace str. Carol I. Interesant de relevat este faptul că această însemnată arteră, cunoscută mult înainte de 1789 cu numele de *„Uliţa mare"* era podită între actuala casă Prager şi „Poarta de sus" a fostei vechi curţi, iar în faţa pieţei actuale de flori era nepodită pentru a continua din nou pavată dincolo de biserica Sf. Ioan cel nou, dela „Poarta din jos a curţei" (întretăerea cu bulevardul Maria) până la Beilic, la începutul căei Şerban Vodă.

Uliţa Brâncoveanului, cunoscută încă şi azi sub acelaş nume. Actualmente îngustă şi neînsemnată, va fi fost pe vremurile acelea una din arterele cele mai importante ale acestei mahala numită a Scorţarului [695]), uliţă ce cobora din faţa bisericii Sf. Dumitru, din str. Carol I, spre biserica Sf. Spiridon-vechi la podul de peste Dâmboviţa, unindu-se aci cu „uliţa Măgureanului". Şi această arteră bucureşteană era podită pe întregul ei parcurs.

Uliţa Lipscanilor avea un traiect mult mai sinuos decât cel din zilele noastre şi se întindea numai pe porţiunea dintre Podul Mogoşoaei şi actuala stradă a Şelarilor, cotind poate chiar ea spre dreapta îndreptându-se cam în lungul stradelei Sf. Nicolae-Şelari şi Blănari până în strada Colţii. O altă arteră se scurgea în lungul acestei străzi actuale a Lipscanilor dar puţin mai la nord.

Uliţa Şelarilor, altă veche arteră din preajma vechei curţi, cunoscută şi azi sub acelaş nume.

Uliţa Colţii, veche arteră încă din veacul al XVII-lea. Nu-i cunoaştem vechiul ei nume. Era podită pe vremea alcătuirei planurilor noastre doar pe porţiunea coprinsă între locul unde s'ar putea afla azi piaţa Romei şi locul fostei case a lui Hagi-Mosco, în care a fost mulţi ani dearândul primăria capitalei, înainte ca oraşul Bucureşti să fi fost ridicat la rang de municipiu.

Şi aci este interesant de relevat diferenţa dintre cele două planuri. Singurul teren viran neplantat pe vremea alcătuirei planurilor Purcel şi Ernst — cel puţin aşa credem judecând după cum ni-l înfăţişează amândoi cartografii — este acest loc din faţa actualei străzi a Enei. Baronul Purcel îl însemnează cu zid la uliţa Colţii, iar Ernst cu împrejmuire închisă de toate părţile ca un han. Nu am putut afla ce va fi fost pe acest teren însemnat în mod special de către cartografii noştri, căci nu pot crede să fi fost aci carvasaraoa turcească, sau vama mare de mai târziu — peste vreo 60 de ani dela ocupaţia austriacă. Carvasaraoa era precum am mai spus-o mai sus, la capătul străzei actuale Wilson, fostă până acum vreo 20 de ani cu adevărat numită strada Vămei.

Am amintit mai sus că majoritate din uliţele din dosul fostei vechi

---

693) Sub acest nume este des aflat acest „Pod" în documentele de cumpăratoare ale lui Şerban Cantacuzino, încă de pe când era postelnic. (v. şi studiul meu amintit).

694) v. pt. raţiunea acestui vechi nume de pe la începutul veacului al XIX-lea studiul meu amintit la nota 43.

695) v. studiul meu în preparare amintit la nota 43.

curţi domneşti erau şi ele podite. Ar fi totuşi foarte greu a le indica numele corespunzătoare în zilele noastre, căci nu este cartier — mahala ar fi spus bunicii noştri — din centrul de eri şi chiar de azi al capitalei care să-şi fi schimbat înfăţişarea mai mult ca acesta, mai ales în urma tuturor nenorocirilor abătute asupra oraşului: focuri şi cutremure încheiate cu groaznicul incendiu din 23 Martie 1847 care a redus în cenuşă întreaga această mahala. Cartierul s'a refăcut încetul cu încetul, însă mărturii documentare cartografice dintre anii 1791 şi 1847 nu avem, cu toate că se pare că ar fi existat un plan al oraşului alcătuit de către sfatul orăşenesc al capitalei pe la 1830—40 [696]). Pe de altă parte ştim că maiorul Rudolf Arthur de Borroczyn cu ocazia renovărei acestui cartier i-a transformat complectamente întreaga înfăţişare Sprijiniţi pe minuţiozitatea cu care au lucrat atât baronul Purcel cât şi locotenentul Ernst, mai ales că aceste uliţi erau în preajma fostei Curţi domneşti, creerul oraşului, trebue să ne încredem în autenticitatea topografică a planurilor.

Am putut totuşi identifica unele artere de pe aceste locuri.

Astfel strada Bărăţiei, fosta *„uliţă a Boiangiilor"* a bunicilor noştri era şi ea podită.

In această adevărată reţea de păianjen de uliţi mici erau podite:

Uliţa ce mergea cam în lungul actualei străzi Decebal, şi doar numai între piaţa Romei de azi şi intersecţia cu calea Călăraşilor.

Podul Vergului sau al Călăraşilor, nume întâlnit în preajma vremurilor mai noi, azi calea cu acelaş nume, era podită cu bârne de lemn din albia Dâmboviţei (adică în lungul bulevardului Maria) până în dreptul străzei Lucaci, podirea urmând pe această veche arteră bucureşteană până în marginea nordică a bisericei Lucaci, cam până în dreptul străditei numită azi str. Ionnescu-Gion.

Uliţa Stelei ce poartă şi azi acelaş nume, pavată însă numai pe porţiunea dela str. Decebal până în faţa dispărutei biserici Stelea.

Uliţa Sfinţilor ce curgea în lungul străzei cu acelaş nume de azi, era podită pe porţiunea ce eşea din strada Colţei, lângă spitalul Colţei şi podirea continua prin str. General Ioan Em. Florescu până în fostul Pod al Târgului de afară.

Din actualul bulevard al Domniţei era podită o mică porţiune, coprinsă azi între calea Moşilor şi str. Negustorilor.

Dincolo de gârlă afară de Podul Calicilor şi al Beilicului, precum şi al lui Mihai Vodă era podită doar uliţa ce se scurgea în lungul actualei

---

696) In vechile dosare ale primăriei municipiului Bucureşti, dosare dintre anii 1830—65 se află unul care menţionează că la 1832 sfatul orăşenesc a încredinţat arhitectonului francez Sanjuane un plan al oraşului în 8 planşe. Ce se va fi făcut acest plan ne este greu să o spunem. Primăria municipiului nu are cunoştiinţă de existenţă lui, şi cu toate cercetările întreprinse de mine — în mare parte în chiar materialul acesta documentar al primăriei predat Arhivelor Statului încă de anul trecut, şi în special în dosarele care s'ar fi putut referi la vre-un plan al oraşului — ele au rămas infructuoase. Când se va afla şi acel plan — dacă nu va fi şi el perdut pe vecie ca atâtea. vestigii asupra trecutului oraşului nostru — vom avea singura înfăţişare topografică a capitalei Ţărei româneşti, înainte de epoca regulamentară, deci singura mărturie a ce a fost Bucureştii între 1791 şi 1852, căci micul plan al lui Blaremberg, publicat la 1842 nu poate fi înregistrat ca un document cartografic de talia celor două planuri: Purcel şi Ernst.

străzi Bibescu Vodă, între calea Rahovei şi bulevardul Maria — acesta încă inexistent — până pe locul porţei de intrare a fostului palat Brâncovenesc.

Acestea erau singurele uliţi podite de pe întinsul oraşului de scaun al lui Vodă Mavrogheni, restul arterelor de comunicaţie — multe şi nenumărate — sinuoase şi întortochiate, dintre care multe şi-au păstrat încă până azi direcţiile indicate — nu de ingineri sau „arhitectoni" cum erau numiţi la începutul veacului al XIX-lea o breaslă neexistentă anterior — de necesităţile vremurilor, şi mai ales de situaţia proprietăţilor, simple drumuri printre stăpânirile boiereşti sau mănăstireşti date cu embatic la umili locuitori, deveniţi proprietari ai caselor ridicate de ei pe locurile altora.

XI

ARTERELE DE LEGĂTURĂ ALE BUCUREȘTILOR CU PROVINCIA ÎNTRE ANII 1789—1791

Artere de legătură cu provincia

Afară de numerele cu cerneală roşie pentru edificiile religioase, de cele în cerneală neagră pentru proprietăţile boiereşti şi edificiile civile, şi de literile tot cu cerneală neagră pentru hanurile bucureştene, singurele însemnări şi precizări scrise — în majoritatea cazurilor numai în lungul direcţiei drumurilor în marginea planurilor, şi aceasta evident pentru orientarea trupelor de ocupaţie — sunt indicaţiile unde mergeau numeroasele şosele ce ieşeau din capitala ţărei.

Cartografii austriaci ne indică o întreagă reţea de drumuri eşind din oraş şi încrucişându-se în diferite locuri, drumuri cari de sigur între 1789—1791 nu erau nici şoseluite şi mai adesea la voia întâmplărei, îndreptându-se cât se poate mai direct peste plantaţiuni, ogoare şi câmpii spre satele din vecinătatea capitalei ţărei.

Este interesant de relevat că sunt câteva nume de sate indicate în ortografia germană, în marginea planurilor, sate care azi nu se află pe nici o şosea naţională sau judeţeană ce eşind din oraş să se îndrepte direct către aceste locuri însemnate în direcţia şoselelor.

Astfel aflăm — începând dinspre nord — o şosea de centură, cam în lungul şoselelor actuale: Filantropia, Bonaparte şi Ştefan cel Mare, care la stânga ducea spre Târgovişte („nach Tergovischta") dealungul Dâmboviţei. Apoi o şosea care azi nu mai există şi care ducea spre Buzău („nach Busseo"). Continuarea „Podului Mogoşoaei" este „Weg nach Sadu Valeny", adecă drumul spre satul Văleni. De ce Văleni va fi vorbă ni-ar fi greu de precizat, afară numai dacă nu ar fi Vălenii de Munte, căci în această direcţie pe întinsul judeţului Ilfov şi în apropierea oraşului, la nord, nu cunoaştem nici un sat cu acest nume. Să fie oare o greşeală de însemnare a amândoor cartografi? Lucrul îmi pare neverosimil luând în seamă că aceste adnotaţii trebue să fie din punct de vedere militar din cele mai precise.

In spatele cişmelei lui Mavrogheni avem însemnarea „Türkenschanz Alte" adică o veche redută turcească.

Spre vestul oraşului aveam continuarea Podului ce suia spre fosta Curte arsă, aproximativ actuala cale 13 Septembre, care în vârful dealului se bifurca. Un drum lua spre nord-vest, spre satul Dragomireşti („nach Dragomireschct") sat la vreo 10 km. de oraş, pe şoseaua vicinală actuală:

Militari-Roşu-Chiajna. Numele acestui sat nu este menţionat de către baronul Purcel. A doua bifurcaţie o lua spre sud-vest, spre satul Prisiceni („nach Perschezeny"), evident şoseaua prin Domneşti. Cu toată importanţa care este dată de către cei doi cartografi străini acestui mic şi neînsemnat sat de azi aşezat pe malul drept al Argeşului şi legat cu şoseaua naţională a Alexandriei printr'o şosea vicinală venind dinspre Mihăleşti, la 5 km. spre nord de satul Popeştii-Vlaşca, prezenţa numelui de Prisiceni denotă o necesitate strategică a armatelor de ocupaţie.

In partea aceasta vestică a oraşului un alt drum eşea prin calea Rahovei, baronul Purcel nu ne indică unde ducea, în schimb locotenentul Ernst ne aminteşte că pe aci era drumul spre satul Clinceni („nach Klyncsenj"), cu toate că ştim că azi drumul către acest sat este pe o şosea vicinală eşind la distanţa de 15 km. de oraş din şoseaua naţională: Bragadiru-Mihăleşti-Stâlpu spre Alexandria.

In apropierea mănăstirei Cotroceni aflăm următoarea însemnare: „Ziegel schlag". Cred că este o simplă însemnare strategică, memorând vreo cărămidărie de pe vremi.

Spre sudul oraşului amândouă planurile fără distincţie ne indică aceiaş reţea de şosele ce se încrucişează la eşirea lor din oraş.

Insemnările diferă totuşi.

Ni se indică drumul către satul din sudul judeţului Ilfov: Hereştii, la vreo 20 de kilometri de Bucureşti, căci la acest sat se referă menţiunea „nach Fiürestie". Acest drum trecea pe lângă mănăstirea Văcăreşti („Monast. Wakarestie"). Azi acest sat este pe o şosea vicinală eşind la vest din şoseaua judeţeană Bucureşti-Buciumeni la 3 km. de acest sat; afară numai dacă nu va fi fost şoseaua vicinală prin Berceni-Dobreni-Vărăşti.

Una din cele trei şosele ce eşeau din calea Văcăreştilor, poartă adnotaţia „nach Sintestie", ori azi nici o şosea nu duce direct spre acest mic sat ce se află între şoseaua vicinală Dobreni-Vărăşti şi şoseaua naţională ce duce prin Jilava şi Copăceni la Giurgiu şi care ese la vreo 10 km. spre sudul oraşului din această ultimă şosea.

De satul Copăceni face menţiune baronul Purcel în lungul unui drum ce eşea din calea Şerban Vodă mai sus de dealul unde se află azi cimitirul Şerban Vodă, căci adnotaţia „nach Kopascheny" este într'adevăr drumul Giurgiului. La Ernst, numele este stâlciat „nach Popocsenj". In aceste locuri întâlnim în planurile noastre două însemnări strategice: „Alte russische Schanzen" adică vechi redute ruseşti — pe semne cele din războiul anterior. Una din aceste redute se afla pe lângă drumul spre Hereşti iar cealaltă lângă drumul spre Copăceni (drumul Giurgiului).

Spre sud-est al oraşului aveam drumul ce ducea spre neînsemnatul sat de azi Podul Pitarului („nach Podu Pitar"), evident iarăşi un loc strategic de oare-ce acest mic cătun din mlaştinile Dâmboviţei pe lângă actuala cale ferată Bucureşti-Olteniţa, trebue să fi avut o importanţă deosebită pentru trupele austriace spre a fi amintit înaintea altor sate mult mai mari şi mai inportante aflate în această regiune.

In marginea legendei din stânga a planului Purcel şi deci a titlului planului la Ernst, aflăm adnotaţia „nach Dudeska", evident drumul spre Dudeşti, care drum ne este cunoscut azi ca ducând mai departe decât în acest sat, chiar spre faimosul sat Podul Pitarului.

Calea Călăraşilor, continuată cu actuala şosea numită a Vergului şi

care în amândouă planurile noastre poate fi foarte bine distinsă cu toate ca nepodită, poartă în marginea planurilor noastre, menţiunea „nach Pantalemon", adică spre Pantelimon, şi într'adevăr că şi azi duce spre acest sat din apropierea estică a capitalei.

Altă arteră nepodită a oraşului şi care era în lungul actualului bulevard Pache-Protopopescu este însemnată în marginea planurilor cu adnotaţia „nach Marguza" la baronul Purcel. Evident că este drumul către satul Mărcuţa din marginea capitalei.

Podul Târgului de afară se termina la periferia oraşului de pe vremea alcătuirei planurilor noastre într'o sumedenie de drumuri ce se încrucişau. Unul din aceste drumuri este însemnat la baronul Purcel cu adnotaţia: „Weg nach Kraicza". Indicaţia se referă la satul Dascălul-Creaţa şi nu la Creaţa-Petrăchioaia, căci drumul spre această din urmă comună trece prin Afumaţi, şi pentru acest din urmă sat avem menţiunea precisă în amândouă planurile: „nach Affumatz" la Ernst şi „nach Afumatz" la baronul Purcel. Drumul într'adevăr este azi continuarea căei Moşilor.

Drumul însemnat de baronul Purcel cu menţiunea „nach Kraicza" este însemnat la Ernst — în marginea planului său — „nach Floraska". Mi s'ar părea totuşi că este o mică deformaţie topografică spre est, în vedere că satul Floreasca din marginea nord-estică a oraşului, este mai spre vest decât această şosea, iar drumul de azi spre Dascălu-Creaţa trece prin satele actuale Andronache-Ştefăneşti.

Acestea sunt singurele adnotaţii pe care le posedă planurile noastre, adnotaţii ce se referă evident la activitatea militară a trupelor austriace de ocupaţie dintre anii 1789—1791.

Pe cât de necomplecte ne-ar apare ele ne sunt totuşi foarte preţioase pentru cunoaşterea operaţiunilor militare ale ocupanţilor, mai ales atunci când sunt puse în corelaţie cu celelalte trei planuri pe scară mai mică aflătoare tot în Arhivele de război din Viena [697]).

---

697) Muzeul municipal al oraşului Bucureşti poseda afara de planurile Purcel şi Ernst şi alte trei copii fotografice ale oraşului Bucureşti cu împrejurimile sale, doar la o scară mult mai mică, şi tot din timpul ocupaţiei austriace dintre anii 1789—91.

Primul este planul Bucureştilor cu împrejurimile sale la 1790, fara nici o însemnare de ordin militar, pe semne un fragment din marea hartă a ţarei româneşti de proporţii gigantice de care am amintit în introducerea acestui studiu şi care se află la Academia română.

Al doilea plan este o copie a precedentului cu însemnările unitaţilor militare austriace din sudul şi estul oraşului. El poartă titlul în limba germană care în traducere sună astfel: *Poziţia trupelor imperiale-regale de sub comanda principelui de Coburg în August şi Septembre 1790 la Văcăreşti şi în anul 1791 la Bucureşti.*

Al treilea plan se referă doar la lagărul aceloraş trupe în regiunea sudica a oraşului la 7 August 1790.

XII

INCHEERE

Inainte de a încheia lucrarea asupra acestor planuri, singurele şi cele mai vechi mărturii cartografice serioase asupra oraşului nostru, nu putem trece cu vederea technica perfectă a artei desemnului topografic a celor doi cartografi, care denotă pentru vremurile acelea o scrupulozitate demnă de toată atenţia.

Faptul aflărei numelui — foarte discret de alt-fel indicat şi de către baronul Purcel şi de către locotenentul Ernst (în planul primului, sub legenda din dreapta, în al doilea în marginea dreaptă de jos a planului) — ne lasă să înţelegem că ei personal au desemnat aceste planuri, cu o măestrie, o râvnă şi o meticulozitate ce le face cinste.

Insă dacă planul Purcel ne apare ca un document pur cartografic, al lui Ernst poartă adesea pecetea unui plan militar, poate chiar pentru uzul regimentului Orosz din care cartograful făcea parte, căci aflăm aci însemnări militare: însăşi a 3-a baterie a regimentului său, baterie ce se afla în faţa palatului şi bisericei fugarului Domn Mavrogheni la intrarea trupelor austriace în capitala ţărei. Alături — spre vest — este menţionat lagărul infanteriei austriace la 1791 („Infanterie Lager im Iahre 1791"). In dreapta drumului ce eşea prin oraş şi ducea spre Târgovişte — între două şosele care azi ne-ar fi greu de indicat pe hărţile moderne ale împrejurimilor bucureştene — se află menţionate alte trupe militare ale unităţilor următoare: batalionul 1 Alviny, 1 batalion Ant. Eszterhazy şi 3 batalioane Spleny. („1 Bat. Alviny, 1 Bat. Ant. Eszterhazy, 3 Bat Spleny").

Am spus mai sus că planurile au fost alcătuite simultan, şi ne bazăm pentru această afirmaţie pe faptul că atât planul baronului Purcel cât şi al lui Ernst ne înfăţişează în mod perfect aceiaş întindere până în cadrele rezervate legendelor.

Evident că mici diferenţe, aproape imperceptibile, nu au putut fi înlăturate — poate chiar din cauza măsurătoarei rudimentare şi deci defectuoase ale vremei. Acest lucru ar putea face uneori să ne întrebăm dacă unul din planuri nu a servit drept model celuilalt, şi anume al lui Purcel lui Ernst.

Astfel la acesta din urmă râpa din dreapta cursului Dâmboviţei spre sudul oraşului se isprăveşte în marginea de sus a planului, pe când la baronul Purcel se termină în marginea legendei din stânga. De altfel planul Purcel este ca întindere puţin mai scurt spre nord decât celalt şi mai lung spre sud.

In planul Ernst afară de proprietăţile din coprinsul oraşului, care toate sunt cu minuţiozitate colorate în acvarelă în verde şi unele în cafeniu gălbui — pe semne unde nu era verdeaţă — planul numai posedă nici o distincţie topografică decât reţeaua de şosele la nord de fostele drumuri în lungul actualelor şosele: Filantropia, Bonaparte şi Ştefan cel Mare, la sud oraşul în jos de şoseaua Pandurilor, restul este lăsat în alb. La baronul Purcel, întreg planul este colorat în verde şi galben, ca şi proprietăţile din mijlocul oraşului.

Sunt încă mici erori topografice ce se pot constata mai accentuate când analizăm distanţele între biserici. Aceste diferenţe, care nu scad întru nimic valoarea planurilor precum şi identificarea unora din edificiile bisericeşti greşit botezate şi a căror identificare precisă am pus-o la punct la fie-care în parte, nu schimbă întru nimic admiraţia pe care trebue să o avem pentru strădania pusă de către cartografii străini pentru a ne înfăţişa ceva exact documentar.

Din cele expuse în studiul de mai sus — şi luând seamă că alcătuitorii planurilor erau complect străini ţărei noastre şi de altfel foarte tineri: baronul Purcel de 24—26 de ani, şi Ernst de 25 — reese în mod neîndoelnic că planurile lor au fost alcătuite numai pentru interese militare, edificiile bisericeşti amintite fiind notate doar ca puncte de orientare pentru unităţile militare vremelnic cartieruite în Bucureşti.

S'a păstrat totuşi o înfăţişare topografică îngrijită şi demnă de toată atenţia pentru centrul mai important al vremei, cel din jurul fostei Curţi vechi, cartografii indicând până şi uliţele podite, ceiace azi chiar în planurile cele mai moderne şi mai detaliate ale oraşului — planuri impecabile din punct de vedere topografic — nu se mai menţionează, cu toate că la periferie sunt multe artere care nu au nici canalizare, nici lumină electrică, şi... nici pavaj.

Din punct de vedere documentar, sunt nepreţuite aceste două planuri pentru istoria oraşului, căci afirmăm încă odată ele sunt singurele mărturii serioase lucrate cu pricepere, osârdie şi scrupulozitate.

XIII

INDICE ALFABETIC AL BISERICILOR, AL CASELOR BOEREŞTI ŞI AL HANURILOR BUCUREŞTENE

I. — Biserici [1])

1) Numele trecute în litere majuscule sunt după ortografia baronului Purcel menţionându-se totuşi în dreptul fiecărui nume trimiterea exactă.

Case boereşti

Hanuri

XIV

BIBLIOGRAFIE

Bibliografie [1])

ABT: *Die katolische Kirche in Rumänien*, ed. Würzburg, 1879.

Academia Română: Analele secţiilor istorice şi literare.

" " Documente din secţia manuscriselor.

* *Albumul familiei Cantacuzino*, cuprinzând o alegere de portrete şi documente relative la această familie, scoase mai ales din arhiva şi colecţiile d-lui G. Gr. Cantacuzino, ed. Minerva, 1902.

ALEPPO (PAUL OF): *Travels of Macarius, Patriarch of Antioch;* traducere din limba arabă în limba engleză de C. F. Balfour, Londra, 1836.

" (" DIN): *Călătoriile părintelui Macarie, patriarhul Antiohiei,* traducere în limba română, ed. Emilia Cioranu.

* " (" D'): *Voyage du patriarche Macaire d'Antioche,* traducere în limba franceză, cu reproducerea textului arab; 2 volume, ed. Paris, Imprimerie polyglotte, 1927 şi Firmin-Didot, 1930.

* ALESSANDRESCU (C.): *Dicţionar geografic al judeţului Ilfov,* ed. Socec, 1892.

Anonim: *Biographie des Kais. Königl. und des h(eiligen) röm(ischen) Reichs General Feldmarschalls Prinzen Friedrich Iosias von Sachsen-Coburg,* ed. Viena, 1795 la Aloys Doll.

* " *Anuarul funcţionarilor prefecturei de poliţie Bucureşti,* ed. 1924.

* " *Anuarul prinţipatului Ţării româneşti,* ed. Valbaum, 1842 cu planul colorat al celor 5 vapseli ale oraşului, după Bl(aremberg).

* " *Annuaire de la principauté de Valachie,* ed. Valbaum, 1842, cu planul oraşului după Vladimir de Blaremberg.

* " *Bucarest: Manuel du voyageur. Guide manuel de l'étranger à Bucarest,* ed. Göbl, 1879.

* " *Muzeul Pappasoglu,* ed. Bucureşti, C. A. Rosetti, 1864.

* " *Condica de zestre a sfintei biserici Lucaci şi de actele locuitorilor şi acareturilor ei; de socoteala reparaţiei ei; şi de cele ce s'au mai lucrat pentru această sfântă biserică dela târnosirea ei ce a fost în anul 1853, Aprilie 5, prin stăruinţa şi contribuirea Preotului Ioan Călăraşanu a d-lui Ştefan Angel Hagi Pandele şi alţii până în anul 1875,* ed. tip. Toma Teodorescu, 1876.

1) Opusculele însemnate cu o steluţă se află în biblioteca autorului.

Anonim: *Sânţirea bisericei Domniţa Bălaşii, severşită în ziua de 29 Septembrie*, ed. 1885.

* „ Memoriu privitor la procesul descendenţilor per feminas din fundatorii bis. Kretzulescu cu eforia Kretzulescu 1907.

* „ Desbaterile consiliului comunal din Bucuresci, 14 Aprilie—13 Iunie 1866, ed. 1866.

* „ Almanahurile Statului, dela 1836 (ed. Buda, tip. Zah. Carcalechi), până la 1858 (ed. Bucureşti).

Arhivele Statului: Documente şi condici vechi.

* ARICESCU (CONST. D.): *Istoria revoluţiunei lui Tudor Vladimirescu la 1821* (2 broşuri), ed. 1874, Craiova.

* „ „ „ *Revista istorică a arhivelor României: Indice de documente aflate în Arhivele Statului şi nepublicate încă*, (2 broşuri), ed. 1874 şi 1876.

AUNER, C.: *Brevis conspectus historicus in schismatimus Archidiocesis catholicae Bucurestiensis*, ed. II, 1904.

„ „ *Geschichte der Bukarester Baratzie*, ed. Rumänischer Lloyd (G. Albrecht), 1904.

* BACHELIN LEO & KRAUSS H.: *Bucarest et la Roumanie*, ed. Socec, 1902.

* BALFOUR, (F.C.): v. ALEPPO (PAUL OF).

* BĂNESCU, (N.): *Un poême grec vulgaire relatif à Pierre le Boiteux de Valachie*, ed. 1912.

* BEJENARU (N. C.): *Constantin Şerban Voevod*, în revista *„Arhiva"* din Iaşi, anii 31—34 (1924—27).

* „ „ „ *O ipoteză falşă: Discuţie în jurul sfârşitului lui Constantin Şerban Voevod*, în revista *„Arhiva"* din Iaşi, anul XXXIV, Ianuarie, 1927.

* BELLANGER STANISLAS: *Le Kéroutza*, ed. Paris, 1846.

* BERCHERE (GUEDON DE): v. CRAVEN MILADY.

* BERINDEI DIMITRIE: *Bucureştii*, studiu istoric în *Revista română pentru sciinţe, litere şi arte*, tom. I, ed. 1861.

* BILCIURESCU (CONSTANTIN ST.): *Mănăstirile şi bisericile din România cu mici notiţe istorice şi gravuri*, ed. 1890.

* *Biserica ortodoxă română*, diverşi ani.

* BLANCARD THÉODORE: *Les Mavroyény*, ed. I, Ernest Flammarion, Paris.

* BOBULESCU, CONSTANTIN: *Cronica bisericii Sf. Ecaterina din Bucureşti dela 1577 până la 1 Octombre 1924*, ed. 1927.

* BREZOIANU IOAN: *Vechiile instituţiuni ale României*, ed. Ştef. Mihăilescu, 1861.

* „ „ *Mănăstirile închinate şi călugării străini*, ed. 1861.

* BUCUREŞTI (oraş): Istoriografi; Bachelin, Berindei, Damé, Florescu, Ionnescu-Gion, Kraus, Moisil, G-ral Năsturel, Pappasoglu, Tocilescu.

* *Bucureştii:* revista muzeului municipiului Bucureşti, No. 1, 1935.

* *Buciumul:* periodic, anul 1863, *Catagrafia mitropoliei pe 1787.*

* *Buletinul Comisiei istorice a României*, diverşi ani.

* *Buletinul Comisiunei monumentelor istorice*, diverşi ani.

* BUSUIOCEANU, ALEXANDRU: *Un palat domnesc din vremea Fanarioţilor*, extras din *Bulet. Com. mon. ist.* XXII, fasc. 61.

* „ „ *Acuarelele lui Preziosi* în *Studii italieni „Roma"* *N. S.* anul 1934, Bucureşti.

Cantor de avis şi comers, v. CARCALECHI Z.

CARCALECHI ZAHARIA: *Cantor de avis şi de comers*, publicaţie periodică pe 1839.

* CARMEN-SYLVA: *Bucarest* în *„Les capitales du monde"*, ed. Hachette, Paris.

* C. (CARRA): *Histoire de la Moldavie et de la Valachie*, ed. Neuchatel. 1781. V. pt. traducere în limba românească la ORAŞANU (N.T.).
* CHIARO, (ANTONIO MARIA DEL): *Le moderne rivoluzzioni della Valachia*, ed. Florenţa, 1718; v. şi ediţia italiana a lui N. IORGA şi traducerea în limba românească.
CIORANU, EMILIA: v. ALEP (PAUL DE).
* CIPARIU, THIMOTHEI: *Archivu pentru filologia şi istoria*, ed. Blasiu, 1867 şi 1872.
* CODRESCU THEODOR: *Uricariul*, diverşi ani.
Colecţiile de: stampe, gravuri, hărţi, planuri, fotografii şi documente ale muzeului municipal al oraşului Bucureşti.
Colecţii particulare de documente din arhivele familiilor: Butculescu, Cantacuzino, Filitti, Florescu, Glogoveanu, Mano, etc.
* *Columna lui Traian:* v. HAŞDEU.
* COLSON FELIX: *De l'état présent et de l'avenir des principautés de Moldavie et de Valachie suivi des traités de la Turquie avec les puissances Européennes*, ed. Paris, Pougin, 1839.
* CRĂCIUN IOACHIM: *Cronicarul Szamosközy şi însemnările lui privitoare la români, (1568—1608)*, ed. 1928.
* CRAVEN, MILADY: *Voyage en Crimée et à Constantinople en 1786*, traducere în limba franceză din cea engleză, de GUEDON DE BERCHERE, ed. Paris, Maradan, 1789.
* CONSTANTIN CĂPITANUL: *Istoriile domnilor ţării româneşti, cuprinzând istoria muntenească dela început până la 1688*, editată în *Magazinul istoric pentru Dacia*, vol. I şi II, ed. 1845 şi 1846; v. şi ediţia N. IORGA din 1902.
Cronici ale Ţărei româneşti: Constantin - căpitanul, Constantin şi Chesarie Daponte, Radu Greceanu, Radu Popescu, Stoica Ludescu, Gh. Şincai.
* CIORANU MIHAI: *Revoluţia lui Tudor Vladimirescu*, ed. Bucureşti, 1809.
* *Curierul românesc:* Publicaţie periodică, 1873.
* D.: *Familia Năsturelilor*, în *„Trompeta Carpaţilor"*, anul V, No. 511, 1867.
* DAMÉ FRÉDÉRIC: *Bucarest en 1906*, ed. Socec, 1907.
* „ „ *Annuaire de Roumanie: Guide Damé*, 1887.
* „ „ *Guide de Bucarest*, 1887.
* DANA MARIN: *Schitul Bascovele din judeţul Argeş*, teză de licenţă la facultatea de teologie, (manuscris); sesiunea 1933—34.
* DEMIDOFF, ANATOLE DE: *Voyage dans la Russie méridionale & la Crimée par la Hongrie, la Valachie & la Moldavie, exécuté en 1837 sous la direction de M. Anatole de Demidoff par M. M. de Sainson, de Play, Huot, Léveillé de Nordmann, Rousseau et Ponceau*, ed. franceză din 1841, şi cea din 1854, precum şi planşele în folio; şi ediţia în „limba italiană, Fontana din Torino din 1841.
* DOCAN, (NICOLAE): *Memoriu asupra lucrărilor cartografice privitoare la războiul din 1787—91*, în *Analele Acad. rom.*, seria II, tom. XXXIV, mem. ist., ed. 1912.
* DRĂGHICEANU, (VIRGILIU N.): *O ctitorie brâncovenească dispărută: Biserica sfântului Ioan grecesc din Bucureşti*, ed. 1931, extras din *„Inchinare lui N. Iorga cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani"*.

• DRAGHICEANU, (VIRGILIU N.): *Biserica Spirea veche*, în *Bulet. Com. mon. ist.* vol. XVII, fasc. II.

• „ „ „ Diverse comunicări în *Bulet. Com. mon. ist.*

• „ „ „ *Catalogul colecțiunilor comisiunii monumentelor istorice*, ed. Socec, 1913.

• DUMITRESCU, (ALEXANDRU T.): *„Trâmbița românească“* în *Anal. Acad. rom.*, secț. lit. seria II, tom. XXXVII.

• „ (MARIN Preot): *Istoricul a 40 de biserici din România*, 4 volume, ed. 1899, 1902, 1907 și 1915.

ENACEANU (GHENADIE Arhiereu): *Inscripții de biserici din România*, manuscris din 1880 la Academia română.

• ENGEL (IOHANN CHRISTIAN von): *Geschichte des ungrischen Reichs und seiner Nebenländer;* Walachei, vol. IV, part. I, ed. 1804, Halle, Iohann Gebauer.

ERNST FERDINAND Locotenent: Planul orașului București din 1791, original în colecțiile arhivei de război din Viena, și altul în colecțiile muzeului municipal al orașului București.

• FERRIÈRES-SAUVEBOEUF: *Mémoires historiques, politiques et géographiques de voyage, du comte.* ed. Paris, Buisson, 1790.

• FILITTI (IOAN C.): *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, ed. 1919.

• „ „ „ *Domniile române sub regulamentul organic (1834-48)*, ed. Acad. rom. 1915.

• „ „ „ *Frământările politice și sociale în principatele române* dela 1821 la 1828, ed. Cartea rom., 1932.

• „ „ „ *Principatele române dela 1828 la 1834: Ocupația rusească și regulamentul organic*, ed. Fund. Regele Ferdinand, 1934.

• „ „ „ *Arhondologia Munteniei dela 1822—1828*, în *Revista Arhivelor*, No. 4, anul 1927.

• „ „ „ *Catagrafia oficială de toți boierii țării românești la 1829*, ed. 1929.

• „ „ „ *Banatul Severinului și Craioveștii*, ed. 1932.

• „ „ „ *Neamul Doamnei Neaga*, ed. Decembrie 1934.

• „ „ „ *O lămurire despre mitropolitul Cozma Popescu*, ed. 1933.

• „ „ „ *Biserica Sf. Dumitru din București*, ed. 1932.

• „ „ „ *Un grec românizat: Ștefan Cremidi (1730—64)* în *Revista istorică* a d-lui Iorga, Anul I, No. 6.

• „ „ „ *Biserici și ctitori*, ed. 1932.

• „ „ „ *O pagină din istoria medicinei în Muntenia (1784—1828)*, ed. 1929.

„ „ „ *Cronicarul Dumitrache*, ed. 1933.

• FLORESCU (GEORGE D.): *O ctitorie necunoscută a Cantacuzinilor din veacul al XVII-lea*, în *Convorbiri literare*, anul 1931, No. pe Ianuarie.

• „ „ „ *Schitul Lespezi, în Inchinare lui N. Iorga*, etc. ed. 1931.

• „ „ „ *Alaiul de înmormântare al lui Alexandru Nicolae Șuțu Voevod la 20 Ianuarie 1821*, ed. Decembrie 1933.

• „ „ „ *Vechi proprietăți în București în veacurile XVII și XVIII.* ed. Decembrie 1934.

• FOTINO DIONISIE: *Istoria generală a Daciei*, trad. de G. SION, 3 volume, ed. 1859.

• „ ILIE: *Tudor Vladimirescu și Alecsandru Ipsilanti, în revoluțiunea din anului 1821, supranumită zavera*, traducere din limba ellenă de P. M. GEORGESCU, ed. București, 1874.

* FURNICA (DUMITRU Z.):	*Din istoria comerțului la Români (1593—1855)*, ed. Socec, 1908.
* GALEȘESCU (ALEXANDRU G.):	*Spătarul Mihai Cantacuzino (1650—1716), întemeitorul mănăstirei și spitalului Colțea și al mănăstirei Sinaia în anul 1695*, ed. Göbl, 1906.
* „ „ „	*Eforia Spitalelor Civile din București*, ed. 1899.
* GARBOVICEANU PETRE:	*Șeapte biserici cu averi proprii.*
* „ „	*Biserici cu averi proprii*, (2 volume) ed. 1910 și 1916.
* GEORGESCU (P. M.):	v. FOTINO ILIE.
* GHICA IOAN:	*Scrisori către Vasile Alecsandri*, ed. Socec, 1887.
* „ „	*Convorbiri economice*, ed. 1879.
* „ PANTAZI:	*Monumente naționale — Monastiri și biserici ortodoxe. — Raporturi dela comisiunile întocmite pentru cercetarea lor*, partea I-a, ed. București, Tip. Statului, 1882.
* GHIKA AURELIE Princesse:	*La Valachie moderne*, ed. Paris, Conion, 1850.
* GIURESCU CONSTANTIN:	*Contribuțiuni la studiul cronicilor muntene*, ed. 1906.
* „ „	*Despre boeri*, ed. 1920.
* GRECIANU (ȘTEFAN D.):	*Viața lui Constantin Vodă Brâncoveanu de Radu logofătul* Grecianul, ed. 1906.
* „ „ „	*Genealogii documentate a familiilor boerești*, 3 volume ed. 1913, 1915 și 1916.
* „ „ „	*Acte privitoare la stabilirea armeriilor oficiale*, ed. 1900.
* „ „ „	*Șirul Voevozilor cu divane și note (1501—1553)*, ed. 1907—16.
* „ „ „	Fișe inedite privitoare la istoria familiilor boerești muntene. Material care trebuia să servească la continuarea lucrărei asupra genealogiilor familiilor boerești, (manuscris de mână).
* „ RADU Logofăt:	v. GRECIANU, ȘTEFAN D.
* IONESCU (G. M.):	*Istoria mitropoliei Ungrovlahiei*, vol. I (1354—1709), ed. 1906.
* „ „ „	Ibidem, vol. II, (1708—87), ed. 1914.
* „ „ „	*Istoria Cotrocenilor, Lupescilor (Sf. Elefterie) și Grozăvescilor*, ed. 1902.
* IONNESCU-GION, G. I.:	*Istoria Bucurescilor*, ed. Socec, 1899.
* IORGA NICOLAE:	*Istoriile domnilor Țării românești, cuprinzând istoria muntenească dela început până la 1688*, v. CONSTANTIN CAPITANUL.
* „ „	*Istoria învățământului românesc*, ed. 1928.
* „ „	*Inscripții din bisericile României*, 2 volume în 3 fascicole, ed. 1905, 1907 și 1908.
* „ „	*Istoria bisericii române și a vieții religioase a românilor*, 2 volume, ed. I, 1909.
* „ „	*Un ofițer român în armata lui Carol al XII-lea*, în *Anal. Acad. rom.*, pe 1912.
* „ „	*Documentele familiei Cantacuzino*, ed. Minerva, 1902.
* „ „	*Genealogia Cantacuzinilor de banul Mihai Cantacuzino*, ed. 1902.
* „ „	*O biserică siriană în București*, în *Bulet. com. mon. ist.*, 1929.
* „ „	*Trei chipuri din veacul al XVII-lea*, în *Convorbiri literare*, XXXIX, 1905.
* „ „	*Revista istorică*, anul XX, 1934, Oct. — Dec. și alți ani.

• IORGA NICOLAE: *Comunicări în Bulet. com. mon. ist.*

• „ „ Documente privitoare la Bucureşti în *Bulet. com. istorice a României.*

• „ „ *Studii şi documente privitoare la istoria românilor*, diverse volume.

• „ „ *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea* ed. I, 2 volume.

• „ „ *Ibidem*, pentru secolul al XIX-lea.

• KOGĂLNICEANU (CONST. M.): *Arborele genealogic al Basarabilor*, ed. 1912.

• KRAUSS, HANS: *Rumänien und Bukarest*, ed. Carol Müller, Bucureşti 1896.

• „ „ & BACHELIN: v. BACHELIN LEO.

• L. A.: v. *Anonim: Bucarest.*

• LAGARDE (AUGUSTE Comte DE): *Voyage de Moscou à Vienne par Kiow, Odessa, Constantinople, Bucharest et Hermanstadt, ou lettres adressées à Jules Griffith*, ed. Paris, Treuttel & Wurtz 1824.

• LAPEDATU ALEXANDRU: *Catagrafia bisericilor bucureştene*, în *Biserica ortodoxă română*, XXXI, 1907.

• LEGRAND ÉMILE: *Ephémérides daces, ou chronique de la guerre de 4 ans de Constantin Daponte*, traducere din limba greacă în limba franceză, ed. 1881, Paris, Leroux, 3 volume.

• LE CLER G.: *La Moldo-Valachie, ce qu'elle a été, ce qu'elle est, ce qu'elle pourrait être*, ed. Paris, Dentu 1866.

• LEJEUNE, (P. M.): *Voyage en Valachie et Moldavie*, ed. Paris, 1822. traducerea în limba franceză a lui RAITCHEVITCH.

• LINDNER, (Dr. FRIEDRICH LUDWIG): *Gemälde der Europäischen Türkei. Ein Betrag zur Länder = und Völkerkunde*, ed. Weimar, 1813.

• LICHIARDOPOL (ION P.): *Bucureştii*, ed. Göbl, 1889.

• *Marele dicţionar geografic al României*, 5 volume, ed. 1898.

• *Magazin istoric pentru Dacia*, 5 volume.

• METES ŞTEFAN: *Satul ardelean: Cetea, şi logofătul Ioan Norocea din Piteşti, şi iobagii săi*, ed. Cluj, 1933.

• MARSILLIAC (ULYSSE de): *De Pesth à Bucarest: Notes de voyage*, ed. Bucarest, 1869.

• „ „ „ *Annuaire général officiel de Roumanie*, 1874, cu planul oraşului.

• MINEA I. & BOGA L. T.: *Despre Iane mare ban de Craiova şi ceva despre Mihai Viteazul*, ed. 1934.

• MOISIL CONSTANTIN: *Bucureştii vechi, schiţă istorică*, în *Boabe de grâu*. No. 9, 1932.

• *Monitorul* pe anul 1862.

• MOÜY (CHARLES de): *Lettres du Bosphore: Bucarest—Constantinople—Athènes*, ed. Paris, Plon, 1879.

• MOTRAYE (A. de LA): *Voyages du Sr. A. de la Motraye en Europe, Asie & Afrique*, etc., 2 volume, ed. Haga, T. Johnson & J. van. Duren 1727.

• MUSCELEANU (GRIGORE Preot): *Calendarul pentru anul dela Christos 1862, care conţine Monumente Sfinte şi inscripţii antice istorice ale Monastirilor Române, administrate de români ca şi de străini*, ed. 1862.

Muzeul municipal al oraşului Bucureşti: stampe, gravuri, planuri, hărţi şi fotografii.

• NĂSTUREL (P. V. Colonel): *Contribuţiuni la istoria Bucureştilor*, în *Noua revistă română*, vol. I, No. 9, 1900.

• „ „ „ General: *Biserica Stavropoleos*, ed. 1906.

• „ „ „ „ *Genealogia Năsturelilor*, în *Revista pt. istorie, arheologie şi filologie*, vol. X—XVI, 1910—22.

* NEGULESCU (GHEORGHE Preot): *O pagină din istoria Bucureştilor: Biserica Colţea cu spitalul şi biserica hanul Colţii*, în revista *Biserica ortodoxă română*, seria II, anul 44, No. 539 şi 540, 1926.

* " " " *Mitropolia din Bucureşti*, în revista bisericească *Apostolul* pe August 1934.

* NEIGEBAUER, (Dr. IOH. FERD.): *Beschreibung der Moldau und Walachei*, ed. Leipzig, Bernhard Tauchnitz, 1848.

* NETZHAMMER RAYMUND: *Reşedinţa episcopală din Bucureşti*, ed. 1933, Socec.

* NICOLAESCU STOICA: *O nouă şi interesantă inscripţie în biserica Mihai Vodă din Bucureşti*, în „*Universul*" din 6 Octombrie 1931.

* " " *Petru Vodă cel tânăr şi Petru Şchiopul*, ed. 1915.

* " " *Documente dela Mihai Viteazul ca Domn al Ţării româneşti, al Ardealului şi al Moldovei, 1600*, în *Rev. pt. ist. arh. şi fil.*, part. I, vol. XII, 1911: *Arborele genealogic al lui Mihai Viteazul.*

* OLLĂNESCU (D. C.): *Societatea filarmonică*, în revista *Literatura şi Arta română*, 1898.

* ORĂŞANU (N. T.): v. C. (CARRA). *Istoria Moldovii şi a Rumânii cu disertarea asupra stărei acestor două provincii pe la anul 1781*, ed. Romanov, 1857.

* PAN ANTON: *Memorabilul focului din ziua de Paşti a anului 1847*, ed. 1854.

* PAPPASOGLU (DIMITRIE Lt. col.): *Istoria începutului oraşului Bucuresci, astă-zi capitala Romaniei şi reşedinţa I. S. Carol I de Hohenzollern domnitorul românilor*, ed. Ioan Weiss, 1870.

* " " " " *Istoria fondărei oraşului Bucureşti*, ed. II, 1891.

* " " " " Muzeul său v. *Anonim.*

* PELIMON A.: *Bukur, istoria fondărei Bucureştilor*, ed. 1858.

* PERROT (A. M.): *Itinéraire de la Turquie d'Europe et des provinces danubiennes, description géographique et militaire de toutes les routes, villes, forteresses et ports de mer de cet empire*, ed. Paris, Tanera, 1864.

* PIEHL: *Geschichte naturlich Beschaffenheit und Verfassung der Walachey und Moldau aus dem Italienischen übersetzt*, ed. Strassburg, 1790, (traducerea în limba germană a lui RAITCHEVITCH).

Planurile oraşului Bucureşti: Blaremberg, Borroczyn, Ernst, Iung, Marin, Marsillac, Mumuianu, Pappasoglu, Purcel, Sulzer.

* POP ŞTEFAN: *Colegiul Sf. Sava* în „*Boabe de grâu*", anul IV, No. 7, 1933.

* PURCEL (FRANZ Baron): *Planul oraşului Bucureşti din 1790—91*, în original în „Kriegsarchiv" din Viena; în copie fotografică colorată de mână la mine şi alt exemplar identic la muzeul municipal al oraşului Bucureşti.

* RADU VASILE: *Mănăstirea Sf. Spiridon şi patriarhul Silvestru al Antiohiei*, în *Revista istorică română*, vol. III, 1933.

* " " *Voyage du patriarche Macaire d. Antioche*, traducerea *limba arabă în limba franceză. v.* ALEP (PAUL d').

* RAITCHEVITCH: *Osservazioni storiche naturali e politiche intorno la Valachia e Moldavia*, ed. Napoli, 1788, v. şi traducerile în limba germană de PIEHL şi în limba franceză de LEJEUNE.

* RALLETI D.: *Suvenire şi impresii de călătorie în România, Bulgaria, Constantinopole*, ed. Paris, de Soye şi Bouchet, 1858.

* RIZOS PANAIOTI: *Mémoires du prince Nicolas Soutzo grand logothète de Moldavie, 1798—1871*, ed. Vienne, Gerold, 1899.

* SAMUELSON JAMES: *Roumania, past and present*, ed. London, 1882.

* SĂNDULESCU-VERNA: *Biserica Radu Vodă din Bucureşti*, ed. 1930.

SARAI (ANDREA S. canonic): *Nachricht über die Entstehung, Fortdauer und den gegenwärtigen Zustand der evangelisch-luterischen Gemeinde zu Bukarest*, ed. St. Petersburg, G. Hintze, 1834.

* SAINT MARC GIRARDIN M.: *Souvenirs de voyage et d'études*, ed. Paris, Amyot, 1852.

* SESTINI DOMENICO: *Viaggio curioso, scientifico, antiquario per la Valachia, Transilvania e Ungheria fino a Vienne*, ed Firenze, 1815, Fratelli Magheri.

* „ „ *Viaggio da Constantinopoli a Bukoresti fatto l'anno 1779, con l'aggiunta di diverse lettere, etc.*, ed. Roma, 1794, Antonio Fulgoni.

* SION GEORGE: *Istoria politică şi geografică a Ţerei romanesci dela cea mai veche a sa întemeere până la anulu 1774, etc.* de Fraţii TUNUSLI, traducere, ed. 1863.

* STAHL HENRI: *Bucureştii ce se duc*, ed. Vălenii de Munte, 1910.

* STĂNOIU DAMIAN: *Mănăstirea Ţigăneşti*, ed. 1926.

* SOUTZO NICOLAS: v. RIZOS PANAIOTI.

* SULZER (FRANZ IOSEF): *Geschichte des transalpinischen Daciens das ist der Walachey, Moldau und Bessarabien, im Zusammenhange mit der Geschichte des übrigen Daciens als ein Versuch einer allgemeinen dacischen Geschichte*, ed. Rudolf Gräffer, Wien, 3 tomuri, 1781 şi 1782.

SVOBODA IOHANN: *Monografia asupra Academiei militare din Viena-Neustadt*, ed. Viena 1894.

* TEUTSCHLANDER (WILLIBALD ŞTEFAN): *Geschichte der evangelischen Kirchen Gemeinde Augsb. Conf. in Bukarest*, ed. Bucureşti, 1869, tip. Ioh. Weiss.

* TEUTSCHLANDER (WILLBALD ŞTEFAN): *Geschichte der evangelischen Gemeinde in Rumänien mit besonderer Berücksichtigung des Deutschtums*, ed. Leipzig, Hesse & Becker, 1891.

* THORNTON (THOMAS Esqu.): *Das Türkische Reich in allen seinen Beziehungen* traducere din limba engleză în cea germană de FRIEDRICH HERRMANN, ed. Hamburg, la Benjamin Gottlob Hoffmann, 1808.

* TOCILESCU GRIGORE: *Cetatea Bucureştilor şi cetatea Dâmboviţei*, în revista *Tinerimea română*, 1898.

* TUNUSLI Fraţii: v. SION GEORGE.

* UBICINI: *Provinces d'origine roumaine: Valachie, Moldavie Transylvanie, Bessarabie*, volumul al 3-lea al lucrărei: *L'Univers: Histoire et description de tous les peuples*, ed. Firmin-Didot, Paris, 1854.

* URECHIA VASILE A.: *Istoria românilor*, tomurile I—XIII.

„ „ „ *Istoria şcoalelor dela 1800—1864*, 4 tomuri, ed. 1892, 1894 şi 1901.

* VAILLANT J. A.: *La Romanie*, ed. Paris, Bertrand, 1844.
* VÂRTOSU EMIL: *Tudor Vladimirescu*, ed. 1927.
* VOINESCU DORICA: *Biserica Antim* în *„Boabe de grâu"* No. 9, anul IV, 1933.
* VEHSE (EDUARD Dr.): Table istorice, ed. 1841, Walbaum.
* WILKINSON W.: *Tableau historique, géographique et politique de la Moldavie et de la Valachie,* traducere din limba engleză în limba franceză de M. (de la Roquette).
* XENOPOL ALEXANDRU: *Istoria românilor,* ed. N. Vlădescu.
* ZALLONY (MARC PHILIPPE): *Traité sur les princes de la Valachie et de la Moldavie sortis de Constantinople, connus sous le nom: Fanariotes,* etc. ed. Paris, 1830.

XV

TABLA DE MATERII

Tabla de materii

*) Numele bisericilor trecute în litere cursive se referă la edificiile religioase care nu mai sunt azi în fiinţă.

PAGINILE

PAGINILE

ANEXE